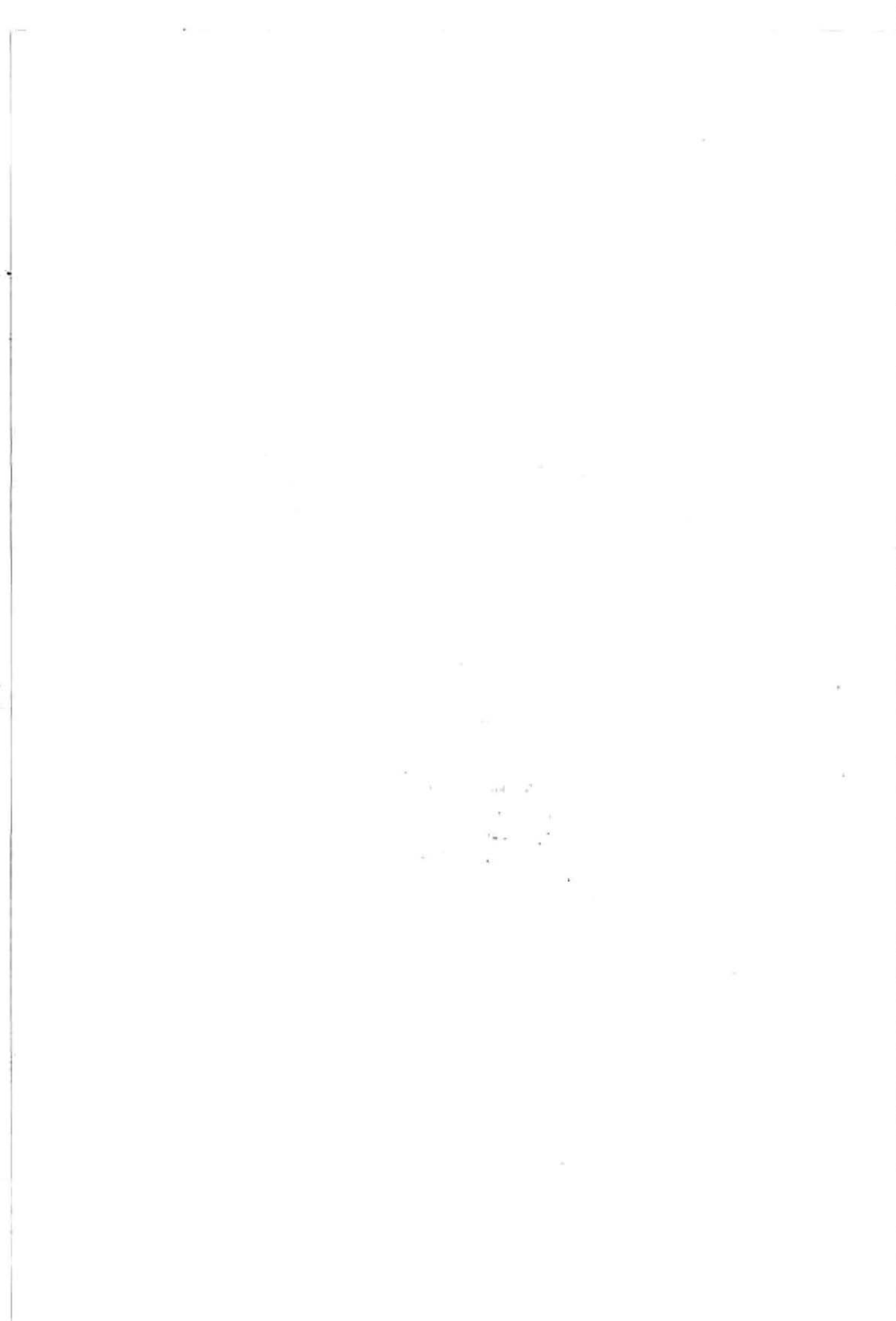

VOJENSKÉ ROZHLEDY

5/93

VYDÁVÁ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÝ TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

5

DRUHÝ (TŘICÁTÝ ČTVRTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

KONCEPCE VÝSTAVBY ARMÁDY ČR DO ROKU 1996

Koncepce výstavby Armády ČR do roku 1996 je v současné době nejdiskutovanější téma v armádě, ale je i středem zájmu občanské veřejnosti. Bylo napsáno mnoho úvah, názorů, studií, ale i kritických článků, z velké většiny vedených snahou pomoci při budování nové Armády ČR. Skupina vojenských odborníků, pověřená úkolem navrhnout transformaci současné armády - dědictví po rozdělené ČSFR - byla v nelehké situaci.

Měla připravit koncepci výstavby armády, pojetím i kvalitou se blíží armádám vyspělých evropských států a perspektivně schopné integrace do NATO. Dnes můžeme konstatovat, že koncepce Armády ČR do roku 1996 je na světě a 29. dubna 1993 ji Rada obrany státu doporučila k projednání ve vládě a v parlamentu.

Navržená koncepce je dalším krokem k realizaci rozsáhlých organizačních změn, které byly zahájeny v roce 1990. Odráží současné bezpečnostní podmínky v Evropě i ve světě, které vyžadují zásadní změnu v přístupu k řešení otázek obrany a bezpečnosti České republiky. Respektuje geopolitické klima v Evropě, reaguje na reálné možnosti ohrožení a rizika možného napadení České republiky. V úvahu byla vzata i ekonomická situace republiky.

I. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA KONCEPCE

Koncepce vychází z toho, že armáda je jedním ze základních prvků záruky suverenity a svrchovanosti každého státu. Je projevem jeho vůle a odhodlání bránit své území v případě napadení vnějším nepřítelem. Jeho vysoce organizovaná a akceschopná síla umožňuje rovněž ochranu obyvatel v případě jiných než čistě vojenských ohrožení. Při formulování úkolů pro výstavbu armády je nutno vyjít z branné bezpečnostní politiky státu, s důrazem na vojenskopolitické aspekty obrany.

1. Branné bezpečnostní politika České republiky

Branné bezpečnostní politika státu v sobě zahrnuje politické, ekonomické, sociopsychologické, ekologické, bezpečnostní a vojenské prvky. V oblasti zahraniční politiky vychází zejména z principů nevyměšování a mírové spolupráce se všemi sousedními státy, orientace na vyspělé demokracie v Evropě a ve světě. Její důležitou součástí je snaha o začlenění ČR do integračních seskupení zápa-

doevropských států., aktivní podíl na vytváření systému kolektivní bezpečnosti a účast na mírových aktivitách OSN.

Tato politika však zároveň vyjadřuje odhodlání státu k obraně své svrchovanosti a územní celistvosti vlastními silami, samozřejmě s plným využitím všech mechanismů kolektivní bezpečnosti v Evropě.

Nové komplexní pojetí branně bezpečnostní politiky státu vychází ze změněných vnějších i vnitřních bezpečnostních podmínek a z charakteru cílů ČR po rozpadu Československa. Předpokladem účinnosti tohoto pojetí je odpovídající schopnost reakce na existující a vznikající bezpečnostní rizika a schopnost čelit případným ohrožením vojenského i nevojenského charakteru. K zajištění bezpečnosti České republiky se vytváří nový systém ochrany, bezpečnosti a obrany státu, jehož nezastupitelnou součástí je i Armáda ČR. Její místo a úloha v tomto systému vychází z politických a vojenskopolitických aspektů obrany.

2. Vojenskopolitické aspekty obrany

Bezprostřední nebezpečí globálního konfliktu pominulo a pravděpodobnost přímé vojenské agrese vůči ČR se snížila. Na druhé straně se však objevují nová potenciální rizika ohrožení České republiky, která vyplývají z růstu organizovaného zločinu a terorismu, obchodu s drogami, z nekontrolovatelného přílivu uprchlíků, z nestability společenských systémů jako takových a vnitropolitické nestability jednotlivých států v bližším nebo vzdálenějším okolí. Například těžko předvídatelný vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu, růst militantního nacionalismu a etnické a teritoriální spory ve východní Evropě a na Balkáně, mohou vést k řadě nevojenských i vojenských ohrožení.

Za nevojenská ohrožení můžeme považovat pronikání ozbrojených skupin na naše území, migraci obyvatelstva, hospodářské blokády, ekologické a přírodní katastrofy, pašování drog, organizovaný zločin, terorismus a další krizové situace, které svým charakterem nedosahují rámec ozbrojeného konfliktu.

Za nejpravděpodobnější vojenské ohrožení se dá považovat lokální konflikt, s omezenými cíli a prostorovým ohraničením. Hlavními příčinami mohou být zpochybnění existujících státních hranic a národností napětí. Za méně pravděpodobný lze považovat regionální konflikt, který může zasáhnout území několika států. Česká republika může být do lokálních nebo regionálních konfliktů vtažena nebo bude nucena řešit v jejich rámci některou z forem nevojenského ohrožení.

Proto, vzhledem k existenci bezpečnostních rizik a z nich vyplývajících ohrožení, musí mít Česká republika vlastní armádu k obraně a ochraně své suverenity a nezávislosti.

Míra ohrožení sice dovoluje značné snížení velikosti armády, ale současně vyžaduje mít armádu s rozumným obranným potenciálem již v době míru, schopnou pružně reagovat a odpovídajícím způsobem čelit možným ohrožením. To znamená, že armáda musí být již v době míru schopna řešit náhlá, rozsahem omezená ohrožení a musí být připravena zvýšit svůj obranný potenciál mobilizačními opatřeními k řešení rozsáhlejších ohrožení.

Z hlediska rozsahu možné války musí být Armáda České republiky schopna samostatně čelit lokálnímu konfliktu s protivníkem srovnatelného potenciálu. Proti silnějšímu protivníkovi musí být schopna vést účinnou obrannou činnost po dobu nezbytnou k řešení konfliktu s využitím evropských bezpečnostních struktur, případně k získání a zapojení spojenců.

Dění v Evropě ukazuje, že proces KBSE není zatím dostatečně akceschopný ani spolehlivý a nelze od něj očekávat účinné bezpečnostní záruky. Proto musí ČR jako dlouhodobý cíl svých bezpečnostních záruk sledovat dosažení plnohodnotného členství v organizacích NATO a Západoevropské unii.

Hlavní poslání armády spočívá v zabezpečování obrany státní suverenity, nezávislosti, územní celistvosti a obyvatelstva České republiky. To předpokládá, že armáda bude plnit **hlavní úkoly** vyplývající z analýzy možných ohrožení, politických cílů a limitujících faktorů.

Věřodně odrazovat od beztržné agrese, za podmínky nevytváření ohrožení pro sousedy, být připravena odrazit napadení z kteréhokoliv směru a na kteroukoliv část území České republiky. Zabezpečovat obranu a ochranu obyvatelstva a objektů důležitých pro fungování státu, podílet se na řešení bezpečnostních problémů v kompetenci jiných složek bezpečnostního systému České republiky v případě, že přesáhnou možnosti těchto složek. Připravovat se pro perspektivní vstup do NATO a Západoevropské unie, podílet se na mírovém řešení konfliktů a civilizačních problémů mezinárodního rozsahu v rámci sil OSN, případně v rámci budoucího evropského bezpečnostního systému a dodržovat závazky z mezinárodních smluv. Získat charakter a postavení armády demokratické společnosti a efektivně využívat zdroje určené pro obranu.

II. KONCEPCE VÝSTAVBY ARMÁDY ČR

Zahájení práce na nové koncepci Armády ČR bylo vyvoláno nutností reagovat na změnu strategického prostředí, na úbytek zdrojů pro armádu a potřebou provést zásadní systémovou změnu armády. Důvodem je také deklarovaný dlouhodobý cíl ČR vstoupit do NATO a z toho vyplývající potřeba dosáhnout postupně standardu západoevropských armád.

Zpracovaná koncepce řeší krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý výhled výstavby Armády ČR. Hlavní pozornost je věnována střednědobému výhledu, ve kterém se zásadním způsobem mění charakter celé armády.

Krátkodobý výhled (do konce r. 1993) je charakterizován především přeměnou MO a GŠ, velitelství sboru taktického letectva, velitelství sboru PVO a dalších prvků velení na novou organizační strukturu. Vytvořením mechanizované brigády (zkušební) a nového systému logistiky jako základních prvků přetvářených armádních struktur. Zahájením procesu nového systému plánování, programování a rozpočtování. Nezbytnými změnami v personální práci a zkrácením vojenské základní služby na 12 měsíců.

Střednědobý výhled zahrnuje nejrozsáhlejší změny, které je plánováno ukončit v roce 1995. Je charakterizován v návaznosti na ekonomické možnosti státu vybudováním funkční armády, která se svým pojetím přiblíží západoevropským armádám.

Základním úkolem tohoto období je vytvoření stabilizace operačních a taktických stupňů velení, zabezpečení funkčnosti logistiky a zahájení nezbytných inovačních procesů výzbroje a techniky s důrazem na vyzbrojení brigády rychlého nasazení, modernizace spojovacích prostředků a sítí pro budování automatizace a informatizace armády, příprava příslušníků armády spojená s profesionalizací a kvalifikací v nových strukturách armády.

Dlouhodobý výhled sleduje v koncepci cíl postupného sblížení s NATO a dosažení interoperability v hlavních oblastech. Toto období po roce 1995 bude charakterizováno rozšiřováním profesionalizace armády a postupnou kvalitativní obměnou techniky zabezpečující její vyšší efektivnost.

Zachován zůstane princip všeobecné branné povinnosti s tím, že s postupující profesionalizací bude zvažována možnost dalšího zkracování vojenské základní služby.

Armáda ČR bude koncipována jako malá moderní armáda obranného charakteru. Z ekonomických důvodů nelze v dohledné době vybudovat plně profesionální armádu. Proto bude zachována všeobecná branná povinnost, i když při kratší době služby. Mírová velikost armády roku 1996 bude 65.000 vojáků v činné službě, což umožňuje rozvinout trojnásobně větší armádu válečnou. Počet 65.000 představuje v současné době mezní hodnotu, která umožňuje armádě plnit základní úkoly v míru a v případě potřeby mobilizační rozvinutí a vedení účinné obrany území ČR a ochrany obyvatelstva.

Armáda ČR se bude skládat z pozemního vojska, vojenského letectva a vojska protivzdušné obrany. Relativně samostatnou složkou bude logistika, dále zdravotnická služba a vojenská policie.

Jedním z projevů demokratické přeměny armády bude také civilnější charakter ministerstva obrany. Toho bude dosaženo zvýšením počtu civilních pracovníků a změnou stylu práce ministerstva.

Systém řízení a velení Armády ČR bude mít tři kompetenční roviny tvořené strategickým, operačním a taktickým stupněm. Budou jasně vymezeny kompetence jednotlivých stupňů tak, aby byla vyžadována odpovědnost v souladu s delegovanou pravomocí.

Strategický stupeň bude představován Ministerstvem obrany ČR, jehož součástí bude Generální štáb Armády ČR. Jeho hlavními prvky budou operační štáb, štáb pozemního vojska, štáb letectva a PVO a štáb logistiky.

Operační stupeň bude mít v míru i za branné pohotovosti státu dvě velitelství armádních sborů, velitelství sboru taktického letectva, velitelství sboru protivzdušné obrany (PVO) a velitelství logistiky. Všechny tyto prvky budou přímo podřízeny náčelníkovi Generálního štábu Armády ČR. Na teritoriu budou velitelství armádních sborů plnit úlohu integrovaného velení polnímu vojsku a vojsku územní obrany.

Taktický stupeň bude tvořen velitelstvími vševojskových a vojskových brigád, pluků a praporů u pozemního vojska, vojska PVO a logistiky, velitelstvími leteckých základů u letectva a vojska PVO, sklady a zařízení u logistiky.

Pro zvýšení efektivnosti rozhodovacího procesu v systému řízení a velení AČR je základní podmínkou pro správné a včasné rozhodování řídicích pracovníků resortů a velitelů **komplexní informatizace armády**.

Výstavba automatizovaných systémů velení, řízení a spojení bude zaměřena na vytvoření centrálního systému velení a řízení armády, na vytvoření systému velení a řízení vojenského letectva a vojska PVO, na vytvoření systému velení a řízení pozemního vojska, na vytvoření systémů v oblasti logistiky, ekonomiky, vojenského zdravotnictví a v personální oblasti. Použití moderních technologií zajistí automatizovaný proces získávání, zpracování a distribuce informací v reálném čase.

K zajištění možnosti budoucí vzájemné propojitelnosti a společného velení bude armádní informační systém používat standardů a norem NATO.

Současně s reorganizací dojde k částečné změně dislokace tak, aby bylo dosaženo rovnoměrnějšího rozmístění vojsk. Při výběru posádek a letišť budou zvažována operační, výcviková, ekonomická, sociální a ekologická kritéria. Brigády územní obrany budou válečně vytvořeny převážně dvě na každém teritoriu Vyššího doplňovacího velitelství. Brigáda rychlého nasazení bude rozmístěna ve 3 až 4 posádkách v centru České republiky.

Nedílnou součástí úzce související s plánovanými organizačními a dislokačními změnami je kvalitní, systematická a cílevědomá **personální práce**, která bude při snížení počtů Armády ČR zaměřena na zkvalitnění velitelského sboru. Za kritéria pro setrvání v armádě bude považována bezúhonnost, vysoká odbornost, zdravotní stav, fyzická připravenost a dosažený věk. Z hlediska perspektivy je nezbytné udržet v armádě mladé vojáky z povolání.

Při transformaci profesionální části současné armády budou nově stanoveny počty důstojníků, praporčíků, poddůstojníků a občanských zaměstnanců. Bude snížen počet vyšších důstojníků a zvýšen podíl poddůstojníků, praporčíků a nižších důstojníků. Počítá se s větším počtem kategorie vojáků s délkou závazku na dva až pět let. Zvýšen bude i podíl občanských zaměstnanců v resortu ministerstva obrany.

Personální práce bude zabezpečovat kontinuitu práce s člověkem od nástupu do armády, po celou dobu aktivní služby, v záloze i po jeho odchodu do starobního důchodu.

Průběh služby bude řízen systémem služebních (profesních) kariér, ve kterém budou stanoveny podmínky pro setrvání ve funkci, další služební postup a pro ukončení služebního poměru. Tím bude dosažena koncepčnost a průhlednost personální práce. Pro každou funkci budou stanoveny standardy (vojenská hodnota, vzdělání, minimální a maximální doba setrvání ve funkci a pod.).

Zásadně bude změněn systém hodnocení příslušníků armády a stanovena přesná a kontrolovatelná kritéria k zabezpečení objektivního a spravedlivého hodnocení. Hlavním kritériem budou dosahované výsledky.

Za využití společenskovedních oborů (psychologie, sociologie, pedagogika, právo) bude personální práce přispívat k výběru a výchově vojáka, který bude schopen vést a motivovat lidi, bude mít odpovídající vojenské i všeobecné znalosti (včetně jazykových), potřebnou fyzickou zdatnost a psychickou odolnost.

Nezbytným předpokladem pro zajištění účinnosti a úspěšnosti personální práce je vytvoření uceleného a komplexního systému všestranného zabezpečení vojáků a občanských zaměstnanců Armády ČR.

Naplnění Koncepce výstavby Armády ČR je nemyslitelné bez postupného vytváření podmínek, které učiní aktivní vojenskou službu přitažlivou jak z hlediska společenského postavení, tak z materiálního hlediska.

Úsilí bude zaměřeno na zlepšování sociálních podmínek služby a života vojáků zejména u útvarů Armády ČR.

Na oblast personální práce úzce navazuje systém **přípravy příslušníků armády**, který v sobě zahrnuje výchovu, vzdělávání, výcvik vojsk a přípravu záloh.

Výchova v armádě bude nedílnou součástí výchovy občanů k hodnotám demokratického státu. Bude prosazována nejen vojenská odbornost, ale také výchova k vlastenectví, vnímání české státnosti, prosazování demokratických idejí, etiky, tradic a duchovních hodnot. Velitel na kterémkoliv stupni bude plně odpovědný za etické chování svých podřízených, musí být sám nositelem zmíněných hodnot a příkladem pro své podřízené. Velitelům budou pomáhat ve výchovné práci vojenští duchovní a odborníci v oblasti sociálně vědních služeb.

Hlavním prvkem systému vzdělávání bude vojenské školství. Více bude využito studia na civilních vysokých školách a zahraničních vojenských školách. Do systému budou začleněny vybrané vojenské vědecké ústavy a výzkumné instituce.

Do roku 1996 bude vojenské školství početně redukováno úměrně potřebám doplňování Armády ČR. Počínaje rokem 1993 nebudou přijímáni studenti na vojenská gymnázia. Po dostudování zbývajících ročníků budou vojenská gymnázia zrušena.

Vojenské školství bude zabezpečovat vysokoškolskou graduální, postgraduální a vědeckou přípravu, studium v důstojnických školách, školách pro důstojníky v záloze, praporčických kursech a ve vojenských středních odborných školách.

Pro další vzdělávání a přípravu důstojníků, praporčíků a poddůstojníků budou organizovány speciální kurzy, které budou spolu s celým systémem vojenského školství navazovat na systém kariér.

V systému výcviku bude pojata základní vojenská služba jako doba nezbytná pro vycvičení vojáka. Výcvikový rok bude koncipován do čtyř výcvikových období. V prvním období bude prováděn základní výcvik a výcvik specialisty, ve druhém období zdokonalovací výcvik specialisty u jednotek a výcvik v poddůstojnických školách. Ve třetím období výcvik družstva a čety, ve čtvrtém období výcvik roty.

Příprava záloh jako důležitý faktor zajištění bojeschopnosti Armády ČR bude prováděna s cílem udržet dostatek vojáků v záloze s potřebnými odbornými kvalitami, trvale připravených k výkonu předurčených funkcí ve válečně rozvinované armádě. Bude prováděna podle branného zákona v pravidelných, výjimečných a dobrovolných cvičeních.

Zapojení Armády ČR do systému kolektivní bezpečnosti v Evropě bude vyžadovat do roku 1996 přezbrojit část sil odpovídající výzbrojí a technikou, v prvním pořadí u brigády rychlého nasazení. Pro další modernizaci Armády ČR po roce 1995 je potřeba určit priority modernizace. Pokračovat v budování automatizovaných systémů velení, řízení a spojení, zvýšit úroveň a účinnost průzkumu a prostředků radioelektronického rušení. Zvýšit efektivnost obranných zbraňových systémů, především prostředků a systémů protiletadlové a protitankové obrany, letectva, dělostřelectva, zatarasovacích prostředků a možnosti

maskování současně se zabezpečením technické podpory procesu modernizace armády.

Za existujících podmínek není do roku 1995 reálné provést zásadní modernizaci výzbroje armády. Budou řešeny pouze nejnútnejší problémy k vytváření předpokladů pro budoucí kompatibilitu výzbroje Armády České republiky s výzbrojí armád NATO. Bude postupně zabezpečován přechod perspektivních zbraní a munice na ráže používané v zemích NATO a kompatibilita spojovací techniky a elektro-nického vybavení letectva a PVO.

Nejzávažnějším problémem bude rozhodnutí o zahájení nákladné obměny části letecké techniky, protiletadlových raketových komplexů a radiolokační techniky PVO. Realizace tohoto programu přesahuje finanční náročností běžné možnosti vojenského rozpočtu.

Základním způsobem naplňování potřeb armády v oblasti modernizace výzbroje a techniky musí být vlastní výzkum, vývoj a výroba v podnicích českého průmyslu, neboť v případě dovozu jsou ceny v průměru 3-4krát vyšší. Vzhledem k tradicím výzkumné, vývojové a výrobní základny ČR bude reálné vlastními silami zabezpečovat zejména oblast radiolokačního a pasivního radiotechnického průzkumu, prostředky dělostřelectva včetně munice, většinu automobilní techniky, ruční zbraně, cvičné letouny včetně bojových aplikací, týlovou a ženijní techniku.

Technologicky náročnou výzbroj a vojenskou techniku (zejména leteckou a raketovou), kde chybí vývojové a výrobní tradice v ČR, bude nutno zabezpečovat dovozem, nákupem licence či jiným typem výrobní kooperace.

S ohledem na omezené finanční možnosti přezbrojení armády bude nezbytné udržovat i nadále v provozu značnou část stávající výzbroje a techniky. Její technický stav je již v současné době neuspokojivý, bude se dále zhoršovat a klást zvýšené nároky na opravy a jejich finanční zabezpečení. K provádění oprav bude nutno zachovat potřebnou část (cca 2/3) kapacit stávajících vojenských opravárenských podniků.

Ekonomické zabezpečení armády bude zajišťováno v návaznosti na ekonomickou část branné bezpečnostní strategie státu s cílem přiblížit se postupně i v oblasti ekonomiky armády úrovni západoevropských armád. Bude koncipováno na základě Systému plánování, programování a rozpočtování - SPBR (Planning, Programming and Budgeting System Y-Y PPBS), upraveného na podmínky Armády ČR. Tento systém umožní realistické vrcholové řízení a transparentní financování armády.

Zahrnuje v sobě podsystémy strategického a operačního plánování, programování rozvoje armády a rozpočtování. Tím je umožněno přizpůsobovat vyčleňování rozpočtových prostředků cílům fiskálního období i dlouhodobým cílům stanoveným strategickým plánem.

Podsystém rozpočtování Armády ČR bude vycházet z SPBR s nulovouází. Tím se rozumí část rozpočtu určená na zabezpečení provozu armády. K nulovéází se přírůstkovým způsobem přidává druhá část rozpočtu určená na finanční pokrytí programů rozvoje armády tak, jak budou stanoveny a Parlamentem ČR schváleny priority v oblasti rozvoje.

Logistika a financování výdajů armády

Koncepce výstavby armády předpokládá vytvoření integrovaného systému všestranného zabezpečení - logistiky. Tento systém zahrnuje výzkum, vývoj, akvizici, skladování, distribuci, technické zabezpečení, odsuny a vyřazování vojenské techniky a materiálu, výstavbu, údržbu a provoz vojenských zařízení a poskytování služeb. Bude budován tak, aby byl slučitelný se systémy komplexního zabezpečení armád NATO při respektování specifiky Armády ČR. Cílem je umožnit "kontrolu koruny", jednodušším a efektivnějším způsobem zabezpečovat potřebu materiálu a služeb Armády ČR v míru i za branné pohotovosti státu a armády.

V důsledku nové společenské a ekonomické situace je nutné postupně řešit otázky a problémy legislativního zabezpečení obrany státu.

Stávající **legislativní zabezpečení** problematiky obrany státu a ozbrojených sil je v důsledku nové společenské a ekonomické situace i právních vztahů nevyhovující. Jedná se zejména o zákon č. 40/1961 Sb., o obraně ČSFR, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech a navazující prováděcí právní předpisy. Přípravovaná nová státní vojenská strategie a koncepce výstavby Armády ČR bude vyžadovat nové právní úpravy branné povinnosti občanů, statutu vojáka v činné službě, a to nejen průběhu služby, vojenských kariér, ale i materiálního, zdravotního, nemocenského a sociálního zabezpečení. Půjde především o nahrazení stávajícího branného zákona (zákon č. 92/1949 Sb., ve znění pozdějších předpisů, úplné znění č. 331/1992 Sb.) a zákona č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků ve znění pozdějších předpisů, úplné znění č. 361/1992 Sb.

Předběžným zámyslem je zpracování návrhů zákonů upravujících obranu republiky, civilní obranu, brannou povinnost, problematiku Armády ČR a vojáků v činné službě (statut vojáka).

Celkové pojetí armády navrhované v nové koncepci se blíží představě armády jak je vnímána v západoevropských demokraciích. Vyplývá to i z odezvy členů pracovního týmu NATO, který byl do České republiky pozván ke konzultacím v oblasti výstavby armády.

Armáda české republiky se realizací navržených opatření přizpůsobí bezpečnostní a ekonomické realitě dnešní doby. Navržené mírové počty a struktura sil armády jsou postačující pro plnění mírových úkolů, řešení nevojenských ohrožení a vojenského ohrožení v rozsahu lokálního konfliktu se srovnatelným protivníkem. Při současné výzbroji je to však krajní mez, kdy je Armáda ČR ještě schopna plnit své poslání.

Při posuzování finanční náročnosti výstavby Armády ČR je potřebné zvážit všechny okolnosti, které vedly k navržené koncepci. Nelze zapomenout na rizika, která mohou vyvstat v případě destabilizace v zemích SNS a ve východní Evropě. Rovněž vstup ČR do NATO je podmíněn určitým standardem armády.

Pokud nebudou pro potřeby obrany a armády uvolněny prostředky, které zabezpečí její výstavbu v prioritních oblastech, vznikají rizika, týkající se příslušníků armády, stavu techniky a stavebně ubytovacího fondu a celkové stability armády.

Příslušníci armády, vojáci z povolání i civilní zaměstnanci, žijí od roku 1990 ve stavu nejistoty. Bez realizace koncepce v celém rozsahu není možné stabilizovat situaci v personální a sociální oblasti a nepodaří se přilákat nové lidi do armády. V tom případě hrozí, že v armádě zůstanou pouze "druhořadí" odborníci a armáda nebude schopna plnit svoje úkoly.

Pokud nebudou vytvořeny předpoklady pro zásadní modernizaci výbroje a techniky, pokračující růst provozních nákladů zapříčiní v roce 1997 zhroucení výzbrojné technického zabezpečení armády.

Bez výrazného zvýšení finančních prostředků pro stavebně ubytovací fond vzroste dnešní osmimiliardový dluh v této oblasti a počet objektů v havarijním stavu.

Na základě výše uvedených rizik je zřejmé, že v tom případě bude ohrožena sama existence armády a následně bezpečnost České republiky.

Realizace koncepce výstavby Armády ČR zabezpečuje, že k této situaci nedojde a naopak vytváří předpoklady pro postupný růst kvality, efektivnosti a akceptovatelnosti armády veřejností. Pomůže stabilizovat armádu i společnost a přiblíží vstup České republiky do integračních uskupení západní Evropy.

Podplukovník PhDr. Jan Eichler, CSc.

Pascal Boniface: "AŽ ŽIJE BOMBA"

Po skončení studené války a po zániku bipolárního systému mezinárodních vztahů znovu vyvstala diskuse o smyslu a významu jaderných zbraní a jaderného odstrašování. Je to diskuse stejně stará jako samotné jaderné zbraně. V minulosti nejčastěji propukla zejména v obdobích uvolnění napětí, avšak odpůrci jaderných zbraní pozvedali svůj hlas i v obdobích silného mezinárodního napětí, kdy byly přeceňovány vojenské nástroje bezpečnosti.

Jedním z odborníků, kteří do této diskuse zasahují zvláště aktivně a zasvěceně, je Pascal Boniface, ředitel Francouzského institutu pro mezinárodní a strategické vztahy se sídlem v Paříži. Je to navíc profesor Univerzity Paříž-Sever, vydavatel ročenky L' Année stratégique

a čtvrtletníku *Rélations internationales et Stratégiques* (Mezinárodní a strategické vztahy). V minulosti působil jako vojenskopolitický poradce ministrů obrany Chevenementa a Joxe. Je autorem řady knih s vojenskostrategickou tematikou, z nichž nejnovější nese název "Vive la bombe" ("Ať žije bomba), kterou na konci roku 1992 vydalo pařížské nakladatelství Édition 1.

P. Boniface v ní vychází z dlouhodobé bilance jaderných zbraní a jaderného odstrašování. Zamýšlí se nad jejich budoucností, zejména pak nad otázkou, zda jaderné odstrašování může ještě sloužit jako účinný nástroj bezpečnostní politiky tzv. jaderných států a jako spolehlivý faktor mezinárodní bezpečnosti vůbec. Jeho kniha je proto zajímavá pro všechny, kdo se zabývají úvahami o novém modelu mezinárodní bezpečnosti.

BILANCE JADERNÉHO ODSTRAŠOVÁNÍ

Nejprve si připomeňme, že první střet mezi stoupenci a odpůrci jaderných zbraní se odehrál již vr. 1945, při rozhodování zda použít, či nepoužít jaderných zbraní proti Japonsku. Mezi odpůrci byl i generál Eisenhower - byl přesvědčen, že Japonci v té době již byli vojensky poraženi a připraveni ke kapitulaci a že použití jaderných zbraní tedy nemělo zásadní vojenský význam. Právý smysl svržení atomových bomb na dvě japonská města vyjádřil slovy: "Použití jaderné zbraně nebylo nezbytné k vítězství nad Japonskem. Hlavním smyslem vlastnictví této zbraně a jejího použití bylo zkrátit Rusy. Svržení atomové bomby mělo umožnit, abychom diktovali naše podmínky po ukončení války." (1)

Podobně se vyjadřuje i francouzský odborník F. Clairmonte, podle něhož jaderný úder na Hirošimu a Nagasaki neměl žádné vojenské opodstatnění a byl "prvním krokem na cestě ke globální strategii studené války, jež se tím právě zrodila...Tajemství této zbraně a jejího použití mělo umožnit úplnou změnu diplomatické rovnováhy sil z druhé světové války a mělo dát možnost diktovat Stalinovi".(2)

JSOU JADERNÉ ZBRANĚ PŘEKONANÉ?

Obhájci jaderných zbraní argumentují tím, že během uplynulých 40 let vedlo vzájemné jaderné odstrašování dvou antagonistických bloků ke vzájemnému zdržování jejich případného pokušení řešit vzájemné rozpory cestou ozbrojené konfrontace. Tam, kde jaderné zbraně nebyly, tvrdí dále, neustále propukaly ozbrojené konflikty a války, zatímco tam, kde působilo jaderné odstrašování, tam panovala "jenom studená válka".

Naproti tomu odpůrci jaderných zbraní namítají, že s jadernými zbraněmi jsou spojeny závady ve zbrojení, jejichž tempo se zejména v 80. letech vymklo kontrole a že jaderné zbraně, zejména pak jejich modernizace, se stále více měnily v samoučel. V tomto směru jsou jejich argumenty zcela nevyvratitelné. Spory však vyvolává jejich optimistický (někdy až nadměrně) přístup k perspektivám vývoje

lidského společenství po skončení studené války. V návaznosti na Hegelovu myšlenku, že z každé války vyšlo lidstvo očištěno, dospívají optimisté k závěru, že po skončení studené války bude určujícím nástrojem vývoje mezinárodních vztahů nikoli odstrašování a rovnováha strachu, nýbrž mezinárodní právo sdílené a střezané mezinárodním společenstvím hodnot.

Naproti tomu obhájci jaderných zbraní namítají, že jaderné odstrašování ještě není překonané, neboť jeho smyslem není válku vyhrát, nýbrž zabránit jejímu vypuknutí. Např. americký odborník Kenneth Waltz to uvádí slovy: "Když ještě byly pouze konvenční zbraně, tak stačila pravděpodobnost úspěchu k tomu, aby ta která země zaútočila na jinou. Avšak v jaderném světě je útok možný jedině tenkrát, když úspěch je nejen pravděpodobný, ale jistý." (3)

V této souvislosti Pascal Boniface připouští, že kritikové jaderných zbraní mají bezesporu pravdu, když tvrdí, že v některých regionech v poválečném období nikdy ozbrojené konflikty nepropukaly, i navzdory tomu, že tam nebyly jaderné zbraně a nepůsobilo jaderné odstrašování. Zároveň však namítá, že nelze vše stavět na výběru netypických regionů, jakým je např. Severní Evropa, region netypický, je mimořádně bohatý, stabilizovaný, vyrovnaný s minimálním napětím jak mezi státy, tak i uvnitř nich. Naproti tomu v regionech, v nichž jsou na jedné straně velké rozdíly, vnitřní napětí a nestabilita a v nichž na straně druhé nebyly jaderné zbraně, tam neustále propukaly ozbrojené konflikty nejrůznější intenzity. A stejně tak v Evropě, jež byla po dobu dlouhých čtyř desetiletí uměle rozdělena do dvou antagonistických bloků s velkými vzájemnými rozdíly, nestabilitou a vnitřním napětím, se právě díky jadernému odstrašování podařilo zabránit propuknutí ozbrojené konfrontace.

NEBEZPEČÍ ROZŠÍŘOVÁNÍ (PROLIFERACE) JADERNÝCH ZBRANÍ

Rizikem se stává nárůst počtu zemí, jež vlastní jaderné zbraně. Dosavadní vývoj byl následující:

■ V r. 1945 USA získaly jaderný monopol a byly přesvědčeny, že ten jim umožní účinně odstrašovat SSSR od jeho záměru vojensky napadnout a dobýt západní Evropu. V tomto se však setkáváme s rozpornou argumentací. Mnoho západních a zejména pak amerických odborníků tvrdí, že bez americké materiální pomoci by SSSR nebyl schopen porazit nacistické Německo. Zároveň tvrdili a nadále tvrdí, že po skončení druhé světové války by SSSR byl schopen vojensky dobýt celou západní Evropu a tím zdůvodňují i smysl jaderných zbraní a jaderného odstrašování.

■ V r. 1949 ztratily USA jaderný monopol a vznikl americko-sovětský jaderný duopol, přičemž USA měly výraznou převahu. O tři roky později se jaderným státem stala Velká Británie, v podstatě za přímé pomoci a kontroly USA. Něco zcela jiného však byl rok 1960, kdy se dalším jaderným státem stala Francie, která se vyzbrojila zbraněmi své vlastní výroby a schválila i doktrínu vycházející z naprosté nezávislosti na USA. Její tehdejší prezident Ch. de Gaulle byl v řadě zemí včetně USA považován za příliš ambiciózního, nespolehlivého a nebezpečného.

ho. Nakonec se však i USA musely se vstupem Francie do pomyslného jaderného klubu smířit.

■ V r. 1964 se pátým státem s jadernou výzbrojí stala ČLR. Proto se již od 60. let hovoří o tzv. **syndromu n + 1** - všichni dosavadní členové pomyslného jaderného klubu se vždy brání tomu, aby mezi ně přistoupil další. A tak vzniká paradox - největšími bojovníky proti proliferaci jsou země, které již jaderné zbraně vlastní. Francouzský odborník na otázky jaderných zbraní moralismus jaderných států hodnotí následovně: "Dělejte to, co vám říkáme, ale nedělejte to, co my děláme." (4)

Dalším paradoxem je i následující jednání jaderných států: "Sovětský svaz, i navzdory socialistické solidaritě, nepomohl - při vývoji a výrobě jaderných zbraní - Číně stejně tak jako USA navzdory atlantické solidaritě nepomohly Francii... A tak nám termojaderný věk přináší dosud nevidané podoby solidarity mezi nepřáteli a nepřejícností mezi spojenci." (5)

Dnes se hovoří o tom, že schopnost výroby jaderných zbraní by mohly mít i další státy: "Izrael, JAR, Indie, Pákistán, Irák, Írán. Na nebezpečí vyplývající z nárůstu počtu jaderných zemí shodně upozorňují jak odpůrci, tak i stoupenci jaderných zbraní. Podle švýcarského odborníka G. Fischera "mají-li jadernou zbraň dva státy, pak můžeme hovořit o hře v šachy, když jsou ve hře čtyři, pak je to bridž a mezi deseti už vládne hazard a risk." (6)

Ti, kdo nejvíce varují před nebezpečím proliferace jaderných zbraní, argumentují tím, že kdyby se tyto zbraně dostaly do rukou diktátorovi typu S. Husajna, pak by to mohla být hrozba celosvětové jaderné války, rozpoutané z čistě mocenských pohnutek dobrodruha a megalomana. Připomeňme si však, že po skončení druhé světové války byl podobný náhled na J. V. Stalina. Ten se nakonec jaderných zbraní dočkal, ale nikdy jich nezneužil. On, stejně jako všichni ostatní státníci (diktátory nevyjímaje), si uvědomil základní pravidlo jaderného odstrašování, které zní: díky vlastnictví jaderných zbraní se daná země může přeměnit v nedotknutelnou svatyni. Na druhé straně však jaderné zbraně nemohou být využívány pro vnucování politických podmínek jinému státu. Jaderné zbraně jsou nástrojem odstrašování, nikoli však donucování.

Z toho vyvozují stoupenci jaderných zbraní následující závěr: když na tuto hru přistoupili v minulosti Rusové, proč by na ni v budoucnosti neměli přistoupit Asiaté nebo dokonce Arabové? Odvolávají se na pravidlo, dle kterého "jaderná země, i kdyby to byla země Jihu, v jejímž čele by stál nezodpovědný vůdce, by jasně pochopila, že kdyby jaderné zbraně použila jako první, pak by se vystavila zničujícímu jadernému odvetnému úderu". (7)

Po srovnání teze stoupenců s antitezí odpůrců jaderných zbraní, dospěl P. Boniface k následující syntézi: "Proliferace jaderných zbraní je jako lidské stárnutí. Můžeme je pozdržet, můžeme částečně potlačovat jejich projevy, nikdy je však nemůžeme zastavit". (8)

VZTAH MEZI JADERNÝM ODSTRAŠOVÁNÍM A ODZBROJENÍM

Odpůrci jaderných zbraní zcela po právu poukazují na neblahé dědictví závodů v jaderném zbrojení. Tuto skutečnost uznávají i ti odborníci, kteří na jaderných zbra-

ních a na jaderném odstrašování vidí nejenom stinné, nýbrž i světlé stránky. Za nejvýznamnější z nich považují tu skutečnost, že právě díky jadernému odstrašování se v poválečném období vytvořila rovnováha a stabilita, které, i když byly negativní, přesto splnily své základní poslání - v době čtyř desetiletí charakterizovaných antagonismem a mimořádným mezinárodním napětím zabránily vypuknutí války. Z toho pak pramení i obava, že rychlá likvidace všech jaderných zbraní by měla negativní důsledky, neboť by zrušila základnu vzájemného zadržování od pokusů řešit politické problémy cestou vojenské konfrontace. Důsledkem likvidace jaderných zbraní by se mohla stát nerovnováha a nestabilita.

A právě k takto nastíněnému přístupu k otázce jaderných zbraní se přiklání i Pascal Boniface, když zdůrazňuje své přesvědčení, že "denuklearizace by mohla mít stejně neblahé důsledky, jaké měly závody ve zbrojení - znemožnila by odstrašování a v důsledku toho by se válka z roviny nemyslitelného znovu vrátila do roviny myslitelného. Úplná denuklearizace a zbrojení ve skutečnosti jsou dvěma stranami jedné mince". (9) Proto také snižování počtu jaderných zbraní podporuje, ale zároveň s tím navrhuje, aby byl stanoven určitý práh, pod který by se nemělo jít, pokud nechceme, aby se vrátila situace, za které by se stalo znovu možným uvažovat o dosahování politických cílů prostřednictvím vojenských nástrojů.

NAVRHOVANÁ VÝCHODISKA

V návaznosti na myšlenku jaderného prahu Pascal Boniface navrhuje následující východisko: zachovat jaderné zbraně a jaderné odstrašování, avšak výlučně odstrašování vůči živé síle ("anti-cités") a v žádném případě nedopustit návrat k protisilové strategii ("anti-forces"). Podtrhuje přitom svůj názor, že "jediné strategie anti-cités skutečně odpovídá logice odstrašování, neboť nepředpokládá jadernou válku. Naopak, tím, že ukazuje na nemyslitelnost jaderného konfliktu, činí takový konflikt i nemožným". (10) Připouští, že to není právě nejjemnější strategie, ale zároveň s tím dodává, že "každá strategie, i ta, jež se zakládá na hrozbě zničení mnoha velkých měst, se stává vysoce morální právě od toho okamžiku, kdy válku jako takovou činí nemožnou". (11)

Titulem "Ať žije bomba" tedy P. Boniface vyjádřil své krédo ve prospěch zachování jaderných zbraní. Jeho základní argument přitom zní, že posláním jaderného odstrašování není útok, ale výlučně obrana, znemožnění jakékoliv agrese. Ve světě, pokrytém systémem záruk, spočívajících na jaderných zbraních, nelze uvažovat o možnosti beztrestně někoho napadnout. Lze v něm naopak uvažovat jediné a především o možnosti účinně od takové agrese odrazovat, odstrašovat. A právě v tom Pascal Boniface vidí nezastupitelný význam a nenahraditelné poslání jaderných zbraní a jaderného odstrašování.

Teprve další vývoj ukáže, do jaké míry jeho argumenty odpovídají zákonům společenského pohybu. Prozatím však je jisté, že ještě dlouho bude platit to, co Henry Kissinger nazývá jako "překvapivá logika dějin", při níž "vědomí zranitelnosti upevňuje mír, zatímco vědomí nezranitelnosti jej zpochybňuje, neboť vede k pokusům řešit problémy použitím vojenské síly".

Bonifacův důraz na zachování jaderných zbraní jenom na určitém nezbytně nutném prahu zní rozumně. Jeho kritikové však mohou namítnout, že za uplynulých

40 let tento práh byl vždy překračován, nikdy se nepodařilo zaručit jeho respektování. A to se jednalo o severní polokouli, jež ve srovnání s polokoulí jižní je nesporně vyspělejší a civilizovanější. Proto se nelze divit námitkám, že na jižní polokouli, ve vztazích mezi rozvojovými zeměmi by udržení onoho pomyslného jaderného prahu bylo ještě nesnadnější, nežli tomu bylo ve vztazích Východ - Západ v období bipolarity. V zájmu lidstva a jeho bezpečnosti rozhodně není, aby se i v ostatních částech světa opakovala neblahá zkušenost ze vztahů Východ - Západ, kdy cesta k uvolnění napětí, k dialogu a k prolomení bariér nepřátelství vedla přes dlouhé období, během něhož se vývoj jaderných zbraní vymkl politické kontrole a stal se samoučelem ohrožujícím samu existenci lidstva.

V dané době však má P. Boniface nesporně pravdu, když tvrdí, že rychlé zničení všech jaderných zbraní by mělo destabilizující důsledky na celý systém mezinárodní bezpečnosti.

Poznámky:

- 1) **Le Monde diplomatique**; srpen 19990, s. 20.
- 2) Tamtéž.
- 3) **Boniface, P.**: *Vive la bombe*, s. 21.
- 4) Tamtéž, s. 17.
- 5) **Aron R.**: *Paix et Guerre entre Nations*, s. 424)3.
- 6) **Fischer, G.**: *la Non - Prolifération des armes nucleaires*, LGDJ, 1969, s. 32.
- 7) **Boniface, P.** cit. dílo, s. 20.
- 8) Tamtéž, s. 94.
- 9) Tamtéž, s. 145.
- 10) Tamtéž, s. 145.
- 11) Tamtéž, s. 147.

VOJENSKOPOLITICKÁ SITUACE VE SVĚTĚ Z POHLEDU VELENÍ BUNDESWEHRU

Na setkání ministrů obrany členských států NATO s jejich kolegy z východní Evropy, k němuž došlo 1. 4. 1992 ve výboru NATO pro plánování obrany, bylo doporučeno celkem 10 témat, do nichž by se měla soustředit **perspektivní kooperace v otázkách obrany**. Zdůrazněn byl v této souvislosti mimořádný význam návštěv týmů expertů s cílem pomoci partnerům řešit jejich nejaktuálnější potřeby.

Vzhledem k tomu, že mezi doporučená témata byly zařazeny i záchranné akce, humanitární pomoc a vojenské zdravotnictví, byly vytvořeny příznivé předpoklady k tomu, aby se v České republice mohla uskutečnit **návštěva specialistů Sanitní a zdravotnické akademie Bundeswehru z Mnichova**. V rámci této návštěvy bylo z iniciativy Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně ve dnech 5. až 7. 4. 1993 zorganizováno v Hradci Králové pracovní jednání, na němž kromě zdravotnické problematiky odezněla i vybraná vojenskopolitická témata. Zásadní přednášku k otázkám aktuální vojenskopolitické situace ve světě, tak jak je hodnocena velením Bundeswehru, přednesl náčelník skupiny odborných učitelů Sanitní a zdravotnické akademie Bundeswehru **podplukovník gšt. Dieter Zankl**. Vzhledem k závažnosti tématu považovali autoři tohoto článku za vhodné, aby s konspektem této přednášky seznámili i čtenáře časopisu Vojenské rozhledy.

NEBEZPEČÍ KONFLIKTŮ TRVÁ

Úvodem přednášky podplukovník Zankl konstatoval, že bipolárně rozdělená Evropa již nenávratně patří minulosti. V důsledku převratných společenskopolitických změn ve střední a východní Evropě, jejichž výsledkem byl mimo jiné i zánik organizace Varšavské smlouvy (VS), ztratila své opodstatnění další existence potenciálně nejsilnějšího vojenského uskupení v dějinách lidstva. Byly zrušeny operační plány velení Spojených ozbrojených sil států VS, jejichž cílem bylo v průběhu 20 dní dosáhnout pobřeží Atlantiku. Aktuální vojenská doktrína Společenství nezávislých států je orientována výhradně na zabezpečení a obranu vlastní státní hranice. Na základě těchto skutečností lze uzavřít, že **díky rozpadu sovětského impéria bylo nebezpečí vzniku další světové války v Evropě zažehnáno**.

Při rekapitulaci kroků, vedoucích od poloviny 80. let k postupnému uvolňování mezinárodního napětí, přednášející připomněl varování bývalého sovětského prezidenta M. Gorbačova, který svého času opakovaně zdůrazňoval, že svět se přiblížil k hranici, jejíž překročení by vedlo ke globální katastrofě. I když je dnes možné s úlevou konstatovat, že riziko globálního konfliktu mezi zeměmi NATO a bývalé VS již nehrozí, **muselo se světové společenství postupně zbavit rovněž planých iluzí, že je definitivně odstraněno i nebezpečí vzniku válečných požárů jinde ve světě.** Sliby bývalého amerického prezidenta G. Bushe o novém uspořádání světa, v němž pro agresory nebude místa, se ukázaly být jen přáním. Ale právě proto, že realita je zatím zcela jiná, musí platit zásada, že světové společenství bude sice využívat všech možností k předcházení ozbrojeným konfliktům, ale v případě selhání veškerých diplomatických aktivit se nebude rozpakovat použití síly.

Bezprostředně po válce v Perském zálivu se na okamžik zdálo, že potenciální agresori budou na dlouhou dobu odrazeni od úmyslu vyvolat válečné běsnění. Opak se však ukázal být pravdou. **V období posledních dvou let bylo možno ve světě zaznamenat více než 30 konfliktů, v nichž přišly o život desítky tisíc lidí.** Z pohledu středoevropských zemí je situace o to vážnější, že jeden z takových konfliktů se odehrává nedaleko jejich hranic na území bývalé Jugoslávie.

Přes uzavřené mezinárodní dohody o snížení zbrojení nelze nevidět skutečnost, že výdaje na výrobu konvenčních zbraní představovaly ve světě jen v roce 1992 částku 22 miliard dolarů. Ve výzbroji armád zůstává nadále 50 000 kusů jaderných zbraní a jejich stavy dosahují počtu 26 miliónů vojáků v činné službě a 40 miliónů vojáků v záloze. Na teritoriu států NATO a někdejší Varšavské smlouvy zůstává 160 000 zbraňových systémů, pokračuje výzkum kosmických zbraní, jsou zdokonalovány jaderné i konvenční zbraně a pokrok bylo možné zaznamenat i v oblasti zbraní chemických, zejména co se týká binárních prostředků. **Všechny světové velmoci jsou nadále vlastníky strategických zbraní a podstatně se rozšířil počet těch zemí, jejichž armády mají ve výzbroji zavedeny zbraně chemické.** Na základě výše uvedeného přednášející uzavřel, že války jsou i nadále možné, a to jak vyprovokované záměrně, tak vedené proti vůli převážné většiny zemí světového společenství. Příští možné války mohou mít charakter preventivní, mohou být reakcí na postup agresora a může být do nich zataženo více států.

Podplukovník Zankl v této souvislosti připomněl významný moment, kterým je **vznik ideologického vakua po rozpadu komunismu.** Toto vakuum, jak se zdá, je postupně vyplňováno nacionalismem a novou náboženskou orientací. Ukazuje se, že tento moment není typický pouze pro střední a východní Evropu, ale v modifikované podobě se začíná projevovat i v Evropě západní. Problémy, vyplývající z nové situace, je v zásadě možné řešit pouze společným mezinárodním úsilím. Ke škodě věci se však mezinárodní organizace, alespoň prozatím, utápějí v nekonečných rozhovorech bez jasně formulovaných závěrů. Na půdě OSN, Evropských společenství, NATO, Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, Západoevropské unie a dalších organizací vzniklo množství diskusních fór, na nichž diplomaté ujednávají své postoje, nicméně konkrétní a hmatatelné výsledky zůstávají v nedohlednu.

Nečekaně rychlé politické změny v zemích střední a východní Evropy, zánik VS a nakonec i rozpad SSSR, vyústily do zcela nové vojenskopolitické situace v Evropě. Byla ukončena studená válka, rozpadl se bipolární heterogenní systém mezinárodních vztahů. Politické rozdělení Evropy, které bylo příčinou vojenské konfrontace, bylo překonáno. Vytvořil se systém vojenské průhlednosti, který přinesl nebývalé možnosti pro nastolení vzájemné důvěry.

Pozitivní změny v Evropě se však bohužel, nepromítly do globálního rámce. Naopak se zdá, že nově vznikající ohniska napětí se postupně formují do uceleného "oblouku krizových oblastí". Tento oblouk vychází z "černé" Afriky, prochází blízkovýchodním regionem, východní Evropou, bývalou sovětskou Střední Asíí, indickým subkontinentem a končí na Dálném východě. Ze stále většího počtu míst této oblasti se ozývají požadavky na zasazení mírových sborů OSN.

Na druhé straně však nelze nevidět ani pozitivní jevy světového vývoje. Počátkem ledna 1993 byla prezidenty B. Jelcinem a G. Bushem v Moskvě podepsána rusko-americká smlouva START 2, která jako první výrazně omezuje strategické arzenály obou hlavních mocností. Přitom je ovšem třeba zdůraznit, že se jedná pouze o smlouvu mezi USA a Ruskem. Takzvaný atomový klub je ale širší a vedle dvou klasických jaderných supervelmocí jej tvoří Francie, Ukrajina, Velká Británie, Čína, Bělorusko a Kazachstán.

Za zvlášť znepokojivou považují představitelé Bundeswehru skutečnost, že mezikontinentální rakety se dostaly pod kontrolu hned 3 nových jaderných velmocí, Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu. Představitelé ruské vlády sice tvrdí, že klíč k použití jaderných zbraní, umístěných na území tří posledně jmenovaných zemí, leží pevně v rukou ruského prezidenta a vrchního velitele ozbrojených sil Společenství nezávislých států, současně je však třeba připustit, že zejména Ukrajina zaujímá v tomto směru přinejmenším rozporuplné postoje. Jak známo, americký prezident W. Clinton se na jaře 1993 odmítl setkat s ukrajinským premiérem L. Kučmou, čímž dal najevo, že nesouhlasí s ukrajinskou snahou pozdržet likvidaci jaderných zbraní na svém území. Tento postoj Kyjeva totiž blokuje navazující rusko-americké odzbrojovací smlouvy. Ukrajínští poslanci ještě v březnu 1993 tvrdili, že Kyjev možná ratifikuje smlouvu o snížení stavu jaderných zbraní START 1, ale nepřistoupí k dohodě o jejich nešíření. To by mu umožnilo zachovat si přinejmenším možnost jaderné zbraně mít a vyvíjet. Spojené státy jsou tímto postojem značně znepokojeny, protože bez ukrajinského souhlasu s oběma dohodami ztrácí pracně vyjednaná smlouva START 2 smysl. Rusko totiž dalo na vědomí, že bez ukrajinského podpisu pod smlouvu o nešíření se nebude moci začít zbavovat vlastních jaderných zbraní.

Jak ale přednášející zdůraznil, hlavním problémem zůstávají taktické jaderné zbraně, které mohou být odpalovány konvenčními prostředky. Taktické jaderné zbraně se dnes nacházejí prakticky ve všech státech, vzniklých na území bývalého Sovětského svazu, což nebývale zvyšuje riziko jejich použití. Kromě těchto zemí se ve světě objevila řada dalších jaderných mocností, tedy zemí, které jaderné zbraně buď vlastní, nebo je vyvíjejí, případně jejich vývoj plánují. V Jižní Americe se jedná o takové průmyslově vyspělé země jako Brazílii, Argentinu a Chile, násle-

duje pásmo islámských zemí, konkrétně Alžírsko, Libye, Egypt, Sýrie, Irák, Írán a Pákistán, významné místo mezi těmito mocnostmi zaujímá Indie a konečně na Dálném východě se jedná o KLDŘ, Korejskou republiku a Tchaj-wan. Uvedený výčet nových jaderných mocností je třeba ještě doplnit o Jihoafrickou republiku a Izrael.

Podle slov podplukovníka Zankla se v jaderném programu zvlášť výrazně angažuje Pákistán. Prohlášení pákistánského premiéra M. Naváze Šarífa, že jeho země žádné jaderné zbraně nevlastní, přestože zvládla technologii jejich výroby, neznějí příliš přesvědčivě. Pásmo klasických islámských zemí se dnes navíc rozšiřuje o výše zmíněné nové jaderné mocnosti na území bývalé sovětské Střední Asie a Zakavkazska. Zatím zdaleka ne všichni Evropané si uvědomují, že se rovněž jedná o převážně islámské státy. Toto je principálně nový faktor, s nímž se musíme naučit žít, aniž bychom ho mohli plně ovládnout.

NOVÁ MOCENSKÁ USKUPENÍ

V další části přednášky definoval podplukovník Zankl příčiny, které vedou k vytváření nových ohnisek napětí ve světě ak formování nových mocenských uskupení.

Prvním takovým faktorem je **nacionalismus**. Pokud vezmeme v úvahu pouze Ruskou federaci, obývanou více než 40 národy a národnostmi, lze s vysokou mírou pravděpodobnosti očekávat vznik nových ohnisek napětí a konfliktů na jejím území.

K významným mocenskopolitickým změnám došlo i v blízkovýchodním a středovýchodním regionu. Jak již bylo zmíněno výše, v tomto prostoru vznikla řada nových států, z nichž mnohé jsou vlastníky jaderných zbraní. Na druhé straně ovšem nelze pominout podstatný faktor, totiž že téměř všechny bývalé svazové republiky jsou také členy **Severoatlantické rady pro spolupráci**.

Přednášející považoval za nutné zvlášť zvýraznit principálně zcela nový prvek v tomto regionu, kterým se stalo uzavření **Smlouvy o černomořské ekonomické spolupráci**, podepsané z iniciativy Turecka 25. 7. 1992 v Istanbulu. Účastnické státy tohoto integračního seskupení, kterými jsou Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bulharsko, Gruzie, Moldávie, Rumunsko, Rusko, Řecko, Turecko a Ukrajina, projeví svým podpisem pod smlouvou společnou vůli rozvíjet multilaterální i bilaterální hospodářskou spolupráci v celém spektru ekonomických činností.

Dalším ekonomickým seskupením v tomto regionu je integrace Turecka, Íránu a Pákistánu v **Organizaci pro hospodářskou spolupráci**, v níž klíčové postavení zaujímá rovněž Turecko.

Turecko, které je navíc členem NATO, tak proto celkem oprávněně začíná chápat svoje postavení jako spojovacího článku mezi Západem a Východem. **Postavení Turecka je vůbec třeba věnovat více pozornosti než dosud.** Je to stát, který má politický systém západoevropského typu a poměrně dobře prosperující ekonomiku. Začíná si proto stále zřetelněji uvědomovat perspektivní možnost svého dominantního postavení v dané oblasti. Svě výhledové plné členství v Evropském společenství, o něž oficiálně požádalo v roce 1987, by chtělo mimo jiné využít k tomu, aby se vedle Německa a Francie stalo třetím pilířem tohoto nejvýznamnějšího hospodářskopolitického seskupení. Pro případ, že by Evropské

společenství s plným členstvím Turecka příliš otálelo, zdá se, že tato země spatřuje alternativu ekonomické spolupráce ve výše zmíněné černomořské kooperaci. Turecko se tak stává zemí, která k sobě přitahuje stále více pozornosti jak evropských tak islámských států. Však také předseda turecké vlády S. Demirel prohlásil, že pokud se jeho země nedopustí žádné závažné politické chyby, mohlo by se 21. století stát "stoletím Turecka". Ideologické vakuum po rozpadu komunismu přispělo k tomu, že na Turecko se orientují i nové islámské státy, vzniklé na území bývalého SSSR. Turecko se i z vlastní iniciativy snaží rozšířit svůj vliv v těchto nových republikách, a to například tím, že jen v posledních dvou letech vytvořilo na svých školách 10 000 míst pro studenty z těchto zemí.

Druhým klíčovým státem v tomto prostoru je Írán, který však ve srovnání s Tureckem není členem tolika mezinárodních organizací. Militantní šíitský fundamentalismus jako íránská státní ideologie zatím okolní islámské země od navázání užších kontaktů spíše odrazuje, nicméně s expanzí fundamentalismu v arabském světě se tyto postoje mohou v krátké době změnit. Írán velmi intenzivně zbrojí a konečným cílem jeho snažení je dosáhnout postavení hegemonu v této oblasti.

Konečně poslední mocenské centrum se postupně vytváří v Číně. ČLR systematicky modernizuje svou armádu a potřebnou vojenskou technologii nakupuje prakticky v celém světě. Svoje know-how prodává v posledním období Číně především Rusko a Izrael. Ve smyslu nové vojenské doktríny přistoupila Čína k intenzivnímu rozvoji svého vojenského letectva a vojenského námořnictva. Těmito aktivitami úspěšně proniká do vakua, které se v regionu vytvořilo po stažení 7. americké flotily. Novou vojenskopolitickou situaci v této oblasti se cítí ohroženo především Japonsko.

AMERIČANÉ ODCHÁZEJÍ Z EVROPY

V další části přednášky analyzoval podplukovník Zankl otázku postupného stahování amerických vojsk z Evropy. Odcházející americké jednotky se přesunují nejprve na východní pobřeží USA, odtud dále k západnímu pobřeží a jejich cílovou stanicí je pacifický prostor. Přednášející zdůraznil, že Američané uvažují velmi pragmaticky. Vše nasvědčuje tomu, že na základě všestranných analýz aktuální situace se do budoucna chtějí orientovat na dvě priority: ropu a optimální podmínky pro obchod. Při nejruznějších příležitostech američtí hospodářští i vojenští odborníci zdůrazňují, že právě **pacifická oblast je nejperspektivnějším hospodářským prostorem budoucnosti.** Svá tvrzení opírají o skutečnost, že ve východní a jiho-východní Asii žije mimořádně početné obyvatelstvo, které vytváří prakticky nenasýtitelný trh, je zde levná pracovní síla, hned několik států této oblasti prochází fází přechodu od zemí rozvojových k průmyslově vyspělým, je zde tradičně dobrý smysl pro obchodování a postupně narůstá i počet solventních odběratelů. Z výše uvedených faktů je pak možné vyvodit celkem zřejmý závěr, že totiž ve východní a jiho-východní Asii se nabízejí rozsáhlé odbytové možnosti a tím i podmínky pro dosažení vysokých zisků. Právě tyto závěry jsou vedle nové vojenskopolitické situace v Evropě jedním z rozhodujících důvodů, proč Američané posunují těžiště své pozornosti mimo evropský rámec.

Za zmínku stojí v tomto kontextu i úvahy USA nad perspektivou Afriky. Podle amerických analýz se zdá, že **africký kontinent nebude hrát v příštím období žádnou významnější roli**. Někteří pesimisté dokonce tvrdí, že svět již Afriku odepsal. Jak se ale ukazuje, tyto prognózy mají reálný základ. Africké země, až na výjimky, nezaznamenaly žádný výraznější ekonomický rozvoj, většinou jsou politicky nestabilní a převážná většina z nich ani nevytváří příznivé podmínky pro podnikání. Proto i zájem velkých světových firem o tento kontinent má trvale sestupnou tendenci.

Potenciální krizové oblasti spatřují Američané v následujících třech regionech:

- **V blízkovýchodním a středovýchodním prostoru**, o němž bylo hovořeno výše.

- **Na Dálném východě**, kde trvalým zdrojem napětí je situace na korejském poloostrově. K poslední vážné krizi došlo v tomto prostoru v polovině března 1993 poté, co KLDR odmítla zpřístupnit inspektorům Mezinárodní agentury pro atomovou energii svá jaderná zařízení a projevila v této souvislosti úmysl odstoupit od smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Tajemník ÚV Korejské strany práce Čche Tchepok vydal prohlášení, v němž varoval, že budou-li USA znovu naléhat, aby KLDR vypovězení smlouvy odvolala, podnikne Severní Korea odvetné kroky. Před použitím síly proti Severní Koreji za její rozhodnutí vypovědět zmíněnou smlouvu varoval jihokorejský prezident Kim Jong-sam. Náhlý pád severokorejského komunistického režimu by, podle jeho slov, ohrozil bezpečnost celého poloostrova. Jihokorejský prezident ale také prohlásil, že Korejská republika nemůže svému severnímu sousedovi dovolit, aby jaderné zbraně vyráběl. Byla by to podle jeho slov tragédie pro 70 miliónů Korejců a trvalé ohrožení míru v severovýchodní Asii i ve světě. Jestliže Severní Korea bude vlastnit jaderné zbraně, pokusí se o to i Japonsko a ani Jižní Korea nebude nečinně přihlížet, řekl jihokorejský prezident.

- **Na indickém subkontinentu**. Je až zarážející, jak málo pozornosti věnují Evropané tomuto regionu. Přitom z této oblasti přicházejí stále znepokojivější zprávy o etnických a náboženských konfliktech a teroristických akcích. Svět jakoby zapomínal, že v průběhu posledních 45 let se v tomto prostoru odehrály již 3 války mezi Indii a Pákistánem, v nichž jádrem sporu byla vždy otázka Kašmíru. I dnes je na indickém subkontinentě soustředěna ohromná vojenská síla. Početní stav indické armády činí 3 500 000 vojáků, proti nimž stojí pákistánská armáda v síle 1 200 000 vojáků. Dokonce i jedna z nejchudších zemí světa, Bangladéš, vybudovala armádu o početním stavu 880 000 vojáků. Všechny tyto skutečnosti tak charakterizují indický subkontinent jako vysoce rizikový z hlediska možnosti vypuknutí ozbrojeného konfliktu.

BUNDESWEHR V NOVÉ EVROPĚ

Podplukovník Zankl podtrhl, že s postupným stahováním amerických vojsk dostala situace v Evropě novou dimenzi, kdy **těžiště odpovědnosti za další vývoj se stále více přesouvá na evropské země**. Zatím se však nezdá, že by se Evropané s touto odpovědností dokázali plně vyrovnat. Za příklad může sloužit občanská válka v bývalé Jugoslávii, k jejímuž urovnání se evropské země nebyly prakticky schopny shodnout na účinných mnohostranných akcích. Lze dále konsta-

tovat, že v návaznosti na uvolnění napětí ve vztazích mezi Východem a Západem ochabuje v západní Evropě vnitřní soudržnost a klesá politická vůle k úzké spolupráci a přijímání společných opatření.

Dnešní situaci lze charakterizovat tak, že většina západoevropských států začíná stále více prosazovat nacionální prestiž. To se týká především Francie, Velké Británie a zemí Beneluxu. Němci, kteří o integrační snahy projevují největší zájem, zůstávají ve svém úsilí často osamoceni.

V Evropě nyní pracuje celá řada mezinárodních organizací, jako například Evropské společenství, NATO, Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, Západoevropská unie, Rada Evropy a mnohé další. Naprostá většina těchto organizací je však buď málo akceschopná, nebo není vybavena dostatečnými pravomocemi. Podle všeobecného mínění **za jediné organizace, které dnes v Evropě fungují, lze považovat Evropské společenství a NATO.** Právě proto, že NATO je jednou z mála skutečně funkčních struktur, kladé spolková vláda i velení Bundeswehru na jeho činnost velký důraz a poskytuje mu všestrannou podporu.

Armády členských států NATO, podobně jako armády dalších evropských zemí, přistoupily ke snižování svých početních stavů a výzbroje na limity, stanovené Vídeňskými dohodami. Velení Bundeswehru má však značné pochybnosti o zvolené rychlosti snižování počtů osob a hlavních druhů zbraní, neboť aktuální situace na Balkáně a ve východní Evropě nelze ani zdaleka považovat za politicky i ekonomicky stabilizovanou. Pro ilustraci přednášející uvedl, že například Belgie snížila v krátké době počty osob z 94 000 na 40 000 vojáků, Dánsko z 39 000 na 28 000, Itálie z 390 000 na 290 000 vojáků a Německo snižuje původní počty 500 000 na 370 000 vojáků. Vojska USA v Evropě snižují své stavy z 250 000 na 100 000 vojáků.

Na druhé straně velení Bundeswehru chápe, že zejména v období hospodářské recese je nezbytné soustředit finanční zdroje především do ekonomických činností. Tato potřeba však nijak nesnižuje míru odpovědnosti zastupitelských sborů při úvahách, jakou cenu je společnost ochotna zaplatit za vlastní bezpečnost.

Další problém budování německé armády spočívá v tom, že v průběhu uplynulých 40 let se v Německu vytvořila společnost, ochotná budovat mír. Tato společnost byla připravena vydávat prostředky na obranu po celou dobu existence napětí mezi Východem a Západem. Německo bylo v té době nejsilnější vojenskou mocností, co se týká konvenčních zbraní, a mělo nejmoderněji vyzbrojenou armádu v rámci NATO. Situace se ale nyní od základu změnila a **nastolení vztahů vzájemné důvěry v Evropě se odrazilo v prudkém snižování rozpočtových prostředků na obranu.**

Teprve rozbořením výše zmíněných vztahů se lze dopátrat příčin nepochopení a odporu značné části německé veřejnosti k nasazení vojáků Bundeswehru mimo vlastní území. Jak známo, když byla krátce po skončení 2. světové války formulována ústava SRN, bylo jen logické, že eventuální aktivita ozbrojených sil byla striktně omezena na obranu vlastního území SRN. Situace ve světě i postavení Německa se ale mezi tím podstatně změnily. Německo je členem NATO, Západoevropské unie i OSN. Připadají mu proto stejné povinnosti jako ostatním členům těchto institucí, přičemž vyhýbání se těmto povinnostem by mimo jakoukoli pochybnost vedlo k poklesu jeho důvěryhodnosti. Všechny tyto skutečnosti musel

brát v úvahu německý Ústavní soud při rozhodování o ústavnosti nasazení německých letců k pozorovacím letům nad Bosnou poté, co o této akci jednomyslně rozhodla Rada bezpečnosti OSN.

Přednášející dále připomněl některá specifika Bundeswehru, zejména tu skutečnost, že německá armáda jako jediná v Evropě neměla od konce 2. světové války svůj generální štáb a veškeré operační plánování bylo prováděno na úrovni velitelství NATO. Bezpečnost starých spolkových zemí byla v celém tomto období zabezpečována výhradně mnohonárodními armádními sbory, přímo podřízenými velení NATO.

Dobrá zkušenost z internacionálního pojetí obrany vede Německo k tomu, aby se i nadále zasazovalo o vytváření mnohonárodních jednotek. Politický aspekt záležitosti spočívá mimo jiné v tom, že po sjednocení Německa přispěje budování takových jednotek i k odstranění pocitu strachu z mocného souseda. Není to ale poprvé, kdy politická vize dostává nový impuls prostřednictvím vojenské spolupráce.

V Pentagonu již bylo zahájeno projednávání návrhu konkrétní realizace zřízení dvou společných americko-německých armádních sborů, které by měly působit na území SRN. Plánováno je i vytvoření francouzsko-německého a nizozemsko-německého armádního sboru. Německo vyzývá k účasti na vytváření podobných mezinárodních jednotek i další státy, z nichž zcela konkrétní zájem již projevilo i Španělsko.

Pokud se týká **koncepce další výstavby armády**, je, podle slov přednášejícího, třeba vycházet z faktu, že zároveň se snížením počtů Bundeswehru se rozloha států zvětšila o několik nových spolkových zemí, což vyvolalo **potřebu redistribuce obranných sil a zjednodušení jejich organizační struktury**. Proto koncepce budování ozbrojených sil předpokládá vytvoření tří skupin vojsk. První budou představovat útvary rychlého nasazení, označované někdy jako krizové, druhou skupinu, s nižším stupněm bojové pohotovosti, budou tvořit hlavní obranné síly a konečně třetí skupinou budou takzvané zabezpečovací síly.

Podplukovník Zankl zakončil svůj výklad informací o novém **stanovisku spolkové vlády k perspektivnímu přijetí středoevropských zemí do NATO**. Německá vláda, podle jeho slov, po všestranném posouzení situace dospěla k rozhodnutí, že využije svého vlivu k rozhodnějšímu prosazování přijetí těchto zemí do NATO v dohledném časovém horizontu. Tato informace koresponduje i s prohlášením, které počátkem dubna 1993 učinil spolkový ministr obrany V. Rühe, když před svým odletem na návštěvu Maďarska uvedl, že otázka členství České republiky, Polska, Maďarska a Slovenska v NATO bude projednána v krátké době.

V této souvislosti dále řekl, že podle názoru velení Bundeswehru by průkopníkem zcela konkrétní spolupráce na pracovní úrovni mohla být zdravotnická služba. Návštěva týmu expertů Sanitní a zdravotnické akademie Bundeswehru v České republice se k takové spolupráci pokusila položit dobrý základ.

VOJENSKÉ DOKTRÍNY A VOJENSKÁ TRANSFORMACE V POSTKOMUNISTICKÉ EVROPĚ

Krátká zpráva o mezinárodní konferenci konané na Karlově univerzitě ve dnech 15. až 17. dubna 1993

Pořadatelé:

Ústav sociálně politických věd.

Karlova univerzita Praha.

Velení NATO - Brusel.

Studijní středisko pro cizí armády - USA - Kansas.

Konference se zúčastnilo cca 55 účastníků, z nichž min. 50 zahraničních, kromě celé řady hostů z pražských ambasád.

Konference měla ráz studijní (z hlediska pořadatelů) i částečně reprezentační - z hlediska pozvaných přednášejících i hostů. Konference se mj. zúčastnili:

① Za sponzory:

plk. D. GLANTZ, Dr. J. SIMON, Dr. J. KIPP, mjr. R. BONESTEEL, J. SPERO,

pplk. T. THOMAS - všichni USA

M. LEGGE, pplk. J. PETRI, plk. Dr. V. PISANO - všichni NATO

plk. R. van BEVEREN - ZEU, Belgie.

② Za pořádalci:

prof. O. PICK - UK, Praha

Dr. CH. LORD - UK, Praha

Dr. J. JANDA - ISS, Praha

③ Přednášející:

gen. K. PEZL - NGŠ, ČR

gen. A. SLIMÁK - ISS, Slovensko

plk. V. BOGOMOLOV - GŠ, Rusko

gen. V. LATA - GŠ, Rusko

prof. V. KUNCEVIČ - AV, Ukrajina

plk. E. LISICIN - ISS, Ukrajina

plk. N. CHIRTOACA - poradce prezidenta, Moldávie

A. COPANI - poradce prezidenta, Albánie

pplk. T. THOMAS - USA

plk. D. GLANTZ - USA
admirál P. STRANČEVSKI - poradce prezidenta, Bulharsko
CH. DICK - Královská voj. akademie, Velká Británie
prof. plk. S. KOZIEJ - MO, Polsko
plk. Z. KULYS - Voj. akademie, Litva
plk. CH. MAMEDOV - MO Ázerbájdžán
let. maršál T. MASON - Velká Británie
kontr. admirál V. PIRUMOV - AV, Rusko
plk. S. REZAKOV - ISS Kazachstán.

Průběh konference, některé postřehy:

M. LEGGE - NATO.

- Bez vzájemných konzultací sousedních států bude téměř nemožné vypracovat takovou doktrínu, se kterou by byl spokojen tvůrce a kterou by mohl akceptovat sousední stát.

- V této době bude účelné znovu definovat bezpečnostní funkce s přihlédnutím k:

- . "peace keeping" (udržení míru)
- . "peace making" (vytvoření míru)
- . "peace enforcement" (vynucení míru).

- Naším nejbližším cílem je ovládnutí bezpečnostních rizik pomocí propracovaného návodu na řešení krizí (CRISIS MANAGEMENT).

Plk. V. BOGOMOLOV - GŠ, Moskva.

- Zásadní politické principy nové ruské doktríny:

- . nemáme protivníka
- . nepoužijeme konvenčních ani jaderných zbraní jako první
- . podstatně snížíme počty osob a zbraní
- . doktrína bude zveřejněna a nebude obsahovat žádné tajné dodatky.

- Některé voj. principy:

- . nedopustit zaostávání
- . důraz na jadernou úlohu v rámci smluv s USA
- . přechod k menším celkům s lepší manévrovatelností a efektivitou.

Plk. S. KOZIEJ - MO, Varšava.

- Je třeba zpracovat určité porovnávací číselné hodnoty, mezi které může patřit:

- . poměr počtu vojáků k celkovému počtu obyvatel
- . poměr počtu vojáků na km² v určitých regionech (znemožní soustředování silných uskupení),
- . určitou ekvidistanční vzdálenost voj. zařízení od hranic
- . počet cvičení a velikost cvičících jednotek během roku.

- Již dnes je nezbytné připravit vojenskou doktrínu Evropy 21. století.

Gen. K. PEZL - NGŠ, Praha

- Neexistuje komplexní bezpečnostní systém pro novou Evropu, neex. strategická obrana Evropy jako celku.

- Z hlediska obrany našeho teritoria jsme bez Slovenska kompaktnější.

- AČR se předpokládá snížit do konce r. 1995 z 90. tis. na 65 tis.
- Hodláme vytvořit nekonvenční zredukovanou armádu, snížit těžkou techniku až o 30 %.
- Nejblížeší úkol - integrovat AČR do společnosti.
- Střednědobý úkol - připravovat se na vstup do západních vojenských struktur (NATO, ZEU nebo do něčeho, co bude vytvořeno pro střední a vých. Evropu).

Gen. A. SLIMÁK - ISS, Bratislava.

- V současnosti je budoucnost slovenské armády vynucené provizorium.
- Index poměru vojáků k počtu obyvatel znevýhodňuje malé státy, protože je mnoho pomocných sborů na podporu bojových jednotek.
- Budeme dbát na to, aby vyčleněné peníze na armádu byly použity transparentním způsobem.

V diskusi pan LEGGE ještě doplnil.

- Síly NATO mohou být zasazeny jen tehdy, bude-li s tím souhlasit všech 16 států tvořících NATO.
- Diskutované nasazení sil NATO v Bosně bude stát životy vojáků, peníze poplatníků a bude dlouhodobé. Nejsme na to ještě dostatečně připraveni.
- Kulturní a legislativní homogenita Evropy směrem na východ viditelně klesá.

Do poklidné selanky pátečního dopoledne vznesl oživení referát p. DICKA, který seskupil fakta z ruského vojenského tisku do přednášky: Ruská armáda očima Angličana.

CH. DICK - Sandhurst.

- Voj. z. služby nenastupují na vojnu, případně je dezerce 120 voj./týdně.
 - 2100 vojáků zemřelo v roce 1992, aniž bylo nasazeno v akcích.
 - Klesá prestiž důstoj. sboru, etnické otázky, rozpory mezi generacemi, národnostmi, vzrůstá nechuť k armádě a důstojnickým špičkám.
 - Centrální logistika zkolabovala; armáda (důstojnictvo) by podpořilo vládu silné ruky.
 - Armáda je míč v rukou politických hráčů, ale ona se vidí spíše jako hráč, nikoliv míč.
 - Místní velitelé zasahují do politiky regionů.
- Tento referát vyvolal podrážděnou reakci gen. LATA - GŠ Moskva, který autora i referát nazval duchem studené války.

Plk. CH. MAMEDOV - Baku.

- Armáda Ázerbájdžánu má 200 tanků, 200 BVP a 50 letadel a vrtulníků.
- Museli vyměnit civilního MO za vojenského odborníka, pro zrychlení rozhodování.
- V diskusi odpověděl plk. MAMEDOV na několik obtížných otázek, prezentovaných ze strany ruského GŠ.
- . Vliv tureckých a iránských fundamentalistů?
- Odpověď: nemají vliv

- . Kdo bude vyzbrojovat Ázerbájdžán?
Odpověď: budeme nakupovat v Rusku
- . Kdo hlídá hranici s Íránem?
Odpověď: pohraniční vojska Ázerbájdžánu.

Plk. N. CHIRTOACA - Kišiněv.

- Vytváříme národní armádu Moldávie, která se nebude podílet na akcích SNS.
- Ruská federace chrání zájmy ruské menšiny. Ponděstěřští povstalci dostávali od 10. armády SNS zbraně.
- Museli jsme odvolat civilního MO ze stejných příčin jako Ázerbájdžán. - Nacházejí se ve válečném stavu.

V diskusi k referátu plk. CHIRTOAKY:

- . Jak je to se spojením Rumunska a Moldavy?
Odpověď: Chceme samostatnost, chceme integrovat do Evropy a ne do Rumunska.
- . Jaké jsou základní zvláštnosti civilně-vojenských vztahů?
Odpověď: Měli jsme civilního MO, který nebyl vhodný pro válku. Celkově je zajištěna kontrola armády parlamentem.

Plk. S. REZAKOV - Kazachstán.

- Vojáci SNS nechtějí být pěšáky na politické šachovnici.
- Propaganda jakýchkoliv stran nebude v armádě dovolena.
- Pokud jsou vojska v Kirgizii nebo v Tádžikistánu, bylo to na ochranu hranic a po schválení republikových vlád a parlamentů. V diskusi odpověděl gen. LATA - GŠ Moskva:

- . Většina míst na MO se obsazovala konkursem.
- . MO se nechce vměšovat do konfliktů v Gruzii, Tádžikistánu.

Maršál letectva MASON - Anglie.

- Konflikt v Zálivu potvrdil převahu západního letectva; systémy řízení leteckého provozu a vyhledávání a ničení cílů jsou neuvěřitelně zastaralé v postkomunistických zemích.
- Volíči ze zemí NATO nepřipustí, aby byl bezpečnostní deštník rozšířen mimo země NATO.
- V éře nových leteckých a raketových zbraní vzdušná obrana Londýna začíná nad Norskem.
- Země východu nejsou dostatečně připraveny na přijímání vyspělé techniky ze západu. Není dobré překotně likvidovat "pupeční šňůru" s Ruskem.
- Začínáte s výukou záp. jazyků, vytvářejte podmínky pro růst důvěry a berte do úvahy odlišné kulturní a legislativní prostředí.
- Nekopírujte mechanicky strukturu armád vyspělých zemí.

A. COPANI - Albánie.

- Národní egoismus a etnická nedůvěřivost na obou stranách.
- "Peace making and peace enforcement" v Bosně neuvěřitelně selhává.

- Za zločiny odpovídá MILOŠEVIČ, KARADŽIČ a bývalá Jugoslávská (Srbská) armáda.

Dr. J. JANDA - ISS, Praha.

- O funkcích a struktuře ISS Praha.
- V ISS Praha se vytvářejí analytickoprognostické modely systému bezpečnosti a obrany, o nichž hovořil prof. KUNCEVIČ z AV Kijev.
- Návrh na uspořádání mezinárodního semináře o exaktních metodách a modelování systémů bezpečnosti.
- Návrh na vytvoření mezinárodního týmu (agentury) k jednotné terminologii v oblasti bezpečnosti a vojenské politiky.
- AČR nechce mechanicky kopírovat žádné vzory a zkušenosti. Má-li ale být kompatibilní s armádami západních zemí, znamená to v prvním kroku přejít na relevantní systémy řízení, velení a spojení.

Prof. O. PICK - UK Praha.

- Všichni (t. j. západ i východ) máme problémy se zbavit nánosu studené války. Nyní se podařilo snížit význam vojenského faktoru.
- NATO i ZEU teprve vytvářejí vhodnou doktrínu pro současnost.
- Dřívější jaderná nenormální stabilita byla vystřídána normální nestabilitou.
- Perský záliv byl jedinečný a už se nebude opakovat.
- Pro vojenskou rovnováhu je stále ještě 25 000 jaderných náloží v býv. SSSR příliš mnoho. Není žádná záruka toho, že rozvážní vojáci a politici budou v SNS stále u moci.
- Politika odstrašování je stále velice důležité, přesto ji narušuje stále se rozšiřující vlastnictví jaderných a raketových zbraní.
- Odhaduje potřebu 60 000 mužů na udržení míru na Balkáně a 200 000 na vynucení míru tamtéž.
- ČSFR byla jednou z mála zemí, která vypracovala a schválila v letech 1990 - 91 voj. doktrínu.
- Snahy řady politiků z ČR a MR proniknout dnes do NATO jsou směšné a nereálné.
- Názor p. MASONA o nepřevládání pupeční šňůry se SNS je pro ČR politicky neúnosný.

Plk. R. van BEVEREN - ZEU

- Spolupracuje při všech akcích NATO; i mimo NATO na příklad v Africe, spolupráce Francie a Belgie.
- Veřejné mínění schvaluje následující akce ZEU:
 - . Preventivní rozmístění sil ještě před započetím bojů mezi možnými protivníky.
 - . Humanitární pomoc i bez souhlasu ústřední vlády (Kurdové).
 - . Vojenská akce vždy s určitým omezením.
- Kontrola zbraní v rámci Střediska pro ničení ABC zbraní.
- Řízení konfliktu nevyřeší problém, ale umožní jeho klidné, bezemotivní řešení.
- Hrozby vojenské by neměly odvrátit pozornost od hrozeb ekologických a migračních (demografických).

Ing. M. ŠTEMBERA - ÚMV Praha.

- NATO má podstatně větší vliv než ZEU (transatlantická spolupráce).
- Kořeny nacionalismu:
 - . nerovnosti v oblasti lidských práv
 - . nerovnosti v oblasti životní úrovně
 - . nerovnosti v oblasti jazyka a mentality
 - . různý historický, kulturní a legislativní vývoj.

NAZAROV - Tádžikistán.

- Konflikt je třeba "hasit" ve svém počátku.
- Během roku 1992 bylo zabito 120 000 lidí a máme 600 000 běženců, z hlediska obyčejného obyvatele nám suverenity s takovými ztrátami nebylo třeba.

Admirál P. STRANČEVSKI - Sofie.

- Při přechodu z totalitní armády (pod vlivem SSSR) na armádu nového typu jsme zavedli následující zásady:

- . MO je civilista, stejně jako náčelníci odborů MO.
- . Zrušili jsme existenci politických pracovníků.
- . Neznáme organizovaný polit. život v armádě.
- . Snažíme se být co nejvíce transparentní.
- . I občané menšin (Turci) se mohou stát důstojníky.
- Zastarávání systému řízení let. provozu je tak závažné, že jsme se pokoušeli zakoupit v SRN některé části z výzbroje bývalé armády NDR. (Na to odpověděl člen z MR, že je dostali oni a zřejmě levně jako kompenzaci za umožnění průchodu 20 000 občanů NDR do Rakouska v roce 1989.)
- Nechceme nakupovat na západě bojové prostředky, chceme zakoupit prostředky C3I.
- Patří k dobrému tónu hovořit špatně a přezíravě o svých dřívějších spojencích a přátelích. To k ničemu dobrému nevede. Máme mnoho společného - výcvik, výzbroj, výstroj i návyky. I obranný průmysl se vzájemně doplňoval.
- Žádný ze sousedů Jugoslávie by se neměl akcí v Jugoslávii zúčastnit. Mohlo by to vyvolat nežádoucí emoce.
- Každý stát má útočný i obranný potenciál, pokud by nebyl k dispozici útočný potenciál, nelze proti agresorovi koaličně účinně zasáhnout.
- Každý stát má tendenci chovat se sobecky, egoisticky. Jak ale zajistit, aby se choval PRÍMĚŘENĚ egoisticky!
- Nikdy jsme nevlastnili jaderné zbraně, pouze některé naše rakety teoreticky mohly nést A zbraně. Ale dokážeme pochopit, že jsou země, které jaderné zbraně potřebují.
- Turci v dnešní době mají 24 křesel v bulharském parlamentě. Vzhledem k okolnostem, že pravice a levice mají 120 : 106 křeselům, tvoří Turci pověsný jazýček na váhách. Ale nutno říci, že toho nezneužívají a vystupují velice zodpovědně.

Dr. EKNES - Norsko: Modré přilby v akci.

- Modré přilby mohou teoreticky účinně zasahovat až nyní v období po studené válce.

- Akce OSN v Jugoslávii zpočátku nebyly brány vážně.
- Etnických čistek se zúčastnily všechny strany.
- UNPROFOR je vždy tak o 1 krok pozadu.
- Dochází k přímým útokům na majetek i životy UNPROFORu.

CEROVIČ - Bělehrad.

- Ze strany Srbů jde o vytvoření Velikého Srbska.
- Milošević nahradil ideje komunismu nacionalismem, jeho politika je "všechno, nebo nic" a bez kompromisu. Kompromis je v Srbsku považován za slabost.
- Monopol na sdělovací prostředky (zejména TV) válku začal a vytvořil podmínky pro válku. Televize jako "válečný prostředek".
- Politika Miloševiće se zásadně obrací k anonymním masám, nikoliv ke skupinám a jednotlivcům.
- V Bosně nejde o náboženský konflikt. Nikdo zde není příliš nábožensky založen.

- Srbsko očekává, že Rusko procitne, vzchopí se a vznikne nový konflikt - pravoslavných proti záp. kultuře.

V diskusí o balkánských problémech byly ze strany představitelů USA vneseny následující myšlenky:

- Síly OSN by byly schopny vyhledat a ničit těžké zbraně, ale za cenu ztrát i civilního obyvatelstva. Ničení těžkých zbraní by neukončilo válku, ale ztížilo by ničení bosenských měst za cenu ničení měst srbských.

- V roce 1983 byl první precedens - v Libanonu vojenské flotily odstřelovaly základny narušitelů pořádku. Jako odvěta byly bombové útoky na lodě. Situaci to neovlivnilo k lepšímu.

- Když OSN zahájí vojenské akce, musí předtím stáhnout UNPROFOR a podstatně snížit humanitární pomoc.

- Intervenci cca 300 000 vojáků lze bezchybně zplánovat, řídit, zásobovat. Ale čeho chceme dlouhodobě dosáhnout a jak dlouho budeme ochotni nést náklady a ztráty. Jaký je vlastně kýžený cíl v Jugoslávii?

Plk. D. GLANTZ - USA.

- Federální úřad pro strategii - Kansas spolu s Bruselem a Prahou plánoval, sponzoroval a pomohl zajistit tuto konferenci v Praze.

- Vydáváme časopis pro Slovanská vojenská studia (Vydáváme polské názory, je připraven článek z Čech).

- Máme zpracovaný výměnný program stáží.

- Oceňuji reprezentativní účast ruského GŠ.

Gen. V. LATA - GŠ Moskva.

- Ztrácíme tvář nepřítele; pozitivní síly nabývají vrchu.

- Byla pochopena nesmyslnost jaderné války a závodů ve zbrojení.

- Máme bilaterální smlouvy s USA, GB, F a Španělskem. Připravujeme smlouvy s NATO, Německem a Kanadou i s ostatními státy; bylo připraveno 36 dohod.

- Připravujeme v Moskvě seminář na úrovni MO a NGŠ.

- Hodláme se prakticky angažovat v silách UNPROFOR v Jugoslávii a Kambodži.

Kontr. admirál V. PIRUMOV - AV Moskva.

- Více jak 20 organizací zpracovává terminologii a definice geopolitiky, metodologie, propojení a zhodnocení zákl. pojmů.
- Vytváříme databanku v oblasti národní bezpečnosti a celou řadu modelů.

Závěr: Bylo by účelné:

- jmenovat mezinárodní tým:
 - . pro jednotnou terminologii
 - . pro ekologii
- zpracovat doktríny pro:
 - . mezinárodní odstrašení
 - . nešíření jaderných a raketových zbraní
 - . pro udržení klidu
 - . pro eventuální mezinárodní ozbrojený zásah
- uspořádat mezinárodní seminář o exaktních metodách a modelování systémů bezpečnosti a obrany.

Zpracoval plk. Hervert

Plukovník doc. Ing. Jaroslav K o m á r e k, CSc.

(Institut strategických studií, Brno)

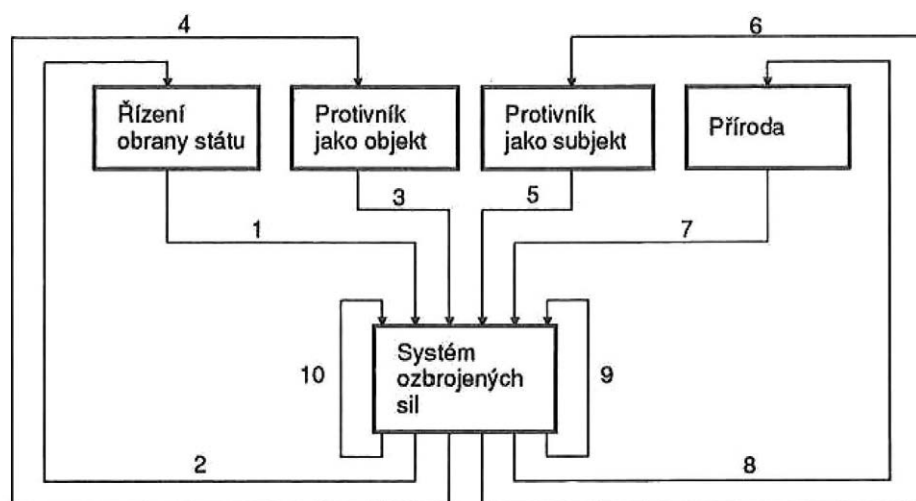
SOUČASNÉ MOŽNOSTI VĚDY PŘI TVORBĚ SYSTÉMU OBRANY STÁTU

Že se věrohodné zajištění obrany České republiky jako záruka její suverenity i podmínka integrace do evropského bezpečnostního systému neobejde bez vědecké podpory, je evidentní. Odpovídající argumentace v obecné rovině je např. v celé řadě článků prvního ročníku Vojenských rozhledů, z kterých vyplývá, že principiálně nové pojetí obrany malého státu vyžaduje řešit celý komplex problémů od výzbroje, organizační struktury a zásad bojového použití ozbrojených sil až po přípravu ekonomického a lidského potenciálu státu vůbec. Současné vědní zázemí obrany státu není na řešení těchto problémů dostatečně připraveno a nejzávažnějším nedostatkem je absence metod umožňujících analyzovat různá ohrožení a především kvalifikovat odpovídající reakce a rizika jako východisko pro návrh efektivních organizačních struktur systému obrany a jejich funkce v míru a za války. V této souvislosti vystupuje do popředí modelování boje, které je sice všeobecně uznáváno, ale současně materiální a organizační podmínky vědecké práce v armádě jeho rozvoj příliš nemotivují. Nelze totiž předpokládat, že žádoucích, tj. se zahraničními modely srovnatelných výsledků dosáhne několik nadšenců "tak nějak" vedle jiných povinností. Ostatně většina zahraničních modelů je produktem civilní vědeckovýzkumné základny zaměřené na problematiku obrany (např. RAND Corporation v USA a IABG v SRN), v kterých se výzbroj nového modelu zpravidla nepočítá na roky, ale na měsíce.

Může tedy současný stav vědy vůbec podpořit tvorbu systému obrany České republiky? I přes uvedené nedostatky může, ale v jiné rovině než se zpravidla požaduje. Na rozdíl od nedostatečné připravenosti řešit konkrétní otázky může významně přispět "mimo sebe" v té nejobecnější rovině a sice důslednou aplikací systémového přístupu v praxi, který představuje současný základní metodický přístup k poznání jevů (paradigma). Podmínkou zkoumání každého reálného jevu (objektu) je zavedení jeho abstrakce - systému a to tak, že definujeme jednotlivé prvky systému, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy systému jako celku s prostředím. Systémový přístup používáme i intuitivně, ale podmínkou vědeckého zkoumání je zavedení takových systémů, které umožňují optimální využití informací

a nalezení takových zákonitostí, které platí pro třídy systémů a nikoliv jen pro systémy jedinečné.

Uvedme si pro ilustraci ten nejelementárnější příklad a sice vymezení systému ozbrojených sil v podstatném prostředí způsobem demonstrujícím možné informační a hmotné vazby (obr. 1).

Obr. 1 Systém ozbrojených sil v podstatném prostředí

Rozlišení vazeb systému s prvky prostředí:

vstupy informační:	1 - úkoly
	3 - výsledky průzkumu
vstupy hmotné:	5 - palebné působení protivníka
	7 - počasí, suroviny
výstupy informační:	2 - hlášení
	6 - demaskující příznaky
výstupy hmotné:	4 - ničení protivníka
	8 - působení na přírodu
vlastní vazba informační:	9 - sebeřízení, seberegulace, evidence
vlastní vazba hmotná:	10 - zásoba materiálu a energie

Takto formálně rigorózní vymezení se může jevit samoúčelné, ale pokusme se o systémový přístup na konkrétnějším příkladu, tj. na rozlišení jednotlivých prvků systému ozbrojených sil. Tato úloha je podstatně složitější, a proto je účelné nejdříve uplatnit zjednodušený formálně volný přístup.

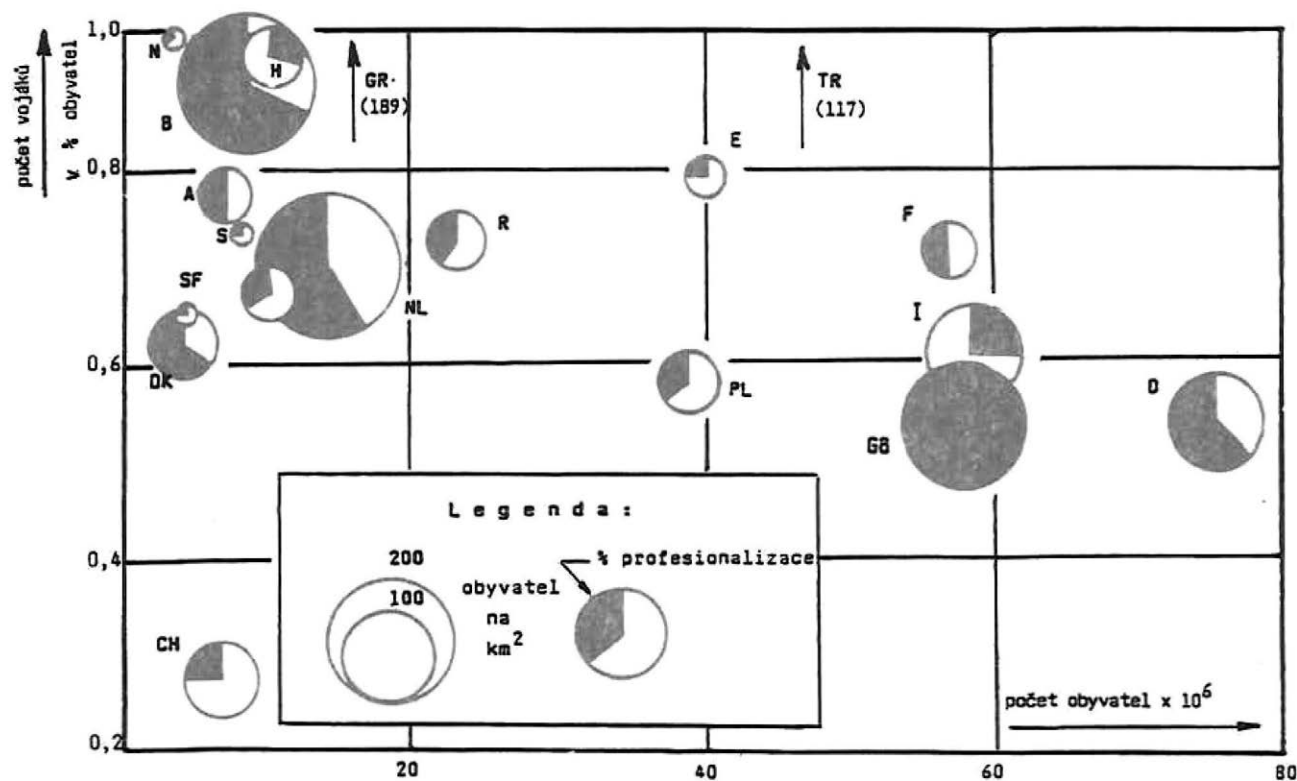
Z hlediska hmotných vazeb jsou základem systému ozbrojených sil dva autonomní palebné podsystémy - pozemních sil a letectva - které působí především proti pozemní sestavě ozbrojených sil protivníka a jejich vlastní pozemní sestava je chráněna palebným podsystémem PVO. Jako multiplikátor příznivého i nepříznivého vlivu terénu na vedení bojové činnosti funguje hmotné působení ženižního podsystému. Informačními vazbami jsou charakteristické podsystémy velení, spojení, průzkumu všeho druhu, navigace a navedení. Za smíšený je z těchto hledisek možno považovat podsystém OPZHN, který je určen pro specifické podmínky bojové činnosti. Funkce všech uvedených podsystémů je však limitována stavem jejich technických i lidských prvků a zásobou materiálu a tedy dlouhodobá činnost je podmíněna hmotným působením relativně samostatného podsystému týlového a technického.

Pro tyto základní druhy podsystémů jsou charakteristické rozdíly jejich funkce v čase. Zatímco palebný podsystém působí převážně na vizuální schopnosti a cyklus spánku lidského prvku, týlový a technický systém může fungovat v opačné periodě a informační podsystém je "bdělý" nepřetržitě.

Již z této stručné charakteristiky struktury a vazeb systému ozbrojených sil je zřejmé, že právě teď, na počátku transformace Armády ČR je nutno se rozhodnout, zda i nadále tradičně, tj. s dosavadní přemírou druhů vojsk a zabezpečení a spletitou podřízeností velitelskou, odbornou a operační, a nebo systémově k logistice, C 1 a tedy k interoperabilitě s euroatlantickou aliancí. Nebude to ale tak jednoduché, jako když byl jen jeden vzor a ten byl jen jednoznačně akceptován, protože interoperabilita není totéž co uniformita, o čemž svědčí rozdíly ve strukturách armád členů aliance.

Systémový přístup nelze také redukovat jen na analýzu struktury systému a následným krokem musí být kvalitativní analýza transformačního procesu, protože jedině ta může dát odpověď na otázku, jaké uspořádání struktury je nejefektivnější (a to je úloha systémového modelování).

Na závěr ještě poznámka k úvodnímu příkladu vymezení systému v prostředí. Vymezení podstatných prvků a vazeb se neomezuje jen na organizační systémy; obecně znamená systémový přístup vymezení jakéhokoli jevu v jeho "celistvosti" jako množiny podstatných souvislostí. Na příklad v úvahách o celkovém počtu vojáků Armády ČR se uvádí jako žádoucí cílový stav hodnota odpovídající 0,5 % populace s odkazem na některé evropské státy. Cílový stav armády bude zřejmě vycházet z jiných faktorů než pouhé analogie, pro ilustraci je však tento příklad velmi názorný. Jestliže vyjádříme kvantitativně vztah měrného počtu vojáků a populace (obr. 2), je zřejmé, že některé jevy jsou okrajové (Švýcarsko, Řecko, Turecko), nelze je zařadit do zkoumané třídy jevů (tj. zobecnit) a jejich poznání vyžaduje zavedení jiného systému souvislostí. Základní obecnou vlastností je pokles měrného počtu vojáků s absolutním počtem obyvatel (tj. existence určité "minimální" struktury armády), zatímco vliv rozměru státu (vyjádřený hustotou osídlení), stupně profesionalizace a např. nevyjádřeného národního důchodu není zosobněný. Potřeba hledání dalších souvislostí, tj. zavedení systému jiným způsobem na zkoumaný jev je vědě vlastní, protože ta vedle odpovědí přináší i další otázky, neboť kde není pochybnosti, není vědy.

Obr. 2 Počet vojáků v % obyvatel

K PROBLEMATICE VĚDY NA VOJENSKÝCH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

Věda je pro vysoké školy historicky vzniklým atributem a základním předpokladem vzdělanosti. Občas je používán i axiom: Vědecká úroveň společnosti je investicí. Vzhledem k tomu, že se budeme zabývat vojenskými vysokými školami, je třeba uvést ještě jeden axiom: Stát je silný především svým duchovním potenciálem a schopností tohoto potenciálu využít. Technické prostředky obrany hrají v současné Evropě až druhořadou roli.

Obecně lze říci, že věda prolíná život zralé společnosti a podle návrhu koncepce vědní politiky České republiky se uplatňuje ve čtyřech úrovních. Na **prvé úrovni** jde o rozvoj samotného poznání, vědu ve vlastním slova smyslu, tvorbu nových myšlenek, jedinečnost poznání. Na **druhé úrovni** jde o ovládnutí poznání, hovoříme o technice v širším slova smyslu. Na **třetí úrovni** jde o použití techniky, ovládnutí poznání a jeho výsledky. Tuto úroveň označujeme jako technologii v širším slova smyslu. Na **čtvrté úrovni** jde o alokaci, popřípadě implementaci technologií a tím techniky a poznání. Přiřazení úrovní reprezentuje časovou posloupnost vědy, techniky, technologie a výzkumu a vývoje. Jejich komplex transformuje vědu z pozice investice možné na investici reálnou (Vlček, J.: Návrh koncepce vědní politiky ČR, 24. 1. 1993).

Dalším charakteristickým rysem procesu získávání nových poznatků a jejich uplatnění je kontinuálnost v časových i prostorových dimenzích a značná míra nepředvídatelnosti. Neméně důležitým rysem je svobodné využívání vědeckých informací a svobodné rozhodování.

Postavení vědy ve společnosti a vytýčení zásadních směrů je určováno vědní politikou státu. Priority vědní politiky vycházejí z rozpoznání a analýzy kritických situací ve společnosti. Postup přechodu z extenzivního na intenzivní způsob vytváření vědecké úrovně bude provázen přechodem dlouhodobých projektů na krátkodobé a pravděpodobně se zaměří na následující priority:

- * zdravotnictví (výživa, imunologie)
- * energetika (obnovitelné a nové zdroje energie)
- * kriminologie (zdroje, legislativa, technické prostředky)
- * technika a společnost (Technology and Technology Assessment, vojenství, atd.)

- * životní prostředí
- * informatizace (struktura, funkce).

Z uvedeného vyplývá, že tvorba nových poznatků musí být vlastní všude tam, kde pro to existují intelektuální a nezbytné základní materiální a finanční podmínky. Vzhledem k již citovanému axiому je potřeba vědy ve společnosti chudší na ostatní zdroje větší, a je nutno využít veškerého dostupného potenciálu. Nemůže se vyhnout žádnému resortu, tedy ani armádě. Přirozeným místem tvorby nových poznatků v tomto resortu jsou její vysoké školy.

Vědecká činnost na vysokých školách rozvíjí základní poznatkový fond, který čerpá z výsledků vlastních a výsledků světové vědy. Měla by se stát určujícím faktorem dynamiky studia. Vědecká a pedagogická činnost vysokoškolského pracovníka tvoří jednotu.

Pedagogické využití vědeckých poznatků je prvním ověřením jejich úrovně, adaptability a sdělitelnosti. Naplňuje i postulát svobody využívání vědeckých informací a pluralitu vědeckého poznání. Zajišťuje, aby se mezigenerační přenos poznání a vědění uskutečňoval na vysoké odborné úrovni. Zajišťování potřebné vědecké úrovně školy a její pedagogické činnosti se realizuje spoluprací vysoké školy s vědeckými pracovišti. Tyto myšlenky jsou obsaženy i v Koncepci rozvoje vysokých škol v ČR navržené pro období 1992 až 1997.

Abyste bylo možné realizovat uvedené zákonitosti pro všechny potřeby armády, je nutné, aby řídicí složky pochopily zásadní změnu v přístupu k získávání nových poznatků, k řízení, usměrňování a financování tohoto procesu. Věčná diskuse o tom, zda má být věda v armádě zaměřena pouze pro potřeby armády, či zda je možné financovat i obecné získávání nových poznatků, svědčí o přetrvávajícím nepochopení. Již z prostého faktu, že každý vědecký poznatek lze využít, nebo zneužít, vyplývá, že jediným atributem poznatku musí být jeho novost, jedinečnost. Za této situace je pak užitečnost pro armádu dána pouze schopností řídicích pracovníků resortu tento poznatek použít.

Z toho vyplývají i některé praktické současné problémy, které je nutné bezprostředně řešit. Prvním problémem je systém řízení a usměrňování vědecké práce v armádě. Grantové formy organizace a podpory vědecké činnosti se stanou hlavní formou a zcela nahradí dosavadní formy rozpisů a účastí na úkolech plánů výzkumu. K tomu je třeba uzpůsobit řídicí strukturu správ ministerstva obrany. Prvním krokem, a domníváme se, že šťastným, by mohlo být vytvoření správy (nebo odboru) výchovy, vzdělávání a vědy. Na základě této správy by měla vyrůst rezortní grantová agentura. Existence takovýchto agentur je doporučována i studijní skupinou Rady vysokých škol, která se zabývala systémem financování vědy na amerických univerzitách. Navíc, vznik resortních grantových agentur bude přínosem pro diversifikované a diferencované financování vědy na vysokých školách.

Druhým naléhavým problémem je zavedení systému do financování vědy na vysokých školách. Věda na těchto školách by měla být financována z prostředků institucionálních, poskytnutých resortem vysoké školy přímo a z prostředků vytvořených hospodářskou činností škol prováděnou podle Zákona č. 172/90 Sb.,

případně z darů, nadací a podobných podpor. Dosud není takovýto systém zaveden. Chybí objektivní, zprostředkované usměrňování finančních prostředků dosud neexistující grantovou agenturou, případně jiným resortním orgánem. Tím se vytváří prostor pro působení administrativních, neadekvátních zásahů do řízení vědecké práce. Nejsou vyčleněny ani institucionální prostředky vojenských vysokých škol. Tyto prostředky jsou umně skrývány pod nejrozmanitější položky, ze kterých se podle dosud platných pravidel ani čerpat nesmějí. Pro jednotlivé uživatele institucionálních prostředků by mělo platit, že tyto prostředky užijí v rámci vlastních interních grantových systémů. Je to nezbytně nutné k rozšířování dosud "zatemnělého" využívání těchto prostředků a nemožnosti ovlivňovat efektivnost jejich užití, ani vyčíslení finanční náročnosti jednotlivých nově získaných poznatků. Chybí totiž dosud i zpětná analýza, která by měla ovlivňovat vlastní řídicí systémy.

Pro interní rozhodování na úrovni vojenských vysokých škol k podpoře jednotlivých projektů musí nezbytně přispět i proces seberegulace, který by měl zachycovat v co možná nejširší míře možné aktivity mapující kvalitu řešitelských týmů. Parametry užívané v evaluačních systémech musí mít selektivní účinek. Nesmí se stát formálními kritérii pro dosažení co největšího počtu bodů k udělení akademických a vědeckých výsad. Evaluační systém musí obsahovat posouzení jednotlivých vědeckých pracovníků i posouzení vědeckých týmů či pracovišť. V případě vysokých vojenských škol musí obsahovat i hodnocení studentů.

Problém institucionálních prostředků na vědu úzce souvisí s financováním vojenských vysokých škol. Pro vysoké školy by měl rezort vytvořit systém financování prostřednictvím rozpočtové kapitoly, kde o konkrétním užití finančních prostředků rozhoduje podle Zák. č. 172/90 Sb. a jeho navrhované novely Akademický senát.

Pro armádu a ostatně pro každý rezort platí, že kromě financování tvorby nových poznatků vlastními institucemi může přistoupit k získávání nových myšlenek nákupem. Bud' jde o nákup nových myšlenek (forma grantů), nebo myšlenek již realizovaných (technologie nebo technika). Nákup se uskutečňuje vždy formou poptávky a nabídky. Aby tato skutečnost mohla být realizována, je nutné vždy provést analýzu jak poptávky, tak nabídky, s tím, že i analýzu je možné objednat. Ve většině oborů v rámci ozbrojených složek by to byla absurdita. Analýzu není možné provést pomocí jednorázové akce, musí vyrůst ze sumy získaných vlastních poznatků. Proto je pro tento účel nezbytné mít k dispozici centra, ať již výzkumné laboratoře, či vysoké školy, které by byly schopny takovouto analýzu provádět. Na druhé straně se tato centra zúčastňují procesu tvorby nových myšlenek a podstupují proces nabídky a poptávky řízený z vlastního resortu či resortů jiných. Tím se objektivizuje úroveň práce těchto center a dochází k logickému důsledku - svobodnému bádání a svobodné výměně informací (princip většího prostoru).

K získání nových myšlenek armádou z vědeckých institucí ČR je třeba několik předpokladů:

- Nalezení instituce schopné tvorby žádaného výsledku. (Realizovatelné prostřednictvím vypsaných grantů.)
- Svolnost řešitelů s prodejem vyprodukovaných myšlenek, kterých se tímto procesem musí bezpodmínečně vzdát. Musí se vzdát alespoň částečně

svobody bádání, což je problém všech grantů, pokud to není projekt vstřícné nabídky. (Svolnost řešitelů s prodejem se dá ovlivnit cenou, je subjektivního charakteru.)

- Přijatelnost ceny pro řešitele. (Subjektivní.)
- Přesné vymezení vědeckého problému, nebo perfektní orientace ve vstřícné nabídce vědeckých projektů za strany rezortu.
- Kvalifikované ohodnocení finanční náročnosti zadávaného projektu (cenu získaného výsledku - viz úvaha o analytickém procesu).
- Složky armády budou schopny vstupovat do tvorby poznatků v průběhu uzlových bodů řešení (v rámci kontrolovaných etap, což souvisí s kvalitou a ekonomikou řešení).
- Schopnost posoudit výsledek řešení.

Z uvedeného vyplývá, že armáda může a dokonce musí využít vědecké instituce ČR k získávání nových poznatků využitelných pro obranu republiky v nejširším slova smyslu. Prostředkem k tomu musí být vlastní grantový systém, který umožní logický a nenásilný přístup vlastních institucí a civilních vědeckých ústavů k účelovým prostředkům armády formou soutěže. Jedině takovýto systém je schopen selekce finanční podpory kvalitním vědeckým projektům a umožní využití intelektuálního potenciálu bez rezortních a administrativních bariér. Postupně musí dojít k růstu kvality vědeckých pracovišť na straně jedné a zániku neproduktivních pracovišť z důvodu nedostatku finančních prostředků na straně druhé, aniž bychom nyní násilně předjímalí jejich současnou vědeckou potenci. I v případě nákupu nových myšlenek vyvstává pro armádu potřeba vlastních center vědy.

Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové je připravena ve všech ohledech na zde uváděný systém. V posledních dvou letech prodělala organizační změny, které usnadní zavedení těchto principů. Po stránce vnitřní legislativy jsou vytvořeny a přijaty zásady pro provádění vědecké práce na principu vnitřních grantů. Škola bezvýhradně podporuje vznik a zavedení rezortního grantového systému. Je připraven systém diferencovaného a diversifikovaného financování s podporou hospodářské činnosti školy, pro kterou byly zpracovány vnitřní směrnice. Pro proces autoevaluace byly přijaty systémy hodnocení vědeckých a pedagogických pracovníků, studentů a jednotlivých pracovišť. Jsou vytvářeny podmínky pro přímou spolupráci vědeckých týmů VLA JEP se zahraničím na základě dvoustranných dohod na úrovni škol. Závěrem tedy konstatujeme oprávněnost existence vědecké práce na vojenských vysokých školách, fungující na bázi diversifikovaného a diferencovaného financování. Organizační formou musí být grantový systém vystavující vědeckou práci vojenských vysokých škol a dalších vědeckých institucí armády volné soutěži o účelové prostředky s civilními školami a vědeckými ústavy. principem pro rozhodování o udělení finanční podpory musí být pouze kvalita a novost vytvářené produkce.

Plukovník Ing. Bohuslav Kaštl,
plukovník Pavel Dittrich
(Ministerstvo hospodářství ČR)

STÁTNÍ PODPORA SPECIÁLNÍHO VĚDECKOTECHNICKÉHO ROZVOJE

Vědeckotechnický rozvoj se ve vyspělých státech stále více stává základnou kvalitativní stránkou rozvoje národního hospodářství a rozhodujícím prostředkem konkurenceschopnosti na světovém trhu. Přes charakteristické odlišnosti národních struktur řízení vědy, výzkumu a rozvoje technologií je pro vyspělé průmyslové země typická trvalá pozornost věnovaná efektivnímu řízení výzkumu a vývoje ve státním i soukromém sektoru. Stávající struktura státního (centrálního) řízení VTR v jednotlivých zemích není ani optimální, ani definitivní. Současným hlavním směrem centrálního řízení vědeckotechnického rozvoje v těchto průmyslově vyspělých zemích je přechod od administrativních (přímých) metod řízení k metodám nepřímým. Je to i důsledek toho, že zejména průmysl požaduje stále vyšší podíly na financování komplexních nebo rizikových projektů, ale zároveň si přeje minimum přímých státních řídicích zásahů. Úkolem státního centrálního řízení VTR se stává tedy organizace a podpora výzkumu a vývoje především v oblastech bez přímé vazby s trhem a také v oblastech zatížených přílišným rizikem. Přitom centrální řízení nadále zodpovídá za celkový rozvoj vědeckotechnického potenciálu země a soustřeďuje se na vytváření vhodných podmínek a na stimulaci rozvoje.

Prosazení VTR v ČR předpokládá respektovat veškeré nové a progresivní politické, ekonomické i sociální skutečnosti současného světa. Svět je stále více propojenější a vzájemně závislejší. Globální světové problémy se v současnosti dotýkají všeho lidstva. ČR se nemůže těmto problémům vyhnout a náš další rozvoj bude záviset na způsobu, jak se s hlavními trendy v této oblasti vyrovnáme. Ve VTR dochází ke splnutí vnitřních problémů a úkolů, na které je nutno se orientovat z hlediska potřeby - zvýšit efektivitu hospodářství ČR. Je nutné začít vytvářet podmínky i k tomu, aby se VTR stal hlavním faktorem k tvorbě zisku, rozhodujícím faktorem vysoké technické úrovně, užitkové hodnoty a jakosti vyráběné produkce a tím i konkurenční schopnosti.

Současný systém řízení speciálního VTR (SVTR) v ČR vychází z principů nově vytvořeného modelu řízení české ekonomiky na tržních základech. Přitom výkon některých funkcí hospodářské politiky v oblasti SVTR bude v nezbytném rozsahu za státní správu zajišťovat ministerstvo hospodářství (MH). Tuto úlohu plní podle ustanovení kompetenčního zákona, v jehož smyslu je ústředním orgánem státní správy pro hospodářskou mobilizaci a hospodářská opatření potřebná pro zabezpečení obrany. Jedním z hospodářských opatření je i sledování stavu

a podpora při řešení programů a úkolů speciálního technického rozvoje a speciálních vědeckých prací branného charakteru.

Snahou odboru hospodářské mobilizace MH je, aby kromě prostředků, které na speciální technický rozvoj vyčleňují ministerstva obrany a vnitra ČR ze svého rozpočtu, byly některé úkoly podporovány ze státního rozpočtu formou spoluúčasti. Základním dokumentem pro toto řešení je dosud platné usnesení vlády ČSFR ke koncepci zbrojní výroby. Prostředky ze státního rozpočtu budou určeny především na rozvoj proexportních úkolů a prostředky z rozpočtů ministerstev obrany a vnitra na rozvoj úkolů pro potřeby ozbrojených sil. Na základě tohoto usnesení byla iniciována podpora státu vybraným projektům zbrojní výroby za těchto podmínek:

- exportní schopnost budoucího výrobku,
- na úkolu bude finanční spoluúčast řešitele,
- možnost kontroly ze strany zadavatele.

Pro rok 1993 byly na podporu vybraných programů přiděleny ministerstvu hospodářství finanční prostředky ve výši asi 40 % částky určené k tomuto účelu z rozpočtu MO. Postup financování a kontrola bude prováděna ve smyslu zákona č. 300/1992 Sb., o státní podpoře vědecké činnosti a vývoje technologií a to formou úzké spolupráce s příslušnými ústředními orgány. V tomto roce bude MH podporovat celkem 22 vybraných úkolů, které odpovídají daným podmínkám.

Zvyšování výdajů na výzkum a vývoj se ukazuje jako trvalý jev. Z této skutečnosti vyplývá, že bez přispění státních finančních prostředků se ani speciální vědeckotechnický rozvoj neobejde. Proto chceme i pro nastávající léta zabezpečit potřebné podmínky v oblasti SVTR formou spoluúčasti na financování vybraných úkolů branného charakteru z prostředků státního rozpočtu nebo formou nepřímých finančních podpor.

PŘEZBROJENÍ VOJENSKÉHO LETECTVA ČESKÉ REPUBLIKY A MOŽNOSTI ÚČASTI LETECKÉHO PRŮMYSLU

ZÁKLADNÍ SMĚRY VYZBROJOVÁNÍ VOJENSKÉHO LETECTVA ČESKÉ REPUBLIKY

Politickými a vojenskými představiteli České republiky byla jasně definována politická a vojenská orientace České republiky a její armády. ČR a její armáda bude orientována na spolupráci se státy Evropského společenství a na spolupráci s armádami států NATO. K tomu je především nutné:

- vytvořit politické a hospodářské podmínky umožňující vstup ČR do Evropského společenství.
- vybudovat armádu početně a zejména kvalitativně kompatibilní a armádami států NATO.

K tomu, aby letectvo České republiky bylo kompatibilní s letectvem států NATO je nezbytně nutné splnit několik základních podmínek umožňujících součinnost s těmito armádami. Jedná se zřejmě o tyto oblasti:

- zavedení systémů komunikace, identifikace a navigace, jež umožní součinnost našeho letectva s armádami partnerských států (zejména se systémy velení),
- zavedení unifikovaných zbrojních systémů a munice, což umožní účinnou a efektivní bojovou činnost letectva v rámci společného působení armád,
- zavedení letounů s jednotným systémem obsluhy, čímž bude umožněna činnost letectva a obsluha letounů z kterékoliv základny států aliance NATO.

Vojenská technika, která bude používána Armádou ČR musí odpovídat západním vojenským standardům (MIL STD, DOD STD.), nebo být těmto standardům přizpůsobena.

Současná výzbroj letectva AČR těmto požadavkům naprosto neodpovídá. Ve výzbroji jsou letouny pouze sovětské výroby (kromě cvičných letounů L-39 a L-39 MS z Aera Vodochody) se sovětskými systémy komunikace, navigace, zbraňovými komplexy a systémy údržby. Postupnou modernizaci letectva AČR bude nutno řešit modernizací vybraných stávajících bojových letounů, u nichž tato bude efektivní a bude skýtat záruku možnosti efektivního plnění úkolů v rámci armád NATO. Výzbroj morálně a technicky zastaralou postupně bez dalších investic vyřazovat

a nahrazovat v určitém poměru technikou moderní a efektivní. Toto se týká všech složek letectva AČR. Zásadní přestavbou musí projít i soustava vojenského školství a celý systém výcviku létajícího a pozemního personálu.

V co největší míře bude nutné, zejména z ekonomických důvodů, zainteresovat do modernizačních procesů kapacity našeho průmyslu a vědeckovýzkumné základny.

MOŽNOSTI ÚČASTI PRŮMYSLU NA VYZBROJOVÁNÍ VOJENSKÉHO LETECTVA ČR

Průmysl České republiky se může velmi účinně zapojit do procesu přezbrojování letectva AČR zejména v těchto oblastech:

- modernizace a úpravy vybraných stávajících letounů na požadovaný západní standard,
- vývoj a výroba nových lehkých bojových letounů,
- zajištění výcvikových systémů pro výcvik pozemního a létajícího personálu,
- vývoj a výroba nového leteckého kanónu,
- vývoj a výroba raket a podvěsné výzbroje dle standardu NATO,
- vývoj a výroba dopravního letounu.

Letecký průmysl, zejména Aero Vodochody díky svým obchodním případům, realizuje v současné době rozsáhlou "westernizaci" svých letounů. Letouny L-39 a L-59 jsou v současné době připravovány pro zákazníky v Egyptě a Thajsku ve spolupráci se západními firmami, zejména z USA. Jedná se zvláště o tyto firmy:

- Allied Signal - Bendix King - navigace, komunikace
- Allied Signal - Garrett - zástavba motoru do letounu L-139
- Flight Visions - zbraňové a navigační systémy
- Elbit - zbraňové a navigační systémy

a o další spolupráce menšího rozsahu. Ve všech těchto aktivitách je Aero Vodochody řídicím členem a tvůrcem filozofie a požadavků.

V současné době je na základě požadavku letectva AČR zpracována studie lehkého podzvukového letounu L-159. Na letounu budou aplikovány všechny poznatky a zkušenosti ze spolupráce se západními firmami, a i při jeho vývoji je uvažováno se širokou mezinárodní spoluprací. Program L-159 je řešen variantním způsobem, čímž bude letectvu AČR umožněn přechod na provozování letounů podle NATO standardu. Tento letoun by se v příštích letech měl stát páteří vojenského letectva AČR.

Náš letecký průmysl, zejména Aero Vodochody a Letov Praha, je svými letouny L-39, L-39MS a jím odpovídajícími simulátory dlouholetým dodavatelem a garantem výcviku pilotů. Předpokládá se, že při zabezpečování výcviku bude i nadále hlavním partnerem AČR letecký průmysl ČR.

S vývojem programu L-159 je také spojeno zabezpečení nové munice, raket a kanónů ze závodu obranného průmyslu ČR.

Další možnou oblastí pro spolupráci je zabezpečení činnosti vojenského dopravního letectva. V podniku Let Kunovice je dokončován dopravní letoun L-610,

který by mohl být základním nosným typem, jenž nahradí dosluhující sovětské letouny.

Pro případnou uvažovanou přestavbu a modernizaci vybraných současných typů lze využít potenciálu a zkušeností ze spolupráce se západními firmami, které zejména podniku Aero Vodochody umožnily úspěšně vstoupit na náročné západní trhy.

Je zjevné, že letecké podniky mohou významnou měrou přispět k zajištění moderní a efektivní výzbroje podstatně levnější cestou než prostým nákupem ze zahraničí. Nezanedbatelný může být pro stát i přínos z prodeje těchto letounů a techniky na zahraniční trhy. V současné době je nutné udržovat neustálou komunikaci a vzájemnou informovanost mezi představiteli armády a průmyslu. Nejvhodnější formou by byla účast zástupce leteckého průmyslu, nejlépe Aero Vodochody, v komisi pro zpracování koncepce vyzbrojování armády.

Ing. Dušan Š t r a u c h, CSc.

(Správa státních hmotných rezerv)

SYSTÉM OBRANY A MODEL ARMÁDY ČR

Česká republika udržuje dva ucelené kruhy státních rezerv: hmotné a mobilizační.

Hmotné rezervy jsou vytvořeny pro překonání krizových situací a pro zvýšení obranyschopnosti státu. Hlavní komoditní skupiny jsou pohonné hmoty a maziva, potraviny, textilní a chemické suroviny, neželezné kovy a feroslity.

Stávající systém se vyznačuje především značnou mírou setrvačnosti, která působí v negativním, ale zčásti paradoxně i v pozitivním smyslu. Pozitivní je ochota podnikatelských subjektů (zčásti již privatizovaných) pokračovat v plnění ochraňovatelských smluv se Správou rezerv.

Jako negativní hodnotím širokou skladbu položek přetrvávající z minulosti a vysoké skladové stavy některých obtížně prodejných komodit. Mnoho z nich se skladovalo na základě tzv. rozpočtového plánu, který poměrně přesně specifikoval požadavky zapadající do složitého systému fungování ekonomiky za branné pohotovosti státu. V průběhu let se požadavky bývalé Státní plánovací komise neustále zvyšovaly. Tímto způsobem se dospělo až k cílovým stavům hmotných rezerv pro

r. 1995, formulovaným někdy před rokem 1990, které se naštěstí již nepodařilo naplnit. Tím, že ke zrušení rozpočtového plánu jako závazného dokumentu de jure dochází až nyní, se fakticky až dodnes zachovala skladba položek hmotných rezerv z poloviny 80-let. Jsou mezi nimi položky lukrativní, často frekventované při uvolňování nebo zapůjčování (specifický druh pohybu zásob pouze pro systém rezerv), např. pohonné hmoty, obilí. Mnoho položek však nevykazuje kromě povinných obměn v podstatě žádný pohyb, není po nich poptávka a i když jejich vyčlenění ze seznamu není žádným problémem, odprodej je dlouhodobou záležitostí s dobou trvání nepřímo úměrnou velikosti finanční ztráty.

K zásadní změně může dojít už nyní, ve fázi sestavování krizových plánů, které vlastně bude znamenat frontální přehodnocení mobilizačních úkolů na mikroúrovni; z nich by měly rezultovat nové zdůvodněné požadavky subjektů hospodářské mobilizace na centrální skladování a financování rezerv přesahujících rámec jejich možnosti a působnosti v období mimo krizových situací. Kromě toho bude úkolem ústředních orgánů státní správy případně navýšit tyto požadavky o jakýsi makroekonomický "zájem státu" v rámci svých krizových plánů. Zde je nutné započítat i přímé požadavky ministerstva obrany.

Po projednání těchto požadavků přikročí Správa státních hmotných rezerv (SSHR) ve smyslu zákona o své působnosti k návrhu nové skladby položek hmotných rezerv, kterou předloží ke schválení vládě České republiky. V dalším období pak proběhne přizpůsobení struktury rezerv novým požadavkům, což značně zvýší nároky na komerční činnost SSHR. Vzhledem k růstu potenciálních obchodních partnerů bude široce využíván systém veřejné nabídky a poptávky, který je známý z působnosti podobných státních orgánů ve vyspělých zemích (v tržních podmínkách) a který by do značné míry objektivizoval celý proces obratu rezerv.

Po uplynutí přechodu k tržní ekonomice (někdy po roce 2000) je třeba přenést důraz ze silných rezerv na silnou legislativu - připravovat ekonomiku a obyvatelstvo na krizové situace spíše teoreticky, bez tvorby velkých hmotných zásob (nanejvýše plnit požadavky ministerstva obrany). Spoléhat spíše na dostatečnou nabídku (zásob) subjektů hospodářské mobilizace, která se při krizové situaci pouze usměrňuje žádoucím směrem na základě pravomocí např. příslušných zainteresovaných ministrů. Tento systém bude samozřejmě nesrovnatelně levnější. Předpokládá však určitý stupeň ekonomické úrovně země, projevující se mj. trvalou tendencí k převisu agregátní nabídky nad poptávkou. Nesmíme zapomenout na to, že cestu uvedeným směrem jsme z historického hlediska nastoupili po čtyřicetipěti letech tzv. nedostatkové ekonomiky pouze před malou chvílí.

Několik poznámek k systému **státních mobilizačních rezerv (SMR)**. Řada z výše uvedených podnětů se vztahuje i k tomuto okruhu rezerv. Decentralizace a odpovědnost jednotlivých rezortů zde přetrvává. Na rozdíl od makroekonomického charakteru hmotných rezerv mají mobilizační rezervy spíše mikroekonomický charakter a z hlediska jejich potenciálních spotřebitelů v krizové situaci nejsou univerzální, ale vysoce specifické. Tvorba krizových plánů i zde bude znamenat nutnost zásadního přehodnocení požadavků na zainteresovanost státu a státních prostředků v rámci přípravy na řešení krizových situací hospodářské mobilizace.

Hlavním úkolem je úspěšně a efektivně zvládnout v rámci strukturálních změn proces vyčleňování a odprodeje těch SMR, pro které důvod jejich udržování z technologického či organizačního hlediska již zanikl. Zde je důležité stanovit na úrovni vlády, jak a jestli vůbec mají být tyto procesy nějak centrálně řízeny. Decentralizovaný přístup k tvorbě SMR lze zejména z odborného hlediska akceptovat, horší je to však s procesem vyčleňování a odprodeje kde resortní a podnikový pohled (velmi často tyto rezervy odkoupí jejich ochraňovatel - daný podnikatelský subjekt) znamená nižší efekt z hlediska makroekonomického, než regulace tohoto procesu nezainteresovaným a nezávislým orgánem.

Za důležitou považuji skutečnost, že i SMR budou konečně legislativně zakotveny, a to právně v rámci zákona o působnosti SSHR, který propojuje i systémy rezerv se systémem krizového plánování.

Pokud se jedná o budoucnost, platí zde stejné závěry jako pro hmotné rezervy: v dlouhodobém horizontu postupná konvergence a odstraňování duplicit s civilní obranou, ponechání v SMR pouze vybraných komodit (zejména v oblasti zdravotnictví, dopravy, spojů) a zvládnutí příslušných úkolů spíše na základě legislativy a součinnosti rozhodujících státních orgánů a podnikatelských subjektů při plánování a teoretickém nácviku zásad hospodářské mobilizace, než hromaděním rezerv ve skladech.

Ing. Michal Pešán
(Ministerstvo dopravy ČR)

MOŽNOSTI REZORTU V SYSTÉMU OBRANY STÁTU

§ 3 zákona č. 40/1961 Sb. ukládá zastupitelským sborům, ostatním orgánům státu, hospodářským, společenským a jiným organizacím činit všechna opatření potřebná k zabezpečení nejvyšší obranyschopnosti země. Z tohoto ustanovení vyplývá i povinnost jak pro ministerstvo dopravy, tak i pro všechny orgány a organizace rezortu dopravy zabezpečovat všechny potřebné úkoly na úseku obrany státu.

Každý stát, chce-li mít dobře fungující a prosperující hospodářství jak v době míru, tak za všech krizových situací včetně branné pohotovosti, klade velký význam dopravnímu zabezpečení. K tomu, aby celý rezort dopravy mohl plnit úkoly

dopravního zabezpečení hospodářství a současně úkoly při operačních přesunech vojsk, jejich zásobování a vlastní bojové činnosti, musí být každý druh dopravy (železniční, silniční, vodní a letecká) provozuschopný za každé situace.

1. Železniční doprava

V systému obrany státu a konkrétně v železniční dopravě sehraává významnou roli ochrana důležitých objektů, rozhodujících pro zabezpečení železničního provozu. Jedná se především o střežení vybraných železničních mostů, tunelů a velkých železničních uzlů, tedy o objekty, které jsou snadno zranitelné a jejich obnova je náročná jak časově, tak finančně. Na plnění těchto úkolů se významnou měrou podílí železniční policie a Železniční vojsko, které při střežení spolupracuje a může současně i v případě nutnosti rychle zahájit opravy. Železniční policie je předurčena k zamezení paniky na železnici a k usměrňování pořádku v krizových situacích. Ke zvládnutí těchto stavů musí být učiněna minimální opatření i v době míru, tzn. např. přesné vymezení objektů, optimalizace rozmístění železniční policie a Železničního vojska, vzájemná informovanost atd.

Při narušení železniční infrastruktury je nutné zabezpečit její urychlenou obnovu, při které sehraává železniční vojsko nezastupitelnou úlohu. Jeho nezastupitelnost spočívá v možnosti téměř okamžitého nasazení současných počtů zařazených vojáků a v případě branné pohotovosti povolání záloh, a tím znásobení počtů nasazených vojáků na obnovovací práce na železniční infrastruktuře.

Pro zabezpečení přepravních požadavků v krizových situacích je nutné zajistit bezchybnou organizaci provozu na železnici, která svojí kapacitou a možností velkých objemů přeprav sehraává významnou roli nejen při zásobování vojsk a při potřebě evakuace obyvatelstva z ohrožených míst při živelných pohromách a velkých průmyslových haváriích (např. havárie jaderné elektrárny), ale především při zabezpečování chodu NH a při zásobování obyvatelstva. Pro nezbytnou organizaci provozu na železnici v době krizových situací napomáhá orgánům dráhy Železniční vojsko svými jednotkami.

Další, ne nevýznamný úkol, který plní železniční doprava v rámci obrany státu, je výstavba zdravotních vlaků, stavěných podle požadavků armády.

2. Silniční doprava

Úkoly silniční dopravy lze rozdělit do několika oblastí:

- zabezpečení přepravních potřeb v době krizových situací
- zabezpečení přepravních potřeb za branné pohotovosti státu
- zabezpečení obnovy a údržby infrastruktury.

V době krizových stavů národního hospodářství je nutné určitým způsobem omezit spotřebu nerostných surovin, a z hlediska dopravy hlavně tekutých paliv. Lze toho dosáhnout buď radikálním zvýšením ceny, nebo regulací ze strany státu, tj. zavedením buď výdejních poukázek pro všechny držitele dopravních prostředků, a to v nízkém množství, nebo povoláním provozu pouze pro určité držitele vozidel, a tedy omezení práva ostatních držitelů dopravních prostředků. Zákonnou úpravu takového zásahu bude ministerstvo dopravy iniciovat.

Vzhledem k tomu, že i nadále bude část dopravních prostředků v době BPS odváděna do počtů Armády ČR, bude nutné zajišťovat ty přepravní úkoly, které

dosud tato vozidla vykonávala. Orgánům státní správy na úrovni okresů umožňuje § 11 zákona č. 68/79 Sb., o silniční dopravě a vnitrostátním zasilatelství, ukládat v mimořádných případech úkoly přepravy. K tomu, aby tato orgány mohly využít tohoto práva, bude nutné v každém případě vést přehled o počtech vozidel podle jednotlivých okresů, který by zajišťoval přehled o počtech, tonáži a ložném prostoru nákladních vozidel a o počtu a obsaditelnosti autobusů na daném teritoriu. Pro tato vozidla budou rozpočítávány požadavky k provedení přepravy od subjektů hospodářské mobilizace daného teritoria. Na tyto přepravné úkoly budou přidělovány pohonné hmoty.

Pro optimální využití dopravních prostředků, které budou po odebrání vozidel do AČR k dispozici, je nutné znát přesně potřeby od všech objednavatelů přepravy, tj. subjektů hospodářské mobilizace, orgánů civilní obrany i požadavky armády na provedení přepravy.

K zajišťování obnovy a údržby pozemních komunikací nebude nadále nutné vytvářet speciální jednotky, bývalé údržbové a obnovovací roty. Pro údržbu silnic jsou vytvořeny speciální příspěvkové organizace, tj. Správy a údržby silnic ve všech okresech ČR. Obnovu silničního fondu, včetně výstavby objektů, lze zabezpečit smluvně s jednotlivými stavebními organizacemi. V každém kraji ČR je zřízena rozpočtová organizace Silniční investorský útvar, která zabezpečuje investiční činnost na silniční síti v rámci obhospodařování území. Jejich náplní proto může být investiční činnost i v krizových situacích. Pro jejich orientaci a přípravu činnosti v krizových situacích bude nutné stanovit předpokládaný rozsah ničení na silniční síti v jednotlivých variantách krizových situací. Pokud bude mít Armáda ČR speciální požadavek na výstavbu silničních objektů pouze pro svoje účely, může si jejich výstavbou smluvně zabezpečit rovněž s některou stavební organizací.

3. Civilní letecká doprava

Z hlediska dopravního zabezpečení státu a objemů přepravy se v rámci letecké dopravy jedná pouze o doplňkovou formu dopravy. V následné době bude nutné stanovit, zda v době branné pohotovosti bude Armáda ČR přebírat veškerou kontrolu nad civilním letectvím, nebo zda bude legislativně upraven provoz letecké dopravy v krizových situacích a v době branné pohotovosti.

4. Vodní doprava

V oblasti vnitrozemské plavby nedochází přechodem státu do branné pohotovosti k podstatným změnám ve struktuře činnosti. proto není nutné připravovat velké strukturální a věcné změny.

Mimořádná opatření nejsou určena pouze pro období války, ale i k řešení krizových situací, jako jsou živelné pohromy, ekologické katastrofy a průmyslové havárie. K jejich úspěšné realizaci je zapotřebí jasně stanovit konkrétní požadavky pro jednotlivé duhy dopravy, hlavně pro dopravu železniční a automobilní.

Plukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc.

KLAMNÁ ČINNOST V NOVÝCH PODMÍNKÁCH

V souvislosti s konfliktem v Perském zálivu se v části vojenské veřejnosti oživil zájem o problematiku klamné činnosti, kterou s určitým úspěchem využíval Irák proti spojeneckým vojskům především jako prostředek k uchránění životnosti vlastních zbraní, vojsk a objektů a vyčerpání úsilí průzkumu, palebných a úderných prostředků. I spojenci používali v rámci operací Pouštní štít i Pouštní bouře klamnou činnost. Postupně se v odborném tisku objevují informace o tom, jakých bylo klamnou činností dosaženo výsledků a jaké mohou být další perspektivy této součásti přípravy a vedení operace. V souvislosti s přeměnami vojenského umění naší armády bude vhodné analyzovat současný stav a stanovit možnou perspektivu i v této oblasti. Tento článek nechť je chápán jako součást potřebné analýzy, jako jeden z možných přístupů k uvedené problematice.

Klamná činnost je v armádě známa především pod názvem **operační maskování**. Jak lze stručně hodnotit situaci v této části operačního zabezpečení, kam operační maskování patřilo? Základním normativním aktem pro jeho organizaci a řízení je předpis Oper-1-4 Operační maskování z roku 1969, kdy byl vydán jako prozatímní a podle připomínek štábů a škol a v návaznosti na nové bojové a operační řády měl být vydán jako definitivní. Už ta skutečnost, že se tak v průběhu 24 let nestalo, svědčí o tom, jaká pozornost byla operačnímu maskování věnována.

V přípravě velitelů, štábů a vojsk v minulosti mělo operační maskování určité místo. Operační řád tuto součást zabezpečení uváděl, odborný předpis stanovoval cíle, úkoly, zásady řízení, způsoby operačního maskování a další skutečnosti. Teorie operačního maskování byla přebírána ze Sovětské armády v podobě přednášek lektorů, článků v odborných časopisech a při studiu důstojníků a generálů na sovětských školách. V našich podmínkách byla teorie rozvíjena dílčím způsobem, formou jednotlivých statí ve vojenských časopisech, zejména Vojenské mysli. Teoretické poznatky se "udržovaly při životě" v praxi operačních cvičení, kde měla problematika operačního maskování okrajový význam. Nejčastěji, v souvislosti s cvičeními, docházelo k realizaci některých opatření, která lze začlenit do operačního maskování podle plánů generálního štábu a vojenských okruhů.

Operační maskování bylo ve zvláštním postavení. Toto postavení vyplývá z jeho podílu na úspěšném vedení operace. Je totiž úzce spojeno s realizací zámyslu operace, přispívá k dosažení překvapení, je spjata s vojevůdcovským uměním veli-

tele, jeho úspěšná realizace vede k dosažení značných úspěchů a podmínkou jeho efektivnosti je přímé utajení. Tyto skutečnosti vedly k tomu, že na rozdíl od ostatních součástí operačního zabezpečení bylo **operační maskování až nadměrně utajováno** (jako skoro vše v té době) nejen pře případným protivníkem, ale i před vlastní vojenskou veřejností a odborníky. I když neexistuje ucelené zhodnocení dosažených výsledků v rozvoji operačního maskování, lze konstatovat, že došlo již k tolikrát poznané skutečnosti, že věci izolované, bez kontaktu s okolím, bez vnějších a vnitřních vývojových impulsů, začnou stagnovat a posléze zaostanou za těmi částmi svého okolí, které jsou této izolace ušetřeny. Stav, v němž se ocitlo operační maskování v současné době, lze hodnotit v konfrontaci s rozvojem ostatních částí operačního zabezpečení jako **nejhorší**.

V zahraničních armádách, jak lze zjistit z dostupných předpisů a materiálů, se s činností obdobnou operačnímu maskování počítá. Není však striktně vymezena jako samostatná součást zabezpečení. Nejčastěji je tato činnost uváděna jako **klamání protivníka** v souvislosti s hlavní činností vojsk a má napomáhat úspěšnému splnění úkolů. V největším rozsahu je uváděna v Polním řádu americké armády FM-100-5, kde se píše o plánu klamání jako nedílné součásti plánu tažení nebo velké operace. Podrobnosti o způsobu realizace při cvičeních však nejsou k dispozici.

Poznatky z lokálních válek dosvědčují, že klamání bylo při přípravě a vedení operací používáno. Tak tomu bylo při válce v Afganistánu, armády Velké Británie a Argentiny o Falklandské ostrovy, při arabsko-izraelských válkách, válce USA ve Vietnamu atd.

V poslední době se objevuje snaha nahradit výraz operační maskování výrazem novým - **klamná činnost**. Domnívám se, že lze tuto změnu akceptovat. Název klamná činnost vystihuje lépe podstatu a především cíl určité specifické činnosti organizované štáby a prováděné vojsky než výraz operační maskování. Výsledkem, lépe cílem této činnosti je **oklamat, uvést v omyl protivníka a dosáhnout překvapení**. Kromě toho mohou být sledovány i cíle nižšího řádu například snížit efektivnost průzkumných a palébých prostředků, napomáhat uchování bojeschopnosti, ztížit činnost protivníka atd. V tomto chápání název klamná činnost nebo klamání je výstižnější než operační maskování, neboť podstatou a cílem, které jsou v každé činnosti určující, jsou dány do souladu s pojmem, kterým jsou prezentovány. Nejde totiž o to, aby činnosti, objekty a jejich současný a perspektivní stav byly jaksi operačně maskovány a nic víc, ale o to, aby bylo jejich prostřednictvím dosaženo oklamání a následně překvapení. Lze se domnívat, že výraz operační maskování byl převzat v 50. letech od Sovětské armády a sám o sobě měl sloužit k utajování svého skutečného obsahu a cíle. Jistěže mohou být jiné názory, a to zcela protikladné, jak pojmenovat činnost, která je předmětem tohoto článku, ta však nemůže být na škodu tomuto donedávna tabuizovanému tématu.

Potřeba existence klamné činnosti v nových podmínkách přípravy a vedení operací bude dána její prospěšností, to je přínosem k dosažení cílů operace. I když celková nebo parciální kvantifikace jejího podílu na úspěšném splnění cílů operace je obtížně proveditelná, neboť není dosud obvyklé používat kvantitativní a kvali-

tativní kritéria pro hodnocení úspěšnosti operace, lze předpokládat, že klamná činnost si za určitých podmínek podrží význam i v budoucnosti.

- K tomu je ovšem potřebné, na základě současného stavu, určit podmínky a definovat vývojové tendence, které se objevují v klamné činnosti, jejich vztah a tedy i účelnost k vedení operací.

Klamnou činnost lze vymezit jako komplex organizačních, materiálních a praktických úkolů a opatření sladěných vzhledem k úkolům a cílům operace, místu, době a činnosti vojsk zaměřených na oklamání protivníka o zámyslu činnosti vojsk, jejich složení, stavu, vybraných úkolech a opatřeních v období přípravy a vedení operace.

Klamná činnost patří k těm činnostem v rámci operace, které se projevují nepřímým, zprostředkovaným působením na protivníka. Primárně působí na jeho průzkum jako hlavní zdroj informací, které jsou-li hodnoceny jako informace pravdivé, mohou způsobit nesprávné rozhodnutí velitele k vedení operace nebo použití zbraní. Snaha o klamání protivníka byla, je a zůstane součástí přípravy a vedení boje a operace. Bude patřit k umění velitele, k jeho schopnostem vnutit protivníkovi svoji vůli, získat iniciativu, překvapit ho, vytvořit co nejvýhodnější podmínky vlastním vojskům k plnění úkolů a cílů operace. Zkušenosti z mnoha válek ukazují, že oklamáním protivníka bylo dosaženo velkých úspěchů při malých ztrátách osob, potřebě materiálu a času, velikých územních zisků, byla získána iniciativa apod. Oklamání protivníka dává možnost získat výhodu v boji a operaci. V tomto směru zůstane nepochybně klamná činnost jako teorie úzce propojena na principy operačního umění především překvapení a jako praxe na bojovou nebo ostatní činnost vojsk. **Úspěšně prováděné klamání umožní ovlivnit rozhodování protivníka příznivým způsobem ve prospěch činnosti vlastních vojsk.**

Bezesporu si klamná činnost udrží funkci **prostředku, jenž bude působit proti průzkumu protivníka.** Průzkum, který dokáže včas získat potřebné informace jejich uživateli strategickou výhodu a opačně. K eliminaci průzkumu protivníka bude nutné vést boj nejen aktivně, ale i pasivními opatřeními. Rozvoj technických prostředků průzkumu umožňující zjišťování fyzikálních projevů zbraní, jednotek a objektů si vyžaduje, aby při klamné činnosti byly používány prostředky, které jsou zdrojem stejných nebo alespoň obdobných fyzikálních projevů. Současný stav prostředků ke klamání zavedených v armádě je nevyhovující.

Imitovat prostor rozmístění mechanizované nebo tankové divize (pluku), pomocí maket není prakticky možné. Potřebné makety buď neexistují vůbec anebo jejich použití vůči vizuálnímu a technickému průzkumu kvůli jejich nedokonalosti nemá smysl. K imitaci klamného objektu typu divize (pluk) je potřebné vyvinout především moderní makety tanku, BVP nebo OT, děla, automobilu. Operačně-taktické požadavky na tyto makety lze vymezit následujícím způsobem. Musí odpovídat tvarem technice, kterou představují, s detaily velikosti řádově kolem 10 cm, s tvořností maskování povrchu vzhledem k roční době, s přibližně stejnou účinnou odraznou plochou vůči elektromagnetickému záření radiolokátorů, produkovat tepelné záření stejné vlnové délky jako motor a výfukové potrubí této techniky, makety by měly být lehce přepravitelné, jednoduché k instalaci a skladování. Součástí kompletu makety by měl být i maskovací pokryv, prostředky zvukové a dýmové imitace činnosti. Podle informací z odborného tisku jsou makety

s podobnými vlastnostmi ve světě vyvíjeny na bázi nafukovacích gumových prostředků nebo umělých hmot. V rámci bývalé Varšavské smlouvy plnila úkol vývoje prostředků k imitaci NLA NDR a některé typy byly na velmi dobré úrovni. Konstrukce moderní makety splňující výše uvedené požadavky je především technickou záležitostí, objednávku k vývoji s definicí základních požadavků by měl však předložit vševojskový zadavatel. Obdobná situace jako v případě maket pro potřebu mechanizovaného a tankového vojska je i v dalších druzích vojsk. Schází klamný zdroj tepelného záření, zařízení imitující radiové vysíláče, radiolokátory, rušiče, moderní kotoučové odražeče, zdroje dýmu apod.

Při srovnání maket z období 2. světové války a poválečného období, které představovaly jednoduché napodobení tvaru s výše uvedenými požadavky na moderní makety je zřejmé, že došlo k zásadní kvalitativní změně. **Jednou z tendencí projevující se v klamně činnosti je technizace prostředků, spočívající v nahrazování jednoduchých, často improvizovaným způsobem zhotovených maket relativně složitými zařízeními průmyslové výroby.**

Za situace, kdy zjištění objektu zpravodajského zájmu a jeho následné zničení vysoce přesnými zbraněmi je velmi pravděpodobné, stoupá význam ochrany řady z těchto objektů. Týká se to především cílů a objektů, které se vyskytují v malém množství a mají klíčovou roli v řízení vojsk nebo zbraňových systémů. Jedná se zejména o místa velení, řízení zbraňových systémů, radiolokátory PVO, spojovací uzly, prostředky průzkumu, REB, letouny, raketové systémy apod. Vzniká potřeba, aby klamná činnost působila nejen v dřívějším významu, ale stala se i významným prostředkem ochrany vojsk. Prosazuje se tendence **přesunu určitých opatření, především v oblasti imitace (a tím i klamně činnosti) z operačního stupně velení na taktický stupeň do oblasti maskování.**

Ukazuje se potřeba provádět opatření dříve typická pro klamnou činnost všude tam, kde je to účelné, to je i na taktickém stupni u jednotlivých zbraní jako opatření nepřímé ochrany množenin objektů pomocí maket.

Jako příklad může posloužit válka v Perském zálivu, kdy se irácké armádě podařilo použitím množství kvalitních maket imitovat rakety SCUD, letouny, letištní zařízení, velitelská stanoviště a množství pozemní techniky, což vedlo k počátečnímu nesprávnému hodnocení efektivnosti spojeneckých leteckých úderů. Podle informací zveřejněných v tisku provedení maket operačně taktických řízených střel SCUD-B i jejich radiolokační a tepelná signatura byly na vysoké úrovni, makety byly schopny dezinformovat i komplexní průzkum spojeneckých sil, včetně družicového průzkumu. Makety se využívaly v kombinaci s dalšími maskovacími prostředky, jako jsou maskovací sítě, radiolokační odražeče a tepelné zářiče. U makety řízené střely SCUD-B jsou pečlivě napodobeny všechny detaily větší než 10 cm a jsou upraveny i pro nastavbu radiolokačních odražečů a tepelných zářičů.

V budoucnu nelze vyloučit stav, kdy vzhledem k poklesu počtu zbraní a bojové techniky, který bude z části nahrazen jejich kvalitou a kdy dále vzrostou náklady na výrobu, budou některá zařízení a opatření typická pro klamnou činnost nedílnou součástí jejich použití. Například nejmodernější typy tanků jsou vybaveny "výstražnými přijímači" signalizujícími jejich ozáření laserem nebo radiolokátorem. Mají pro ochranu k dispozici dýmová zařízení, vyvíjí se dipolové odražeče a zdroje tepelného záření. Tyto prostředky jsou již běžnými u letectva. **V budoucnu se tak**

mohou některá opatření klamné činnosti stát běžnou záležitostí bojového použití zbraní a techniky, popřípadě součástí systému opatření a úkolů s názvem ochrana vojsk.

Klamná činnost bude prostředkem, který napomáhá ochraně a udržení životnosti vojsk při jejich ničení protivníkem. Tím, že se podaří přesvědčit protivníka o existenci klamných cílů a objektů jako skutečných a soustředit jeho palbu a údery na ně, dochází ke stavu, kdy se prodlužuje životnost a funkčnost skutečných objektů, jenž zůstávají uchráněny palebného působení. Protivník přitom vynakládá úsilí vojsk a materiální prostředky "zbytečně" bez efektu ke kterému jsou určeny. Zpětně se tím opět zhoršují jeho možnosti pro vedení operace.

Předpokládaný charakter boje a operace, menší počet zbraní a bojové techniky, jednodušší organizační struktury (například prapor - brigáda - sbor s brigádami), požadavek mobilnosti vojsk a další změny, dávají předpoklad snížení potřeby sil a prostředků ke klamné činnosti. V letech 2. světové války například Sovětská armáda v rámci přípravy některých operací, prováděla klamání o směru hlavního úderu frontu nebo skupiny frontů soustředěním několika tisíc kusů maket a skutečné techniky, především tanků a děl, protože hodnověrnost plnění úkolu to vyžadovala. V dnešní době, kdy nebude k dispozici takové množství zbraní a převahy nad protivníkem bude dosahováno jinými způsoby než jejich hromaděním, nebude nutno v rámci klamné činnosti takto postupovat. Obdobně se změnily i požadavky na velikost prostorů a dobu trvání jednotlivých úkolů a opatření. Objevuje se možnost, zejména u tankového, mechanizovaného vojska a dělostřelectva, snížení potřeby maket k imitaci skutečných zbraní, bojové techniky a dalšího materiálu k demonstrační činnosti, což by mohlo vytvořit výhodnější podmínky pro klamnou činnost.

Na rozdíl od minulosti, kdy byla klamná činnost spojena především s ofenzivní, útočnou činností vojsk, je potřebné položit důraz na klamnou činnost v průběhu obranných operací. Rozpracovávat úkoly, opatření a způsoby klamné činnosti využitelné v přípravě a vedení obranné operace. Přitom vzít v úvahu měnící se charakter těchto operací. I když obranné operace ve srovnání s útočnými mají menší dynamiku (z hlediska vlastních vojsk), nelze u nich v budoucnosti jednoznačně předpokládat takový statický charakter jako tomu bylo v nedávné minulosti, by byla obrana založena především na úporném držení území s relativním dostatkem sil a prostředků, na stabilní frontě a omezeném manévru. V příštích obranných operacích nutno vedle pevného držení území ve větší míře počítat i s mobilní (pohyblivou) obranou, odchodem (ústupem) vojsk, překvapeními, manévry apod. Na tuto skutečnost nutno reagovat takovými úkoly, opatřeními a způsoby klamné činnosti, které budou "schopny udržet krok" s vedením operace. Takovými opatřeními mohou být zejména demonstrační činnost, dezinformace a taková činnost vojsk, která nebude jednoznačná, ale naopak, s možností různých variant plnění úkolů a bude se zakládat sama o sobě na možnosti klamání protivníka. Klamat přímo vojsky, jejich operační sestavou, možnostmi manévru, nečekanými způsoby činnosti apod. Má-li klamná činnost sehrát účelnou roli při zabezpečení vojsk je nutné dále rozpracovávat její teorii s důrazem na aktuální úkoly přípravy a vedení operací.

Poznatky z lokálních válek v poválečném období ukazují na určitý **posun v realizaci činnosti od opatření a úkolů ve prospěch pozemních vojsk k zabezpečení a ochraně letectva, prostředků PVO, získání vzdušné nadvlády a ovládnutí éteru**. Zejména za války USA ve Vietnamu a v izraelsko-arabských konfliktech, byla prováděna rozsáhlá demonstrační činnost skupinami letounů, bezpilotních prostředků a balonů vůči průzkumu a protivzdušné obraně. Jejím účelem bylo aktivovat systém radiolokačního průzkumu vzdušného prostoru, zjistit systém velení a spojení, odhalit prostředky REB, donutit ke vzletu letectvo a zjistit palebné prostředky PVO.

Touto rozsáhlou a koordinovanou demonstrační činností se podařilo vytvořit výhodné podmínky pro zahájení války údery letectva, raket a mohutným rušením, což mělo často rozhodující význam pro celou válku. Posledním takovým příkladem byla válka spojeneckých ozbrojených sil proti Iráku. Efektivnost jejich úderů byla však z části eliminována právě maskováním s klamnou činností. V mnohem větší míře než doposud bude v **budoucnosti nutné rozvíjet klamnou činnost v letectvu, protivzdušné obraně, radioelektronickému boji, průzkumu, velení a spojení**.

Poznatky z válek i názory na zahájení možné války ukazují na **tendenci posunu klamné činnosti výrazně do doby před zahájením ozbrojeného střetnutí**. I když zahájení války po kratším období příprav nelze vyloučit, předpokládá se vzhledem k nízkým mírovým počtům většiny armád, nutnosti jejich mobilizačního a operačního rozvinutí potřeba několika týdnů až měsíců bezprostředních příprav ozbrojených sil na válku. V tomto období bude veden protivníky intenzivní průzkum k získání maxima zpráv jako podklad k efektivní přípravě a následnému vedení operací. Tato skutečnost si vyžaduje, aby operační maskování bylo prováděno již v tomto období jako nedílná součást výše jmenovaných opatření nebo jako součást opatření k odvrácení napadení a to v úzké spojitosti se strategickou klamnou činností.

Objevuje se tendence, aby některá opatření klamné činnosti vytvářela podmínky pro zvýšení životnosti vojsk tím, že budou prováděna již od nejnižších organizačních stupňů u zbraní a jednotek v boji a budou jejich součástí. Avšak velikost některých opatření, především **množství použitého materiálu, doba plnění úkolu, plošný rozsah a specifická prací si pravděpodobně vyžadují existenci jednotek nebo útvarů klamné činnosti**, zřejmě na stupni armádního sboru, divize PVO, letecký svazek (svaz), případně vojenské velitelství. Dá se předpokládat, že v budoucí poloprofesionální armádě bude položen důraz především na vytváření bojových jednotek a jednotek zabezpečení se složitou technikou a speciálním výcvikem. K nim jednotky předurčené pro klamnou činnost zřejmě patřit nebudou. Tyto jednotky by však mohly být v míru na snížených počtech a rozvíjeny v době příprav k odvrácení konfliktu nebo vytvářeny při mobilizaci. Nebo při jejich vytváření postupovat, analogicky jako v případě týlového a technického zabezpečení, zdravotnické služby, spojení a přenést úkoly klamné činnosti z polních vojsk na teritorium nebo vojska územní obrany (podobný typ vojsk) a přidělovat je k použití polním operačním svazům (svazkům). O podřízenosti takových jednotek, jejich vybavenosti materiálem a technikou, začlenění do některého druhu vojsk, by měl rozhodnout především účel ke kterému budou nejčastěji používány.

V současné době existuje v sestavě armádního sboru jako jednotka pro klamnou činnost ženijní maskovací rota ženijního technického praporu ženijní brigády, u letectva letecký maskovací prapor. Kromě těchto hlavních jednotek a útvarů lze částečně na některá opatření využít i další, zejména ženijní a letecké jednotky a útvary.

Tendenci, která se prosazuje obecně ve vojenství a zasahuje do klamné činnosti, je **používání objektivních exaktních metod hodnocení efektivity**. I když si klamná činnost v sobě podrží značný díl invence, originality a při realizaci bude vždy spojena s válečným uměním jedince a štábu, nestačí již pouhá zkušenost a intuice. Jako perspektivní se ukazuje využívání matematických metod založených na pravděpodobnosti, statistice a zejména modelování situací s využitím výpočetní techniky. Uplatnění nalézá hodnotová analýza k posouzení ekonomické efektivity klamné činnosti. Doposud největší uplatnění našly tyto metody v oblasti protivzdušné obrany, to je tam, kde vůči sobě působí technické systémy jejichž činnost lze matematicky popsat.

Klamná činnost bude i v budoucnu **napomáhat** ke splnění úkolů a cílů operace. Uvedené tendence a podmínky vymezují **klamnou činnost jako podpůrný a zabezpečovací systém úkolů a opatření** vůči rozhodující činnosti vojsk, to je ničení protivníka. Toto vymezení zařazuje klamnou činnost jednoznačně do oblasti zabezpečení, respektive operačního zabezpečení.

Realizace způsobů klamné činnosti ukazuje na přímou souvislost především s maskováním v rámci ženijního zabezpečení a použitím dýmu v chemickém zabezpečení. Nově se formuje vazba na radioelektronický boj především část rušení prostředků protivníka. Klamná činnost si podrží spojení s průzkumem jako prostředkem, který bude tvořit zpětnou vazbu umožňující posoudit její působení na protivníka.

Vzhledem k rozsáhlé orientaci na vedení průzkumu technickými prostředky využívajícími různé části elektromagnetického spektra se bude dále prohlubovat vazba klamné činnosti na PVO (především radiotechnické vojsko), letectvo a spojení při jejichž použití má činnost elektronických prostředků zásadní význam.

V kontaktu s těmito druhy operačního zabezpečení, ale i s využitím technického a týlového zabezpečení se bude realizovat klamná činnost v budoucnu. **Lze předpokládat, že klamná činnost nepřekročí rámec zabezpečení**, možno však očekávat její vnitřní vývoj stimulovaný potřebami vedení operací a možnostmi aplikace poznatků rozvoje vědy a techniky.

K NĚKTERÝM ASPEKTŮM POUŽITÍ DÝMU V KLAMNÉ ČINNOSTI

Použití dýmu v soudobém boji a operaci má za cíl maskovat vlastní vojska a objekty, osleptovat protivníka, ztěžovat mu vedení průzkumu a použití zbraňových systémů, chránit vojska před laserovým zářením a ve specifických případech i před účinky světelného záření jaderných výbuchů.

Použití dýmu, jako jedno z opatření chemického zabezpečení, je na taktickém stupni zaměřeno především na maskování malých jednotek, vytváření "sebeobraných dýmových clon" k ochraně před průzkumnými a palebnými prostředky a na osleptování protivníka. V operačním měřítku stoupá význam ochrany hlavních prvků operační sestavy a dalších důležitých objektů. Důležitou úlohu v zachování bojeschopnosti vojsk sehrává **klamná činnost** jako druh operačního zabezpečení. Zkušenosti z nedávných konfliktů ukazují, že při plnění opatření klamné činnosti se s výhodou uplatňují i dýmy. Některým aspektům jejich použití v klamné činnosti je věnován i tento článek.

Moderní zahraniční armády mají vytvořen komplexní systém klamné činnosti, zahrnující řadu opatření, včetně použití dýmu. V jejich výzbroji je široká škála dýmotvorných prostředků - dýmovnic, dýmových dělostřeleckých granátů a min, leteckých pum i dýmových generátorů. Zvláštní pozornost je řadu let věnována vývoji nových dýmotvorných směsí s účinnými maskovacími vlastnostmi ve značném rozsahu elektromagnetického spektra a konstrukci prostředků jejich použití. Jsou zdokonalovány organizační struktury zadýmovacích útvarů a jednotek a rozpracovány zásady jejich použití v operacích. Přehled vybraných možností zadýmovacích útvarů a jednotek některých zahraničních armád je uveden v tabulce 1.

Situace v AČR je složitější a mnohem méně příznivá. Vývoj dýmotvorných látek a prostředků jejich použití byl v Československu zastaven v šedesátých letech v důsledku delimitace v rámci států tehdejší Varšavské smlouvy. V současné době jsou v AČR zavedeny a využívány licenčně vyráběné ruční dýmové granáty RDG-2 a dýmovnice DM-11, dýmovnice BDŠ-5, BDŠ-15, dělostřelecká dýmová střela 122 mm, dýmová mina 82 mm a letecká dýmová bomba DAB-100-90-FM. Předpokládá

Možnosti zadýmovacích útvarů a jednotek některých zahraničních armád

Tabulka 1

Zadýmovací útvar, jednotka	Organická podřízenost (stát)	Délka dýmové clony (km)	Doba zadýmování
Mechanizovaná zadýmovací rota	chemická brigáda as (USA)	1,2 - 2,7	10 h
Motorizovaná zadýmovací rota		2 - 8	10 h
Zadýmovací prapor		8 - 20	10 h
Pátrací a zadýmovací skupina	chemická rota divize (USA)	0,3 - 0,7	10 h
Rota OPZHN	divize (SRN)	0,1	15 min
Prapor OPZHN	armádní sbor (SRN)	2,0	2,5 h
Zadýmovací prapor TDA	vševojsková armáda (SNS)	9,0 (čelní vítr) 15 - 45 (boční vítr)	2 - 3 h (3-8 h se zařízením TDA-2M)
Zadýmovací prapor SDU - D	vševojsková armáda (SNS)	36 - 90	1 - 3 h
Zadýmovací brigáda	front (SNS)	30 - 36 (čelní vítr) 102-126 (boční vítr)	2 - 3 h (3-8 h se zařízením TDA-2M)

se však, že všechny tyto prostředky budou používány jenom do spotřebování zásob. Ke krátkodobému dýmání lze využít zadýmovací zařízení tanků a BVP a v omezené míře i zařízení TZ-74 jednotek speciální čistoty chemického vojska.

Pro rozsáhlejší použití dýmu na operačním stupni nejsou vytvořeny ani organizační struktury zadýmovacích útvarů nebo jednotek chemického vojska. Výsledkem tohoto stavu je současné zaostávání použití dýmu za potřebami vojsk. Tento rozpor se projevil i při VŠC a štábních nácvicích jednotlivých vojenských velitelství v roce 1992, kdy použití dýmu bylo sice plánováno a prezentováno jako významné opatření chemického zabezpečení, ale možnosti zadýmování byly malé a operativnost zadýmování nedostatečná.

Přestože problematiku použití dýmu nelze eliminovat pouze na podíl na plnění opatření klamné činnosti, je možné vycházet z následující společenské východiské pro zlepšení stavu:

1. Zavést nové dýmové slože a zadýmovací prostředky, splňující požadavky vedení soudobého boje a operace.
2. Rozpracovat zásady použití dýmu v operaci.
3. Stanovit rozsah možného použití dýmu v operacích.
4. Navrhnout organizační strukturu zadýmovacích útvarů a jednotek chemického vojska a způsoby jejich bojového použití.

Zavedení nových dýmových složí a zadýmovacích prostředků je nezbytnou podmínkou pro úspěšné řešení problematiky použití dýmu v operacích. Technické a operačně taktické požadavky na složení dýmových clon a parametry zadýmovacích prostředků byly publikovány v řadě prací. Zdůraznit je zapotřebí požadovaný multispektrální maskovací účinek dýmových clon a operativnost použití zadýmovacích prostředků, umožňující vytvoření dýmových clon dříve, než protivník může efektivně uplatnit zbraňové systémy. Výzkumné práce v této oblasti probíhají na poměrně široké bázi, realizace výsledků však bude závislá především na finančních zdrojích. Při vysoké ceně současných palebných systémů je však více než pravděpodobné, že prostředky vynaložené na zabezpečení jejich činnosti a ochranu nejsou vyhozenými penězi.

Zásady použití dýmu musí vycházet z cíle klamné činnosti kterým je skryt vlastní zámysl, uvést protivníka v omyl, napomáhat snížení efektivnosti jeho průzkumných a palebných prostředků, zmařit nebo ztížit jeho činnost a tím vytvořit vhodné podmínky k zachování bojeschopnosti vlastních vojsk ("Příprava a vedení operací" (návrh), FMO, Praha 1992). Respektovat je potřeba zejména zásady komplexnosti, včasnosti, dostatečnosti a spolehlivosti použití dýmu v klamné činnosti.

Komplexnost se dosahuje vhodnými způsoby použití dýmu při efektivním nasazení všech sil a prostředků zadýmávání v kombinaci s opatřeními REB, maskování a dalšími činnostmi, prováděnými v rámci plnění úkolů klamné činnosti. Použití dýmu musí být podřízeno zámyslu velitele, realizováno přesně podle jednotného plánu klamné činnosti v operaci v úzké součinnosti všech sil a prostředků, které se na klamné činnosti podílejí a důsledně sladěno s činnostmi vojsk, v jejichž prospěch je prováděno.

Včasnost použití dýmu sehraává rozhodující roli při maskování objektů operačního významu před úderem letectva. Dýmová clona musí být vytvořena ve velmi krátké době, často i opakovaně, do přiletu letounů protivníka a musí včas dosáhnout takové hustoty, aby zabránila identifikaci cíle, odpálení a navedení raket nebo přesnému bombardování. Tento úkol lze zvládnout výkonnými dýmovými agregáty - mobilními v případě ochrany polních vojsk, případně stacionárními k maskování stabilních objektů týlu, letišť a infrastruktury teritoria. nelze vyloučit ani aktivaci předem připravených dýmových clon s použitím dýmovnic. Nezbytnou podmínkou však v tom případě je využití systémů dálkového řízení zadýmávání, včasné varování vojsk a zabezpečování neselhávajícího spojení při řízení zadýmávání a velení útvarům a jednotkám.

Zásada dostatečnosti v použití dýmu vyplývá z cíle klamné činnosti a určuje především rozsah použití dýmu v operaci. Dodržení této zásady vyžaduje volit počet a rozměry dýmových clon tak, aby pravděpodobnost zničení maskovaného objektu byla co nejmenší a bylo dosaženo rozptýlení úsilí protivníka. Dýmu je proto vhodné používat soustředěné a hromadně ve prospěch maskování hlavních prvků operační

sestavy, případně k jejich imitaci. Nedostatečný rozsah použití dýmu se může projevit jako demaskující prvek vedoucí naopak ke zbytečným ztrátám vojsk.

Spolehlivost použití dýmu je v současné době problematická a ve svých důsledcích vede k malé oblibě dýmování u všeojskových velitelů. Kromě malých zastíracích schopností dýmu (mimo viditelnou část elektromagnetického spektra), o kterých již byla zmínka a které vedou k tomu, že na překrytí dýmem nelze v boji spoléhat, není možné pominout ani skutečnost, že dým neztěžuje činnost jenom protivníkovi, ale i vlastním vojskům. Při specifických meteorologických podmínkách, zejména při nevhodném směru přízemního větru a při inverzi, může být použití dýmu silnou překážkou činnosti vlastních vojsk a tudíž nevhodné. Ze silného větru je použití dýmu neefektivní. Směr větru má vliv na spotřebu dýmovnic (dýmových směsí) a výrazně ovlivňuje možnosti dýmování. Uvedené nedostatky lze vhodným manévrem zadýmovacími jednotkami částečně eliminovat a zvýšit tak spolehlivost použití dýmu v operaci.

Realizace uvedených zásad určuje základní způsoby použití dýmu při plnění úkolů klamné činnosti v operaci, kterými jsou vytváření maskovacích a oslepovacích dýmových clon.

Maskovací dýmové clony se zřizují k maskování vlastních vojsk přímo v jejich sestavě nebo mezi vlastními vojsky a protivníkem ke skrytí před průzkumnými a palebními prostředky. Specifickým typem maskovacích dýmových clon jsou klamné dýmové clony.

Oslepovací dýmové clony se vytvářejí v sestavě protivníka prostředky letectva a pozorovacích stanovišť. Vzhledem k omezeným počtům letectva a dělostřeleckých systémů AČR však možnost použití těchto dýmových clon v operaci výrazně klesá.

Maskovací, klamné, případně oslepovací dýmové clony se využívají při plnění následujících způsobů a forem klamné činnosti:

- **skrytí** hlavních prvků operační sestavy před prostředky průzkumu a navedení zbraňových systémů protivníka;
- **imitaci** prostorů rozmístění vojsk, přepravišť, mostů, nakládacích a vykládacích stanic a dalších objektů;
- **demonstrační činnosti**.

V obranné operaci armádního sboru mohou být hlavními úkoly ke **skrytí** a maskování vojsk;

- maskování míst velení, druhých sledů, záloh a objektů týlu;
- překrytí dělostřelectva a přidělených útvarů raketového vojska;
- skrytí manévru vojsk k posílení obrany na ohrožených směrech nebo při přenášení úsilí do hloubky obrany;
- překrytí rozvinování druhých sledů a záloh k provedení protiúderu.

Základní variantou použití dýmu k maskování míst velení, záloh, druhých sledů a objektů je vytvoření množství dýmových clon k maskování skutečných a imitaci klamných objektů. To nutí protivníka rozptýlit pozornost, snižuje efektivnost jeho průzkumu a účinnost palebných úderů. Skrytí manévru vojsk se může uskutečňovat zejména vytvářením dýmových clon pomocí tepelných zadýmovacích zařízení tanků a BVP, perspektivně i mobilních dýmových generátorů, v hloubce

obranu i maskovacími dýmovými clonami na připravených čarách s využitím dýmovnic. při odchodu vlastních vojsk se mohou využívat i oslepující dýmové clony.

Přikrytí přesunu a rozvinování druhého sledu a záloh k provedení protiúderu se provádí zadýmaváním mostů, přepravišť, případně nebezpečných míst na osách přesunů, a vytvářením maskovacích dýmových clon při rozvinování vojsk. Mohu se využívat i boční dýmové clony k přikrytí před bočními palbami protivníka. K plnění těchto úkolů se zpravidla přibírají zadýmovací jednotky a prostředky divizí prvního sledu. Orientační rozpočet dýmotvorných prostředků při zasazení tankové divize k protiúderu armádního sboru je uveden v **tabulce 2**.

Orientační rozpočet dýmotvorných prostředků ke zřízení maskovacích dýmových clon

Tabulka 2

Vitr	Doba zadýmavání (min)	Tanky se zadýmavacím zařízením	Dýmovnice DM-11 (kusů)
BOČNÍ	Na první čáře:		
	10		1000
	15		1500
	30		3000
	Na druhé čáře:		
	10	20 - 45	800 - 900
ŠIKMÝ	Na první čáře:		
	10		1500
	15		2500
	30		4500
	Na druhé čáře:		
	10	60 - 70	1200
ČELNÍ	Na jedné čáře:		
	10	150	2000
	15		3000
	30		6000

Imitace prostorů rozmístění vojsk a vytváření klamných objektů se uskutečňuje komplexním využitím ženijních technických prostředků maskování, prostředků maskování, prostředků REB a maskovacích dýmů. V závislosti na použitých prostředcích a zámyslu prováděných opatření klamné činnosti je možné používat dýmy k upoutání pozornosti ke klamným objektům, k maskování radiolokačních odražečů, maket, používaných k vytvoření klamných radiolokačně a tepelně kontrastních objektů, a také k imitaci soustředění a činnosti vojsk. Charakter použití dýmu

u klamných objektů se nesmí odlišovat od způsobu použití dýmu k maskování skutečných objektů stejného typu, hustota zadýmování však může být v řadě případů snížena. Prostor soustředění divize může být například imitován 10 - 15 dýmovými clonami, z nichž každá má plochu 1 - 12 km² podle typu imitovaného objektu.

Použití dýmu při **demonstrační činnosti** má přispívat k uvedení protivníka v omyl o sestavě vojsk a možném charakteru jejich činnosti a provádí se zpravidla omezenými silami obdobnými způsoby jako při maskování a imitaci, s dodržением všech zásad použití dýmu, platných pro zabezpečení činnosti svazků a útvarů, jejichž činnost je demonstrována. Pomáhá zvyšovat věrohodnost demonstrační činnosti a přispívá k úspoře potřebných sil a prostředků.

Rozsah použití dýmu chemickým vojskem při plnění opatření klamné činnosti v obranné operaci armádního sboru může být, pře respektování uvedených zásad, značný. K maskování a skrytí vojsk může být v průběhu operace zřízeno 30 - 40 maskovacích dýmových clon a úkoly imitace si mohou vyžádat položení dalších až 20 dýmových clon. Orientační rozsah potřeby použití dýmu při plnění úkolů klamné činnosti je uveden v **tabulce 3**. Celková plocha dýmových clon v operaci může dosáhnout 30 - 50 km².

Orientační rozsah potřeby použití dýmu v obranné operaci armádního sboru

Tabulka 3

Objekt maskování dýmem	Počet zadýmovaných objektů při plnění úkolů			Plocha dýmových clon (km ²)
	skrytí vojsk	imitace	demonstrační činnosti	
Místa velení a radiová centra	1-2	1	-	4-6
Start.pozice raket, baterie	3-4	3-4	-	3-4
Prostory rozmístění 2. sledu a záloh (Objekt typu rota)	do 27	do 9	-	do 18
Objekty týlu	3-4	2-3	-	5-7
Přepraviště a další objekty	2-3	1-2	-	6-10
Síly a prostředky pro demonstrační činnost	-	-	3	3
Celkem	36-40	16-19	3	39-48

Ke splnění uvedeného objemu dýmování má chemické vojska armádního sboru jen minimální možnosti. Organizační struktury zadýmovacích jednotek chemického vojska byly vytvořeny pouze na taktickém stupni, kde v rotách chemické obrany je začleněna zadýmovací četa. Její možnosti jsou uvedeny v **tabulce 4**.

Možnosti zadýmovací čtyř roty chemické ochrany divize

Tabulka 4

1. Při použití všech příslušníků čtyř

Počet zadýmovačů	22		
Vítr	čelní	šikmý	boční
Čára zadýmování (km)	0,66 - 0,88	1,1 - 1,54	1,1 - 1,54
Zadýmovaná plocha (ha)	2,3 - 4,4	7,7 - 10,8	3,9 - 5,4

2. Při použití vezené zásoby dýmovnic

Vezená zásoba DM11 (km)	3600		
Doba dýmování (min)	60		
Vítr	čelní	šikmý	boční
Čára zadýmování (km)	4,05	5,4	8,1
Zadýmovaná plocha (ha)	20,0	18,9	12,15

Maximální plocha zadýmování četou představuje 0,2 km² po dobu jedné hodiny. Armádní sbor o čtyřech divizích může tedy zadýmovat 0,8 km², což představuje asi 2 % předpokládané potřeby dýmování. Zadýmovací čtyři roty divizí budou plnit především taktické úkoly dýmování a jejich použití pro operační maskování bude výjimečné (např. využitím roty druhosledové divize). Řešením nemůže být ani využití termických zadýmovacích zařízení tanků a BVP, ani pokládání dýmových clon vlastními silami vojsk s využitím dýmovnic. Zřízení jedné dýmové clony o délce 5 km dýmovnicemi DM-11 vyžaduje např. vyčlenit 50 osob. Plnění požadovaného objemu zadýmování v rámci operačního maskování by si vyžádalo neúměrné vyčlenění sil a není ani zabezpečen dostatek zadýmovacích prostředků. Ruční zapalování dýmovnic nevyhovuje ani technicky, není zabezpečeno včasné zřízení dýmové clony do příletu letectva protivníka, chybí prostředky dálkového řízení zadýmování.

Zkušenosti vyspělých armád ukazují na potřebu vytvoření zadýmovacích útvarů chemického vojska operační podřízenosti, například **zadýmovacího praporu** v rámci brigády chemické ochrany s kombinovanou strukturou s jednotkami s výkonnými mobilními dýmovými generátory a s jednotkami vybavenými soupravami dálkového řízení zadýmování. Těmito soupravami bude vhodné vybavit i zadýmovací čtyři roty divizí. Uvedená zařízení v armádách vyspělých států existují, vývoj nových prostředků zadýmování pokračuje. Konečné řešení zadýmovacích struktur chemického vojska je závislé na vojensko-politických rozhodnutích a ekonomických možnostech státu.

Použití dýmu v operacích je v AČR v počátečním stadiu zkoumání. Vzhledem k jeho perspektivnosti lze předpokládat, že problematice bude chemickým vojskem věnována trvalá pozornost. Po vyřešení technických úkolů, souvisejících s kvalitou a složením dýmových směsí, po zavedení nových dýmovacích zařízení do výzbroje, se vytvoří reálné předpoklady pro rozšíření organizačních struktur zadýmovacích útvarů a jednotek chemického vojska. Potřeba efektivní ochrany vojsk před průzkumnými a palebnými systémy protivníka povede k růstu významu klamně činnosti v obranné operaci a v praxi si pravděpodobně vynutí i další zdokonalování způsobů použití dýmu.

Literatura

- **Kolektiv:** Použití dýmu v boji a operaci, FMO, Praha 1990
- **Kučík J.:** Možnosti využití dýmu k ochraně vojsk před účinky průzkumných a palebných kompletů protivníka, VA Brno, 1991
- **Kolektiv:** Aerosol - sborník VVK, VVTŠ Liptovský Mikuláš, 1990
- **Zprav-51-7/2 FMO,** Praha 1989
- **Dračka E:** Organizace, možnosti a zásady použití chemického vojska, VA Brno, 1992.
- **Langer P:** K použití dýmů a aerosolů při ochraně bojových vozidel, Vojenské rozhledy 6/92.

Plukovník Ing. Karel Janíček, CSc.

plukovník Ing. Vladimír Karaffa

TÝLOVÉ A TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ ÚZEMNÍCH VOJSK

Územní vojsko se v podmínkách vojenského i nevojenského ohrožení České republiky stává jedním z prvků systému obrany státu. Toto vojsko bude plnit různé úkoly a to: strážní, pořádkové, zásahové, zabezpečovací a nevylučuje se ani jejich přímé bojové zasazení v součinnosti s polními vojsky. Všechny tyto úkoly, které se předpokládá územními vojsky plnit, je třeba i všestranně zabezpečit. Z tohoto pohledu je nutno hledat možnosti i zásady jejich týlového a technického zabezpečení (TTZ).

Rozhodnutí o integraci týlového, technického a jiných druhů zabezpečení do uceleného systému logistiky se pravděpodobně odrazí i u územních vojsk. Vzhle-

dem k tomu, že je to úkol perspektivní a protože systém musí být vytvořen transformací stávajících systémů, struktura našeho příspěvku bude odpovídat doposud obvyklému složení především týlového a technického zabezpečení.

Rozsah plněných úkolů, organizace i řízení TTZ územních vojsk budou ovlivněny těmito skutečnostmi:

- organizační strukturou, výzbrojí a technikou útvarů a jednotek územních vojsk,
- mírovou dislokací těchto útvarů a jednotek,
- stanovenými bojovými a zabezpečovacími úkoly,
- ekonomickými možnostmi státu,
- respektováním podepsaných zahraničně politických smluv apod.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ

Týlové zabezpečení územních vojsk lze posuzovat ze dvou pohledů a to:

- a) z hlediska týlového zabezpečení samotných sil a prostředků územních vojsk,
- b) z hlediska využití územních vojsk k týlovému zabezpečení taktických a operačních uskupení polních vojsk.

V prvním případě, kdy budou územní vojska plnit úkoly převážně lokálně a v menších uskupeních, budou pravděpodobně ve službách a materiálním zabezpečení závislá na možnostech konkrétního území. Je nutno předpokládat, že jednotky v síle praporu budou mít svou zabezpečovací jednotku týlového, ale i technického zabezpečení (pravděpodobně četu), která umožní:

- připravovat a vydávat teplou stravu,
- doplňovat PHM,
- dopravovat a zároveň skladovat pohyblivou zásobu munice,
- provádět vyprošťování, odsuny a běžné opravy techniky.

U pluku lze předpokládat vlastní dopravní jednotku pravděpodobně v síle roty, jejímž úkolem bude přeprava materiálu od dodavatelů (civilních nebo vojenských) k četám týlového zabezpečení praporů a rovněž plnění některých úkolů technického zabezpečení.

Zabezpečovací (logistické) jednotky územních vojsk budou rozvinuty a zahájí svou činnost pouze v případě, že nebude možné využít civilních zařízení (na základě řádných tržních vztahů). To znamená, že:

- v době míru bude týlové zabezpečení realizováno podle stejných principů, jako u ostatních útvarů armády ČR,

- v období narůstání napětí a v případné krizi budou územní vojska zabezpečována s využitím tržních civilních subjektů v prostoru, kde budou plnit stanovené úkoly,

- v období válečného konfliktu se začlení jednotky územní obrany do systému zásobování a zabezpečení, který bude rozvinut v prostoru bojové činnosti.

V druhém případě je nutno předpokládat, že armádě ČR v míru budou civilní organizace poskytovat služby spojené s péčí o vojáky a to:

- příprava stravy nebo některých jejích polotovarů,
- pečení chleba a dodávka pekařských výrobků,
- výroba masa a jeho další zpracování,

- zabezpečení koupání a střihání vojáků,
- praní prádla a chemické čištění oděvů a další služby.

Tyto úkoly mohou převzít výjimečně i územní vojska v případě, že zařízení civilních organizací přestanou plnit svoji funkci. V tomto případě je možné využít technických prostředků, které byly v dřívější době využívány týlovými útvary a zařízeními armádního a frontového týlu (tj. polní pekárny, masokombináty, prádelny apod.).

Je možné uvažovat, že územní vojska budou tedy plnit i úkoly:

- silničního a pořádkového zabezpečení,
- zdravotnické zabezpečení,
- dopravně zásobovací, včetně manipulace a skladování materiálu.

Na základě takto vytypovaných úkolů zabezpečovacích jednotek a útvarů územních vojsk lze stanovit i jejich organizaci:

- dopravní čety a roty (odběr, navezení a předání materiálu do zásobovacích míst, manipulační práce, evakuace osob, materiálu apod.),
- manipulační jednotky, příprava materiálu k expedici, přebírání materiálu a dodávek apod.),
- silniční a pořádkové jednotky (k zabezpečení přesunů vojsk a týlových jednotek a k technické obsluze komunikací),
- jednotky odsunu raněných a nemocných (odsun z polních etap lékařské pomoci na teritoriální zdravotnická zařízení a mezi nimi navzájem),
- polní pekárny, prádelny, prodejny, masozávody apod. (v případě vzniku zvláštní situace),
- jednotky a zařízení technického zabezpečení.

Při rozboru a řešení těchto otázek je nutno uvažovat s úkoly, možnostmi a dislokací:

- centrálních skladů všech typů,
- státních produktovodů,
- železniční a letecké dopravy a
- vazbou územních vojsk na vojska Civilní obrany a na běžný život civilního obyvatelstva.

Takto pojaté zabezpečení polních vojsk není jejich přítěží, ale naopak jejich součástí. Lze to dokumentovat i tím, že počet "bojových" jednotek je limitován počtem bojové techniky, ale u zabezpečovacích jednotek je limitující pouze lidský a ekonomický potenciál státu, tj. České republiky.

TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ

Technické zabezpečení zahrnuje doplňování a zásobování vojsk výzbrojí, technikou, raketami, municí a ostatním technickým materiálem, zajišťuje její provoz a při poškození obnovu provozuschopnosti. Úkoly technického zabezpečení plní kromě velitelských orgánů služba vyzbrojování a technického zabezpečení. Obsah úkolů technického zabezpečení je shodný jak pro pozemní vojska tak i pro předpokládaná územní vojska.

Jednotky a útvary územních vojsk budou zpravidla vyzbrojeny pouze ručními a protitankovými ručními zbraněmi, přenosnými PTRS a PLRS, dále ženijní technikou, municí a trhavinami, prostředky individuální ochrany, prostředky spojení, dopravní a zabezpe-

čovací automobilní technikou (viz **tabulku**). V případě, že budou vybrané jednotky územní obrany plnit samostatné bojové úkoly, lze předpokládat jejich vyzbrojení některými typy limitované výzbroje a techniky. Půjde tedy převážně o tanky, bojová vozidla pěchoty a obrněné transportéry s výzbrojí která je jim dána základní konstrukcí, případně s podlimitní výzbrojí podle Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě. Tato okolnost by zásadním způsobem ovlivnila organizaci technického zabezpečení včetně sil a prostředků TEZ v jejich sestavě.

Jednotky a útvary vojsk územní obrany budou v maximální míře doplňovány automobilní technikou z civilního soukromého i státního sektoru, speciální technika a materiál budou zpravidla uloženy u stanovených jednotek, útvarů a zařízení pozemních vojsk, vojenských velitelství nebo útvarů a zařízení v přímé podřízenosti ministerstva obrany. Jako možnost lze uvažovat o uložení techniky a materiálu u nevojenských soukromých i státních organizací, společností a podniků.

Tato automobilní dopravní i zabezpečovací technika může být různých značek a provedení. Základní požadavek na tuto techniku je možnost přepravy osob a materiálu všeho druhu. Tento požadavek by měl být zabezpečen přímo dodavatelem techniky, případně v přijímacím středisku techniky. Úpravy techniky musí odpovídat přijatému armádnímu standardu a zásadám bezpečnosti. Další úpravy a doplnění vozidel, přijatých z vojenského i nevojenského sektoru, budou prováděny v průběhu přípravy jednotek a útvarů k bojové činnosti.

V současné době se značně mění vozový park nevojenských státních ale zvláště soukromých podniků a společností. Do provozu jsou uváděna dopravní a speciální vozidla převážně západních výrobců a firem. Při mobilizačním doplnění nejsou síly a prostředky technického zabezpečení polních vojsk a vojenské stacionární prostředky na tyto typy ani technologicky ani materiálově připraveny. Provoz techniky vyžaduje, aby při mobilizačním doplnění byl zároveň povolán, pokud je to možné, i řidič této techniky, tzn. jako "vázaný řidič".

Další skutečností, která ovlivňuje organizaci a řízení technického zabezpečení je že převážnou většinu automobilní techniky v naší armádě tvoří vozidla na podvozcích PV3S a TATRA, dále malopčetné typy převážně sovětské výroby. Naopak v nevojenském sektoru jsou to vozidla typu LIAZ, AVIA a další. Tyto skutečnosti se nejvíce projeví v oblasti zásobování náhradními díly pro provoz a opravy, kde doplňování bude nutno provádět výhradně z nevojenských zdrojů.

Doplňovaná technika bude v různém technickém stavu. Zkušenosti z minulých mobilizačních cvičení ukazují, že dodávaná technika z nevojenské oblasti byla v horším technickém stavu než technika provozovaná (uložená) v armádních útvarcích a zařízeních. V současné době lze předpokládat, že technika, která bude dodávána zvláště od soukromých podniků a společností může být v dobrém technickém stavu a připravenosti. Při doplnění techniky s organickým řidičem nebo obsluhou je předpoklad, že provoz a použití této techniky bude v plném souladu s provozními normami daného typu, včetně ošetřování a údržby.

Jednotky územních vojsk, které by byly případně vyzbrojeny limitovanou výzbrojí a technikou budou mít tuto uloženu zpravidla u útvarů polních vojsk a budou využívat jejich technologickou a opravářskou základnu pro její údržbu a provoz.

Vzhledem k tomu, že územní vojska budou působit zpravidla na teritoriu poblíž místa svého mobilizačního rozvinutí je možno v oblasti TEZ počítat s maximálním

využitím podnikových a ostatních technologických technických a zásobovacích zařízení pro provoz, ošetřování a opravy techniky těchto podniků a zařízení od kterých byla technika povolána. Z tohoto pohledu je výhodné, aby doplnění vozidel bylo prováděno v určitých organických celcích, tzn. z jednoho závodu, zařízení nebo organizace, včetně řidičů.

I přes tyto skutečnosti je třeba aby jednotky a útvary územních vojsk měly ve své organizaci samostatné mobilní prvky technického zabezpečení a to v síle a složení, které odpovídají výzbroji, technice a předpokládaným úkolům těchto jednotek. Půjde převážně o prostředky a síly k zabezpečení provozu a oprav výzbroje, automobilní techniky, prostředků individuální ochrany jednotlivce a spojení, dále vyprošťovací a odsunovou technikou. V případě že jednotky budou vyzbrojeny limitovanou výzbrojí a technikou bude nutno tuto adekvátně zabezpečit odpovídajícími pohyblivými dílenskými a vyprošťovacími prostředky.

Vzhledem k těmto požadavkům budou jednotky TEZ v síle maximálně roty oprav techniky. Tyto jednotky je nutno vybavit základními typy opravářských a vyprošťovacích pojezdových prostředků s vnitřní výbavou k provádění nejjednodušších oprav (odstraňování poruch) a pomoci řidičům při ošetřování techniky a k zabezpečení provozu a oprav výzbroje, chemické a spojovací techniky a materiálu. Tyto jednotky budou působit bezprostředně v sestavě územních vojsk. Mohou ovšem pro svou činnost využívat stacionární technická zařízení vojenského i nevojenského sektoru, případně s nimi úzce spolupracovat. Z hlediska rozsahu oprav výzbroje a techniky všechny jednotky TEZ územních vojsk budou schopny provádět pouze běžné opravy malého rozsahu. Větší rozsah běžných oprav a střední opravy budou provádět stacionární prostředky technického zabezpečení v podřízenosti vojenských velitelství nebo ministerstva obrany. Lze využít i zařízení nevojenského sektoru na základě součinnosti s orgány vojenských doplňovacích velitelství a pokynů NVTZ příslušného stupně. V případě souběžné a součinnosti prostorové činnosti polních a územních vojsk budou moci územní vojska využívat i síly a prostředky TEZ polních vojsk.

Zabezpečení náhradními díly bude provedeno podle situace a složení výzbroje a techniky jednotek územních vojsk z vyčleněných vojenských i nevojenských zdrojů a to zásadně odběrem z těchto zdrojů vlastními dopravními prostředky.

V oblasti metrologického zabezpečení územní vojska budou jednoznačně využívat stacionárních prostředků TEZ, tzn. opraven výzbroje a techniky a státní metrologická zařízení.

Zbraně a munice pro územní vojska budou uloženy a zabezpečeny silami a prostředky stávajících vojenských útvarů a zařízení a to podle teritoriálního rozložení. Uložení zbraní a munice u těchto útvarů bude formou depozit. Tyto útvary a zařízení budou taktéž zabezpečovat ošetřování, obměnu a přípravu zbraní a munice k výdeji a bojovému použití. Evidentně budou zbraně a munice zařazené jako zvláštní zásoba útvaru nebo zařízení s přesným předurčením uživatele. Tvorba výše zásob munice by měla odpovídat standardu tvorby zásob pro polní vojska a vycházet z stávajících předpisů a nařízení.

Řízení týlového a technického zabezpečení územních vojsk musí být prováděno v úzké součinnosti a v návaznosti na technické a týlové zabezpečení polních vojsk

cestou územních vojenských velitelství. K tomu bude nutno vytvořit i odpovídající strukturu řídicích orgánů, příslušnou informační síť a součinnostní vazby.

**Možnosti vyzbrojení územních vojsk výzbrojí a technikou
(dle Smlouvy o konvenčních silách v Evropě)**

Tabulka

a) Výzbroj typ	b) Technika typ	
7,62 mm odstř. puška SVDN	BTR 60:	PU12
7,62 mm Sa vz. 24/26	OT 62:	DTP 62
7,62 mm Sa vz. 58		R2 (R2M)
7,65 mm Sa vz. 61		R3MT
7,62 mm Pi vz. 52		R4MT
9 mm Pi vz. 82	OT 64:	R2MT
7,62 mm UK 59 L		R3MT
12,7 mm PL kulomet		R4MT
Pancéřovka RPG 7, RPG 7V	OT 65:	DTP 64
68 mm reakt. protit. granát		CH (CHV)
30 mm granátomet AGS-17		RL
	MT-LB:	R2
26,5 mm sig. pistole		komplet
15 mm vystřelovač sig. náb.		1-V-12 (13 až 16)
Odpal. zařízení AG 64		MP21 až 25
		SPR1
82 mm Bzk vz. 59 (59A)	OT 90:	VP 90
82 mm Minomet vz. 52	OT 810:	R2
	BVP:	MP31
		Bouře
30 mm Pldvk vz. 53 (53/59)		SVO
57 mm PLK S-60		VPV
		ZV-90
Přenosný PLRK STRELA 2M		DP-90
		DTP-90
Přenosný PTRK 9K11 (Maljutka)		MU-90
Přenosný PTRK 9K111 (Fagot)	MT 55 A	
	Automobily všech typů včetně nástavby (kromě limitované výzbroje)	

KONFLIKT NÍZKÉ INTENZITY

k článku plk. Ing. Fr. Valacha, CSc, uveřejněném
v č. 1/93 Vojenských rozhledů

Je v zájmu čtenářů i redakce časopisu neponechat uvedený článek bez připomínek.

1. Článek má nesprávné východisko: vedení bojové činnosti s nízkou intenzitou je kladeno na roveň konfliktu nízké intenzity, což je pojmově nesprávné.

2. Při úvahách o konfliktu nízké intenzity je nutno tento konflikt správně zařadit do soustavy všech možných konfliktů, formulované generálem André Beaufrem na základě sledovaného cíle a disponibilních prostředků.

Prostředky	Cíl	
	velmi závažný	málo závažný
mohutné	násilný konflikt zaměřený na dosažení vojenského vítězství	přímá hrozba
slabé	volnost jednání	nepřímý nátlak
	omezená	
	postupné akce	
	rozsáhlá	
	Vleklý totální zápas	

K vleklému totálnímu zápasu neboli ke konfliktu nízké intenzity se uchýlí strana, která není vzhledem ke svým prostředkům schopna dosáhnout cíle, který považuje za důležitý, a rozhodnutí konfliktu cestou vojenského vítězství; používání vojenské síly je málo intenzivní; sílu nahrazuje čas, trvání konfliktu. Příklady z doby po druhé světové válce mohou být Vietnam (proti Francii i proti Spojeným státům), Afghánistán aj.

3. Ozbrojené konflikty konvenčních armád, byť vedené s omezeným strategickým nebo operačním cílem (plk. Valachem uváděné příklady týkající se sovětsko-finské války 1939-40, nebo Montgomerého), nejsou konflikty nízké intenzity, nýbrž patří do kategorie násilného konfliktu vedeného konvenčními silami na obou stranách a zaměřeného na dosažení vojenského vítězství. Směšování obou kvalitativně odlišných kategorií je chybou.

4. Konflikty nízké intenzity se vedou proti ozbrojenému povstání, revoluci, guerille, všeobecně proti nekonvenčním silám, které používají nekonvenční strategii a taktiku. Základní a na prvý pohled patrný rozdíl mezi konfliktem nízké intenzity a vedením bojové činnosti s nízkou intenzitou je tento:

- konvenční síly proti sobě stojících stran bojují na "frontě", na "linii dotyku", bez ohledu na její možnou křivolakost,

- nekonvenční síly bojují na ploše, v prostoru a boji "na frontě" se vyhýbají, protože v takovém boji nemají, alespoň v prvních stádiích konfliktu, žádnou vyhlídku na úspěch proti konvenčním silám ("sedláci u Chlumce").

5. Aby nekonvenční síly dosáhly svého politického cíle, nemusejí vždy dosáhnout vojenského vítězství; k tomu postačí, když je "vládní strana" konfliktem unavena a splní požadavky nekonvenčních sil (Alžír - Francie).

6. Tvzení, že se "nové skutečnosti ještě nestačily promítnout do součástí operační, bojové přípravy a výcviku vojsk" neplatí všeobecně. Některé armády mají pro vedení boje proti nekonvenčním silám nejen speciálně vycvičené útvary ("zeleňové barety"), ale i předpisy.

7. Každý bude jistě souhlasit s plk. Valachem: "Velení vojskům v průběhu ozbrojeného konfliktu nízké intenzity bude mít ... rozhodující podíl na dosažených výsledcích", neboť tak tomu bylo ve všech konfliktech od nepaměti. Nelze však souhlasit s tím, že "v nové kvalitě velení vojskům" ... "v operacích nízké intenzity to může být metoda decentralizovaného velení".

Nekonvenční síly spoléhají na svoje centralizované velení a na svou pohyblivost, skrývání, únik, náhlý přepad. Boj konvenčních protiguerillových sil vyžaduje centralizované velení, a to při zdůraznění potřeby samostatnosti a iniciativy podřízených velitelů v rámci plnění uloženého úkolu. Skutečnost, že nadřízený velitel disponuje zpravodajskými a průzkumnými silami a prostředky, nutnost centralizovaného velení jen zesiluje.

Plukovník v zál. Ing. Josef Nastoupil

Julian L i d e r

TEORIE VOJENSTVÍ

(Pokračování)

VYPRACOVÁNÍ STRATEGIÍ ODSTRAŠOVÁNÍ

V této oblasti bylo dosaženo vědeckých výsledků dvojího druhu:

■ byly vypracovány strategie určitých typů odstrašování;

■ byla vyřešena schémata odstrašování, která spojují různé typy odstrašovacími strategiemi do jednoho celku, takže vytvářejí rámec pro bezpečnostní politiku jako celek.

Všeobecné charakteristiky typů zařazených do schémat odstrašování zahrnují všeobecnou koncepci příslušných strategií, protože udávají hlavní strategické cíle v počáteční rozhodující fázi války, jestliže odstrašování selže.

Pokud jde o schémata odstrašování, pozornost si zasluhují tři přístupy, týkající se vojenské politiky Spojených států.

● **Prvý přístup spočívá na rozlišování mezi čtyřmi typy odstrašování podle hlavních typů vojenských ohrožení možným protivníkem:**

- nebezpečí přímého útoku na území Spojených států amerických,
- nebezpečí přímého útoku na západní Evropu,
- místní agrese hlavně ve Třetím světě,
- vnitrostátní povstání.

Teorie odstrašování se týkala současně typu odstrašování proti konkrétnímu typu agrese a typu války, která by byla vedena, kdyby odstrašování selhalo.

Odstrašování **typ I** bylo určeno k odrazení takového útoku hrozbou ničivého odvetného úderu. Jde o pasivní odstrašování, o hrozbu úderu poté, co nepřítel zaútočil na území Spojených států jadernými zbraněmi.

Odstrašování **typ II** bylo určeno k odstrašení jaderného nebo všeobecného konvenčního úderu. Jde o aktivní odstrašování, o hrozbu provedení jaderného úderu dříve, než nepřítel použil jaderných zbraní.

Odstrašování **typ III** zahrnovalo soubor odstrašovacích postojů a možného použití konvenčních nebo jaderných zbraní (mimo vodíkových). Jde o omezené odstrašování, protože se nutně nepočítá s vodíkovými zbraněmi.

Odstrašování **typ IV** zahrnovalo odstrašování revoluční války anebo guerrillové strategie.

● **Druhý přístup k třídění typů odstrašování spočívá v kombinaci dvou souborů druhů odstrašování, z nichž oba používají jako kritéria důležitá hlediska strategie. Prvý soubor je založen na cílech jaderných úderů. Rozlišuje se mezi:**

- tzv. odstrašováním "proti městům" (nebo "proti hodnotám") a

- odstrašováním "proti silám", jakož i mezi příslušnými hypotetickými válkami, které by zahrnovaly

- odvetný úder proti městům (hodnotám), nebo
- úder proti silám.

Druhý soubor spočívá v možnosti kombinace obou druhů útoků. Tento soubor tří druhů úderů podle povahy cílů (proti městům, silám a kombinace) byl kombinován se dvěma druhy možných úderů podle času jejich provedení:

- první úder má předstihnout nepřítele v jeho záměru provést jaderný úder: předstihový nebo preventivní úder,

- odvetný úder poté, co nepřítel udeřil jako první.

Výsledkem je schéma zahrnující šest typů odstrašování.

K nim byl doplněn sedmý typ: hrozba kontrolovaným a omezeným jaderným strategickým úderem, zahrnujícím rozmanité myslitelné typy vojenských akcí:

- zahrnujících použití strategických zbraní,

- považovaných za záměrně omezené, pokud jde o celkový rozsah škod, jímž se hrozí, který je plánován a uskutečněn, i pokud jde o druhy napadených cílů.

Každý následující úder by byl zaměřen na to, aby přesvědčil nepřítele, že by měl zastavit boj. Má ukázat, že na jedné straně nezamýšlíme rozpoutat totální válku, avšak na druhé straně, že jsme připraveni používat jaderné zbraně v rozšiřujícím se rozsahu. Charakteristickým rysem takového modelu války by byla její diskontinuita, protože po každém úderu by následovala přestávka a pokus o dohodu. Ve variantě, zaměřené na napadení a zničení částí nepřátelské odvetné kapacity, **by taková válka byla nazvána kontrolovanou strategickou válkou vojenského vyhlazování, nebo omezenou válkou proti silám, nebo selektivními jadernými úderu.**

Konečně je nutno uvést další koncepci odstrašování, a to tzv. "odstupňované odstrašování". Tato koncepce má několik variant a různé výklady. Účelem je ohrozit nepřítele použitím minima sil potřebného k odrazení nebo odstrašení každé určité agrese a k odstrašení před jejím rozšířením. Taková strategie by mohla znamenat, že každá válka by byla vedena na úrovni, na které byla zahájena. V praxi však znamená model eskalace války. Předpokládá se, že kdyby protiakce nebyla na téže úrovni úspěšná, tj. kdyby nepřítel nezastavil boj, hrozila by eskalace a zvýšení úrovně vedení boje.

Všechny tyto typy odstrašování odpovídají typům války.

● **Třetí přístup k souboru typů odstrašování byl založen na formulaci dvou typů hrozby:**

- odvěta: spočívá v hrozbě, že budou způsobeny rozsáhlé škody u základních hospodářských, administrativních, vojenských a jiných cílů na území nepřítele (nebo v jiných oblastech důležitých pro jeho národní zájmy),

- znemožnění dosáhnout jakéhokoli úspěchu ve válce.

Odstrašování odvetou bylo rozděleno na dva hlavní podtypy:

- úplná odvěta,

- omezená odvěta.

Tato koncepce byla později nahrazena odstrašovací strategií "zajištěného zničení". Základní myšlenkou bylo, že zničení značné části populace nepřítele (jedna čtvrtina až jedna třetina) a jeho průmyslové kapacity (dvě třetiny až čtyři pětiny) by představovalo pro nepřítele neúnosnou odvetu a proto by bylo účinným odstrašováním. **Jeden z rozdílů mezi odstrašujícími strategiemi "zajištěného zničení" a "hromadná odvěta" je v tom, že:**

- hromadná odvěta byla založena na hrozbě prvním jaderným úderem,

- zajištěné zničení bylo založeno na hrozbě druhým úderem.

Zatímco odstrašovací strategie úplné odvěty byla založena na předpokladu, že odstrašování by mělo působit, omezená odvěta uvažovala možnost omezené reakce v případě, že by odstrašování selhalo.

Druhý základní typ odstrašovacích strategií, tj. odstrašování, že bude znemožněno dosáhnout jakéhokoli úspěchu ve válce, byl zaměřen na prevenci války hrozbou porážky protivníka při každém skutečném útoku. Jeho **první subtyp** má tyto varianty:

- hrozba zmaření každého skutečného útoku,
- nutnost prevence budoucí agrese,
- ultimatum k zastavení každé místní nebo omezené agrese ve všech částech světa.

Druhý subtyp spočíval na myšlence předstihu v době krize, tj. na myšlence uchopit iniciativu a udeřit jako první.

U třetího subtypu byla hrozba odstrašování založena na omezené odvetě po nepřátelském úderu. Má dvě hlavní varianty:

- hrozba strategickým útokem: koncepce omezené strategické války,
- hrozba útoku v regionálním (taktickém) měřítku: zdůraznění regionálního odstrašování a hrozby použití taktických jaderných zbraní v první fázi války (odstupňované odstrašování). K cílům, které měly být zničeny, patřily: velká soustředění pozemních vojsk, taktické letectvo, ponorky a jejich základny, tylové a spojovací systémy.

Zatímco věrohodnost určitých typů (subtypů, variant) byla často zpochybňována a jejich použitelnost jako základ operační strategie a politiky zbrojení přehodnocována, všeobecná soustava typů a subtypů odstrašování a typů a subtypů války, které jim odpovídaly, nebyly významnou měrou modifikovány.

PŘEDBĚŽNÝ SOUHRN

Níže je uveden přehled hlavních typů odstrašování sestavený pro první dva výše zmíněné přístupy a jejich varianty.

Odstrašování typ I (proti nebezpečí přímého útoku na území vlastního státu):

1. První předstihový jaderný úder na nepřátelské území:

- 1.1. Proti městům (hodnotám).
- 1.2. Proti silám.
- 1.3. Kombinace.

2. Druhý odvetný úder na nepřátelské území:

- 2.1. Proti městům (hodnotám).
- 2.1. Proti silám.
- 2.3. Kombinace.

3. Omezená strategická válka:

- 3.1. Napadení vybraných kombinovaných objektů.
- 3.2. Napadení vojenských objektů.

Odstrašování typ II (proti nebezpečí přímého útoku na území spojenců):

4. Jaderný útok na území nepřítelů.
5. Vystupňovaná akce (postupná eskalace vojenských operací).
6. Spuštění jaderného útoku třetí stranou.
7. Automatická eskalace.

Odstrašování typ III (proti místní agresi):

8. Taktická jaderná válka.
9. Místní konvenční válka.

Odstrašování typ IV (proti vnitrostátnímu povstání):

10. Protipovstalecká válka.

Pojem

Po rozboru základních témat strategických studií se pokusíme o vytvoření jejich celkové soustavy. Se zřetelem k základní myšlence a účelem oboru, převládající hledisko bylo orientováno na vojenskou sílu: strategická studia se zabývají způsoby účinného používání vojenské síly. Tato studia musejí zahrnovat analýzu používání vojenské síly nejen ve válce, nýbrž i v míru. **Posouzen byl obsah klíčového pojmu, tj. strategie.**

Strategie používání vojenské síly v míru je ve svém počátečním stadiu; podrobněji byla rozpracována pouze strategie odstrašování.

Všechny tyto přístupy jsou de facto orientovány na válku, protože analýza vojenské síly se zde vztahuje pouze k válce, předcházení války nebo přípravě války (nebo předcházení války přípravou války). Existuje také tendence omezit účel strategických studií na problémy přípravy a vedení války. Zde je strategie zaměřena na plánování vojenských operací.

Oblast zkoumání se změnila od tradiční, a to především proto, že přípravy války (včetně plánování a nákupu přiměřených zbraní) nabyly mnohem většího významu. Všeobecně se uznává, že v naší době musí strategické plánování brát v úvahu zvyšující se počet činitelů, včetně využití zdrojů dané země a její průmyslové výroby, aby byly splněny vojenské požadavky. Takto vedoucí vojenský činitel hodnotí, že obrana se týká jak nynějšího vojenského konfliktu, tak přípravy země k budoucímu konfliktu, a badatel tvrdí, že strategie se musí zabývat více průmyslovou výrobou než skutečnými operacemi.

Činitele, které přispívají ke strategickému plánování, je možno vysvětlovat velmi široce. Strategické plánování je součástí vojenské politiky, která je založena na politické doktríně a dlouhodobém politickém zaměření. Stratég se může stát poradcem vojenského vedení, nejen pokud jde o prostředky k provádění politiky, nýbrž také pokud jde o konkrétní dosažitelné politické cíle, aby tak přispěl ke všem složkám vojenské politiky. Podle názoru badatele musí stratég za tím účelem také proniknout do povahy současných konfliktů vyvolávajících válku, aby mohl analyzovat cíle sledované v těchto konfliktech a na tomto základě rozhodovat, jaké jsou prostředky potřebné k dosažení těchto cílů.

Zdá se však, že ačkoli znalost podstaty současných konfliktů a válek i cílů sledovaných stranami konfliktu poskytuje základ pro každou vojenskou analýzu, není tendence přirovnávat strategická studia k celku vojenské teorie oprávněná. I když je znalost povahy současného konfliktu a války předpokladem pro vypracování vhodné strategie, je nutno tyto dva činitele od sebe oddělit.

Dalším problémem je vnitřní použití vojenské síly, jež nebylo zařazeno do oblasti strategických studií; strategická studia jsou i nadále orientována externě. Vždy se zdůrazňuje neodlučné spojení mezi vojenskou politikou a zahraniční politikou; strategická studia absorbují a systematizují zavedení nových složek a dimenzí mezinárodního konfliktu; někteří badatelé tvrdí, že jsou de facto součástí studia mezinárodních vztahů. Rostoucí zájem stratégů o vnitrostátní ozbrojená střetnutí často úzce souvisí s předpokladem, že tyto konflikty jsou značně ovlivňovány různými konflikty v mezinárodních vztazích a že zpravidla souvisejí s vnějšími intervencemi.

Se zřetelem k metodám používaným ve strategických studiích se zjišťuje, stejně jako v jiných sociálních oborech, rozšiřující se aplikace kvantitativně empirické analýzy, systémové analýzy a jiných metod, které poskytují modely pro vojenské operace a pro volbu vhodných zbraní. Ve snaze systemizovat nové metody se navrhuje soustředit teorii strategických studií na:

- teorii optimalizace, která zahrnuje optimální volbu ze souboru alternativ,
- kombinační analýzu jako metodu kombinující všechny činitele, jimiž se taková volba řídí.

Strategická studia neznamenají úvahy o různých myšlenkách souvisejících s používáním vojenské síly (nebo s vojenským uměním) a alternativními řešeními strategických otázek - tj. **strategickými studii sensu stricto** -, nýbrž rozbořením a racionalizací současné vojenské doktríny a politiky. Mezilehlé stanovisko zaujímají ti badatelé, kteří - **na základě současného postavení vojsk v zemi nebo aliancí** - hledají optimální možnou strategii pro použití existujících vojenských sil.

Strategická studia

1. Prvky všeobecné teorie:

- a) pojem,
- b) vědecký status,
- c) místo mezi ostatními obory.

2. Analýza strategie:

- a) pojem,
- b) strategie a politika,
- c) vojenská strategie a státní strategie,
- d) kategorizace strategií.

3. Povaha vedení války:

- a) pojem,
- b) umění moderních podmínek.

4. Vojenské umění: vybrané problémy:

- a) struktura,
- b) historie vojenského umění,
- c) klíčové problémy současného vojenského umění,
- d) vojenské umění druhů ozbrojených sil,
- e) taktika,
- f) týl (logistika).

5. Strategie vojenského nátlaku (vybrané problémy):

- a) diplomacie násilí,
- b) vnitřní nátlak.

6. Strategie odstrašování:

- a) dílčí strategie odstrašování,
- b) taxonomie odstrašování.

7. Vojenská ekonomika

8. Teorie vojenské administrativy, organizace a řízení ozbrojených sil.

Doplňující soubor

1. Současné konflikty a války:

- a) povaha konfliktů a válek,
- b) cíle zúčastněných stran.

2. Úvahy o současných vojenských doktrínách:

- a) dílčí doktríny,
- b) srovnávací analýza.

3. Problémy přípravy pro válku:

- a) stav ozbrojených sil,
- b) získávání a nákup zbraní.

4. Problémy kontroly výzbroje.

Vědecký charakter strategických studií - zde je možno rozlišit tři přístupy:

1. Strategické studie nemohou být vědou. Předmět strategických studií - vedení války - byl všeobecně považován za nepřístupný pro vědecký výzkum. Protože žádné dvě války nejsou stejné a protože nejsou stejné ani dvě použité strategie, nelze zjistit žádné zákony, jimiž by se řídilo vedení války a nelze zjistit ani žádná pravidla použitelná ve všech strategiích. Průběh války je plný náhod způsobených nepředvídatelnými lidskými emocemi a činy, jakož

i možností, že sprotivník může jednat nepředvídatelným způsobem. Nelze pozorovat žádné opakování událostí a způsobů jednání, které jsou předpoklady každé vědy.

Jiní tvrdí, že strategické myšlení vždy bylo spekulativní disciplínou. I když se vezme v úvahu nedostatek "zákonitostí" a "pravidelností" a jiných opakujících se rysů boje, lze tvrdit, že vždy bylo velmi riskantní předpovídat průběh nějaké války vzhledem k množství působících a nepředvídatelných činitelů. Splnění strategických plánů nějaké země bylo vždy značně závislé na činnosti nepřítelů. Tvrdí se, že v podmínkách jaderné války je strategie schopna využívat minulé zkušenosti k předpovídání budoucích vojenských událostí ještě méně.

2. Celá záležitost nestojí za pozornost: strategické studie mohou být nazývány buď vědou nebo uměním, nebo být za určitých okolností považovány za vědu a za jiných okolností za umění. Někteří badatelé používají výrazu "věda nebo umění", aniž by zaujali stanovisko.

3. Strategická studia tvoří vědu, avšak in statu nascendi (ve stavu zrodu). Badatelé dokazují vědecký status strategických studií. Například: "Intelektuální zdroje nyní věnované strategickým studiím jsou bezprecedentní, a to vyústilo do literatury vysoké jakosti a do diskuse vyšší úrovně složitosti než kdykoli dříve".

V převážné většině studií se pojmu "strategie" používá v této souvislosti zaměnitelně s pojmem "strategická studia".

V kompromisním přístupu jsou strategická studia (nebo teorie strategie) považovány za vědu speciálního druhu; poskytuje poučky a zásady, které slouží jako vodítko pro hodnocení všech situací a pro uskutečnění vhodné akce, avšak neposkytuje žádné předpisy platné pro všechny okolnosti a pro všechny časy.

Někteří badatelé vidí ve vojensko-technické revoluci naší doby možnost, aby strategické studium přerostlo ve vědu:

- vývoj metodologického aparátu vědy jako celku a jeho stále vyšší dokonalost a odborná kvalita umožnily zdokonalit metody vojenské analýzy a sestavit multivariabilní modely vojenských operací,

- zavedení vojenské technologie v bezprecedentním rozsahu zvětšuje měřitelnou složku vojenské akce. Kromě toho, roste porozumění sociálním a technologickým činitelům ovlivňujícím válku a i když je analýza složitější, je teoreticky možno analyzovat všechny proměnné ovlivňující vedení války,

- vzhledem k velkému významu procesu přípravy k válce (nebo k prevenci války) byly analýze vojenství věnovány materiálové a intelektuální zdroje bezprecedentního rozsahu. Mezi jiným, do této analýzy byli zapojeni civilní badatelé velmi vysoké úrovně.

Strategická studia se mění v obor, který může uskutečňovat plně vědeckou analýzu a poskytovat myšlenky vysvětlující, jak se vede válka a jak je možno racionálně a účinně používat vojenskou sílu pro dosažení politických cílů za války i v míru. Ačkoli je předpověď stále nesnadná, teoretickou základnu pro rozhodovací proces v oblasti vojenské politiky je možno poskytnout. Jinou otázkou je, zda budou nebo nebudou vojenské doktríny a vojenská politika založeny na návrzích vyplývajících z takové racionální analýzy.

TEORIE POUŽITÍ VOJENSKÉ SÍLY

Úvodní poznámky - Teorie použití vojenské síly je ovlivňována několika činiteli; k nejdůležitějším z nich patří stav ekonomiky a vojenské technologie. Filozofické základy teorie a hlavní zásady týkající se způsobů, jakými má být uplatňováno poslání ozbrojené síly jsou do značné míry ovlivňovány zájmy sociálních sil, které používají ozbrojené síly jako svého nástroje. Sociální síly se snaží - s větším nebo menším úspěchem - ovlivňovat účel výzkumu, jeho strukturu, hlavní témata a dokonce výsledky. Proto existuje odlišné zaměření studia prováděného v různých zemích. To si vynucují zvláštní požadavky zahraniční, vnitřní a vojenské politiky různých zemí, jejich vojenských možností

a očekávaných podmínek budoucí války. Existují různé obranné priority a vojenské doktríny, které je nutno rozebrat a vyvinout; existují také různé ekonomické a technologické zdroje, které má dotyčná země ke své dispozici. Kromě toho, různé národy mají odlišné zkušenosti a tradice, proto pracují s různými psychologickými premisami teorie a praxe vojenské činnosti.

Polarizace ve světovém měřítku a proces teoreticko-vojenského sblížování uvnitř obou táborů zdůraznil základní a nevyhnutelný rozdíl mezi dvěma teoriemi použití vojenské síly zdůrazňovanými oběma proti sobě stojícími tábory; tyto teorie jsou založeny na protichůdných systémech hodnot a názorů a na dvou odlišných filozofických a sociologických metodologiích (nelze opomenout kdy byla kniha napsána - pozn. redakce).

Klíčová koncepce, které tvoří analytický rámec a aparát každé teorie použití vojenské síly - strategie ve válce a v míru, vedení války, zákonitosti ve vedení války, činitele ovlivňující použití vojenské síly - jsou v různých teoriích vykládány různě, protože se vztahují k jiným základním koncepcím odlišně definovaným. "Společnost", "politika", "stát", "vojenská síla" znamenají v odlišných ideologiích odlišné věci a proto znamenají odlišné věci také v politických filozofiích.

V západní teorii je možno zjistit tendenci k rozšiřování oblasti strategie jako důsledek rozšiřování oblasti studia vojenství, a to jeho nahrazením studiem národní bezpečnosti. Zdá se, že to ohrožuje integritu vojenské teorie a znejasňuje její meze. Ačkoli používání vojenské síly v míru a za války musí být považováno za součást politiky a vojenská strategie musí být považována za součást politické strategie, v obou vztazích nesmí být používání vojenské síly nahrazováno politikou a vojenská strategie nesmí být nahrazována politickou strategií. Jestliže by tomu tak bylo, byla by vojenská teorie nahrazena teorií politiky. Studium používání vojenské síly musí být omezeno na obranu těch základních zájmů a těch politických akcí, a to v míru i za války, v nichž vojenská síla hraje významnou úlohu.

Byly doplněny nové "hraniční obory" jako vojenská psychologie, vojenská pedagogika, vojenská kybernetika atd. Tento přístup dokazuje rostoucí roli sociálně-vojenských a technicko-vojenských věd ve vojenství, avšak na druhé straně to může vést k poklesu zájmu o vojenské umění, které tradičně bylo jádrem oboru.

KONCEPCE STRATEGIE

Čtyři rozdíly

● Při posuzování hlavních způsobů použití vojenské síly (nebo vojenské strategie) je možno uskutečnit dvě základní rozlišení mezi:

- **strategií jako teorií:** strategie jako teorie může vyjadřovat znalost zákonitostí ovládajících vedení všech válek - pokud takové zákonitosti existují - anebo může tvořit soustavu principů nebo metod společných všem válkám, nehodě na změně podmínek. Avšak může být také zaměřena na teoretické základy současných válek nebo víceméně na teoretické základy jedině národní vojenské politiky;

- **strategií jako způsobem jednání:** strategie jako způsob jednání, tj. řízení průběhu války, může znamenat jak plány sestavené v zemi pro přípravu a vedení války, tak také akci samotnou. Jinými slovy, je to činnost zabývající se buď sestavením plánů před válkou, nebo vedením války. Může zahrnovat také jak plánování, tak provádění plánů.

Obě hlediska mohou být tudíž vysvětlována několika způsoby.

● **Druhé základní rozlišení** je možno uskutečnit mezi různými stupni (úrovněmi) strategie. Oblast strategie, která v dřívějších dobách znamenala umění ozbrojeného zápasu, byla rozšířena tak, že znamená nejen vojenské umění jako celek (tj. umění vedení boje na všech

stupních), nýbrž také vedení války jako celku, včetně jejích politických, diplomatických, ekonomických, ideologických a jiných hledisek.

● **Za třetí, je možno rozlišovat mezi:**

- strategií týkající se války, což bylo jejím původním významem, a
- strategií vztahující se k válce a míru.

To obvykle souvisí s rozlišováním mezi hlavním přístupem ke strategii:

- zda má být posuzována jako teorie (nebo praxe, popřípadě obojí) vedení války (nebo ozbrojeného zápasu),
- nebo jako teorie používání vojenské síly pro dosažení politických cílů v míru a za války.

● **Za čtvrté, strategie, která se tradičně týkala pouze mezistátních vztahů, může také znamenat teorii a praxi použití vojenské síly v domácích vztazích.** Například, strategie občanské války je tématem analyzovaným jen zřídka. Zevšeobecnění získané výzkumem této strategie nebyla zahrnuta do strategické teorie, ačkoli se mohla stát integrální částí předmětu. Vzájemné vztahy mezistátních válek a vnitrostátních válek, jakož i vztahy vnitrostátních válek s ozbrojenými intervencemi poskytly silný argument pro takovou soubornou koncepci strategie.

Podle názoru autora strategie je

* **jak teorií:** studium strategie patří do teorie používání vojenské síly,

* **tak způsobem jednání:** studium strategie patří do teorie vojenské politiky.

V historických a teoretických studiích je strategie jako teorie posuzována ve svém historickém rámci; důraz se klade na vývoj obsahu a vnitřní struktury. V aplikovaných studiích jde o zaměření na teoretické základy jejího současného a budoucího používání. Všeobecně, když se posuzuje ve vztahu k současné době, musí být analyzována její mírová i válečná složka, a to ze dvou hlavních hledisek:

■ **způsoby, jakými vojenská síla přispívá k zachování míru,**

■ **jestliže taková politika selže, pak způsoby, jakými se vojenská síla použije za války.**

V obdobných vojenských studiích může být úroveň posuzované strategie omezena na vedení vojenských operací, avšak zřejmě by měla zahrnovat také všeobecnou analýzu svého vzájemného působení s použitím jiných prostředků politiky v rámci strategie vedení války jako celku. Toto vzájemné působení může být zdůrazněno také ve studiích týkajících se strategie prevence války. Konečně, strategie vnitrostátních válek si zasluhuje pozornost. Stejně jako u problému prevence mezistátních válek, také problém vyloučení otevřeného použití vojenské síly ve vnitrostátních záležitostech si zasluhuje velkého vědeckého úsilí.

Ve všech těchto souvislostech **musí být strategie zaměřena na prevenci používání ozbrojeného násilí, buď tak, že působí proti vypuknutí války, nebo že napomáhá snížit úroveň boje a tak ukončit válku pokud možno rychle.** V minulosti se účinnost vojenské strategie rovnala dosažení úplného vojenského vítězství a proto splnění politických cílů. Nyní musí strategie přispívat k dosažení politických cílů s pokud možno nejmenšími ztrátami na obou stranách.

STATUS VOJENSKÉHO UMĚNÍ

Pokud jde o status dané teorie jako oboru, spor se vždy týká jejího charakteru jako vědy nebo jejího charakteru jako umění. Po celou dobu studia válek bylo vždy předmětem diskuse o povaze války mezi jiným, zda se válka řídí zákonitostmi a zda je přístupná vědeckému výzkumu. Opakovatelnost událostí, způsobů jednání a v důsledku toho předpověditelnosti válečných událostí (akcí), považují mnozí badatelé v oblasti sociálních věd za podmínku sine qua non pro hodnocení vojenského umění jako plnohodnotnou vědu.

Na Západě neexistuje obecný názor na tento problém. Někteří badatelé tvrdí, že aby si nějaké studium zasloužilo přívlastek "vědecké", nemusí nutně vést ke generalisacím týkajícím se opakovaných rysů událostí, které by mohly být základem pro předpověď. Zapotřebí je, aby analýza samotná postupovala podle principů vědecké metody. Zatímco strategie samotná (ve smyslu způsobu vedení války) nemusí být vědou, strategický úsudek může být vědecký v tom rozsahu, že je uspořádaný, racionální, objektivní, obsažený, diskriminační a vnímavý. Účelem řádně uspořádaného studia války je pochopit, proč a jak lidé ve válce myslí, jednají právě tak a jinak.

Stejně jako v jiných sociálních oborech je možno sestavit souvislou soustavu vzájemně souvisejících poznatků o vojenském umění jako základ logické a empirické analýzy a tato soustava může sloužit jako východisko pro správné rozhodování a jednání. Stejně jako v jiných sociálních oborech nemusí tyto poznatky tvořit soustavu věčných a nezměnitelných pravd, nýbrž soustavou a kodifikovanou kvintesenci lidské zkušenosti, která může být aplikována racionálně, tj. brát v úvahu konkrétní cíle sociální akce a konkrétní okolnosti a podmínky. Taková teorie vojenského umění může tvořit prvý stupeň rozvoje teorie použití vojenské síly za války a v míru, především pro prevenci války a pro její ukončení, kdyby vypukla.

VÝVOJOVÉ TENDENCE

V posledních desetiletích teorie použití vojenské síly doznala významné změny a tento proces pokračuje. Některá hlediska těchto změn je nutno zařadit do moderní koncepce teorie.

● **Nejrychleji** se rozvíjejícími oblastmi výzkumu jsou ty, které souvisejí s používáním vojenské síly v míru. Zde je nutno zdůraznit hlavně strategii odstrašování a strategii řešení krizí.

Společným rysem nových odvětví výzkumu je rozšiřující se rozsah, v němž je vzájemně působení vojenských a nevojenských činitelů považováno za nezbytný prvek při každé aplikaci vojenské síly. Zatímco si současná vojenská strategie zachovává svou identitu jako samostatný druh lidské činnosti, zaslужuje si posuzování v širším sociálním rámci; to vyžaduje rozšíření spektra posuzovaných problémů tak, aby zahrnovalo politická, ekonomická, ideologická a technicko-strategická hlediska. Vojenská se tak mění na politicko-vojenskou strategii.

● **Za druhé**, strategie odstrašování soustavně zdůrazňují zvýšení počtu možností, tj. další diferenciaci odstrašujících hrozeb. Zároveň je odstrašování proti otevřeným vojenským akcím postupně nahrazováno odstrašováním proti nepřímému nebo skrytému použití vojenské síly.

● **Za třetí**, teorie vedení války je stále více orientována na budoucnost. analýza zkušeností tradičně poskytovala hlavní rámec studia vojenského umění; jedním z důsledků bylo, že každá budoucí válka byla podle očekávání v jistém rozsahu opakováním minulých válek pokud jde o zbraně a použité metody. Nyní si badatelé uvědomují dvě revoluční změny, které musejí vytvářet obraz každé budoucí války odlišné od válek minulých:

- * změněná struktura mezinárodních vztahů,

- * existence jaderné výzbroje.

Takto se zájem badatelů v oblasti strategie posunul z minulosti do budoucnosti.

● **Za čtvrté**, teorie vedení války se stala mnohem rozmanitější. Teorie mnoha typů válek byly vyvinuty nezávisle, každá z nich má svoje vlastní zvláštnosti a vyžaduje svoje vlastní generalizace.

● **Za páté**, teorie vedení války se stala konkrétnější v tom smyslu, že uvádí myšlenky o budoucím vedení války do souvislosti s konkrétním typem války a s konkrétními protivníky.

jedním z důsledků je diversifikace národních teorií vedení války, protože každý stát má svoje specifické vojenské problémy, které musí řešit.

● **Za šesté**, rostoucí vliv ekonomiky a technologie na vojenskou sílu a na vedení války se projevuje v rostoucím významu vojenské ekonomiky a různých technicko-vojenských disciplín v celkovém rámci vojenské teorie. Vojenská ekonomika je považována za klíčový obor při přípravě války a při odstrašování proti válce. Podle jiných názorů jsou technicko-vojenské vědy základem každého plánování vedení války (jako je operační modelování) a rozhodování o budování ozbrojených sil - zvláště o vývoji, získávání a nákupu zbraňových systémů.

● **Konečně**, jak nutnost uvést studium použití vojenské síly do vztahu k určitým typům války, tak možnost uvést je do vztahu ke skutečným protivníkům, ke konkrétnímu konfliktu a ke konkrétní krizové situaci vedly k teorii vedení války k posunu od základního k aplikovanému výzkumu. Je stále obtížnější vytvářet generalizace a sestavovat všeobecnou teorii války. Je snazší a účelnější rozebírat konkrétní typy války a konkrétní strategické strategické doktríny, budování ozbrojených sil, vývoj zbraní a srovnávat současnou vojenskou politiku základních protivníků, než formulovat všeobecné zásady o povaze války v nynější době, o podstatě strategie, o zákonitostech ozbrojeného zápasu platných pro všechny druhy válek, a všeobecně použitelné metody vedení boje atd.

Návrh struktury

Na základě úvah týkajících se vlastního účelu teorie použití vojenské síly je možno navrhnout tuto strukturu teorie použití vojenské síly:

I. Všeobecná teorie:

1. pojem strategie: definice, účel, úloha ve státní strategii, ve spojenecké strategii, ve vojenském umění, její vědecký status;
2. povaha války; válka a politika; příčinné vztahy ve vedení války;
3. metody vědeckého výzkumu v analýze použití vojenské síly.

II. Teorie použití vojenské síly v míru:

1. strategie odstrašování;
2. řešení krizí;
3. vojenská síla jako prostředek nátlaku.

III. Teorie vojenského umění:

1. struktura vojenského umění (např. strategie, taktika, logistika; nebo strategie, operační umění, taktika; nebo národní strategie, strategie druhů ozbrojených sil, taktika, logistika);
2. analýza určitých částí vojenského umění, se zaměřením na strategii; typologie strategií; principy vojenského umění; vojenské umění v určitých typech války;
3. kombinace vojenského umění s uměním používat nevojenské prostředky ve válce: diplomatické, ekonomické a ideologické.

IV. Teorie přípravy vojenské síly k válce:

1. teorie bojového výcviku a výchovy;
2. teorie výstavby a organizace ozbrojených sil a jejich řízení.

V. Vojenská ekonomika.

VI. Vojenské technické vědy:

1. vojenská kybernetika;
2. teorie bojové účinnosti atd.

VII. Vojenská historie:

1. historie válek;
2. historie vojenského umění;
3. historie ozbrojených sil;

4. historie vojenského myšlení;

5. vojenská historiografie.

VIII. Okrajové obory:

1. sociální: vojenská pedagogika, vojenská psychologie atd.,

2. speciální: vojenská geografie, vojenská navigace atd.

Příště:

Část III. Vybrané problémy vojenské politiky

Přeložil a pro tisk redakčně upravil
Ing. Josef Nastoupil

Plukovník John A. Warden

PLÁNOVÁNÍ LETECKÝCH OPERACÍ

(Pokračování)

OBRANNÉ OPERACE

Pro leteckého velitele je ideální situací "případ II", když jsou nepřátelské základny otevřeny útoku, avšak základny vlastní nikoli. Naopak, nejhorší situace (případ III) nastává, když nepřítel může působit proti "naším" základnám, zatímco jeho základny jsou nedotknutelné. Nejen, že je nejobtížnější zvítězit v boji o leteckou převahu v případě III, nýbrž také důsledky prohry v tomto boji jsou nejtěžší, protože potom je velmi pravděpodobné, že bude prohrána celá válka.

Situace případu III se může vyvinout mnoha způsoby. Není k dispozici výzbroj, jako jsou letouny dalekého doletu, k tomu, aby byla válka přenesena k nepříteli. Nedostatek vůle může zabránit v provádění úderů proti nepříteli.

■ Doktrína může ovlivňovat situaci

Nedostatek vůle může pramenit ze strachu části létajícího personálu, nebo z politického snění, že zdrženlivost může protivníka přimět k tomu, aby upustil od něčeho ještě horšího než to, co již dělá. Doktrína může ovlivňovat nebo ovládat situaci. Stejně jako byli teoretikové ve třicátých letech přesvědčeni, že bombardovacími letouny bez doprovodu by mohly vždy proniknout, někteří se domnívají, že nynější protiletadlové systémy postačí a že útočné operace jsou bezcenné.

I když doktrína připouští útočné operace, je zcela možné, že nebyly procvičovány v míru a proto nejsou vojenské síly připraveny k takovým složitým operacím.

Konečně mohou rozmanité okolnosti znemožňovat ofenzívu. Jednou možností je, že počáteční nepřátelský útok byl tak intenzivní, že zničil systémy nebo personál potřebný k podpoře útoku. "Případ III" může jasně kdykoli nastat, jak se to stalo Polsku, Francii, velké Británii, Severní Koreji, arabským státům v letech 1967 a 1973 a severnímu Vietnamu.

V klasické pozemní válce může být obrana zajisté silnější než útok, jak tvrdil Clausewitz. Avšak, jak se zdá, v letecké válce je pravdou opak. Tento zjevný rozpor vysvětluje několik důvodů:

- **předně**, letectvo má tak vysokou pohyblivost, že může útočit z mnohem většího počtu směrů než pozemní vojsko,

- **za druhé**, rychlost, jíž se letectvo pohybuje, značně ztěžuje soustředění proti němu ve srovnání se soustředěním k obraně proti pozemnímu útoku,

- **za třetí**, obránce na zemi má normálně připravená postavení, z nichž může vést palby na útočníka, který se musí podle definice pohybovat otevřeným terénem, v němž je v rozhodující nevýhodě,

- **konečně**, když se letecké síly dvou stran střetnou ve vzduchu, rozdíl mezi útočníkem a obráncem se stává neostrým (pokud nezanikne úplně). Neexistuje rozdíl mezi útočníkem a obráncem v letecké válce má pro obě strany důležité důsledky, jak ihned uvidíme.

Historicky je zaujetí čistě obrany v letecké oblasti jasně spojeno s nebezpečím. Nebezpečí může být větší nebo menší v závislosti na povaze toho, co má být bráněno. Snazší je bránit přiměřeně ucelený komplex, kde obránci mohou útočnickům čelit kdekoli a kdekoli na jeho obvodu a kde se obránci mohou vzájemně podporovat. Obtížnější je bránit dlouhý rovný prostor, kde vzdálenosti vylučují vzájemnou podporu a kde může útočník volit rozmanité cíle pro svoje úder v kterémkoli určitém čase. Dvě věci vyžadují vysvětlení.

Předně, mluvíme zde o operacích rozmachu válčiště, nikoli o obraně jednotlivého letiště, továrny nebo města.

Za druhé, přijímáme předpoklad, že pro předvídatelnou budoucnost je jediným skutečně účinným soupeřem letounu jiný letoun. Jak bylo řečeno výše, tento argument neznamená, že pozemní obrana může být ignorována, nebo, že není nebezpečná. Ve skutečnosti je natolik nebezpečná, že musíme předpokládat, že nikdo nezahájí útočnou leteckou operaci, aniž by byl relativně přesvědčen, že ji bude schopen umlčet, těmi neb oněmi prostředky.

■ Útočník musí mít možnost hromadného použití

Poměry soustředění neboli mezi útočníkem a obráncem dodávají prvotní důležitost geografii, neboli výstižněji rozmístění letišť pro bránící se letectvo. Útočník musí mít možnost soustředění, aby přivodil přijatelný rozsah škod, a to opět na úrovni válčiště. Jednotlivý letoun s řízenou raketou může sice vyřadit bodový cíl jako most, (ovšem za předpokladu, že jednotlivý letoun může proniknout obranou). Na druhé straně nemůže jednotlivý letoun vyřadit letiště, seřazovací nádraží nebo jiný důležitý vojenský cíl z používání; toho může dosáhnout pouze hromadné použití letectva. Avšak všechny letecké síly tento základní princip nepochopily; proto se některé letecké síly mohou pokoušet vést operaci s malými počty. Kdyby tento příklad nastal, obránce to může považovat za štěstí pro sebe, není však moudré kalkulovat s hloupostí protivníka. Je nutno očekávat, že každý zdatný nepřítel bude čelit stejně velkými silami.

Dějiny letecké války, i když jsou krátké, jasně ukázaly, že hromadnému použití letectva je možno čelit pouze hromadným použitím letectva. Pokusy o obranu nižšími počty (v určité bitvě, na rozdíl od nižších počtů na válčišti), nebo naopak, o útok s nižšími počty (v určitém střetnutí) byly, jak známo, neúspěšné.

Již byly vysvětleny příklady této zásady z války v Evropě, jakož i z války v Pacifiku. Podívejme se dále.

Jestliže je soustředění v obraně důležité, pak problém spočívá ve vytvoření soustředění ve vhodném čase. Musíme zvolit správný způsob nazírání a uvažovat v pojmech letecké bitvy. Soustředění je důležité jen pokud může být zasazeno proti nepřátelskému útoku. Proto letouny, které se nemohou podílet na letecké bitvě, nejsou důležité.

Jak dosáhnout toho, abychom v "případě III" neprohráli operaci o dosažení letecké převahy?

Otázka je záměrně formulována záporně, protože skutečnost, že jsme v obraně znamená, že nejlepším možným výsledkem je neprohrát. Od obrany nelze očekávat nic pozitivního - ačkoli úspěšná obrana může připravit cestu k následné ofenzívě.

Naštěstí existuje alespoň jedna malá - velmi malá - výhoda v tom, že jsme v obraně. Prostě, motivace nepřítele k útoku a proto jeho vůle přijmout odvetu mohou být menší než motivace a vůle obránce. Je vysoce pravděpodobné, že protivník vrhne do střetnutí celé svoje letectvo a celé je ztratit dříve, než se rozhodne vzdát se útoku. Naopak, obránce nemusí považovat za nelogické vynaložit veškeré svoje letectvo ve snaze o vlastní ochranu. Tato skutečnost poskytuje obránci mírnou psychologickou převahu, které je možno využít - a musí být využito.

■ Způsobené ztráty jsou klíčem k tomu, abychom neprohráli

Klíčem k tomu, abychom neprohráli, je způsobit nepříteli dostatečné ztráty, takže nebude schopen nebo ochoten zaplatit cenu. Je to taková samozřejmost, že nepotřebuje důkazy? Zatímco to může být samozřejmost, není snadné ji uvést ve skutek. Nutně musíme přesně uvažovat o tom, co je třeba vykonat, aby byl nepřítel přinucen upustit od svého útoku.

V obraně je jediným způsobem, jak citelně zasáhnout nepřítele, sestřelit jeho letouny a zajmout nebo zabít jeho letce. Počty sestřelených letounů jsou důležité, avšak mnohem důležitější je volba časového okamžiku jejich zničení. Nepřítel určitě akceptuje určitou úroveň ztrát a pravděpodobně tuto úroveň stanovil předem. Jedno procento je úroveň ztrát, kterou může většina leteckých sil snést, aniž by dělaly zásadní změny ve svých operačních plánech.

Pro ilustraci uvažujme, že letecké síly s 1000 letouny utrpí jednorozhodně ztráty každý den po 10 dní. Celkové ztráty nebudou ani 100 letounů. Jestliže by byly výsledky v tomto 10-denním období dobré, velitel bude pravděpodobně pokračovat v operacích. Avšak nyní uvažuje tytéž celkové ztráty budou způsobené během jednoho dne. Za těchto okolností téměř každý velitel bude velmi vážně znovu posuzovat svoje plány. Předně je jasné, že nemůže přijmout ztráty této výše vícekrát než jednou nebo dvakrát. Za druhé, ztráty této velikosti určitě postihly některé jednotky tak citelně, že budou muset být odsunuty. Za třetí, létající personál utrpí velkou ránu na své morálce i na svém pocitu neporazitelnosti.

Stručně, je citelný rozdíl mezi nízkými ztrátami každého dne a vysokými ztrátami určitého dne. Obrana musí způsobit útoku pokud možno nejvíce "špatných" dní, dokonce i když tento rozsah akcí vyžaduje sníženou aktivitu za některých dní.

Ve výše uvedeném příkladě jsme uvažovali tak, že jedno procento bylo přijatelným podílem ztrát, zatímco deset procent v jediném dni nikoli. Skutečné údaje se mohou poněkud lišit, avšak tato procenta mají historický základ.

Za druhé světové války americké letectvo všeobecně usuzovalo, že deset procent bylo největším podílem ztrát, který bylo možno přijmout, aniž by se něco měnilo. Avšak v říjnu 1943 mělo německé letectvo svůj nejlepší měsíc za války a podařilo se mu způsobit Američanům 12 až 16 procent ztrát. tento podíl byl nepřijatelný, takže velitel 8. letecké armády zastavil další hluboké nálety na Německo za jasného počasí na téměř čtyři měsíce.

O třicet let později Izraelci ztratili 40 stíhacích letounů nad Golandskými výšinami během jediného dne. Tento podíl ztrát, vyšší než 10 procent, je přinutil zastavit operace, dokud nevymysleli lepší způsob ke splnění úkolu - nehledě na skutečnost, že syrský průlom, který se letectvo snažilo zastavit, by byl způsobil velké škody, kdyby byl úspěšný.

Cílem proto je způsobit nepříteli velmi těžké ztráty v nejkratším možném čase. Jak je možno tohoto cíle dosáhnout? Je nutno postupovat podle dvou všeobecných zásad:

● **Prvou zásadou je** - soustředit síly a čelit nepříteli vyššími počty v určité bitvě, v určitém sektoru nebo čase.

● **Druhou zásadou je** - přijmout skutečnost, že není možné bránit všude a všechno: ten, kdo se snaží bránit všechno, nebrání nic. K průlomům dochází běžně. Když se smíříme s touto skutečností, bude snazší vytvořit soustředění, které umožní dosáhnout významných vítězství s přijatelnými ztrátami obránce.

■ Poměry ztrát jsou funkcí poměrů sil

Je důležité, aby letecký velitel rozuměl jinému jevu: **podíly ztrát se mění s nepřímou úměrou s poměrem zasazených sil.** Dva letecké svazy se stejnými počty (a přibližně stejnou výzbrojí a stejnými letovými možnostmi) budou mít tendenci ke stejným ztrátám ve vzájemném střetnutí. Při stejné výzbroji a stejném personálu, avšak při změně poměru sil v neprospěch jedné strany, bude mít tato strana větší podíly ztrát, než by naznačoval změněný poměr sil. Naopak, pro stranu, u níž nastal příznivější poměr sil, poklesnou podíly ztrát více, než udává poměr sil. **Změna podílů ztrát, ať pozitivní nebo negativní, není lineární, nýbrž je exponenciální.** Kromě toho se nezdá, že by existoval bod snižujícího se úspěchu pro větší leteckou sílu. To znamená, že čím větší je síla, tím nižší ztráty utrpí a tím větší ztráty způsobí svému protivníkovi.

Bohužel neexistuje žádné dobré přibližné pravidlo pro to, jak velkou převahu by měl mít obránce nad útočníkem. Avšak několik příkladů může poskytnout určité vodítko.

Japonci útočili na Midway se 108 bombardovacími a stíhacími letouny. Letka válečného námořnictva na Midway, která měla 26 stíhacích letounů, utrpěla též 100 procent ztrát.

Dne 11. ledna roku 1944 americké letectvo útočilo na cíl hluboko v Německu silou 238 bombardovacích letounů a 49 doprovodných stíhacích letounů. Němci útočnému svazu čelili 207 stíhacími letouny. Ztráty byly 34 bombardovacích letounů. Přibližně o pět týdnů později, dne 19. února letecký svaz s 941 bombardovacími letouny doprovázený 700 stíhacími letouny se setkal s odporem přibližně 250 německých stíhacích letounů. Při tomto střetnutí Američané ztratili pouze 21 bombardovacích letounů tj. nižší absolutní počet a nižší procento.

V červnu roku 1982 se izraelská obranná skupina 90 stíhacích letounů střetla se syrskou skupinou 60 stíhacích letounů. Izraelci neměli žádné ztráty, zatímco Syřané ztratili 23 svoje letouny.

Moderní zbraně mohly pravděpodobně znehodnotit zkušenosti ze druhé světové války a z Koreje a výše uvedená bitva Izraelců byla možná anomálií. Tento argument, ačkoli je určitě možný, se zdá být nepravděpodobný. Velké počty letounů útočících na menší počet letounů musejí mít lepší výsledky než jiné postupy. Tento závěr nemá nic společného s diskusí o kvantitě versus kvalitě. Dokonalejší letadla mají lepší výkonnost než letadla méně dokonalá: to je skutečnost, kterou uvedl Manfred von Richthofen, velké německé letecké "eso", v roce 1918: "Vedle kvalitnějších letounů mají Britové kvantitu. Naši stíhací piloti, i když jsou vcelku dobří, jsou proto ztraceni".

Výše bylo řečeno, že neexistuje žádný pevný poměr, jehož by letecký velitel mohl používat jako přibližného pravidla. Viděli jsme však, že čím větší je poměr sil obránce k útočníkovi, tím větší je pravděpodobnost úspěchu obrany. Bránci se velitel musí zajistit, aby byl tento poměr pro něho příznivý.

Může se zdát, že všechno toto zdůrazňování počtu naznačuje, že výsledek operace o dosažení letecké převahy v "případě III" může být posuzován na základě relativních předválečných sil - možná se zmírněním výrobními počty po zahájení války. Toto zdůrazňování počtu může také naznačovat, že bránci se velitel je odsouzen k porážce, jestliže má méně letounů než útočník. Žádná z těchto domněnek není pravdivá. Statistické rovnováhy jsou zajímavé, avšak nemají mnoho společného s tím, jak válka pravděpodobně skončí, pokud nejsou počty absolutně převyšující. Důležité jsou počty, když se dvě letecké skupiny střetnou ve skutečné bitvě.

Početně slabší bránci se letectvo může zvítězit, jestliže jsou jeho letouny správně používány a jestliže jsou soustředěny takovým způsobem, aby početně převyšovaly útočníka při každém daném střetnutí. Soustředění pro dosažení početní převahy je imperativem, dokonce i když to vede k tomu, že se z některých útoků unikne bez přepadu. Mnohem důležitější a účinnější je způsobit nepříteli těžké ztráty v jedné bitvě nebo jednoho dne, než dosahovat trvale 1- až 2-procentních ztrát každého dne.

Důležité také je, aby bránci se velitel, zvláště velitel letectva, které má celkově nižší počty než protivník, pochopil, že jeho ztráty budou nižší, když bude mít při střetnutí vyšší počty než protivník. A znovu, velké nepřátelské ztráty za jediného dne nebo při jednom náletu vykonají divy pro morálku, a to na obou stranách.

Jak se této převahy dosáhne, máme-li předepsané soustředění a početní převahu? Bude nesnadné dosáhnout jí za války, jestliže není nacvičována v míru. Galland, jakmile zjistil, že potřebuje početní převahu - to 3:1 nebo 4:1 dokonce ve dnech, než měly americké bombardovací letouny doprovod -, dospěl k závěru, že jeho piloti mají velké obtíže při působení ve formacích větších než letka, protože v nich nelétali po tři roky od bitvy o Anglii.

Výcvik je nezbytný. Vytváří duševní postoj "dokonaleji bojovat a zvítězit". Stíhací pilot má tendenci statečně se vrhnout do boje, avšak takové jednání může být nesprávné. Smělost, odvaha mohou vést k porážce. Letectvo početně slabší než protivník musí bojovat lépe a chytřeji, aby zvítězilo. Jeho generálové musejí soustřeďovat svoje síly takovým způsobem, aby mělo vyšší počty, jakmile zahájí bitvu. Politické heslo "bojovat s početní převahou a zvítězit" nemá žádné místo na operační úrovni války.

■ Čím dokonalejší výstraha, tím lépe

Bránci se letectvo musí vymyslet způsoby, jak rychle dostat mnoho letounů do vzduchu. Tento způsob je velmi důležitý tehdy, když jsou letecké základny nevhodně rozloženy. Nic z výše uvedeného však nepomůže, když není k dispozici dobře fungující a odolný varovný a řídicí systém. Je zjevné, že čím dřívější je varování (výstraha), tím lépe, ačkoli velitel musí

umět rozpoznat klamné nepřátelské útoky určené k tomu, aby dostaly stíhací letouny obránce do vzduchu, a provést úder, jakmile spotřebovaly palivo. Nepřítel se velmi pravděpodobně uchýlí ke trikům, jestliže se obrana několikrát úspěšně soustředila a v důsledku toho způsobila protivníkovi těžké ztráty.

Strategie a taktika nepřítele buď ztíží nebo zjednoduší problém soustředění.

Za bitvy o Velkou Británii německé letectvo nejdříve útočilo na základny stíhacího letectva a na továrny vyrábějící letadla. Protože tyto základny i továrny byly rozptýleny po jihovýchodní části Velké Británie, měli Britové obtíže se zjišťováním, kam přesně nálet směřuje, když byl poprvé zjištěn radiolokátor. Němci soustřeďovali svoje útočné síly, čím více je soustřeďovali, tím většího úspěchu dosáhli. Na počátku září Němci z různých důvodů zaměřili svoje úsilí proti Londýnu, čímž byly odstraněny pochybnosti o tom, kam nálety směřují, a značně se usnadnilo soustředění obrany. Ukončení útoků německého letectva na britské základny stíhacího letectva zjednodušilo operace z těchto základen.

Konečně, v době, kdy se Němci domnívali, že jejich nepřítel bitvu prohrál, Britové byli s využitím údajů získávaných na základě rozluštění německého šifrovacího kódu schopni soustředit všechny svoje síly, včetně sil, které by normálně vůbec nebyly zasazeny v londýnském prostoru, k mohutnému útoku na Němce dne 15. září. Němci utrpěli tak těžké ztráty a byli tak překvapeni, že dospěli k závěru, že Britové jsou silnější než kdykoli dříve (ačkoli ve skutečnosti nebyli), a upustili od vážných leteckých útoků na ostrovní království.

Při zpětném pohledu by byli Němci zřejmě zvítězili v letecké válce, kdyby nebyli upustili od útoků na letecké základny a nepřeložili svoje úsilí proti Londýnu, kde se Britové proti nim mohli soustředit.

Za zmínku stojí jiný přístup, jehož Britové použili, i když bude podrobněji popsán v dalším pokračování.

Britové udržovali zálohy. Často střídali jednotky na "horkých místech", čímž jim poskytovali odpočinek. Tyto jednotky byly k dispozici, když bitva dosáhla rozhodující fáze. Zatímco Britové střídali jednotky a tím udržovali zálohu, Němci používali všechno co měli. Když přišel rozhodující okamžik, neměli nic k doplnění.

"Případ III" boje o leteckou převahu může skončit vítězně, jestliže letecký velitel správně používá svých sil. Jestliže používá soustředění, jestliže akceptuje některé průlomky aby zmařil jiné a jestliže vytvoří a používá dobrý varovný a řídicí systém, může porazit silnější letecké síly. Naopak, jestliže se pokouší bránit se všude, jestliže zasazuje svoje síly po částech, jestliže se mu nedaří uskutečňovat soustředění, prohraje - a může prohrát proti značně slabšímu letectvu, jestliže ho útočník "přechytračí".

Letecká válka je zvláště v obraně výjimečně složitá a náročná. Pečlivé myšlení a chladné provádění jsou nezbytnosti.

Od čisté obrany nyní přejdeme k těm anomálním situacím, v nichž není letectvo z jednoho nebo více důvodů činitelem, nebo v nichž jsou obě strany nuceny bojovat nad frontou, aniž by útočily vzájemně na svoje týlové prostory. Velitel může mít velké starosti na obou stranách, avšak výše vysvětlená pravidla stále platí.

OMEZENÉ MOŽNOSTI

Až dosud jsme vysvětlovali případy letecké převahy, když velitel stál v čele zápasu na život a na smrt, buď aby porazil nepřítele, nebo aby nepříteli zabránil překonat vlastní síly. Jak bylo vysvětleno na počátku, existují situace, za nichž je letecká bitva značně omezena na prostor nad frontou, nebo v nichž letecké síly nehrají důležitou roli.

Oba tyto případy vyžadují odlišné posouzení.

Když jsou týlové prostory obou stran relativně bezpečné, buď pro politická omezení, nebo pro fyzickou neschopnost dosáhnout vhodných cílů, je snazší sestavit plán celé operace, ačkoli jeho provedení může být obtížnější. V tomto případě není pravděpodobné, že letecká převaha bude účelem sama o sobě; bude spíše potřebná k tomu, aby se zabránilo nepřátelskému letectvu zasahovat do pozemních operací na frontě nebo v její blízkosti a zároveň umožnily vlastní letecké operace nad příslušnou částí nepřátelského území.

Když nelze dosáhnout nepřátelského týlu, jsou možnosti velmi omezené. Pro dosažení letecké převahy je možno vykonat jen málo, kromě vyřazování nepřátelských letadel ve vzduchu a umlčení nepřátelských pozemních protiletadlových systémů. Za těchto okolností musí velitel rozhodnout, zda pozemní systém je dostatečnou úhrohou, takže musí být cílem útoku v prvním pořadí, nebo zda může být umlčen elektronickými prostředky, zatímco nepřátelská letadla budou ničena ve vzduchu.

Umlčování pozemní protiletadlové obrany bylo vysvětleno v druhém pokračování. Nyní posoudíme bitvu ve vzduchu.

■ Možnosti jsou závislé na nepříteli

Když není možno na nepřátelské letectvo útočit na jeho základnách, je nutno útočit na ně ve vzduchu. Možnosti jsou závislé na síle a doktríně nepřítele. Když nepřítel považuje sám sebe za poměrně slabého, bude se snažit vyhýbat vzdušnému boji a soustředí svoje úsilí proti letadlům, která mohou působit proti jeho pozemním vojskům nebo zásobovacím cestám blízko fronty. Je možno představit si dokonce situaci, při níž jsou velké vlny stíhacích letounů vyslány za čáru dotyku k působení proti nepřátelskému letectvu, avšak vždy se vrátí, aniž zničily nějaký nepřátelský letoun, protože se nepřítel rozhodl nebojovat. Když tato situace nastane, je vzdušné převahy dosaženo tím, že se nepřítel vyhýbá boji, a může započít další fáze operace. Když však není nepřátelské letectvo pasivní, je nutno mu čelit stíhacím letectvem, které ho zničí.

K dispozici je několik metod k provedení stíhací operace, když nelze dosáhnout nepřátelského týlu. Prvou metodou je stíhací přehrazování mezi nepřátelskými základnami a frontou. Američané úspěšně použili této metody v Koreji poté, co Číňané vstoupili do války. Nevýhodou takové operace je, že přenechává iniciativu nepříteli. Nepřítel se může anebo nemusí rozhodnout k působení proti přehrazujícím letům, může pozdržet svůj útok tak dlouho, až se domnívá, že přehrazující letouny vyčerpaly svoje palivo, nebo se může snažit vyslat větší počet letounů proti přehrazujícím letounům. Správná volba do značné míry závisí na počtech.

Když je nepřítel početně značně slabší, může letecký velitel udržovat přehrazování na místě v dostačující síle, aby bylo možno čelit možnému nepřátelskému útoku. I když je obtížné předepisovat určité poměry sil, zdravý úsudek požaduje poměr minimálně 1:1. Je zřejmé, že trvalé stíhací přehrazování je velmi nákladná operace.

Když má nepřítel stejné nebo vyšší počty, je udržování přehrazování velmi nesnadné, protože nepřítel může přehrazovací clonu překonat v čase a na místě podle svého rozhodnutí. Klíčovou zásadou zde je, stejně jako vždy, bojovat s převahou a zvítězit. Je nebezpečné mluvit o vedení boje s vyššími počty a o vítězství jinde než na stupni válčisti. Jestliže je

možno získat jediné poučení z vojenských dějin, pak je to, že klíčem k vítězství v bitvách je mít na klíčovém místě větší síly než nepřítel. Podstatou je důvtipem překonat nepřítele a tak ho ve správném čase porazit svým silnějším soustředěním.

■ Pohyblivost může zvítězit v bitvě

Jednou z hlavních vlastností letectva je jeho pohyblivost. Jestliže lze této pohyblivosti využít k vytvoření soustředění, pak může zvítězit v bitvě. V tomto případě je možno vytvořit clonu, jakmile se nepřítel shromažďuje k útoku, jestliže jsou jeho letiště dostatečně blízko fronty, jestliže jsou zjišťovací systémy dostatečně výkonné aby podaly výstrahu o pohybu nepřítele s potřebným předstihem, a jestliže je možno z určitého počtu letišť rychle zasadit dostatečné síly pro vytvoření početní převahy při zahájení bitvy. Aby bylo možno tento postup dodržet, jsou nezbytné dokonalé detekční systémy, dokonalá koordinace velení a základny dostatečně blízké v čase nebo vzdálenosti k prostoru bitvy. Jestliže toho lze dosáhnout, tento postup může přispět k získání iniciativy, protože nepřítel nemůže vědět, zda a jak mu budeme čelit.

Stíhací přehrazování, nebo jeho právě popsaná mobilní verze nemusejí být potřebné, když nepřítel používá svého letectva defenzivně. Za těchto okolností může postačovat doprovod přímý letecké podpory nebo letounů uskutečňujících rozvrácení bojiště. Jak bylo výše uvedeno, když se provádějí útoky na nepřátelské pozemní síly, nepřátelské letectvo musí buď reagovat, nebo se de facto vzdát letecké převahy. Za předpokladu, že přijme leteckou bitvu, vznikne otázka, jak uskutečňovat doprovodné operace. **K dispozici jsou dva základní způsoby: volné stíhání a přímý doprovod.**

Rozhodneme-li se pro **volné stíhání** (sweep), stíhací letouny letí před bombardovacími letouny a čelí nepřátelskému letectvu na trati jejich letu nebo na bocích. Rozhodneme-li se pro **přímý doprovod** (close escort), stíhací letouny zůstávají v blízkosti z bombardovacích letounů a odrážejí nepřítele, jestliže zaútočí. Přímý doprovod má dlouhou historii neúspěchů: německé letectvo proti Británii v roce 1940; letectvo Spojených států amerických proti Číňanům v Koreji a proti severním Vietnamcům v Indočíně. Nějaká budoucí válka však může dokázat, že přímý doprovod je správnou metodou.

Tento rozbor volného stíhání a přímého doprovodu je odbočením do světa taktiky, na rozdíl od světa operačního velitele.

Operační velitel musí normálně stát mimo taktické problémy. Některá taktická rozhodnutí však mají velký vliv na celou válku. Jedním z nich je rozhodnutí volné stíhání nebo přímý doprovod. Oblast taktického rozhodování je také jednou z těch oblastí, kde velitelé z různých oborů - dokonce v rámci téhož druhu ozbrojených sil - mohou mít zcela odlišné názory na to, co je správné a co nesprávné. Například, v oboru přímého doprovodu se velitelé u bombardovacího letectva vždy cítili nechráněni, když nemohli přímo vidět svoje doprovodné stíhací letouny. Když dojde k takovéto roztržce, musí zasáhnout operační velitel a učinit taktické rozhodnutí.

Zvláštní charakteristika "**případu IV**" je, že prostor základen je nedotknutelný na obou stranách. Při této nedotknutelnosti se operace pravděpodobně stane dlouhým "**boxerským**" zápasem, v němž je pro obě strany obtížné dosáhnout něčeho více než opotřebovat druhou stranu. **Tento vývoj je zřejmě zvlášť tehdy, když obě strany mají přibližně stejné počty, přibližně stejnou výrobu výzbroje a přibližně stejný personál.** Když je jedna strana znatelně slabší než druhá pokud jde o piloty nebo o letadla a rakety, musí hrát jen velmi opatrnou hru a hledat příležitosti, jak poškodit protivníka, aniž by sama utrpěla velké ztráty. **Pokud bude takto postupovat, může setrvat ve válce po dlouhou dobu.** Tento poznatek netvrdí, že v procesu značně neutrpí jejich pozemní síly, jako utrpěly pozemní síly severního Vietnamu po vstupu Spojených států amerických do války.

■ Otevřená rada je nezbytná

Řešení případu, který jsme právě vysvětlili, je jedním z nejsnazších na operační úrovni, protože je k dispozici jen velmi málo možností volby. Je snadné rozčilovat se nad všemi okolnostmi a mohou vzniknout velké rozpory s politickým vedením, jestliže jsou omezení účinných akcí proti nepřátelským týlovým základnám motivována politicky anebo vojensky neúčelná. Kdyby měl tento případ nastat, musí operační velitel otevřeně vyslovit svůj názor na pravděpodobnou cenu při omezeních a bez omezení. Ačkoli "případ IV" poskytuje veliteli málo možností volby, "případ V", v němž není letectvo důležité, poskytuje ještě méně možností volby. Avšak i v tomto případě musí velitel o letectvu uvažovat.

Válka bez bojového letectva může s největší pravděpodobností vzniknout, když se střetnou dvě poměrně primitivní nebo chudá uskupení. Méně pravděpodobná, avšak stále možná, může být fáze ve válce která nastane poté, když obě strany nemohou používat svoje letectvo, buď proto, že bylo zničeno v boji, nebo vzhledem k problémům technického zabezpečení. Bez ohledu na to, jak k tomu došlo, letecká převaha nebude problémem pro žádnou ze stran. Uvádíme tuto situaci pouze proto, že se situace může rychle změnit, jestliže jedna ze stran získá letectvo, nebo když se podporující stát rozhodne k jeho použití.

Všechny situace se mění a operační velitel musí uskutečňovat plány na použití letectva souběžně s uskutečňováním plánů na použití námořních a pozemních sil. Plánování musí být zaměřeno na to, jak a kde bude letectvo ofenzívně použito, jestliže bude k dispozici, a jaké cíle bude nutno bránit, kdyby letectvo získal jen nepřítel. Úvahy a plánování se musejí řídit zásadami stanovenými pro ostatní čtyři "případy".

Tento rozbor "případů IV a V" nás přivádí ke konci zkoumání letecké převahy. Posuzovali jsme leteckou převahu z různých úhlů, abychom ji pochopili pokud možno nejlépe. Každý případ představuje svůj zvláštní problém, avšak ve všech případech je jasná povinnost soustřeďovat síly. Neexistuje žádný jednodušší - a také častěji zanedbávaný - princip, než tento. **Velitel, který soustřeďuje svoje síly, buď zvítězí, nebo odvrátí porážku. Velitel, který svoje síly nesoustřeďuje, prohraje, nebo zvítězí náhodou.**

V dalších pokračováních posoudíme působení téže zásady při rozvrácení zápolí a přímé letecké podpoře.

-MW-

TERORISMUS

Všeobecně - Terorismus zaujímá nejnižší místo na stupnici násilí používaného s politickými cíli:

- * globální konflikt,
- * regionální konflikt,
- * konflikt nízké intenzity (ozbrojené povstání, guerilla),
- * terorismus

Jedním z cílů teroristů je zastrašovat lidi tím, že jsou přinuceni uvědomit si osobní zranitelnost. Do jisté míry v tom mají úspěch.

Všichni lidé si uvědomují ohrožení, ale neexistuje jednota názorů na to, čím terorismus skutečně je. Není souhlasu v definování terorismu ani mezi vědci, ani mezi orgány, kteří se hrozbou terorismu zabývají jako politikové, diplomaté, kriminalisté, vyšetřovatelé, zpravodajci, bezpečnostní agenti, vojáci a také novináři.

Článek vysvětluje pro pochopení čtenáře:

- ◆ co je terorismus a kdo jsou teroristé,
- ◆ kde a od koho teroristé získávají podporu,
- ◆ jaká je strategie a taktika terorismu,
- ◆ jaká je možná obrana proti terorismu.

Možnostem článku se vymyká uvádění příkladů teroristických skupin a teroristických akcí. Čtenář je jistě nalezne sám (v poslední době je jich dost v denním tisku).

Je nutné, aby veřejnost pochopila fenomén terorismu. Terorismus ovlivňuje životy lidí strachem. Vliv terorismu na veřejnost je psychologický, nikoli fyzický. Jako politická taktika není terorismus příliš úspěšný: teroristickou taktikou samotnou nebylo dosaženo žádných politických cílů. Důvody jsou tyto, terorista:

- nedosáhne trvalých změn,
- nedobude prostor,
- nezbaví instituce jejich moci.

Vláda USA popisuje terorismus takto: **Terorismus** je hrozba násilím nebo použitím násilí s politickými cíli jednotlivcem nebo skupinou, jednající v opozici proti usta-

novené vládě, když jsou takové akce určeny k tomu, aby šokovaly nebo zastrašily cílovou skupinu větší než přímá oběť. Terorismus používají skupiny snažící se svrhnout určité režimy, odstranit domnělé národní nebo skupinové nesnáze nebo podkopat mezinárodní politický řád.

Terorismus je chápán, také jako metoda pro dosažení určitého cíle za určitých předpokladů, nikoli jako pouhá metoda ničení pro ničení samotné (tzv. patologický terorismus).

Terorismus lze považovat, také za maximálně ostrou formu psychologické války, vedené malou skrytou skupinou, přičemž je zavádějící slovo nahrazeno zavádějícím činem.

Terorismus využívá strategie nepřímého přístupu přes psychologický účinek. Aby byl terorismus důsledný, neuznává kategorii nezúčastněných. Terorista do konfliktu začleňuje i mezinárodní veřejnost, která se tím stává cílem psychologického působení, a terorismus tak nabývá dimenze mezinárodního terorismu.

Teroristé, žádají pro sebe status bojovníků podle mezinárodního práva a mírové právo neuznávají.

Je nutné rozlišovat mezi terorismem a

- jinými formami politického násilí (války různého druhu),
- nepolitickými kriminálními činy jako vražda, únos rukojmích aj.

Není však konsensus v tom, co toto rozlišení znamená. Například, guerillové skupiny i konvenční ozbrojené síly používají teroristické taktiky.

Pro úplnost, je nutno dodat, že teroristických metod používají despotické a diktátorské vládní režimy proti vlastnímu obyvatelstvu a k tomu účelu vytvářejí zvláštní aparát.

Charakteristiky terorismu jsou politické, operační a organizační.

Konečné cíle terorismu jsou politické. **Politické cíle** odlišují teroristický čin od kriminálního činu emocionálně narušeného člověka. **Terorismus je často nazýván taktikou posledního východiska.**

Jiná skupina charakteristik terorismu zahrnuje **strategické a taktické cíle**. Příмым cílem teroristické skupiny je vytvořit teror a potom využít strachu a z něho vyplývající politické nespokojenosti veřejnosti k tomu, aby vláda byla přinucena k politickým ústupkům ve smyslu politického cíle teroristů. Společenství napadených má být strachem přivedeno k tomu, aby pro teroristu vykonalo to, co terorista sám vzhledem ke své slabosti přímo vykonat nemůže.

Aby teroristé vytvořili strach, musejí svou činnost publikovat. Při plánování a provedení teroristické akce je důležité utajení, po ukončení akce je důležitá **publita**. Se zřetelem k **publicitě se volí oběti, místo a čas teroristické akce.**

Nejdůležitější **operační charakteristikou** terorismu je promyšlené použití násilí. Teroristické činy jsou nejen násilné, nýbrž také zločinné.

Další důležitou charakteristikou teroristických operací je jejich skrytá povaha. Teroristé jednají skrytě, aby se vyhnuli odhalení. Z toho vyplývá nutnost tajných protiteroristických zpravodajských operací ke zjištění, kdo jsou teroristé a kdy a kde pravděpodobně udeří.

Terorismus je finančně poměrně málo nákladný! -

Nejdůležitější **organizační charakteristikou** terorismu je, že se téměř vždy provádí ve skupinách, tj. malých operačních jednotkách, které jsou součástí větší organizace.

Teroristické skupiny potřebují vnější podporu, bezpečné operační základny, volnost pohybu, bezpečná útočiště, financování a doplňování osob. Podporu jim často, někdy skrytě, někdy otevřeně, poskytují státy, které sdílejí jejich politické cíle.

Nejasné je rozlišování mezi domácím a mezinárodním terorismem. Mnohé země chápou terorismus jako mezinárodní hrozbu.

Existují tři hlediska pro posuzování terorismu:

- posuzování ze stran veřejnosti je ovlivňováno emocionálními reakcemi, často chybnými,
- hledisko teroristů jako jednotlivců a hledisko teroristické skupiny; každá teroristická skupina má svou zvláštní psychologii a svůj "modus operandi",
- posuzování ze strany profesionálních pozorovatelů se značně rozcházejí, a to jak badatelů, tak orgánů zabývajících se potíráním terorismu.

Terorismus je především politickým problémem. Bez ohledu na to, zda bude řešení dosaženo zákonnými, vojenskými nebo tajnými prostředky, prvním cílem je zmírnění politických problémů, které podmiňují vznik terorismu, a vytvoření mezinárodního nátlaku na teroristické organizace i na státy, které je podporují, aby byly přinuceny zanechat své činnosti.

Politici, diplomaté a zpravodajci posuzují terorismus především z politického hlediska. Zaměřují se více na teroristické organizace a státy, které je podporují, než na jednotlivé teroristy a teroristické činy, protože státy a skupiny mají větší politický vliv na národní zájmy dané země než jednotlivci.

Pracovníky justice zaujímá čin a jednotlivec nebo skupina za něj odpovědné a nezabývají se tím, zda jsou teroristy nebo bojovníky za svobodu.

Vojáci a policisté považují terorismus za formu konfliktu nízké intenzity, za počáteční fázi a součást guerilly.

Mezi guerillou a terorismem však existuje podstatný rozdíl:

■ guerilla se snaží zmocnit se prostoru, aby se později zmocnila myšlení,

■ terorismus se zmocňuje myšlení, protože prostoru se zmocnit nemůže.

Je účelné, aby orgány zabývající se obranou proti terorismu znali **sociálně-psychické vlastnosti teroristů a teroristických skupin** a pochopili důvody jejich teroristických činů. Ovšem, uvádí se, že je pravděpodobně tolik důvodů pro páchaní teroristických činů, kolik je teroristů. Je výjimečně obtížné vyličít skutečný obraz teroristy, i když všichni z nich o sobě tvrdí, že jsou bojovníky za svobodu.

Teroristé a bojovníci za svobodu se často liší jen v očích pozorovatele, avšak v sémantickém smyslu je mezi nimi velký rozdíl:

- boj za svobodu se týká politického cíle,

- terorismus se vztahuje ke strategii a taktice používané k dosažení tohoto cíle; pro teroristy je terorismus jen prostředkem k účelu.

Rozlišují se:

- nacionalistické nebo etnické organizace, které usilují o dosažení nezávislosti nebo autonomie pro specifickou etnickou nebo národnostní skupinu,

- doktrinální organizace, které používají politických ideologií nebo náboženských dogmat pro ospravedlnění teroristických aktů určených k nápravě domnělých sociálních, ekonomických nebo politických potíží.

Použití tohoto dělení má svoje omezení. Proto nemůže být žádný pokus o třídění teroristických skupin do kategorií zcela úspěšný. Ačkoli jsou obě kategorie neslučitelné, mnohé teroristické skupiny se odvolávají jak na univerzální "pravdu", tak na partikularistický cit pro společnou věc.

Teroristické organizace vznikají, dozrávají a zanikají. Zánik teroristické organizace může mít mnoho příčin, z nichž nejdůležitější jsou:

- * nejzřejmější je rozhodná akce vládních bezpečnostních sil,
- * méně nápadná, ale stejně osudná je ztráta vnější podpory.

Podpora teroristických skupin

Žádná teroristická skupina nemůže existovat dlouho v úplné izolaci. Některé se staly více méně finančně nezávislými a některé dokonce dosáhly určité míry politické volnosti jednání, avšak všechny jsou alespoň v určitém rozsahu závislé na vnější finanční, "týlové", politické, právní a dokonce morální podpoře.

Existují tři základní **druhy podpory** teroristické činnosti:

- státní podpora,
- podpora jinou skupinou, včetně podpory ze strany zakládající skupiny, jiné teroristické organizace a v poslední době ze strany skupin obchodujících s drogami,
- podpora sdělovacími prostředky, i když nezáměrná; sdělovací prostředky umožňují teroristům rozšiřovat jejich politické "poselství" obecnstvu mnohem početnějším, než by mohli sdělit samotní teroristé.

Pro přetrvávání terorismu jako ohrožení mezinárodní stability je určitá míra **státní podpory** nezbytná. Úkol zjištění států podporujících terorismus (nemluvě již o úkolu přinutit je, aby podporu zastavily) je však výjimečně obtížný. Neexistují žádná objektivní kritéria pro zjištění, které státy se provinily podporou terorismu, a žádný stát to otevřeně nepřizná, naopak, dokonce slovy terorismus odsuzuje.

Skutečně všechny státy tu a tam, vědomě nebo nevědomě, přímo nebo nepřímo, učinily opatření, která napomohla vedení teroristické činnosti. Skutečným problémem je zjistit bod, v němž tato opatření tvoří státní politiku podpory terorismu.

Přímé operační řízení teroristické organizace ze strany státu je řídké: riziko odhalení a mezinárodního odsouzení je obvykle považováno za příliš vysoké. Účelnější je skrývat radikální skupinu ochotnou provádět teroristické operace, což státu umožňuje distancovat se od samotných teroristických aktů.

Avšak pasivní a mlčenlivá podpora teroristických skupin je mnohem běžnější, ale stejně obtížně zjistitelná. Existence demokratických institucí, včetně ústavních záruk lidských a občanských práv, značně usnadňuje teroristům vyhnout se vězení a trestu.

I někteří političtí činitelé v demokratických zemích jsou v pokušení omezit základní lidská a občanská práva ve svých zemích, aby chránili sami sebe před hrozbou teroristických útoků.

Jiným projevem pasivní podpory státem je nevšímavost vůči nenásilným aktivitám podezřelým teroristů procházejících zeměmi nebo v nich usazených s předpokladem, že taková přízrůbivá politika přiměje teroristy k tomu, aby v této zemi upustili od svých akcí. Tyto země nikdy nepřipustí, že podporují terorismus, avšak jejich politika lhostejnosti nesporně přispívá ke schopnosti teroristických organizací provádět svoje operace.

Finanční pomoc teroristickým skupinám je aktivnější formou podpory, avšak její hodnocení je obtížné. Byla zjištěna pravidelná ekonomická podpora teroristických skupin některými státy.

Závažnější formou státní podpory, jejíž potírání je stejně obtížné, je výcvik teroristů a dodávání zbraní. Výcvik teroristů se může provádět kdekoli a nejsou k němu potřebné žádné družicovým průzkumem zjistitelné objekty. Výcvik teroristů zahrnuje střelbu z ručních zbraní, používání trhavin, tajné spojení, průzkum, získávání spolupracovníků, padělání dokumentů atd. Obvykle se provádí na odlehklých místech, chráněných před technickým průzkumem a pozorností obyvatel.

Stanovit, co je to státní podpora terorismu, je politickou otázkou, zvláště proto, že neexistují mezinárodně přijatelná kritéria toho, co terorismus je. Takové hodnocení bude však muset jednou učinit každý stát.

Pro některé státy je terorismus taktikou zahraniční politiky.

Teroristické skupiny potřebují podporu ze strany skupin obyvatelstva. Takové skupiny obyvatelstva poskytují finanční, "týlovou", politickou a dokonce právní (v případě soudního jednání) podporu, ubytování, provádějí průzkum a slouží jako spojky.

Pocit identity s teroristickou skupinou vyplývá z národní a etnické loyality, politické nebo profesionální loyality, třídní příslušnosti, nebo ze sdíleného pocitu nesnáze a společného nepřítele.

Důležitým druhem podpory je **spolupráce mezi teroristickými skupinami**. Ačkoli se teroristické skupiny nikdy nespojují do mezinárodní sítě, mezi určitými skupinami existuje spolupráce na taktické úrovni, motivovaná u části snahou získat zkušenosti. Motivačním činitelem spolupráce skupin může být také ideologie.

V posledních letech se zjišťují vazby mezi teroristy a obchodníky s drogami, zvané **narko-terorismus**. Vztah mezi obchodem s drogami a terorismem se netýká používání drog, nýbrž obchodu s nimi, což je přitažlivým zdrojem příjmů. **Narko-terorismus má často úzké spojení s obchodem se zbraněmi.**

Teroristé obrátěně provádějí svoje operace tak, aby získali maximální publicitu ve sdělovacích prostředcích. V této souvislosti se používá výrazu "**propaganda činem**". Sdělovací prostředky slouží k publikování politických cílů teroristů v širokých vrstvách, což by jinak bylo pro teroristy nemožné. Sdělovací prostředky se tak stávají účastníky teroristických operací. Svůj podíl na tom nesporně má komerční zájem sdělovacích prostředků. Avšak publicita teroristických činů ve sdělovacích prostředcích neodhaluje skutečný význam událostí.

Pro svou činnost teroristická skupina zřizuje **základnu** konspirativně chráněnou proti odhalení. Základnu často tvoří síť opěrných bodů umístěných dokonce v několika státech. Dopravní prostředky a peníze umožňují, že teroristé již nejsou vázáni na určité místo.

Strategie a taktika terorismu

Teroristé vždy mají oběti, jestliže ne oběti na životech, pak vždy vážné poškození nebo ohrožení psychologické, sociální, politické nebo ekonomické situace lidí. Ve většině případů nejsou oběti skutečným cílem teroristického útoku (skutečným cílem jsou vládní orgány, které se teroristé snaží zastrašit), nýbrž spíše symbolickými cíli nebo náhodnými diváky, kteří byli náhodou "na špatném místě v nevhodné době".

Terorismus je možno posuzovat:

◆ buď jako celkovou strategii plánování a provádění jednotlivých teroristických aktů,

◆ nebo jako taktiku v rámci širšího programu pro dosažení politické změny.

Terorismus je **strategií slabých**, kteří vědí, že přímé měření sil nemá smysl. Zvláštnost této strategie je v tom, že svých cílů se nesnaží dosahovat příslušným aktem násilí, nýbrž reakcí tímto násilím vyvolanou; teroristická akce požaduje psychologický výsledek, tj. pocit ohrožení, stupňovaný ve strach. Důležitým prvkem této strategie je stupňování násilí.

Terorismus těží dvojí užitek ze skutečnosti, že jeho strategie je složitá a vzhledem k ojedinelosti jeho nepřehledně početných forem obtížně rozpoznatelná, a sice:

● počítá s chybnými kalkulacemi obrany,

● počítá s tím, že jeho slabost nebude rozpoznána.

Terorismus považuje chování napadeného (vlády) za kotevní bod své strategie. Tím však útočník (terorista) klade jádro své strategie do rozhodovací dispozice napadeného (vlády). To znamená, že terorismu nelze vždy zabránit, ale vždy je možné ho porazit. Vláda prostě neudělá to, co by podle vůle teroristy měla udělat.

Avšak prvky teroristických útoků jsou střízlivou analýzou plně poznatelné.

Terorismus jako celek je spíše taktickou než strategickou koncepcí. Revoluční teoretikové zdůrazňují taktickou povahu terorismu v rámci ozbrojeného zápasu jako je revoluční válka, ozbrojené povstání, který tvoří pro taktiku terorismu strategický rámec.

Terorismus však může být považován také za strategický rámec. Každá skupina volí kombinaci specifických teroristických operací, které jsou ve svém souhrnu považovány za nejvýhodnější z hlediska účinnosti a rizika. Tuto kombinaci lze nazvat teroristickou strategií určité skupiny a operace pak považovat za taktiku v rámci této strategie.

Teroristická **taktika** zahrnuje všechny násilné akty, které zastraší nezúčastněné. Hrozby jsou často stejně účinné jako akty samotné, zvláště když se cílové obyvatelstvo cítí bezmocné a neschopné tyto akty zastavit.

Nejběžnějšími typy terorismu jsou ozbrojené útoky, včetně výbuchů náloží, zakládání požárů, vražd, fyzického násilí, únosů a braní rukojmích.

Cíli teroristických útoků proto mohou být osoby nebo majetek, popřípadě obojí.

Teroristické akty patří do tří kategorií:

- útoky domácích teroristických skupin uvnitř vlastní země,
- útoky teroristických skupin v cizích zemích,
- útoky v cizině na občany, majetek a zájmy určitého státu.

V závislosti na cílovém obyvatelstvu a na nutnosti udržet nepřetržitou podporu se teroristická skupina může záměrně vyhýbat ztrátám na životech. Na druhé straně mohou být útoky zaměřeny na určité osoby, nebo na místa, kde se současně zdržuje velký počet osob, aby byl maximalizován počet ztrát.

Materiální cíle mohou zahrnovat vojenské objekty, vládní úřady, veřejná dopravní zařízení, veřejné objekty a soukromý majetek.

Arsenál teroristů může vedle ručních zbraní (pistole, samopaly, odstřelovačské pušky) a trhavin zahrnovat i protitankové a protiletadlové rakety.

Teroristé používají ozbrojené útoky z různých důvodů:

* snaha vyvolat strach a pocit bezmocnosti mezi civilním obyvatelstvem buď proto, aby se odcizilo vládě, nebo aby ztratilo důvěru ve schopnosti vlády chránit obyvatelstvo,

* vyvolat pocit bezmocnosti mezi vládními orgány nebo je zastrašit tak, aby byl neutralizován jejich aktivní odpor proti teroristickým skupinám,

* snaha podkopat národní hospodářství odražením zahraničních investorů, odstrašením zahraničních turistů od návštěvy země, nebo přinucením domácích investorů k odlivu kapitálu,

* snaha vyvolat tvrdé represálie vlády k získání sympatií obyvatelstva,

* snaha vyvolat mezinárodní incident pro dosažení politické publicity.

Určité teroristické útoky se plánují při kombinaci několika důvodů.

Předností **cílovou skupinou** teroristických organizací je cestující obecnost, a to ve snaze zastrašit je obavami z únosu nebo sabotáže tak, aby se vyhýbalo určitým letadlům, letištím nebo zemím. Konečným cílem však jsou vždy politické orgány, od nichž teroristé očekávají splnění svých požadavků:

- buď dlouhodobých politických cílů,

- nebo krátkodobých požadavků (např. propuštění uvězněných druhů).

Některé únosy letadel však mají pouze získat maximální publicitu.

Pozemní dopravní prostředky jsou při únosu snadnými cíli pro policejní a vojenské síly.

Teroristické činy uskutečňované s politickými cíli je nutno odlišovat od pouhých zločinů (např. únosů) prováděných s cílem získání peněz.

Kombinací taktických způsobů je tolik, kolik je teroristických skupin. Zdá se, že některé skupiny dávají přednost určitým taktickým způsobům a jiným se vyhýbají.

Volbu taktiky teroristických činů mohou ovlivňovat nebo zcela určovat některé činitele, z nichž nejdůležitější jsou:

- prostředí zahrnující fyzické (venkov - město), demografické, politické (stabilita - nestabilita), bezpečnostní a ekonomické podmínky,

● organizace a síla teroristické skupiny a "odbornosti" jejích členů.

Nebezpečí, že by teroristická skupina mohla získat jadernou zbraň, nebo biologické a chemické a bojové látky, je málo pravděpodobné, avšak důsledky takové možnosti by byly katastrofální, takže vládní orgány odpovědné za národní bezpečnost musejí brát takové ohrožení vážně. Všechny tyto druhy zbraní vyžadují odborné zacházení. Sociologické a chemické bojové látky lze získat snáze než jadernou zbraň.

Teroristé se mohou spolehnout na to, že pouhá hrozba použití takové zbraně bude mít požadované výsledky. Jestliže však zajdou tak daleko a hrozba nebude působit, budou nuceni zbraň použít, přičemž vina za důsledky dopadne na jejich protivníky.

Jiným způsobem jaderného terorismu může být přepad jaderné elektrárny, který bude blamovat vládu před veřejností, avšak teroristická skupina po něm ztratí kontrolu nad dalšími událostmi.

Ať použije teroristická organizace jakoukoli taktiku, jsou teroristickým aktem postíženy nevinné **oběti**. Aby byla taková taktika realizována, teroristé tvrdí, že neexistují nevinné oběti, že jejich ozbrojený zápas je morálním imperativem. Teroristé odlidšťují nejen svoje oběti, ale i jejich rodiny.

Psychologické procesy probíhající u unesených osob anebo u rukojmích jsou často pozoruhodné. Orgány, jejichž úkolem je boj proti terorismu, by měly tyto procesy znát, aby jimi nebyly za konkrétní situace překvapeny, resp. aby jich mohly využívat. Např. tzv. "stockholmský syndrom" spočívá v tom, že po určité době se rukojmí ztotožňují se svými únosci.

Nápadná je racionalita, s níž většina teroristických skupin rozhoduje o svých operačních prioritách, přičemž pečlivě zvažuje svoje vlastní výhody a nevýhody i vnější činitele. Jejich konečným cílem je zastrašit vládní orgány, proti nimž bojují. Protože oběť je zřídka konečným cílem, vztah mezi teroristickou taktikou a strategií a obětí teroristů je často pouhým rozmarem, avšak je to rozmar spočívající na necitelném pohrdání lidským životem a lidskou důstojností.

Pro teroristické skupiny je charakteristická jejich vysoká mobilita, a to nejen v prostoru a čase, nýbrž také v taktice, metodách, střídání osob a vzájemného spojení.

Existuje řada teroristických aktů, které byly uskutečněny po skončení studené války a které dokazují, že konec studené války neznamená konec činnosti teroristů. Teroristické skupiny a jejich cíle se mohou změnit, ale problém zůstane stejný. Nezbytnost potírání terorismu a obrany proti němu proto trvá i nadále a může se dokonce rozšiřovat i geograficky.

Obrana proti terorismu

Nekoordinované pokusy o regionální řešení problému terorismu jsou neúčinné. Nezbytná je globální antiteroristická politika založená na analýze :

- **politických složek**: operační principy a různé typy politických opatření,
- **politického poklesu**, tj. dynamiky politiky.

Formulovat **protiteroristickou politiku** je obtížné proto, že je nutno stanovit dlouhodobý přístup k problému se současným řešením jednotlivých vznikajících situací.

Principy protiteroristické politiky musí být:

- dlouhodobý cíl, i když různé akce v určitých krizích jsou vhodné,
- přizpůsobivost k různým geopolitickým okolnostem; aby byla protiteroristická politika účinná, musí být zaměřena jak na domácí, tak na mezinárodní terorismus,
- žádná protiteroristická taktika není univerzálním lékem a žádnou protiteroristickou taktiku nelze předem vyloučit,
- reakce státu na teroristické akce musí být umírněná se zřetelem k jiným zájmům,
- důraz na mezinárodní spolupráci; aby nebyla mezinárodní spolupráce ztěžována, musí být protiteroristická politika zaměřena na teroristické akty, nikoli na teroristické skupiny,
- získání veřejnosti jednak pro podporu protiteroristické politiky, jednak pro spolupráci při ochraně proti terorismu ve vlastní zemi i v zahraničí,
- účelnost, tj. snaha získat co největší prospěch při nejnižších výdajích; účelnost diktuje různé reakce na teroristické akty téhož druhu; politické reakce na teroristické akty nelze spojovat s jinými politickými otázkami,
- věrohodnost: protiteroristická politika musí přesvědčit teroristy, že i když není mezinárodní společenství schopno vykořenit terorismus nebo ihned vyřešit každou krizi, z dlouhodobého hlediska bude provádění teroristických útoků neúnosně nákladné,

- kolektivní akce musejí být založeny na konsensu.

Složkami protiteroristické politiky jsou:

- diplomacie,
- ochrana zákonnosti,
- vyšetřování,
- zpravodajství,
- použití síly.

Protiteroristická politika zahrnuje:

- dlouhodobá politická opatření,
- okamžitá politická opatření,
- opatření ve veřejnosti.

Konečným cílem **dlouhodobých politických opatření** je zmírnit politické problémy, které podněcují k teroristickým činům. Většina takových politických problémů však je řešitelná jen obtížně a proto je teroristická taktika posledním východiskem. Bylo by však naivní domnívat se, že nalezení řešení problému přivodí konec terorismu.

Cílem diplomacie, tj. **okamžitých politických opatření** musí být podpora a udržování mezinárodní spolupráce proti terorismu, dále izolace teroristických skupin a států podporujících terorismus. Formou mezinárodní spolupráce je proti-

teroristický výcvik, předávání zkušeností a prostředků potřebných pro protiteroristická opatření.

Opatření ve veřejnosti zahrnují vysvětlování různých a často zdánlivě protichůdných reakcí na teroristické situace. Zatímco politikové se snaží odůvodnit svoje rozhodnutí v určité situaci, sdělovací prostředky mají především zájem o vyřčení "příběhu", často zjednodušené, což vede k polemice neprospívající protiteroristické politice.

Opatření na ochranu zákonnosti jsou jednou z nejdůležitějších zbraní v boji proti terorismu. Protože neexistuje definice terorismu, mohou o něm přesvědčit pouze kriminální akty. Proto je prvním cílem depolitizovat teroristické akty a posuzovat je pouze jako zločiny, což umožní vyhnout se konfliktu politických zájmů.

Existují dva druhy práva, o něž se lze opírat při vytváření rámce pro protiteroristickou politiku:

● **vnitrostátní právo:** z něho vyplývá povinnost vyšetřovat zločiny a postavit zločince před soud, což vytváří potřebu spolupráce s policií, zpravodajskou službou a někdy také ozbrojenými silami,

- **mezinárodní právo:** jemuž se však nedostává dohod o potírání terorismu; důležitým nástrojem jsou dvoustranné smlouvy týkající se vyšetřování a předávání teroristů, jakož i vzájemné pomoci.

Pro protiteroristickou politiku jsou důležitá dvě legální opatření:

- neformální pracovní vztahy mezi orgány pro ochranu zákona s mezinárodními policejními organizacemi,

- účast státu na soudním jednání v jiné zemi jako strany v soudním procesu s teroristy.

Vojenští analytici považují terorismus za konflikt nejnižší intenzity, někdy související s guerillou, v jiných případech nikoli. Avšak taktické reakce na terorismus, ať politická nebo policejní a vojenská, musí být odlišována od protipovstaleckých opatření.

Nejdůležitějšími vojenskými opatřeními v boji proti terorismu jsou operace na záchranu rukojmích. Speciální protiteroristické jednotky jsou zařazeny buď u policie nebo u vojska, avšak v podstatě jsou to jednotky vojenské.

Jinak vojenskou reakcí na terorismus je odvetný úder proti zemi podporující terorismus. Takový odvetný úder nemá velký vojenský význam, v podstatě je psychologický a politický. Jeho účinky mohou být dvojí:

* odradí dotyčnou zemi od další podpory terorismu,

* podnítí jiné země k zesílení boje proti terorismu.

Jestliže nemá odvetný úder úspěch, jeho účinek je opačný. Použití síly je extrémním opatřením a jeho politická rizika musejí být pečlivě zvážena.

Dalším vojenským opatřením je obnovení a udržení občanského pořádku. K tomu je nutno vojenské jednotky vycvičit k plnění policejních úkolů.

Bezpečnostní opatření poskytují statickou obranu proti teroristickým útokům. Sama nemohou terorismus zastavit, avšak mohou odrazovat od napadení určitých objektů a osob. Taková obrana je nákladná a rozhodování o ní obtížné; buď vždy vystaveno kritice:

● zavedení obranných opatření bude kritizováno jako plýtvání penězi,

● bude-li napaden nebráněný objekt, kritika se bude tázat, proč nebyly vydány peníze na jeho ochranu.

Důležitým opatřením protiteroristické politiky je navázání a udržování úzké komunikace se soukromým sektorem: představiteli leteckých společností, průmyslových a obchodních firem aj.

Zpravodajská opatření jsou považována za nejdůležitější složku protiteroristické politiky. Je nutno získávat dva druhy informací:

⇒ vysokou prioritu mají včasné údaje o plánovaných cílech útoků teroristů, aby mohla být protiopatření účinná,

⇒ protože terorismus je dlouhodobý problém, jsou důležité také informace jako biografická data, organizační struktury, plány, operační výhody a nevýhody, způsoby operací, podporující skupiny, styky, útoky aj.

Vzhledem k mezinárodnímu charakteru terorismu je nezbytná mezinárodní spolupráce zpravodajských služeb při potírání terorismu.

Prvým uživatelem zpravodajské informace jsou političtí rozhodovací činitelé. Ve vztazích mezi zpravodajskou službou a uživateli informací je důležité neprozradit zdroje zpráv.

Informace získané kriminalisty je otevřená a používá se u soudů k usvědčení pachatelů.

Důležitou povinností politických činitelů je zajistit **spolupráci a koordinaci** všech orgánů a institucí podílejících se na potírání terorismu. K tomu neexistuje žádný návod, avšak v malých zemích může být tato spolupráce i koordinace uskutečňována osobním stykem za řízení "protiteroristického šéfa".

Pro řešení krizových situací, kdy může být "nejhorším nepřítelem" čas, jsou důležité:

- předem vypracovaný postup pro řešení krizové situace na pracovní úrovni,
- přímá účast rozhodovacího politického činitele na řešení situace,
- rychlé rozhodování,
- vysoká pohotovost zásahové jednotky,
- spojení.

Potírání terorismu na mezinárodní úrovni přináší malé výsledky; důvody jsou tyto:

- zahraničně-politický oportunismus četných států,
- hospodářská závislost na surovinách ze zemí Třetího světa,
- problém předávání pachatelů teroristických činů není jednoznačně vyřešen.

Plk. v zál. Ing. Josef Nastoupil

Literatura:

- Franz Wördermann: Terorismus, Mnichov, 1977,
- David E. Long: The anatomy of terrorism, New York, 1990.

STRATEGICKÉ KONCEPCE VYZBROJOVÁNÍ ARMÁD MALÝCH STÁTŮ II.

V prvním článku téhož tématu, uveřejněném ve VR č. 4/1993, byla provedena analýza výchozích potenciálů vybraných malých států a některých regionálních mocností, jako nezbytný základ poznání sledované problematiky. V tomto článku jsou analyzovány trendy a typické faktory ve vyzbrojování malých států. Důraz je položen na zajištění výzbroje, neboť vysoké finanční prostředky nezbytné pro výzkum, vývoj a výrobu dnešních moderních zbraňových systémů, ale i požadavky na jejich pružnou obměnu jsou nemalou zátěží pro ekonomiky států. Některé malé státy, jak vyplývá z následujícího, využily vlastní potenciály a našly i v této obtížné situaci vhodná řešení nejen pro modernizaci vlastní výzbroje, ale i pro rozvoj státního a soukromého sektoru, což může být inspirující pro ČR.

ANALÝZA TRENDŮ VYZBROJOVÁNÍ MALÝCH STÁTŮ

V praktických postupech vyzbrojování malých států lze nalézt určitá specifika, která vyplývají především z mezinárodního a geopolitického postavení konkrétní země. Malé státy Evropy proto lze z tohoto pohledu rozdělit do tří základních skupin. Do první je nutné zařadit neutrální státy, do druhé malé členské státy NATO a do třetí skupiny státy z tohoto pohledu nezařazené.

■ NEUTRÁLNÍ STÁTY EVROPY

Neutrální země nekladou takový důraz na nákladné zbrojní programy. Především preferují techniku pozemního vojska a protivzdušné obrany. Jejich parlamenty při rozhodování o dovozu vojenské techniky zvažují otázku jeho rozsahu tak, aby nebyla narušena nezávislost země. Proto se např. Švédsko, Švýcarsko, Rakousko a Finsko snažilo v minulosti uplatňovat v oblasti zbrojení zásadu soběstačnosti. Tyto země se spoléhaly na domácí vývojovou a výrobní základnu. To je však v poslední době stále obtížnější, a proto od tohoto principu stále více ustupují. Nicméně nákupy vojenské techniky jednotlivých neutrálních států mají určitá specifika.

♦ **Švédsko** má silně koncentrovaný zbrojní průmysl, který zaměstnává téměř 28 000 lidí. Zásada maximální soběstačnosti byla nedávno minulosti uplatňována velmi silně. V roce 1987 bylo na nákup vojenské techniky vyčleněno z vojenských

výdajů 24 %. V současné době dovoz narůstá a při započítání dovozu různých polotovarů a komponentů pro výrobu vojenské techniky se podíl domácí zbrojní výroby na vyzbrojování švédské armády snížil pod 70 %. Přibližně 45 % hodnoty z celkového dovozu zbraní připadá na USA a 55 % na západoevropské státy. Švédsko počítá i s licenční výrobou např. u 250 japonských tanků vzor 90 s cenou 8,5 mil. USD za kus. Mírou zbrojní autarkie (soběstačnosti) je Švédsko přibližně na úrovni Velké Británie. Pro většinu firem Švédska je charakteristické, že v jejich výrobních programech jsou převážně výrobky pro komerční účely. **Soukromí podnikatelé se snaží pomocí vojenských zakázek získat nové technologie, školené odborníky, daňové úlevy a i jiné výhody. Vládní politika tento trend podporuje.** V posledním období lze zaznamenat snahy o rozšíření mezinárodní spolupráce. Mezi perspektivní obory Švédsko zařadilo výrobu munice, elektroniky, letecké a raketové techniky.

♦ **Švýcarsko** považuje preferenci domácích výrobců vojenské techniky a zbrojní vývoz za součást vládní politiky. Na druhé straně je nutné upozornit, že se Švýcarsko postupně zřeklo vlastního vývoje zbraňových systémů, zejména bojových letounů a tanků, a dalo přednost dovozu a licenční výrobě zahraničních typů. Míra zbrojní autarkie této země dosahuje 40 až 60 %, přičemž Švýcarské státní zbrojovky zaměstnávají asi 4000 osob (celkově pro zbrojní průmysl pracuje asi 12 000 osob). Navíc mají dlouhou tradici a zajišťují výrobu přibližně 20 % vojenské techniky a materiálu. **Pro soukromý sektor je naopak typická diverzifikace a mezinárodní charakter spolupráce.** Švýcarsko má ve vojenském rozpočtu téměř vyrovnaný poměr mezi prostředky nezbytnými ke krytí provozních nákladů a prostředky, které byly vyčleněny na nákup vojenské výzbroje. V roce 1993 mají provozní náklady činit 2455 mil. CHF a prostředky na výzbroj armády 2810 mil. CHF z celkového vojenského rozpočtu 5453 mil. CHF. **V grafu 1 je znázorněn tento poměr a to v letech 1991 a 1992 a předpokládané výdaje v letech následujících.**

♦ **Finsko** řešilo problém reálné dosažitelné míry zbrojní autarkie dovozem zhruba jedné třetiny vojenské techniky z bývalého SSSR, jedné třetiny ze západních států a jen zbývající část dodávali domácí výrobci. Zejména v této zemi bylo nejvíce dbáno o princip neutrality, a tím i o dvě základní povinnosti pro neutrální státy:

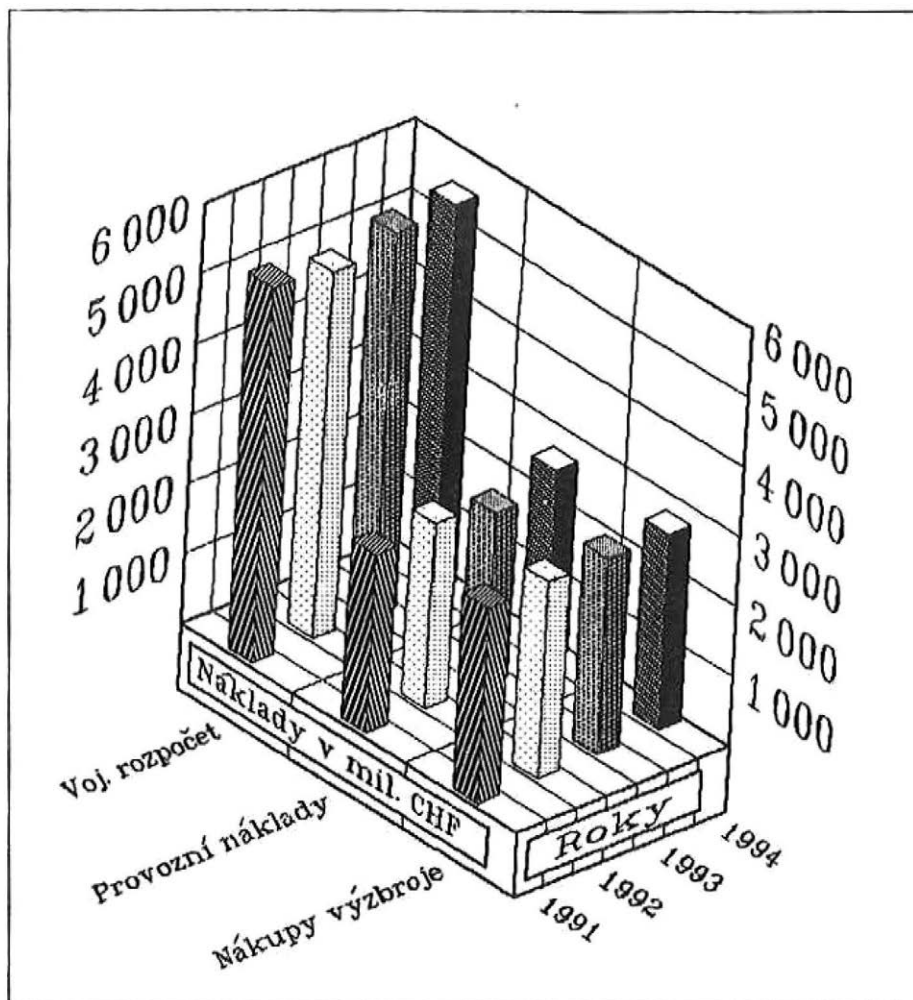
- znesnadnit využití vlastního území válčícím stranám,
- dodržovat vyváženost vztahů k oběma možným válčícím stranám.

První povinnost mají zabezpečit ozbrojené síly, druhá je řešena buď úplnou nezávislostí na válčících stranách, nebo minimálně stejnou závislostí, což Finsko jako jediné z neutrálních států řešilo důsledným uplatňováním pravidel při dovozu vojenské techniky. Finsko dosáhlo částečné soběstačnosti ve výrobě válečných lodí, pěchotních zbraní, munice, obrněných vozidel a automobilů, spojovací techniky a elektroniky. Dosáhlo toho především kapitálovou účastí státních i soukromých firem.

♦ **Rakousko** se soustřeďuje na méně nákladné řešení otázek vyzbrojování své armády a zaměřuje se především na:

- prodloužení životnosti zbraňových systémů cestou modernizace,
- vyloučení nákladného a rizikového vývoje vlastních zbraňových systémů,

POMĚR MEZI PROVOZNÍMI NÁKLADY A NÁKLADY NA NÁKUP VÝZBROJE

Graf 1

- nákup osvědčených typů, zavedených v jiných armádách.

Rakousko vlastní zbrojní výrobu zaměřuje především na méně nákladné a technicky méně složité prostředky, které jsou vyvíjeny podle aktuálních potřeb.

Letecký průmysl v Rakousku prakticky neexistuje. Soběstačnost se v současné době zajišťuje v oborech: pěchotní a dělostřelecké zbraně, munice, lehká obrněná vozidla, vojenské automobily, ženijní a spojovací technika. Za nejmodernější typ v Rakousku vyráběné vojenské techniky je považována kanonová houfnice GHN-45 vyráběná licenčně. Rakousko chce převést státní zbrojní podniky do soukromého sektoru. Zbrojní výroba má i silný exportní charakter.

■ VYBRANÉ MALÉ STÁTY, KTERÉ JSOU ČLENY NATO

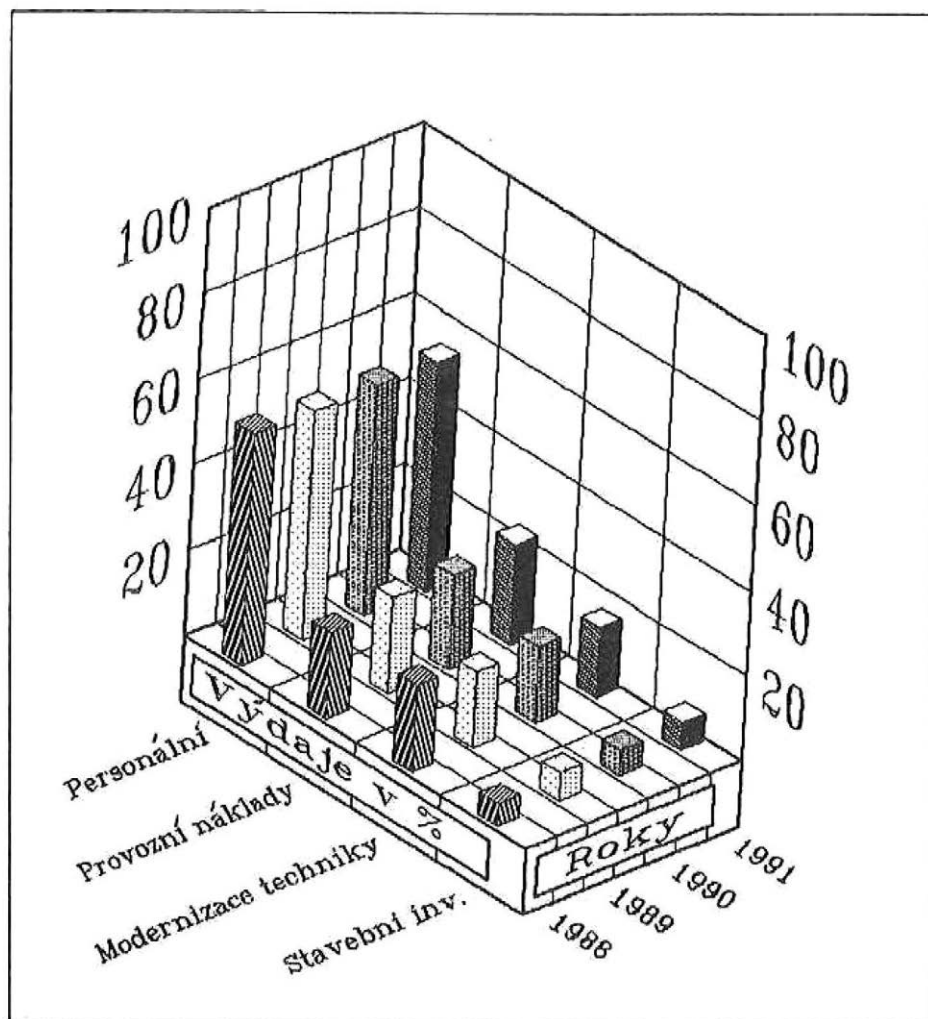
Situace je poněkud jiná v malých evropských zemích, které jsou členy NATO (Norsko, Nizozemí, Belgie a Dánsko). Zde přetrvává z minulého období značné nahromadění vojenské techniky a výzbroje. I když se mezinárodně politická situace relativně zklidnila, sledují tyto státy pozorně vývoj ekonomik a zbrojních průmyslů v ostatních zemích. Tyto státy mají některé společné rysy: prosazují do jisté míry určitý stupeň nezávislosti na dovozu ze zahraničí, ale zároveň zajišťují schopnost svého zbrojního průmyslu přizpůsobit svou produkci specifickým požadavkům vlastních ozbrojených sil. To však neznamená orientaci na úplný vlastní vývoj vojenské techniky. Naprostá většina zbraňových systémů, zavedených v ozbrojených silách uvedených zemí, je zahraničního původu. Charakteristickým rysem zbrojního průmyslu těchto států je zapojení se do mezinárodní zbrojní spolupráce. Zahraniční forma spolupráce ve výrobě vojenské techniky je zaměřena především na:

- výrobu určitých komponentů již zavedené techniky,
- kompletaci malých nenáročných celků,
- vzájemnou kooperaci a nákup vyřazované, avšak bojeschopné techniky převážně z výzbroje armády USA za podstatně nižší ceny.

♦ **Nizozemí** má ze čtyř sledovaných malých států nejvyšší podíl domácí výroby vojenské techniky a materiálu. Zbrojní výrobou se zabývá přes 30 soukromých firem, jejichž produkce je z větší části vyvážená do členských států NATO. Zbrojní průmysl Nizozemí je specializován na válečné lodě, leteckou techniku, lehká obrněná vozidla, vojenské automobily, munici, spojovací techniku a elektroniku. Obor výroby munice a výbušnin je kapitálově propojen se zbrojním průmyslem SRN. Hlavním dodavatelem vojenské elektroniky je koncern Philips a francouzský koncern Thomson-CSF.

♦ **Belgie** již delší dobu velmi intenzivně omezuje vojenský rozpočet ozbrojených sil a výrazně posiluje exportní zaměření belgického zbrojního průmyslu. Výroba letecké techniky je značně propojena se zahraničním kapitálem a participuje na mezinárodních výrobních programech. Z vojenského rozpočtu na rok 1991 se na nákupy vojenské techniky vynaložilo 16,3 %, z toho roční průměrný dovoz představoval 54 % a domácí produkce 46 %. Ve stejném roce byly provozní náklady 23,5 % a personální 53,6 %. Představu o procentovém rozdělení belgického vojenského rozpočtu v letech 1988 až 1991 si lze vytvořit z grafu 2. I zde je na první pohled patrné, že provozní náklady jsou přibližně ve stejné výši jako náklady nezbytné na modernizaci vojenské techniky.

ROZDĚLENÍ ZÁKLADNÍCH VÝDAJŮ Z VOJENSKÉHO ROZPOČTU

Graf 2

♦ **Norsko** má ze sledovaných zemí nejvyšší vojenské výdaje na jednoho obyvatele - 436 USD, což v r. 1989 řadilo tuto zem na jedno z předních míst v Evropě. V poměrně silné armádě (9,1 vojáků na 1000 obyvatel) se v roce 1987 věnovalo

z vojenského rozpočtu asi 24 % na nákupy vojenské techniky. Průměrný roční dovoz byl v té době 37 % a podíl domácí produkce 63 %. Zvláště rozsáhlá je spolupráce v oblasti zbrojní výroby s americkým zbrojním průmyslem. Nezanedbatelné jsou mezivládní dohody o zbrojní spolupráci také se SRN, Francií, Velkou Británií, Kanadou, Španělskem a Švédskem. Důraz je položen na výrobu komponent a malých celků v oblasti válečných lodí, zbraní a munice, spojovací techniky a elektroniky. Za úspěšný výsledek spolupráce norského a amerického zbrojního průmyslu lze považovat novou variantu protilodní řízené střely PENGUIN pro letoun F-16 nebo vyhledávací radiolokátor pro PLŘS HAWK a digitální spojovací síť pro pozemní vojsko.

♦ **Dánsko** má ze sledovaných zemí nejméně početné ozbrojené síly a nejmenší zbrojní průmysl. Uplatňuje zásadu nákupu techniky, která již byla vyvinuta, vyrobena a zavedena v ozbrojených silách jiných států NATO. Dánsko dává přednost společným zbrojním programům. Charakteristický je subdodavatelský způsob výroby dílů již zavedené techniky, společné výrobní programy a kompenzační dodávky do zahraničí.

Zahraniční pomoc malým státům NATO ze strany silných koaličních partnerů je zřejmá. Rozsah jejich ekonomik umožňuje vlastní vývoj a výrobu nejmodernějších zbraňových systémů. V posledním období však lze znamenat klesající možnosti i u regionálních mocností, a proto vývoj nových systémů se stává doménou supervelmocí a mezinárodních konsorcií. Malé státy NATO se proto orientují na licenční výrobu, koprodukcí, dodávky dílů nebo na konečnou montáž, nezátěžující vojenské rozpočty položkami na výzkum a vývoj celků. V poslední době roste kapitálová účast autorizovaných zahraničních firem SRN, Francie, Velké Británie a samozřejmě USA zejména v oblasti aplikace systémů řízení, velení a průzkumu.

■ NEZAŘAZENÉ MALÉ STÁTY

Za nezařazené státy je nutné považovat ty, které byly členy rozpadlého Varšavského paktu a státy nezúčastněné na historicky vytvořené bipolaritě.

Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Slovensko, ale i Česká republika jsou vybaveny málo efektivní vojenskou technikou a výzbrojí, která odpovídala vojenskopolitickému zaměření bývalé koalice, a musí se proto radikálně přehodnotit i její využitelnost v nových podmínkách. Protože v těchto zemích se zcela rozpadl systém koaliční zbrojní výroby a dodávek vojenské techniky, bude patrně snaha řešit obtížnou situaci prodejem skladované, ale i dosud vyráběné vojenské techniky a tím kompenzovat nepříznivé dopady zániku Varšavské smlouvy a transformace ekonomik. Zahraniční formy spolupráce budou pravděpodobně pro nejbližší období redukovány na nákup náhradních dílů pro dosluhující vojenskou techniku. Teprve v dalším období, po překonání hospodářských obtíží spojených s plnohodnotným přechodem na tržní hospodářství, lze očekávat budování základů moderních forem spolupráce, které jsou obvyklé u armád vyspělých zemí. Utlučování programů modernizace vojenské techniky bude mít patrně na bojeschopnost armád těchto států podstatně větší vliv, než omezení počtu výzbroje, vyplývající z limitů KBSE.

Nezařazených evropských zemí, které nepatří mezi neutrální ani mezi bývalé státy Varšavské smlouvy je málo, a navíc z hlediska vyzbrojování tvoří okrajovou skupinu. Za významnější z tohoto hlediska lze považovat mimoevropské státy. V minulosti bylo vyzbrojování těchto zemí odvislé, od jejich zeměpisné polohy a od politické zájmové sféry mocností a supervelmocí. Sféra vlivů bývalého SSSR byla uplatňována především v Libyi, Sýrii, Afghánistánu a Iráku. Vojenská technika, mnohdy i zastaralá, jim byla poskytována formou dlouhodobých úvěrů, dnes prakticky nedobytných. Nešlo jen o vojenskou techniku, ale i o obsluhu a o postupné školení vojenských odborníků. Transfěr vojenských technologií do těchto zemí však nebyl zcela jednostranný a na jejich vyzbrojování se podílely i některé západoevropské, především Francie, Itálie a SRN. V obchodu s těmito zeměmi byl však uplatňován rozdílný přístup. Z "východního bloku" byly zbrojní dodávky realizovány formou úvěru nebo vojenské pomoci, zatímco západní země uplatňovaly obchod "za hotové". Proto vznikl celkový nepoměr mezi množstvím dovezené techniky z východního bloku, který výrazně převažuje. V rámci technické pomoci těmto zemím v nich byl vybudován zbrojní průmysl, a především opravy vojenské techniky. Tam, kde bylo působení dlouhodobější, jako například v Egyptě, Iránu a Iráku, jsou tyto země schopny vyrábět vojenskou techniku a provádět rovněž její vývoj zaměřeným na modernizaci. Sféra vlivů USA byla orientována zcela odlišným způsobem. Důvěryhodným spojencům, jako např. Izraeli, Turecku a Egyptu, byla poskytnuta řada technologií pro systémy řízení, velení, spojení a průzkumu i vyspělých zbraňových systémů, čímž tyto státy získaly významné postavení v tomto geopolitickém prostoru. Podařilo se jim udržet krok s rychlým vývojem vojenské elektroniky, která je mimořádně důležitou součástí moderních zbraňových systémů.

Prioritní postavení aplikované elektroniky ve vojenském i celou oblast základního výzkumu mají USA. V roce 1996 se očekává, že USA vydá na elektronické systémy různého určení 35 až 40 % z výdajů na vývoj a výrobu vojenské techniky. Koncem století se očekává, že podíl elektroniky ve vojenské technice bude v USA představovat 43 %, z toho u vojenských letadel 33 %, u raketové techniky 46 % a u kosmické techniky 61 %. K obdobným výsledkům se dopracovávají i regionální velmoci. Důkazem je např. cena francouzského tanku LECLERC, která je z 50 až 60 % tvořena náklady na elektroniku a optoelektroniku. Za stejný příklad může posloužit západoevropský letoun EFA, u kterého je podíl ceny elektroniky obdobný.

Z analýzy trendů vyzbrojování malých států vyplývá, že ekonomické možnosti malých států a vysoké finanční prostředky, nezbytné pro výzkum, vývoj a výrobu moderních zbraňových systémů, nutí tyto státy, aby z větší části vojenskou techniku přebíraly ze zahraničí, případně aby se zapojovaly do mezinárodní zbrojní spolupráce. Dále, že malé státy už nemohou udržovat velmi nákladné výzkumné, vývojové, projekční a zkušební kapacity pro rozsáhlé zbraňové komplety. Zvláštnosti, které jednotlivé státy rozlišují, jsou závislé především na mezinárodním a politickém postavení konkrétní země.

Malé státy se proto budou u programů perspektivních vojenských systémů podílet na kooperaci vybraných částí, případně na kompletaci podsystémů.

VYMEZENÍ TYPICKÝCH FAKTORŮ VE STRATEGII VYZBROJOVÁNÍ ARMÁD MALÝCH STÁTŮ

Jedním ze strategických cílů zabezpečení ozbrojených sil vojenskou technikou, materiálem a municí je dosažení vyváženosti těchto komponent. Nedocněním této podmínky vznikají disproporce, které se transformují do snížené obratnosti.

Snadno kvantifikovatelný jev, který výrazně ovlivňuje zabezpečení obrany ve všech armádách, je spirálovitý růst jednotkové ceny zbraňových systémů. Ceny nových zbraňových systémů se zvyšují dvakrát až pětikrát s každou další generací. Navíc, podle dostupných údajů, jsou 2/3 dodávek vojenské techniky postiženy každoroční inflací, dosahující 8 a více procent původní nákupní ceny. Tím je ovlivňováno množství celkově předepsaných zásob vojenského materiálu a munice. Nedostatečným doplňováním chybějících položek pro nedostatek financí se narušuje rovnováha mezi starými a novými typy výzbroje. Přezírání skutečnosti, kdy přírůstek rozpočtové položky na modernizaci by měl přinejmenším o 6 % převyšovat míru inflace znamená, že zásoby vojenské techniky, materiálů a munice budou ohroženy tzv. "efekt high-low mix" - (směs neurčité kvality).

O dalším zdražování vojenské techniky do roku 2000 si lze vytvořit představu podle výhledů a podílů záměrů míry aplikované elektroniky. Koncem století by měla představovat asi v průměru 60 % veškerých nákladů zbraňových systémů (dnes 20 až 30 %). Obdobně lze odvozovat závěry i z nákladnosti nových kosmických zbraní, nebo i z rychlosti morálního zastarávání klasických zbraní.

Způsob jak čelit tomuto jevu lze vypožorovat z dosavadní praxe vyzbrojování sledovaných malých států. Lze nalézt základní **tři pozitivní faktory**, které se mohou snadno změnit na faktory problémové. Jsou jimi **kompenzace dovozu, vývoz vojenského materiálu**, jmenovitě techniky, zbraní a munice, a **podpora zbrojní výroby vládami**.

■ KOMPENZACE DOVOZU VOJENSKÉ TECHNIKY

Kompenzace obchodu s vojenskou technikou je založena na plném nebo částečném vyrovnání nákladů za nákup zahraniční vojenské techniky vázaným vývozem stejné hodnoty. Obchod se realizuje formou přímé a nepřímé kompenzace. **Přímá kompenzace** spočívá ve vázaném dovozu vojenské techniky, který je vyrovnán vývozem vojenské techniky ve stejném finančním objemu licenční výroby, nebo společné výroby zbraní. **Nepřímá kompenzace** dává možnost platit za vojenské zakázky výrobky a službami nesouvisející přímo se zbrojní výrobou do země, odkud se vojenská technika dováží. Převážná většina malých států našla řešení obtížné situace vyzbrojování vlastních armád právě v uplatňování požadavků přímé a nepřímé kompenzace. Nizozemí např. uplatňovalo při dodávkách vojenské techniky ze zahraničí požadavek stoprocentní kompenzace. V roce 1981 byl tento požadavek splněn pouze na 65 %, v r. 1983 a 1984 však již na 80 %. Bylo např. stanoveno, že objednávky pro zahraniční dodavatele v hodnotě nad 5 mil. NGL se mají kompenzovat objednávkami pro domácí výrobce stejné hodnoty a na stejné technické úrovni. Nizozemská vláda uznala náročnost tohoto požadavku

a navrhla možnost řešení v případech, kdy je jeho splnění nereálné, následujícími cestami:

- založení společných podniků (joint venture),
- vybudování kapacit pro společnou výrobu,
- společné výrobní programy, a
- postoupení licencí nizozemským firmám.

Při plánovaných dodávkách PLŘS PATRIOT v hodnotě 242 mil. USD se např. americké firmy zavázaly uplatnit v Nizozemí objednávky na koprodukcí v hodnotě 65 mil. USD, materiální a technické zabezpečení v hodnotě 50 mil. USD, a na výrobky a služby v rámci nepřímé kompenzace v hodnotě 120 mil. USD.

Dalším příkladem je Švýcarsko, které od r. 1975 uplatňuje podmínku úplné ekonomické kompenzace, a to oběma formami. Švýcarské ministerstvo obrany uložilo skupině expertů, zabývajících se nákupem vojenské techniky, aby trvaly na plné ekonomické kompenzaci.

Ve Švýcarsku je pro akvizici všech hlavních zbraňových systémů používána kombinace přímé a nepřímé kompenzace. Za jednu z forem vyrovnání je považován i nákup licencí. Za výhody licenční výroby se ve Švýcarsku považuje:

- ▲ možnost přípravy technického personálu během montáže zahraniční techniky,
- ▲ získávání kvalifikace a výrobních technologií,
- ▲ vybudování kapacit pro modernizaci zavedené techniky,
- ▲ poskytnutí domácích zdrojů technického zabezpečení včetně zajištění dodávek náhradních dílů,
- ▲ udržování mobilizační základny,
- ▲ zmenšení závislosti na zahraničí,
- ▲ zapojení švýcarského průmyslu do mezinárodní spolupráce, včetně příznivého vlivu na zaměstnanost.

Na druhé straně nedostatkem licenční výroby je ve Švýcarsku považováno potlačení vlastního výzkumu a vývoje.

Nepřímá kompenzace chápe zbraně jako zboží, jehož prodej je vázán na nákup kompenzačních komodit následujícím mechanismem:

- odběr výrobků kompenzační produkce,
- pomoc firmám při prodeji výrobků na zahraničním trhu,
- prodej licencí,
- spolupráce při výzkumu a vývoji,
- příprava odborníků.

Kompenzace je využívána i v jiných zemích, a to v různém rozsahu. Např. **Rakousko**, jak již bylo řečeno, usiluje o méně nákladné řešení otázek vyzbrojování své armády, usiluje o nákup vojenského materiálu v první řadě od domácích výrobců, a není-li to možné, teprve pak využívá kompenzací. **Finsko** bude vyžadovat kompenzace při plánovaném dovozu letounů v průběhu devadesátých let a ty také sehraji důležitou roli při výběru dodavatelů. **Dánsko** uplatňuje politiku kompenzací pro podporu domácího průmyslu již 20 let a při hodnocení nabídek

preferuje nejvýhodnější z nich. **Norsko** uzavřelo rámcové dohody o zbrojní spolupráci s USA, SRN, Francií, Velkou Británií, Kanadou, Španělskem a Švédskem. **Belgie** naopak prosazuje názor, že kompenzace není všespasitelná. Zřejmě je nutné ji posuzovat nejen dle vnitřního stavu průmyslu, jeho struktury, výkonnosti atd., ale i výtříženosti a schopnosti velmi rychle jednat. Do procesu vstupují i celkové inflační trendy v zemi. Belgičtí odpůrci kompenzace argumentují tím, že sice zajišťuje práci pro belgický průmysl, ale náklady s kompenzacemi spojené podstatně převyšují přínosy, výrobní série jsou malé, a kompenzace vede často k budování nadměrných kapacit a k drobení kontraktů. Existují i takové argumenty, že k rozhodnutí o nákupu vojenské techniky v zahraničí dochází zpravidla v době, kdy již není možná účast na jejím výzkumu a vývoji. Tím je zpochybněna nejpodstatnější část této do jisté míry přínosné transakce, a tou je transfer technologií. Jak je tato myšlenka důležitá lze dokumentovat na tom, že Belgie platí PTRS MILAN o 30 % více než SRN a Francie, které jsou zapojeny do programu vývoje.

Kompenzace mohou v některých případech překročit hodnoty kontraktů vojenské techniky. Často uváděným příkladem k tomuto jevu je kontrakt mezi firmou Boeing a Velkou Británií na dodávku průzkumného systému NAEW. Při jeho projednávání firma Boeing zpočátku nabízela kompenzace ve výši 35 % z hodnoty kontraktu. Aby firma Boeing získala kontrakt, zvýšila nabídku na 100 % a později byla nucena se zavázat ke kompenzacím ve výši 130 %.

V roce 1988 v Kongresu Spojených států zesílil odpor proti kompenzacím. Podle kritiků kompenzací z řad ekonomů a průmyslovníků spočívaly hlavní argumenty v tom, že zahraniční firmy využívají kompenzací k získání přístupu k americké technice a technologii. Tím rozvíjejí vlastní průmysl, který se nakonec stane konkurentem USA a v horším případě může dojít i k předání americké technologie do nesprávných rukou. Nicméně v roce 1990 vláda USA zaujala stanovisko ke kompenzacím, podle něhož se ministerstvo obrany nemá vměšovat do jednání o nich mezi americkými dodavateli a zahraničními odběrateli. Ve stanovisku vlády bylo dále uvedeno, že "kompenzace se staly v mezinárodním zbrojním obchodě obvyklými".

■ VÝVOZ VOJENSKÉHO MATERIÁLU, ZBRANÍ A MUNICE

Z humánního hlediska je nepopulární hledět na zbraně jako na jakékoli zboží schopné obchodní směny. Jak však ukazují zkušenosti z regionálních konfliktů do vyzbrojování znepřátelených stran se obvykle nezúčastněné země angažují v míře limitované koupěschopnou poptávkou. Stalo se tak obvyklým jevem, že obě válčící strany jsou vyzbrojeny technikou pocházející od stejného výrobce.

Dlouhodobé zkušenosti malých států jsou takové, že v případě omezení vývozu jejich vojenské techniky do určité krizové oblasti, je toto okamžitě kompenzováno jiným vývozcem, zpravidla za lepších platebních podmínek. Omezováním vývozu a výroby pro vlastní potřeby se výroba zbraní v malých státech stává nerentabilní. Z těchto pohledů je nutné vývoz zbraní podrobit všeobecné analýze. Rozsah, zaměření a sortiment zbrojní výroby je potom nutné orientovat podle všeobecně uznávaných zásad, které jsou v kontextu s vyspělými zeměmi.

■ ZBROJNÍ PRŮMYSL PODPOROVANÝ VLÁDOU

V neutrálních zemích, např. ve Švédsku a Švýcarsku, ale i jinde, vychází podpora zbrojního průmyslu nejen ze snahy o nezávislost na dovozu v případě války, ale z určité neochoty vzdát se oborů, které dosáhly potřebné technické úrovně a tím i určitých výhod. To platí zejména v případech, kdy domácí firma dosáhla tradice a postavení monopolního výrobce.

Obdobná situace je jak u supervelmocí, tak i u regionálních mocností. V roce 1986 byl pro vojenské námořnictvo USA vypracován rozbor, ve kterém se uvádí, že hlavní dodavatelé vojenské techniky dosahovali zisků v průměru 26,1 %. Naproti tomu dodavatelé v civilním sektoru jen 10,7 %. V letech 1981 - 85, kdy byly zvýšeny výdaje na výzkum a výrobu, byly tyto rozdíly až čtyřnásobné. Příčiny těchto stavů nejsou jen v malé konkurenci, ale v přímém záměru vlády zvýhodňovat zbrojní výrobu.

Ve směrnicích pro zbrojní politiku švýcarské ministerstvo obrany stanovilo prioritu domácím dodavatelům před dodavateli zahraničními, pokud nejsou závažné důvody pro jiný postup. Nizozemská zbrojní politika zajišťuje pro ozbrojené síly vysoce kvalitní vojenský materiál za přijatelné náklady a při co možná největší účasti domácího průmyslu.

Podpora vojenských zakázek je významnější tam, kde je výroba vojenské techniky nebo jejích komponent v rukou státu. Toto tvrzení se opírá o výrok nizozemského ředitele zbrojní výroby, který v r. 1989 uvedl, že 50 až 90 % zbrojního průmyslu v malých evropských státech NATO je ve státním vlastnictví.

Rozborem profilu vyzbrojování sledovaného vzorku malých států lze zjistit, že kompenzace tvoří základní způsob, jak získat nejnovější techniku, ale i potřebnou technologii. I přes určité obtíže a výhrady je to způsob, který je dnes ve světě uznávaný a vyhledávaný, protože zabezpečuje prospěch oběma stranám. Kompenzace zbrojního dovozu je založena na vyrovnávání výdajů za nákup zahraniční vojenské techniky. Licenční výroba je zpravidla levnější, protože navazuje na zkušenosti z již vyráběného zařízení v jiné zemi. Mezi výhody licenční výroby lze dále zahrnout přípravu technického personálu během montáže zahraniční techniky, získání kvalifikace a výrobních technologií, budování kapacit pro modernizaci zavedené techniky, domácí zdroj technického zabezpečení včetně zjištění dodávek náhradních dílů, ale především zmenšení závislosti na zahraničí a zvýšení zaměstnanosti ve vlastní zemi. Nevýhodou je potlačení vlastního výzkumu a vývoje. **Nepřímá kompenzace** umožňuje dodávat výrobky a služby malých států do jiné země, čímž je do jisté míry zabezpečena smluvní prodejnost výrobků. Dalšími výhodami nepřímé kompenzace jsou dodávky zboží nevojenského charakteru, vytvářející předpoklady pro konverzi zbrojní výroby.

Vývoz vojenského materiálu, zbraní a munice je dalším profilem ve vyzbrojování malých států. Praxe je taková, a proto se malé státy orientují v převážné míře na vývoz takové techniky, u které je zajištěna výroba dostatečně velkých sérií a kde jejich ceny zajišťují prodejnost. Vývoz zbraní se podrobuje analýze co do rozsahu, zaměření a sortimentu. Zároveň se zvažuje, do které země se zbraně vyváží, zda se tím posiluje její obranyschopnost nebo zda se naopak nepřispívá k zvýšení nestability regionu či kontinentu.

Vládní podpora zbrojního průmyslu velmi často vychází z neochoty vzdát se oborů, které dosáhly potřebné technické úrovně a tím i určitých výhod. To platí zejména v případech, kdy domácí firma získala postavení monopolního výrobce, nebo je dotována státem.

FRANCOUZSKÁ KONCEPCE DOSTATEČNOSTI KONVENČNÍCH OZBROJENÝCH SIL

Významné dokumenty z různých jednání, která se konala od roku 1988 k otázce nastolení důvěry, bezpečnosti a spolupráce ve světovém společenství (např. Stockholmské konference, jednání ve Vídni a Paříži), předpokládají nejen snížení výzbroje, účinná opatření důvěry v oblasti vojenské činnosti a její kontroly, ale i odstranění nerovnováhy u různých druhů výzbroje, likvidaci potenciálů schopných uskutečnit nečekaný úder nebo rozsáhlé útočné operace. Opatření obsažená v těchto dokumentech zajišťují maximální možnou informovanost v oblasti vojenství, která vylučuje jakékoli pokusy obejít jejich ustanovení nebo tajně připravovat agresí.

Při zpracování jednotlivých dokumentů a jejich projednávání se objevilo mnoho nových pojmů a definic. Patří k nim zejména definice vztahující se k paritě a obranné dostatečnosti, které jsou považovány za základní při stanovování struktury vojenské organizace státu a jeho ozbrojených sil, jejich vyzbrojení i charakteru použití, a také při rozhodování o rozsahu snižování výzbroje i početních stavů vojsk.

S pokračujícím uskutečňováním těchto opatření vyvstává stále více nutnost zavést jednotné chápání a výklad uvedených definic, které se až dosud v nejrůznějších publikacích často značně lišily. Jedním z takovýchto pohledů je i francouzský, který Vám, čtenářům Vojenských rozhledů, tímto předkládáme.

Francouzští vojenští odborníci z pracovního týmu Studijního střediska se v roce 1990 pokusili o aplikaci principu dostatečnosti na konvenční ozbrojené síly (dále jen konvenční síly). Až do té doby byl tento princip v operačním a technickém

smyslu termínu využíván pouze na jaderné síly v rámci strategické koncepce odstrašování.

Z hlediska konvenčních sil bylo pojmu dostatečnosti používáno zejména během parlamentních jednání, pouze v jeho nejobecnějším významu. Neměl tedy do té doby specifický obsah. Jedním z důvodů úsilí o upřesnění koncepce dostatečnosti konvenčních sil byl vývoj v zemích střední a východní Evropy. Naléhavost řešení problému z hlediska konvenčních sil se podle názoru francouzských vojenských odborníků zvýšila i tím, že strategie odstrašování, na níž je založena francouzská národní obrana, těmto silám přisuzuje až druhořadou úlohu.

Dosavadní definice "stavu dostatečnosti", jako kvantitativního, kvalitativního a geografického stavu sil, jenž v daném prostředí odpovídá potřebám obrany státu, vymezeným politikou, a to při minimálních nákladech", může podle názoru odborníků vyvolat dojem, že současné změny a jejich dopady na přínos aparátu obrany evropských států vedou k překročení výhradně technické úrovně posuzování dostatečnosti. Tyto důvody vedly francouzské odborníky ke kritickému vyhodnocení pojmu dostatečnosti, jeho významu a také jeho přesného vymezení při aplikaci na konvenční síly.

Význam pojmu dostatečnost je podle jejich názoru třeba posuzovat z různých hledisek:

Z hlediska rozpočtu se odpovědní politikové snaží vymezit rovnováhu, v níž by se projevil názor veřejnosti, vyplývající z demokratických diskusí, a podle toho najít střední cestu mezi nevyhnutelně rozpornými požadavky. V současné době uvolnění mezinárodního napětí je zřejmé, že v rozhodování se nejvíce odráží finanční tlak a že je tendence dávat přednost činnostem, které mohou zlepšit hospodářskou situaci země a zvýšit blahobyt obyvatelstva, před všeobecně známými "neproduktivními" činnostmi, mezi něž se počítá obrana.

Pro upřesnění přiměřenosti části národního bohatství vydávaného na obranu se uvádí procento z hrubého národního produktu. Ve vyspělých demokratických státech západní Evropy se pohybuje od 1 do 8 %. Je sporné, jaké procento je dostatečné. Francie již dlouho vydává na obranu přibližně 4 % hrubého národního produktu. Pro ministerstvo obrany je tato hodnota trvalým cílem, pro ostatní resorty čerpající prostředky ze státního rozpočtu je maximální hranicí. V důsledku zmírnění mezinárodního napětí se tlak na snižování výdajů soustřeďuje zejména na konvenční síly - i vzhledem k prioritě přiznávané jadernému odstrašování.

Z politického hlediska je úsilí o dostatečnost ozbrojených sil postupem, který je protikladem úsilí o vojenskou převahu a horečného zbrojení, které je jeho důsledkem. Tento pojem je vyhovující pro politická jednání, protože vyjadřuje myšlenku zachování míru a současné zahrnuje snahu o snížení ozbrojených sil na nejnižší možnou úroveň, aby se vyloučily útočné zámysly a možnosti.

Pojmu dostatečnost je v této souvislosti připisováno dvojí poslání. Je-li použit diplomaty v zahraniční politice, přispívá k vytvoření ovzduší uvolnění mezinárodního napětí a usnadňuje jednání o snížení výzbroje. Je-li použit ve vnitřní politice prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, přispívá k přesvědčení vojenského mínění, že vláda usiluje o snížení rozpočtových výdajů, aniž by se snížila obranyschopnost státu. Francouzští vojenští odborníci se domnívají, že je třeba se začít zabývat dostatečností francouzského jaderného odstrašování. Považují za účelné v kontextu uvolnění tento pojem rozšířit na celé ozbrojené síly.

Za nezbytnou je považována **konkretizace pojmu dostatečnost**. Diplomaté jej definují jako hledání rovnováhy sil, které by se mohly dostat do stavu konfrontace, pomocí jednání o početních stavech vojsk a vojenské techniky. Tento jednoduchý přístup je podle jejich názoru možný v rámci aliance mezi jejími členy i v rámci opozice mezi dvěma aliancemi. Politické dění má být údajně usměrňováno a objasňováno tak, aby každý národ musel dát veřejně najevo svou neutralitu nebo příslušnost k určité alianci a aby docházelo k vyjasnění rozdělení úsilí v rámci každé aliance. Dá se to vykládat i tak, že tato "průhlednost" umožňuje vytvořit reálnou rovnováhu činů i zámyslů tak, aby každá strana měla prostředky pro svou obranu, ale aby přitom neměla zájem útočit. Takto dosažená úroveň, s výhradou, že neztratí svůj význam, se zdá být nezbytná pro zachování rovnováhy a postačující, neboť zaručuje nepoužití zbraní tím, že všem jasně dokazuje absurditu účasti v konfliktu.

Z vojenského hlediska pojem dostatečnost odpovídá přísné adekvátnosti prostředků úkolům, jimiž jsou ozbrojené síly pověřeny.

Podle platných zákonů a předpisů se **hlavní úkoly ozbrojených sil Francie** týkají obrany národního území, území západní Evropy a přístupů k moři, bezpečnosti francouzských státních příslušníků v zahraničí a pomoci spřáteleným zemím, ochrany francouzských námořních zájmů a účasti na úkolech veřejné správy či úkolech obecného zájmu v mezinárodním měřítku.

Uvedeným úkolům odpovídá i struktura ozbrojených sil Francie. V případě, že mají ozbrojené síly působit společně se spojenci, je třeba mj. přesně rozdělit úkoly a prostředky mezi spojence a zajistit součinnost. Z "nedostatku malých válečných konfliktů" umožňuje posoudit účinnost vojenské techniky a bojových uskupení a prověřit jejich dostatečnost pouze cvičení v podmínkách blízkých reálným.

Uvedená koncepce je významným faktorem při jednání o rozměrech vojenského mechanismu. Je považováno za vhodné uvést do souladu různé politické záměry vyjadřované prostřednictvím úkolů a rozpočtových prostředků vyčleněných na výstavbu ozbrojených sil.

Od ozbrojených sil se neočekává pouze dosažení válečných cílů v případě konfliktu, ale mají být také stálým nástrojem v službách francouzské politiky, a zejména mají být schopny odstrašit agresora od zahájení ozbrojeného konfliktu. Proto je třeba do této koncepce zahrnout všechno, co se vztahuje k provozu ozbrojených sil, jako např. zpravodajství, spojení, psychologii, diplomacii i podporu obyvatelstva.

Z hlediska průmyslu hledání dostatečnosti souvisí se zachováním technologické kompetentnosti a průmyslového mechanismu, potřebných k vyzbrojení ozbrojených sil, zvláště v oblasti prioritních technologií (např. jaderných).

Po dlouhou dobu francouzský průmysl zajišťoval téměř úplnou soběstačnost. Umožňoval Francii provádět významnou investiční politiku a rentabilitu investic zabezpečovat objednávkami pro vývoz. Avšak tím se schopnost země zajistit výzkum a vývoj kvalitních materiálů dostala do závislosti na vývozu. Dnes se již zřetelně projevuje nedostatek prostředků na rozvoj potřebného výzkumu. Proto musí Francie v oblasti vývoje technologií klást důraz na spolupráci a zvýšit intenzitu dovozu a vývozu.

Tato celková orientace se musí projevit v rámci zřetelné kooperační a vývozní politiky, aby byla zachována technologická převaha nad potenciálním nepřítelem. Je však zřejmé, že dosáhnout této úrovně je stále obtížnější, protože se rozvíjí celosvětová tendence hospodářské výměny, z níž nemůže být vyloučena vojenská technika. Tento problém může zmírnit pouze jednání a dohody mezi předními výrobci vojenské techniky, zejména americkými a evropskými.

HRANICE POJMU DOSTATEČNOST

Používat pojmu dostatečnost znamená podle francouzských odborníků potvrzovat, že zavedení určité vojenské techniky (dále prostředky) umožňuje dosažení určitého cíle. Výklad pojmu je považován za jasný, pokud prostředek i cíl jsou přesně vymezeny a pokud postup od jednoho k druhému je dokonale příčinně podmíněný. Tak je tomu v případě jaderného odstrašování. Francouzské strategické řízení střely jsou např. proti obrannému systému protivníka bezmocné, přestože jsou schopny zničit prostor o přibližně stejné rozloze jako Francie.

Jiná situace je v oblasti **konvenčních sil**, neboť zde dochází k problémům vyplývajícím převážně z logiky, z časového vývoje charakteristik a ze současného hodnocení prostředků.

Odborníci si kladou otázku, zda u konvenčních sil lze bez problémů přiřadit určitý cíl určitému prostředku. Prokázání dostatečnosti může být zpochybněno tím okamžikem, kdy je nezbytné rozhodnout o způsobu přiblížení četných i různorodých cílů a prostředků a kdy vyvstává vzájemná závislost mezi různými prostředky, které je třeba kombinovat, aby bylo dosaženo společného cíle, nebo mezi různými cíli, jejichž dosažení může zabezpečit jeden prostředek. Z finančního hlediska to představuje velké "pokušení" nechat ve jménu dostatečnosti k této situaci dojít.

V obecné rovině již toto "sdružování" existuje. Síly rychlého nasazení např. mají za úkol současně se podílet na obraně západní Evropy a na operacích v zámoří. Na úrovni vojenského materiálu a základních úkolů jsou možné nejrůznější kombinace a analýza se stává velmi složitou. Bezpečnost francouzských státních příslušníků v zahraničí, obrana francouzských zájmů ve světě a úspěšnost nasazení francouzských ozbrojených sil v konfliktech např. přispívají k rozlišení cílů vymezených pro konvenční síly. Považuje se však za nezbytné stanovit priority.

V nadnárodní rovině s logikou souvisí problém aliancí, kde vyvstává otázka, do jaké míry má při plnění společných cílů existovat důvěra ke spojencům. Pokud má otázka aliance základní význam pro splnění národního cíle, pak je třeba (podle názoru francouzských odborníků) jí věnovat nejvyšší pozornost.

Za další problém související s pojmem dostatečnost je považován nevyhnutelný **časový vývoj faktorů**, a to jak u vytyčených cílů, tak u prostředků, které lze vyvinout.

Vývoj cílů se vysvětluje tím, že vývoj ohrožení ze strany potenciálního protivníka lze nesnadno předvídat na několik let dopředu. Za důkaz toho, jak nesnadné je zpracovat správné prognózy, je považován rozpad východního bloku, uvolnění ve vztazích mezi Východem a Západem a z toho vyplývající jednání o odzbrojení. Cíle se mohou vyvíjet také podle zámyslů vojenských aliancí a podle zájmů, zejména

ekonomických. Zdroje surovin, obchodní výměna, investice v zahraničí, odchod pracovních sil do zahraničí, předávání zkušeností, využívání pobřežních vod - to jsou faktory, které tvoří křížící se zájmy a značnou vzájemnou závislost. Mohou se stát také příčinou "nenasytnosti" a rychle předmětem napětí, jež může přerůst ve vážný konflikt.

Rovněž **vývoj prostředků**, které je Francie schopna vytvořit pro své konvenční ozbrojené síly, lze nesnadno předvídat na delší období. Hlavní úlohu hraje pochopitelně vývoj technologií. Značnou váhu má však i vývoj ekonomický, který v podstatě určuje objem finančních prostředků, jež stát může vydat na obranu.

Fakt, že se prostředky a cíle často vyvíjejí, nemusí mít sám o sobě negativní důsledky. V udržování dostatečnosti konvenčních prostředků se může negativně odrazit to, že vzhledem k dlouhé době vzniku těchto prostředků je jejich časový vývoj v současné době rychlý. V kontextu odzbrojení je považován za příliš rychlý i vzhledem k tempu přirozeného zániku některé techniky. Aplikace pojmu dostatečnost vyžaduje značnou schopnost předjímání vývoje, což je v současných podmínkách nesnadné zajistit. Dostatečnost se musí neustále vztahovat k současnosti a přitom brát v úvahu budoucnost v horizontu 20. let. Musí přihlížet k budoucímu vývoji četných faktorů, z nichž některé Francie nemůže ovlivnit, např. možná ohrožení, zahraniční zájmy a aliance, které se neustále mění.

Třetím problémem při výkladu pojmu dostatečnost je **způsob hodnocení současných vojenských prostředků** (vojenské techniky). Francouzští odborníci se domnívají, že je třeba především odpovědět na otázku, jak vysoká je schopnost francouzských konvenčních sil splnit určitý úkol. Nejistota vyplývá ze značné odlišnosti možných bojových podmínek. Souvisí také s nemožností experimentovat v rozmístění a složení sil se zřetelem k hlavním obranným cílům. Žádné cvičení nenahradí skutečný boj, ať jde o techniku či živou sílu. V tomto ohledu je považována zkušenost z nasazení sil v lokálních konfliktech zvláště cenná.

Nedávné vážné konflikty, k nimž ve světě došlo, přinesly většinou poučení, která zpochybňují některé zavedené principy. Zkušenosti z nich např. prokázaly účinnost řízených střel proti lodím, tankům a letounům. Obecně také připomněly význam lidského faktoru, na který se běžně zapomínalo. Zvýšil se význam přípravy, výcviku, fyzické odolnosti, psychické odolnosti v boji, zkušeností ze skutečného boje, morálky i odhodlání.

Zdůrazňuje se, že **účinnost konvenčních sil** nelze hodnotit pouze podle kvantitativní vojenské techniky a vojsk, které lze přizpůsobit, ale do značné míry také podle kvality jedné i druhých a podle kvality strategií, kteří zajišťují složení sil a rozhodují o jejich nasazení. Pokud jde o účinnost, jsou tedy číselně vyjádřená hodnocení a srovnání velmi diskutabilní.

Otázky hodnocení jsou složité u vlastních prostředků, avšak daleko složitější jsou, mají-li se týkat protivníka, o jehož prostředcích vyčerpávající informace nejsou k dispozici. Odhad výsledku konfrontace mezi lišícími se prostředky je obtížný, stejně jako odhad kvalitativní převahy, k níž může dojít. Stupeň nejistoty je vysoký a konflikty, k nimž dochází, ji potvrzují. Stratégové dobře vědí, že podstatný význam má geografická poloha válčiště i složení tamějšího obyvatelstva a že zdánlivě zcela přehlednou situaci může změnit náhoda. Je-li na vojáky kladen požadavek stanovit počty techniky a vojsk, které považují za dostatečné, určité pro záruku jistoty

výsledku např. stanoví 200 tanků nejnovějšího typu proti původnímu předpokladu 100 tanků a dojde ke stejnému "nadsazování", jaké po 40 let praktikovaly obě supervelmoci.

NAVRHOVANÉ ZMĚNY V DEFINICI A APLIKACI POJMU DOSTATEČNOST

Koncepce dostatečnosti ozbrojených sil je francouzskými odborníky považována za přirozený produkt současné doby. Doprovází údajně ideu, že **blahobytu a bohatství národů lze v současné době dosáhnout celkovým ekonomickým rozvojem planety, a proto není nutno o ně usilovat vojenskými "výboji"**. Tato koncepce má vést ke smluvně zaručené rovnováze vojenských sil, které mají být co nejmenší, ale schopny přesto s jistotou odstrašit potenciálního agresora.

Vzhledem k rozporným cílům se tato koncepce zdá být křehká a nejistá. Předpokládá, že celý svět přistoupí na logiku liberální ekonomiky, že ozbrojené síly budou trvale sloužit pouze k odstrašování, a nikoli k agresi a že vášně vždy ustoupí rozumu. Zvláště pak předpokládá velmi úspěšné zvládnutí procesu vojenské konfrontace. Avšak v oblasti konvenčních sil vede komplexnost problému a četnost faktorů nevyhnutelně k pochybnostem o protivníkovi i o účelnosti vlastních zbraní v konfrontaci s málo známým protivníkem. Tyto pochybnosti jsou znepokojující pro blízkou budoucnost a o to více spleťte pro budoucnost vzdálenou.

Uvedená koncepce se údajně může stát i nebezpečnou, pokud se bere v úvahu pouze hledisko ekonomické a pokud snížení vojenského rozpočtu tvoří samo o sobě prioritní cíl a odpovědní představitelé se domnívají, že všechny možné úkoly, zvláště týkající se odstrašování, jsou přesto zabezpečeny. Pro stát, jako je Francie, je tento postup považován za riskantní. Proto se uvažuje o opatřeních, která by toto riziko snížila.

Definice dostatečnosti, jako minimální úroveň sil potřebných pro naplnění obranné politiky, je považována za málo operativní. Tato politika, a zejména úkoly, které z ní vyplývají, jsou na konci nezbytně dlouhého a komplexního jednání (do kterého vstupují diplomaté, vojáci, představitelé odpovědní za rozpočet a experti generálního sekretariátu národní obrany aj.) politickými orgány definovány údajně pomocí příliš obecných termínů.

Štáby pověřené vymezením prostředků úměrných realizaci obranné politiky se chtějí vybavit takovými prostředky, které s jistotou splní celkové úkoly. Požadavky na tyto prostředky jsou vzhledem ke globálnímu charakteru vytyčených úkolů značně vysoké. Vojenské rozpočty se současně významně snižují, aniž by však rozptýlily iluze o tom, že prostředky, které jsou z nich financovány, jsou dostatečné pro splnění všech úkolů.

Nová definice dostatečnosti by měla umožnit mnohem konstruktivnější dialog mezi politickými a vojenskými institucemi, který by vyústil v konsensus o přesném určení úrovně a soudržnosti sil. Francouzští odborníci považují za účelné nově vymezit dostatečnost nikoli jako úroveň sil nezbytných ke splnění daného úkolu, a to velmi obecnými slovy, nýbrž naopak jako "podsoubor ohrožení a úkolů, které mohou být projednávány nebo brány v úvahu, determinovány politickými orgány". V tomto případě jde o posun koncepce, neboť dostatečnost je aplikována na úkoly, a nikoli na prostředky k jejich splnění.

Tato definice je některými francouzskými odborníky považována za vhodnější, neboť je založena na francouzském implicitním způsobu uvažování. Vystává tím otázka typu: Do jaké míry má být chráněn rodinný domek proti zlodějům? Absolutní ochrana je přirozeně nepředstavitelná. Záleží na majiteli, na jeho obavách, schopnostech a míře jeho pocitu osamění, zda se rozhodne, že např. instalace poplašného zařízení odpovídá jeho potřebám.

V rámci této koncepce se přesné vymezení dostatečnosti stává v pravém slova smyslu politickým aktem, kterým předpokládá ze strany "politika" rozhodování nesnadné, protože jde o rozhodování riskantní. Za přispění poradců (technika a finančníka) musí sestavit stupnici potenciálních ohrožení, posoudit disponibilní zdroje, optimalizovat jejich soubor a pomocí toho - s nevyhnutelnou "důvěrností", avšak konkrétními termíny - vyjádřit, jaké jsou možnosti země a místo, na které aspiruje v mezinárodních dohodách.

Na úrovni politického rozhodování by takto došlo k dvojímu omezení, týkajícímu se jednak ohrožení, jemuž je země vystavena (původ, charakter, lokalizace), jednak způsobů, jimiž na ně hodlá reagovat (charakter a rozsah nasazení ozbrojených sil, účinek na protivníka...). Platnost těchto omezení by odpovídal a přesně definovaným institucionálním postupům. Za tohoto předpokladu může "voják" jasně vymezit prostředky a model ozbrojených sil, které odpovídají daným druhům ohrožení v rámci přiměřené reakce na ně.

Pojem lze údajně upřesnit zavedením koncepce "vzorkování ohrožení", tj. definováním reprezentativních vzorků ohrožení. Úroveň sil se dále stanovuje tak, aby jim odpovídala.

Předpokládá se, že v praxi bude docházet k tomu, že ohrožení nebo stanovený úkol nebudou odpovídat jednomu z vybraných vzorků. Z toho vyplývá důležitost přesnosti jejich výběru. Pokud je výběr příliš přesný, značně přiblíží situaci reálnému ohrožení, ale stanovení sil, a zvláště jejich soudržnost, budou velmi nesnadné vzhledem k vysokému počtu typů zvažovaných úkolů. Je pravděpodobné, že výdaje na obranu budou v tomto případě vysoké. Pokud je příslušný výběr přibližný, bude stačit určit síly tak, aby odpovídaly limitu pro některá ohrožení jednoduchého typu. V tomto případě je stanovení snadnější a soudržnosti se zřetelem ke vzorku zvažovaného ohrožení může být dosaženo bez problémů. Výdaje na obranu budou v tomto případě nižší. Jestliže však bude "vzorkování" provedeno příliš přibližně, může se reálné ohrožení (jestliže nastane) nacházet mezi dvěma vzorky a vzniká riziko, že nebude možné je přizpůsobit. Aby se síly přizpůsobily reálnému ohrožení, byla by v tomto případě nutná značná pružnost a polyvalentnost prostředků.

Uvedené nové koncepty lze údajně vytknout určitou naivitou a idealismem v tvrzení, že "politik" nese veškeré politické riziko omylu v hodnocení. Chybu v jeho úsudku lze však dokázat pouze v případě, že se prokáže, že koncepce dostatečnosti nebyla dostatečně přesná.

V případě, že by tato navrhovaná definice dostatečnosti byla schválena, mělo by být naplánováno vymezení postupů hodnocení struktur a početních stavů ozbrojených sil.

Vývoj mezinárodní situace a její dopady na rozsah národních obranných úsilí zvyšuje podle názorů francouzských odborníků vhodnost uvedeného postupu. Pokles ohrožení, které donedávna představoval pro západní Evropu východní blok,

by měl vést ke snížení úrovně sil NATO a bývalé Varšavské smlouvy. Předpokládá se, že Francie by v případě potřeby byla pověřena intervencí na středoevropském válčišti.

Předpokládá se také, že další jednání o státním, a zejména vojenském, rozpočtu Francie budou náročná. Ve vojenských kruzích panuje obava, že snížení "hrozby z Východu" povede k dalším požadavkům na snížení vojenského rozpočtu s možným rizikem, že se podcení vznik potenciálního ohrožení odjinud. Tato stanoviska budou zřejmě radikálnější po postupné konkretizaci mezinárodních smluv.

Dále se také očekává, že v procesu rozhodování na nejvyšší úrovni přijde na řadu i provoz ozbrojených sil (početní stavy, doplňování) a výzbroj (možná revize některých programů). V této souvislosti se v "obecném zájmu" navrhuje, aby "výstavba konvenčních ozbrojených sil byla přezkoumána orgánem, který by byl nezávislý na výkonných, legislativních i administrativních orgánech", a aby mu tato nezávislost byla zaručena. Doporučuje se také uvažovat o **ustavení "Nejvyšší rady obrany"** složené z malého počtu kompetentních osobností např. podle vzoru Ústavní rady, nejlépe na období shodné s platností zákonů o vojenském programování. Nejvyšší rada obrany by neměla příliš zasahovat do ústavních práv a kompetencí nejvyšších politických a vojenských představitelů. Měla by být poradním orgánem, který by průběžně vyhodnocoval přiměřenost konvenčních ozbrojených sil a strategie jejich použití v souladu s definicí dostatečnosti, vymezenou "politikem".

Nová vojenskopolitická situace v Evropě, která sice oblast "neotvírá" úplně, nevyžaduje již na úrovni konvenčních ozbrojených sil takové utajování jako dříve. Za přesné stanovených podmínek by nestranná stanoviska Nejvyšší rady obrany mohla být zveřejňována a mohla by tak přispívat k pravidelnému objasňování rozsáhlých demokratických jednání o otázkách obrany.

Uveřejněná informace byla vybrána především z důvodu aktuálnosti tohoto tématu. Obranná dostatečnost je velmi diskutovaným problémem, který vyžaduje podrobné zhodnocení z různých stran. Proto názor francouzských vojenských odborníků je pro nás cenný a umožňuje případně korigovat vlastní hlediska. K zpracování článku byly použity materiály z ÚVI, a to redakčně upravená a zkrácená Informační zpráva AI č. 807 (1992).

-RH-

"Politické napětí mezi státy tábora socialismu a západními zeměmi narůstá... armády Varšavské smlouvy zaujímají prostory soustředění... svazky NATO v Evropě jsou posilovány přísunem zámořských kontingentů... vojska NATO jsou napadena za použití konvenčních zbraní na více místech současně a vedou neúspěšný boj na zdrženou... druhé sledy armád Varšavské smlouvy jsou zasazovány k rozvíjení útočné operace..."

JADERNÉ SÍLY NATO PO ROCE 1990

Takové a podobné scénáře ještě před několika lety představovaly rámcové vstupní podmínky pro plány použití jaderných prostředků NATO.

Spolu s reálnou existencí sovětské nukleární hrozby, dramatizovanou scénáři uvedeného typu, určovaly úlohu prostředků jaderného napadení v alianční strategii jaderného odstrašování, formovaly základní postoje v mezinárodní politice a ovlivňovaly požadavky na finanční zajištění bezpečnosti aliance.

Ale situace se v posledních třech letech zásadně změnila. Varšavská smlouva byla zrušena Sovětský svaz se rozpadl a nepřátelé z období studené války jsou nyní kooperující partneři. Rizika vzniku ozbrojených konfliktů, která zůstala, jsou však mnohem pestřejší a rozmanitější než v minulém období. O to těžší je nyní jejich předpověď a odhad.

V tomto novém kontextu je i úloha aliance poněkud odlišná, posunula se z polohy přímého odstrašování od všeobecného jaderného útoku ke komplexnějším problémům zajištění stability v pozměněném a nadále nejistém světě.

Aliance přizpůsobila svůj "jaderný postoj" novému bezpečnostnímu prostředí v nejkratší možné době. Dva roky po pádu berlínské zdi - v listopadu roku 1991 - bylo na setkání hlav členských států NATO rozhodnuto nahradit dosavadní strategii "pružné reakce" novou vojenskou strategií založenou především na principu "předcházení konfliktům".

Jaderné zbraně (JZ) hrály ve strategii pružné reakce klíčovou roli a kompenzovaly - v porovnání se státy Varšavské smlouvy - nevýhodný poměr sil v konvenčních zbraních.

V nové strategii NATO je jaderným prostředkům přidělena rovněž důležitá úloha, ale dosavadní jednoznačné spoléhání na jejich rozhodující roli je značně modifikováno.

To se odráží jak v nové organizační struktuře ozbrojených sil, tak v celkové politice NATO.

Na schůzce skupiny pro jaderné plánování (SJP) v říjnu roku 1991 v Taormině (Itálie) se ministři obrany členských států NATO dohodli na zásadním omezení podstrategických (sub-strategic) jaderných zbraní.

Již na setkání hlav států členských zemí NATO v červenci roku 1990 v Londýně byl přijat závěr, že **je možné omezit význam jaderných zbraní nejkratšího dosahu** (dokument hovoří o "nuclear weapons of shortest ranges", což v české vojenské terminologii znamenalo taktické JZ).

Ministři obrany v Taormině šli mnohem dále a dohodli se na **úplném stažení jaderných hlavic pro pozemní řízené střely, rakety, jaderné munice pro dělostřelectvo a jaderných min**. Dohodli také, že budou o více než **polovinu sníženy počty leteckých pum s jadernou náplní**, určených do výzbroje letounů dvojího určení. Tyto letecké pumy budou také **jediným druhem jaderné munice**, který v evropských skladech NATO zůstane.

V souvislosti s přijatými závěry byl připomenut a zdůrazněn význam dřívější iniciativy bývalých prezidentů USA a SSSR Bushe a Gorbáčova, kteří se dohodli na stažení a zničení jaderných hlavic pozemních řízených střel. Oba prezidenti se také dohodli na stažení taktických JZ z povrchových plavidel, útočných ponorek, pozemních základů letectva vojenského námořnictva a na zničení značné části z nich.

V Taormině bylo rozhodnuto snížit asi o 80 % (vzhledem k objemům platným v době schůzky) množství jaderné munice, uložené v evropských skladech.

Přesné množství a typy jaderné munice byly - po konzultaci s vrchním velitelem spojeneckých ozbrojených sil v Evropě - schváleny na jarní schůzi SJP v roce 1992.

Dohodnutá opatření představují snížení (v porovnání se stavy na začátku sedmdesátých let) více než a 90 % objemu jaderné munice NATO v Evropě.

Od doby konání schůzky v Taormině omezování množství a typů jaderné munice v evropských skladech NATO značně pokročilo. **Všechny pozemní a námořní jaderné zbraně taktického dosahu byly z Evropy staženy do konce června 1992**, snižování počtů leteckých pum s jadernou náplní pokračuje podle plánu.

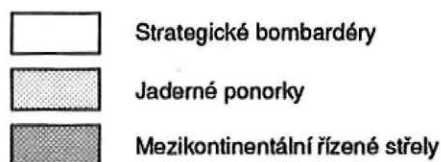
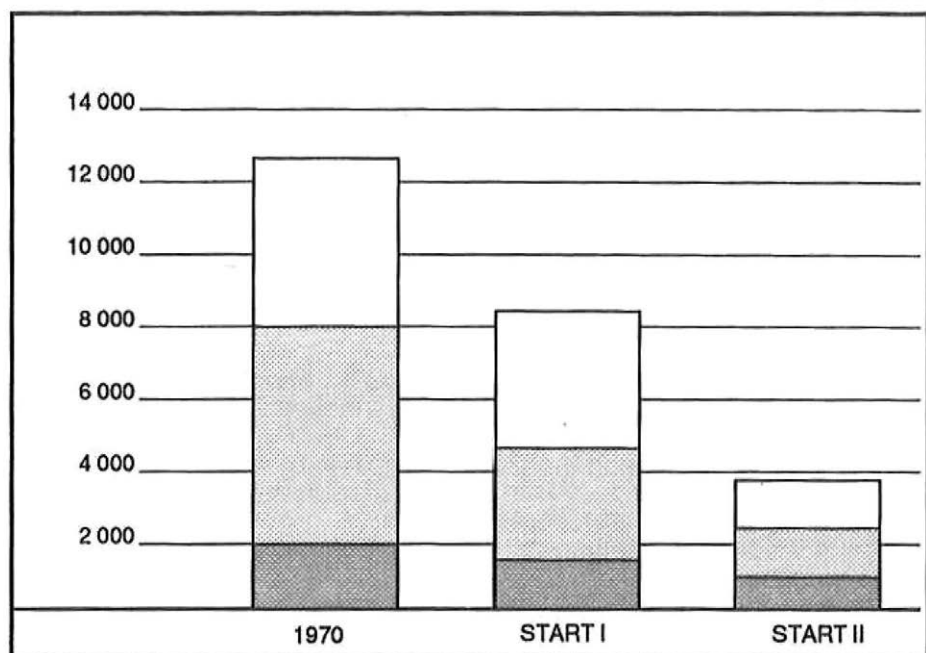
Omezování množství jaderné munice je doprovázeno i **změnami v pohotovosti reorganizovaných jaderných sil**. Velení aliance došlo k závěru, že bezprostřední nebezpečí překvapujícího a všeobecného jaderného úderu nehrozí, a proto **dosaďadní vysoký stupeň pohotovosti jaderných sil v Evropě není nutný**.

Rozsáhlé změny jsou připravovány i **ve strategických silách NATO**, tzn. především ve strategických jaderných silách (SJS) USA. Rozsah omezení amerických SJS plynoucí ze smlouvy START II (uzavřená v lednu roku 1993) v porovnání se stavem v září 1970 a se změnami, plánovanými smlouvou START I (z července roku 1991) ukazuje **obr.** Opatření daná smlouvou START II mají být realizována ve dvou etapách a zcela dokončena v roce 2003. V případě velmi těsné spolupráce ze strany Ruska, bude možné tyto změny ukončit již v roce 2000. I v tomto případě, stejně jako u pohotovostním systému těchto sil.

Zároveň se změnami ve struktuře ozbrojených sil dochází v NATO také ke změnám v celkových plánech a záměrech. Na schůzce skupin pro jaderné plánování ve skotském Glenesgles v říjnu 1992 byly přijaty **nové zásady**, které snižují

STRATEGICKÉ JADERNÉ SÍLY USA

Tabulka 1

důraz na rozhodující sílu jaderných zbraní ve strategické koncepci a zvýrazňují potřebu zachování neustálé politické kontroly těchto prostředků za všech okolností.

Tyto zásady nahrazují bývalé detailní postupy, připravené pro období studené války. Nové principy jsou mnohem obecnější, protože rizika, kterým bude muset aliance čelit, jsou nyní obtížněji předvídatelná než v minulosti - to na jedné straně, zatímco na druhé straně se předpokládá, že pro rozhodovací procesy a řízení vojsk NATO bude nyní více času.

ÚLOHA REORGANIZOVANÝCH JADERNÝCH SIL NATO

Úkoly jaderných sil jsou nyní mnohem rozmanitější než v minulosti, kdy nepřítel byl jasně určen a směrnice pro použití JZ detailně rozpracovány.

V nové strategické koncepci aliance je zakotveno, že hlavní úkol jaderných sil NATO je politický - **udržení míru a předcházení konfliktům**. Tyto zbraně nejsou do výzbroje zařazeny pouze k vedení války, ale zejména proto, aby udržovaly ve vědomí potenciálního agresora obavu z toho, že v případě napadení jakéhokoliv státu aliance budou se zničujícím účinkem pro útočníka použity, jsou zárukou odsouzení každého takového záměru k nezdaru již předem.

Strategické JZ jsou prostředkem, který vytváří prvek nevypočitatelnosti a hlavně nepřijatelnosti výsledku eventuálního napadení v takové míře, v jaké to konvenční bojové prostředky zaručit nikdy nemohou.

Jsou nejvyšší zárukou bezpečnosti aliance.

Vše, co bylo zatím řečeno, se vztahuje na SJS Spojených států. Nezávislé jaderné síly Velké Británie a Francie mají své vlastní úkoly.

K tomu, aby jaderné síly mohly splnit požadavky nové vojenské strategie, nemůžou velení NATO spoléhat pouze na "jaderné" členské státy, ale musí využívat i svých "nejaderných" spojenců, kteří budou poskytovat potřebná zařízení i technické prostředky nutné ke společné obraně aliance. Takové pojetí vytváří důležité politické a vojenské vazby zejména mezi evropskými členskými státy a USA. Umožňuje i rozložení značných nákladů na budování potřebné infrastruktury na více podílníků.

To jsou také důvody, proč nelze stáhnout z evropského prostoru všechny jaderné zbraně a vrátit je zpět až v době ohrožení. Takový postup by mohl vzbudit v "nejaderných" spojencích oprávněný pocit, že jsou vystaveni ohrožení a navíc - návrat jaderných zbraní zpět do Evropy v době zvýšeného mezinárodního napětí by celou situaci pouze vyostřil.

Aliance musí být připravena tak, aby mohla eventuálnímu nebezpečí čelit kdykoli, aby byla "odstrašením" již v míru a ne až v době vypuknutí krize.

V době, kdy prakticky neexistuje žádné konkrétní vojenské ohrožení NATO, vypadá popisovaná úloha JZ jako pouhá akademická úvaha. Z dnešního pohledu se může zdát, že okolnosti pro použití JZ jsou velmi vzdálené, protože ve většině krizí, které by se mohly aliance týkat - např. konflikt na území bývalé Jugoslávie - se nasazení JZ nepředpokládá.

K pochopení konkrétní role jaderných zbraní je ale nutné zvážit celé spektrum předpokládaných rizik zahrnujících jadernou dimenzi, která by v budoucnosti mohla ohrozit bezpečnost NATO.

Jeden zdroj ohrožení evropských spojenců představují státy, které jsou již dnes vyzbrojeny jadernými zbraněmi, ale nemají příliš stabilní politický režim.

Druhým zdrojem nebezpečí je proliferace JZ do zemí, které mezi vlastníky jaderného potenciálu zatím nepatří. Tyto státy nemohou dosáhnout takového stavu v oblasti konvenční výzbroje, aby mohly ohrozit teritorium kteréhokoli člena aliance. Přesto ale mohou mít pocit, že i při omezeném jaderném potenciálu jsou dostatečně silné k pokusům o zastrašování, vydírání či odmítání navrhovaných řešení eventuální krize. Vůdčí osobnosti těchto států mohou mít velice silnou motivaci (ať rasovou, či náboženskou) a není zaručeno, že jejich chování v krizové situaci bude tak racionální, jako u těch, kterým politické vedení NATO čelilo doposud. Proto jsou již nyní připraveny mnohé verze k odstrašení takových hlav států, jejichž uvažovací postupy se vymykají našim standardům.

Z uvedeného je zřejmé, jak náročné jsou podmínky, které musí jaderné síly NATO splnit, aby mohly sehrát očekávanou preventivní roli v tak široké škále ohrožení. Za všech okolností to ale bude ta poslední kategorie zbraní, kterou aliance předpokládá použít až do vyčerpání všech ostatních prostředků.

Při řešení krizových situací klade aliance důraz především na preventivní diplomacii. V případě jejího neúspěchu jsou připraveny jednotky rychlého nasazení (síly okamžité a rychlé reakce) a v nezbytných případech bude přikročeno i k celkovému posílení obranných možností NATO. Kvalitní zpravodajská služba, moderní konvenční síly spolu s účinnou protiraketovou obranou mají v tomto procesu svoje nezastupitelné místo.

POŽADAVKY NA JADERNÉ SÍLY NATO

Aliance musí mít jistotu, že její jaderné prostředky, snížené na tzv. **postačující minimum**, jsou dostatečně účinné, pružné, odolné a bezpečné. Jen v takové podobě mohou plnit úlohu preventivního prostředku.

Účinnost jaderných prostředků je závislá především na kvalifikaci a vycvičenosti obsluh, na kvalitě zbraní samotných a na technických parametrech jaderných nosičů - letounů dvojího použití. V současné době mezi ně patří tak výkonné letouny jako TORNADO, F-16 a F-15E. Velký význam má trvalá modernizace nosičů JZ, protože jediné tak je možno udržet jejich technický náskok, ovlivňující zpětně bojovou účinnost. **Pružnost** je další požadovanou charakteristikou. Znamená mj. schopnost nosičů jaderných prostředků plnit úkoly i při použití konvenčních zbraní, možnost jejich zařazení - v závislosti na potřebě - do sestavy sil okamžité nebo rychlé reakce, do hlavních sil nebo do posilových prostředků. Letounům dvojího použití lze rychle změnit bojové úkoly i v průběhu zasazení a přenést tak působení nosičů operativně tam, kde vznikla nejnaléhavější krizová situace.

Současně s omezením jaderných prostředků vystoupila do popředí otázka jejich **odolnosti a bezpečnosti** proti působení eventuálního protivníka. Tyto požadavky budou v požadovaném rozsahu zajištěny po realizaci programu výstavby infrastruktury NATO do konce devadesátých let.

Kromě účinnosti, pružnosti, odolnosti a bezpečnosti musí mít jaderné síly NATO také adaptabilní systém plánování a řízení, který dokáže včas a adekvátně reagovat na celé spektrum i obtížně předvídatelných rizik. Podmínkou funkčnosti systému jsou pravidelná kontrolní cvičení, při nichž nejsou prověřovány pouze obsluhy jaderných prostředků, systémy řízení, velení a spojení, ale také mechanismy, umožňující stálou kontrolu jaderných sil politickými orgány aliance.

Naplnění mezinárodních dohod typu START I a START II bude znamenat nebyvalé snížení množství jaderných zbraní. V žádném případě však nelze očekávat, že budou tyto prostředky zlikvidovány úplně. Naopak, je stále více států, které se snaží je získat a zdaleka ne všechny jsou vedeny pouze preventivními úmysly.

Scénáře, počítající s všeobecným jaderným konfliktem, typické pro období studené války, už dnes patří minulosti a NATO prokazuje, že je schopno rychle modifikovat svoje zásady pro použití jaderných prostředků. I když studená válka skončila, celosvětové bezpečnostní klima vyžaduje, aby byl i nadále udržován -

rozsahem sice menší, ale vysoce účinný - jaderný potenciál jako odstrašující prostředek.

V každém případě však má tento potenciál především politický význam a zásady, přijaté pro jeho použití - součást nové strategické koncepce NATO - odráží ryze obranný charakter aliance.

-RK-

Pramen:

- **Gregory L. SCHULTE** (ředitel odboru jaderného plánování NATO): NATO's nuclear forces in changing world, NATO review N° 1, February 1993.

LOGISTIKA V OZBROJENÝCH SILÁCH NĚKTERÝCH STÁTŮ

Zároveň se změnou koncepce výstavby armády je nutné, aby i naše armáda přešla na systém logistiky. Z tohoto důvodu již v roce 1992 plk. Ing. Eduard Jakl a pplk. Ing. Václav Blažek z ÚVI Praha zpracovali Informační zprávu, která přináší některé poznatky z organizace, řízení a rozvoje logistiky v ozbrojených silách SRN, USA, Francie, Portugalska, Rakouska, Švédska a Švýcarska. Z této rozsáhlé informační zprávy redakce vybrala a redakčně zpracovala určitou část pro čtenáře. Získané poznatky jistě přispějí k pochopení této problematiky, která bude ve velmi krátké budoucnosti skutečností i v Armádě České republiky.

* * *

Většina států uvedených v informační zprávě charakterizuje logistiku jako plánování, přípravu a použití sil a prostředků k materiálnímu zabezpečení ozbrojených sil. Každá armáda systém logistiky řeší způsobem, který odpovídá jejím národním tradicím. V tomto čísle Vojenských rozhledů se zaměříme z větší části na logistiku v ozbrojených silách SRN.

Hospodaření s materiálem je systém logistických opatření a funkcí, s jejichž pomocí je Bundeswehr zásobován vojenským materiálem. Obsahuje:

* Zavádění materiálu (vývoj a akvizici vojenského materiálu); má úvodní (předběžnou) fázi, fázi definice, vývoje a akvizice.

* Materiální zabezpečení zahrnuje opatření, řešící způsob úhrady materiálových potřeb, obhospodařování a technické zabezpečení.

Při použití materiálu řeší logistika následující funkce:

1. Úhradu materiálových potřeb, což je dílčí úsek hospodaření s materiálem, který obsahuje všechna opatření od plánování materiálových potřeb až po akvizici materiálu.

Zahrnuje:

- plánování materiálových potřeb,
- program materiálových potřeb,
- hlášení materiálových potřeb,
- požadavky, vyplývající z materiálových potřeb,
- požadavky, vyplývající z potřeb akvizice,
- akvizice materiálu.

2. Akvizici, která může být **centralizovaná cestou** výzbrojního oddělení spolko-
vého ministerstva obrany (vládní dohody), Spolkového úřadu pro vojenskou techniku a akvizici pomocí akvizičních určených úřadů. Dále **decentralizovanou cestou** - okruhové vojenské správy, posádkových správ, určených akvizičních úřadů (úřední pomoc), vojskových orgánů (operativní zásobování útvarů), jiných úřadů, jako např. Úřadu pro bezpečnost Bundeswehru, Vojenské topografické služby.

3. Obhospodařování materiálu (souhrn opatření k dosažení plynulého toku nakoupeného materiálu v zásobovacím cyklu při použití účinných a racionálních metod). Zahrnuje:

- * příjem materiálu,
- * převzetí materiálu,
- * ukládání materiálu,
- * evidenci materiálu,
- * zásobování,
- * přesun a odsun,
- * využití materiálu.

4. Technické zabezpečení, které zajišťuje provozuschopnost vojenského materiálu v míru i ve válce. Zahrnuje:

- technické ošetřování,
- opravy,
- vyprošťování a odsun poškozeného materiálu (u vojsk),
- kontroly a zkoušky materiálu,
- metrologické zabezpečení (včetně kalibrace),
- konstrukční změny (modifikace),
- konzervaci a balení vojenského materiálu.

V ozbrojených silách SRN je na ministerstvu obrany ustanoven zástupce pro logistiku, který je stálým členem pracovní skupiny systémových zmocněnců a má za úkol prosadit na úrovni ministerstva logistické zásady při vývoji a akvizici vojenského materiálu.

Úkoly zástupce pro logistiku při vývoji a akvizici vojenského materiálu:

- je dalším členem v podskupinách stálých studijních skupin a stálým členem pracovní skupiny systémových zmocněnců,
- prosazuje logistické zásady při vývoji a akvizici vojenského materiálu,
- zastupuje ministerstvo v otázkách logistiky (na národní nebo mezinárodní úrovni),
- prosazuje a hodnotí návrhy,
- účastní se prací na všech rozhodnutích,
- spolupracuje na řídicích návrzích,
- spolupodepisuje dokumenty k jednotlivým fázím vývoje,
- dohlíží na zpracování částí logistických dokumentů,
- schvaluje logistické pokyny pro zbraňové systémy (koncepce, zvláštní nařízení atd.).

K správnému chodu systému logistiky byl vytvořen **Integrovaný logistický informační systém (ILIMS)**, který je využíván již od dubna roku 1976 jako informační základna pro podporu hlavních úkolů materiálního zabezpečení Bundeswehru. Jeho základ tvoří katalogizace materiálu. Byl zařazen mezi odborné informační systémy s odpovídajícím řízením systému z úrovně spolkového ministerstva obrany. Tento systém používá moderní databázovou techniku. Byl vyvinut na základě amerického Integrovaného systému katalogizačních údajů o vojenském materiálu, z něhož se vycházelo při formulaci zásadních požadavků a koncepcí. Zároveň byl vzat v úvahu i předpis NATO ACod P-1, na jehož vypracování se podílela i rozhodující oddělení Materiálového úřadu ozbrojených sil SRN. Tento integrovaný systém, jež přesahuje význam logistiky, je propojený s jinými odbornými logistickými informačními systémy a projekty zpracování dat.

Informace ILIMS jsou, spolu s jinými daty z oblasti logistiky a vyzbrojování, základem pro aktuální informace o druzích materiálu. **ILIMS je členěn do dvou systémových oblastí, a to do:**

- informační oblasti a
- oblasti zabezpečení.

Úkolem informační oblasti je sběr, příprava a vydávání dat o:

- katalogizaci,
- potřebě náhradních dílů v přístrojích a projektech,
- standardizaci,
- centrálních logistických řídicích informacích o všech druzích materiálu vyráběných v SRN, které jsou využívány v Bundeswehru a v podřízenosti ostatních spolkových ministerstev, v členských státech NATO a v dalších zemích.

Úkolem oblasti zabezpečení je sběr a příprava pomocných prostředků a dokladů, které jsou potřebné pro zacházení s daty v informační oblasti a při používání informací.

Integrovaný logistický informační a řídicí systém ILIMS je vzhledem ke své složitosti postupně realizován již od roku 1976.

LOGISTIKA V OZBROJENÝCH SILÁCH SRN

Napětí mezi slábnoucími zdroji a stoupajícími požadavky na zabezpečení vojsk je evidentní. Snížení mírových počtů logistických útvarů o více jak 30 % staví zvýše-

né nároky na celý logistický systém. Zvyšující se komplexnost vojenského materiálu a potřeby zabezpečení vojsk ve větším prostoru kladou další požadavky na logistiku. Proto velení ozbrojených sil se rozhodlo zavést novou koncepci logistiky pozemního vojska.

Logistika v pozemním vojsku

Již společné velení polnímu a teritoriálnímu vojsku vyžaduje potřebné změny v logistice na úrovni velitelství divize a velitelství vojenského okruhu. Právě zde je základ pro budoucí třístupňový zabezpečovací (zásobovací) systém. Zkracování doby vojenské základní služby má značný dopad i na oblast logistiky. Vysoký podíl odborného personálu vyžaduje vyšší výcvikové potřeby, s ohledem na nový materiál. Směrnice k průběhu zásobování vyžadují rovněž zvýšení pracovního času v systému logistiky. Centralizace a zjednodušení provozu musejí vyrovnat disproporci v pracovní kapacitě.

Pro logistiku musí být vytvořena nová koncepce i nová struktura, která dokáže plně pokrýt potřeby zabezpečení výcviku v míru i úkoly při mobilizaci pozemního vojska. To vede k závěru vytvoření **centrálního řízení rozvoje kapacit pro fungování a plnění úloh třístupňového systému zabezpečení:**

* **Útvary a samostatné jednotky** mají nezměnné, organické součásti pro materiální, technické a zdravotnické zabezpečení.

* **Logistické útvary divize a vojenského okruhu** vytvářejí první úroveň logistického zabezpečení pozemního vojska. Síly a prostředky tohoto stupně velení mají zabezpečit svazkům (i mezinárodním) vedení pohyblivých operací. Na rozdíl od stávající organizace nebudou mít mechanizované brigády organické jednotky pro materiální, technické a zdravotnické zabezpečení (zásobovací a zdravotnickou rotu), útvary brigády budou zabezpečovat prostředky divize. Při nasazení brigády mimo rámec divize jí bude přidělen komplet prostředků týlového a technického zabezpečení na zajištění potřebného stupně samostatnosti.

* **Armádnímu sboru** (teritoriálnímu velitelství) jsou podřízeny logistická brigáda a zdravotnická brigáda, které vytvářejí logistickou a zdravotnickou základnu. Logistická brigáda řídí kromě mobilních útvarů (dvou zásobovacích pluků a jednoho pluku oprav techniky) všechna stacionární logistická zařízení pozemního vojska v příslušném obvodu. Ve velkém rozsahu se kromě toho využívají kapacity průmyslu. Zdravotnická brigáda má prostředky na posílení zdravotnické služby nižších stupňů, včetně prostředků pro přepravu raněných. Mimo to ještě řídí skupiny záložních nemocnic v zahraničí. Celkový nedostatek vojenského personálu musí vyrovnávat výkony průmyslu, živností a civilních zdravotnických zařízení.

Civilní zabezpečení ve všech oblastech (a od předního okraje po týl) zůstává jako integrální část logistiky a je využíváno. Rozsah zabezpečení z civilních zdrojů narůstá směrem do hloubky týlu. Vyloučeny budou takové funkce, které zahrnují riziko přímého kontaktu s nepřítelem při zabezpečování operací. Technické "know-how" vojenského personálu i schopnost zabezpečení jeho výcviku a přípravy musí zůstat u logistických útvarů.

Pro logistiku v přípravě na 5. strukturu pozemního vojska je důležité, aby pohyb materiálu byl dobře koordinován s personálními změnami. Přibližně 35 000 kolo-

vých vozidel a 12 000 pásových vozidel musí být nově přiděleno, značné změny budou v počtech nově dislokovaných sil v nových spolkových zemích.

Racionalizace v oblasti logistiky je nemyslitelná bez příslušných služebních směrnic logistického informačního systému. S tímto důležitým prostředkem řízení, označovaným jako **"hlavní zbraňový systém logistiky"**, musí jako rozhodující disponovat **pozemní vojsko**. Význam logistického informačního systému spočívá v průběžném informování o vlastním stavu zabezpečení a v informačních přehledech v centrální logistice a v útvarové logistice pozemního vojska.

Pro zabezpečení úkolů pozemního vojska v rámci NATO a OSN je nutné v logistice vytvořit diferencované struktury k zabezpečení materiálního provozu ve výcviku na jedné straně a podpory nasazení v případě krizové situace na straně druhé.

Dostačující schopnost odolnosti (vytrvalosti), která také zahrnuje schopnost obnovy (regenerace) musí být umožněn s dostačujícími zásobami, zajištěnými dopravním tokem, ale také využitím civilních výkonů.

Vyšší operační a taktická pohyblivost svazů a svazků vyžaduje logistiku odpovídající jejich mobilitě, na úrovni divize zejména také dostatečné síly a prostředky pro přemístění a soustředění hlavního úsilí. Snaha dosáhnout pružnosti vyžaduje logistický systém, jehož prvky jsou schopny zabezpečit všechny možné formy provozu a struktury, které umožňují provozní volbu rychlého automatizovaného řízení zásobování zásobovacími kontejnery.

LOGISTIKA V 5. STRUKTUŘE POZEMNÍHO VOJSKA SRN

Úkoly logistiky v 5. struktuře pozemního vojska:

- * Racionalizace provozu.
- * Omezení provozu vojenské techniky.
- * Dlouhodobé uložení vojenského materiálu.
- * Nasazení simulátorů.
- * Využití nových metod hospodaření s materiálem.
- * Racionalizace v logistice.
- * Generální (základnové) opravy.
- * Technické zkoušky.
- * Vytváření zásob náhradních dílů.
- * Stanovení potřeb náhradních dílů.

Logistika zůstává nadále národní úlohou, v rámci NATO je proto nutné zaměřit hlavní pozornost na standardizaci vojenského materiálu. **Bez rozsáhlé standardizace vojenského materiálu, především hlavních zbraňových systémů a zaměnitelnosti munice a jiného potřebného materiálu by bylo ztíženo zasažení mnohonárodních svazků. Chybějící standardizace a vnější operativnost vedou k nerovnoměrnému narůstání logistických nákladů pro jednotlivé národní kontingenty.**

V kooperaci velkých národních a mnohonárodních koncernů se nesmí jen čekat na politická rozhodnutí, je nutné i v zájmu národního hospodářství přebírat iniciativu, prohlašují přední vojenští odborníci. Snížený vojenský rozpočet s menším

podílem investic ve všech ozbrojených silách NATO pobízí k posílení kooperace ve vyzbrojování a soustředění hlavního národního úsilí na oblasti, ve kterých zaujímá SRN přední místo. Logistický koncept se mění podle politických a operačních zámyslů a jeho struktura se delší období vyvíjí. Právě tito přední vojenští odborníci upozorňují na to, že není možné dále setrvávat na starých pozicích a plánování zadávat, až když se změní rámcové podmínky.

Logistický informační systém Bundeswehru

Centralistická organizace určila vstupy informační techniky. Zpracování dat zabezpečovalo základní mechanické úkoly v řadě úzkých působení. Racionalizace se vyčerpávala ve zpracování ohromných množství dat. Zpracování dat probíhalo hromadným sběrem, periodickým, dávkovým zpracováním a výsledným výstupem ve formě zprávy. Software bylo přizpůsobováno novým individuálním přáním uživatelů, bylo možné používat autonomně jednotlivými specialisty a bez omezení ho konfigurovat. Vynalézavost výrobců hardware, projevující se na trhu, vedla k zavádění mnoha navzájem nekompatibilních zařízení. Doba "izolovaných řešení" postihovala všechny organizační oblasti logistiky.

Přes začlenění do logistiky Bundeswehru (viz obr.) to platí i pro logistiku pozemního vojska. Oblast zpracování dat se zatím skládá z více tzv. procesů zpracování dat. Jsou to do sebe uzavřená řešení, která mají zajistit plnění úkolů organizačních jednotek, např.:

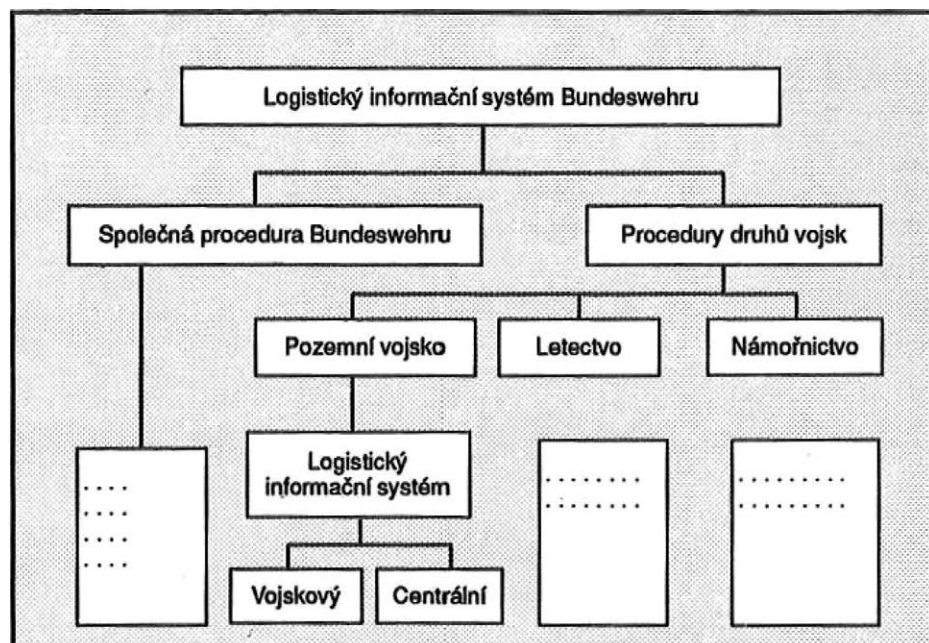
- průběžné sledování konstrukčního stavu zbraňových a jiných systémů Materiálovým úřadem pozemního vojska,
- plánování, řízení a kontrola všech úkolů logistického managementu zmocněnců pro exploataci vojenského materiálu.

Odpovídá-li metoda zpracování dat úkolům v okruhu působnosti ústřední logistiky, pak patří do podsystémů Centrálního logistického informačního systému pozemního vojska, v případě vojskové logistiky pak do podsystému Vojskového logistického informačního systému pozemního vojska.

Oba podsystémy se liší základním zaměřením. Uživatelem Centrálního logistického informačního systému pozemního vojska je většinou Materiálový úřad pozemního vojska, který zabezpečuje podporu zpracování dat výpočetním střediskem Bundeswehru. Jedná se o řešení, orientovaná na velké počítače, jejichž použití je centrálně koordinováno a zabezpečováno provozní organizací výpočetního střediska.

Vojskový logistický informační systém pozemního vojska zabezpečuje logistické úkoly jednotek, štábů aj. K tomu jsou nyní vytvářeny pružné instalace hardware a software, které jsou ve vojenské praxi široce využívány. Útvary a zařízení provozují instalace na vlastní odpovědnost. Při tom jsou podporovány centrálními orgány (úřadem pozemního vojska a výpočetním střediskem Bundeswehru) např. v oblastech technických systémů, vytváření a údržby programů, služby centrální uživatelské podpory atd.

Centrální logistický informační systém pozemního vojska pracuje s velkými objemy dat za podobných podmínek, jako v civilních komerčních systémech zpracování

Obr.

dat. Většinou je používán zkušenými uživateli. Primárním kvalitativním ukazatelem je:

- rychlost zpracování dat,
- pohotovost systému,
- doba odezvy.

Vojskový logistický informační systém pozemního vojska musí být naproti tomu přizpůsoben provozním podmínkám útvarů a často se měnícím, nezkušeným uživatelům. Zde je rozhodující:

- uživatelsky příjemná obsluha,
- použitelnost v polních podmínkách,
- pohyblivost (mobilnost).

Dle názoru německých vojenských odborníků hardware musí být kompaktní a robustní, software jednoduše ovladatelné. Pracovní postupy jsou utvářeny tak, aby mohlo být pružně reagováno na personální a materiální výpadky (např. součástí hardware, zařízení dálkového přenosu dat).

Logistický informační systém pozemního vojska má dvě části, a to:

1. Vojskový logistický informační systém pozemního vojska, který zahrnuje:

* **Středisko správy materiálu 2** (pro zásobovací roty a roty oprav techniky).

Středisko zabezpečuje provozní potřeby systému hospodaření s materiálem

a technického zabezpečení, pokrývá potřeby zásobovací roty a roty oprav techniky.

* **Počítačovou podporu spotřebitelských útvarů.** Tato podpora zahrnuje všechny spotřebitelské útvary pozemního vojska a zabezpečuje plnění jejich logistických úkolů (evidenci materiálu, službu technického zabezpečení, správu materiálu apod.).

* **Počítačovou podporu odborných logistických štábů a štábních důstojníků.** (To obnáší - systémové řízení, řízení zásobování dopravy a technického zabezpečení, řízení úzkoprofilového zásobování). Již byla tato počítačová podpora sladěna s počítačovou podporou spotřebitelských útvarů.

* **Zajišťování provozních dat.** Postupy zjišťování dat a hodnocení technických zkoušek materiálu přejímají pro přípravu zkoušek materiálu údaje, upravené na základě specifických podmínek útvarů z centrálníchází dat. Postupy podporují zkoušky a poskytují jejich výsledky a provozní data.

* **Počítačová podpora dopravních jednotek** - směřuje k pružné organizaci dopravy a může být použita i na optimalizaci nákladu vozidel. V míru je propojena na systém a metody silniční vytěžovací služby Bundeswehru.

* **Počítačová podpora zásobování materiálem hromadné spotřeby** - v zásobovacích rotách polního a teritoriálního vojska je součástí Vojskového logistického informačního systému, který je začleněn do systému informací a hospodaření s materiálem, ten na vyšším stupni pokračuje počítačovou podporou zásobování materiálem hromadné spotřeby v Materiálovém úřadu pozemního vojska.

K těmto metodám zpracování dat, které jsou orientované na úkoly, se přidružuje samostatný projekt systémové integrace Vojskového logistického informačního systému pozemního vojska, jehož účelem je příprava propojení uvnitř podsystému.

2. Centrální logistický informační systém pozemního vojska zahrnuje:

* **Evidenci vozidel podle zákona o silničním provozu a sběr provozních dat.** Tato evidence zabezpečuje pro Ústřední orgán pro vojenská vozidla veškerou zákonnou registraci vozidel Bundeswehru.

* **Plán základnových (generálních) oprav v pozemním vojsku.** Počítačové zpracování plánu oprav v pozemním vojsku usnadňuje kapacitní a rozpočtové plánování oprav.

* **Registraci řidičů podle zákona a pravidel silničního provozu.** Počítačová evidence řidičů Bundeswehru registruje přibližně tři milióny držitelů řidičských oprávnění.

* **Sledování a vyhodnocování problémů při exploataci.** Metoda sledování a vyhodnocování shromažďuje údaje vojskového a polního technického zabezpečení o výpadcích a technickém zabezpečení a zjišťuje slabiny vybraných druhů techniky.

* **Plánování a kontrola udržování zásob ve státních skladech.** Pomocí této metody je již od roku 1983 sledována úroveň zásob náhradních dílů a jiného spotřebního materiálu pro civilní opravárenská zařízení.

* **Sledování konstrukčního stavu vybraných druhů materiálu v provozu.** Účelem tohoto sledování je pomocí aktuálních, operativních informací vytvořit

předpoklady pro plánování, řízení, kontrolu a vyhodnocení konstrukčních změn vojenské techniky.

* **Řízení provozu ve stacionárních dílenských zařízeních pozemního vojska.** Pomocí této metody se provádí plánování, řízení, kontrola a hodnocení přibližně 20 až 25 % kapacit pro základnové (generální) opravy v pěti stacionárních zařízeních.

* **Zásobování a evidenční podpora zahraničních ozbrojených sil.** Obsahuje části společné logistiky pro státy, které mají ve výzbroji také techniku německé výroby a pro systém zabezpečení ozbrojených sil států NATO hostitelskou zemí.

* **Racionalizaci zásobování pozemního vojska spotřebním materiálem.** Počítačová podpora zde zabezpečuje provádění rozborů zásobování zhruba 370 tisíci druhy materiálu v materiální působnosti pozemního vojska.

* **Soubory dat o projektech a družích techniky.** Zabezpečení centrální logistiky informacemi pomocí tohoto souboru je zaměřeno na databáze, ve kterých je vojenský materiál veden v jedné struktuře, počínaje zbraňovými systémy, podsystémy a zařízeními a konče jednotlivými díly. Naplnění bází dat se provádí již v průběhu vývoje a akvizice vojenského materiálu použitím jiných metod zpracování dat a daty, vznikajícími a narůstajícími v průběhu výroby. To je centrální informační zdroj logistiky při vývoji, akvizici a v provozu vojenského materiálu.

* **Počítačovou podporu zmocněnce pro exploataci vojenského materiálu v řídicím štábu pozemního vojska.**

* **Počítačovou podporu Materiálového úřadu pozemního vojska.** Ta se uskuteční do roku 1994 širokou decentralizací informační techniky v rámci materiálového úřadu, která především umožní přístup a jejich širší problémově orientované zpracování přímo na jednotlivých pracovištích. Dále umožní plné využití kancelářské automatizace Materiálového úřadu.

* **Centrální počítačová podpora zásobování materiálem hromadné spotřeby v Materiálovém úřadu pozemního vojska.** V této počítačové podpoře splývají funkce hospodaření s tímto materiálem na úrovni centrální logistiky. Vazba mezi tímto postupem a počítačovou podporou zásobování materiálem hromadné spotřeby Vojenského logistického informačního systému je obdobná jako vazba mezi střediskem správy materiálu a Vojenskými standardními postupy pro materiálová hlášení a účtování.

* Počítačová podpora ústředních orgánů pro vojenská vozidla.

Technologie Vojenského logistického informačního systému

Pod pojmem technologický vývoj informatizace si především představujeme osobní počítač, jehož generační změny probíhají v téměř ročním cyklu. Počítače však představují jenom jeden druh z celého komplexu.

Zpracování dat ustupuje jako pojem do pozadí. Místo něho se hovoří o informační technice a formuluje se jednoduchá rovnice:

Informační technika = zpracování dat + spojení

Spojení je pravděpodobně rozhodujícím technologickým problémem 90. let.

V poslední době jsou všestranně akceptovány tři třídy počítačů:

1. Osobní počítače s vlastními, kvalitativně velmi užitečnými perifériemi (laserová tiskárna, grafická zobrazovací jednotka) a ergonomicky vyzrálým uživatelským rozhraním v typické konfiguraci pro jedno pracovní místo.

2. Velké počítače s velkou datovou kapacitou a výkonným hromadným zpracováním dat jsou nadále nepostradatelné. I přes určitou uživatelskou náročnost se dále vyvíjejí. Staré informační labyrinty jsou nahrazovány přehlednými relačními databázemi a vysoce interaktivními aplikacemi (např. kancelářskou automatizací). Postupně se odstraňuje příslovečná nepřístupnost původních systémů.

3. Další generace střední výpočetní techniky spojují výhody výkonnosti (např. schopnost pracovat s více terminály) a komfortu (rozměrné grafické displeje s velkým rozlišením).

Mají skromné požadavky na infrastrukturu, klimatizace je zbytečná, systémová administrativa je usnadněna, což je mj. zásluha v této oblasti značně rozšířeného operačního systému UNIX.

Centrální logistický informační systém pozemního vojska pracuje s velkými počítači, osobními počítači a lokální sítí, ve Vševojskovém logistickém informačním systému pozemního vojska dominuje střední výpočetní technika, osobní počítače a dálkový přenos dat.

Střední výpočetní technika zabezpečuje více než patnáct let proces zpracování dat střediska správy materiálu, které řídí obhospodařování nespotebního i spotřebního materiálu (mimo materiálu hromadné spotřeby) technickým vojskem (tj. jednotkami technického zabezpečení a zásobovacími jednotkami). Používaná zařízení s více terminály pracují v operačním systému UNIX.

Jako průmyslová norma byl určen operační systém UNIX. To umožnilo další, do budoucna orientovaný vývoj a použití řady typů technického vybavení nezávislých na výrobcích. Ve vojskovém logistickém, informačním systému početně dominují **osobní počítače**. Ty by měly splňovat **diametrálně odlišné požadavky**:

- Jako osobní počítače Vojskového logistického informačního systému tvořit zcela nezávislou konfiguraci pracovišť.

- Být mobilní a jako přepravní skříně na tabulkových motorových vozidlech.

V současné době musí hardwarové složky procedur Vojskového logistického informačního systému umožňovat počítačovou podporu zásobovaných útvarů a odborných logistických štábů. K útvarům byly dodávány již od roku 1987.

V Materiálovém úřadě pozemního vojska jsou osobní počítače integrální součástí lokální sítě LAN a jen v tomto prostředí jsou schopné pracovat.

Vojskový logistický informační systém má dvě provozní stránky. **Proces zpracování dat** podporuje exaktně definované provozní postupy a **Počítačovou podporu** Materiálového úřadu pozemního vojska, štábů aj. Naproti tomu má význam především jako pracovní prostředek pro řídicí funkcionáře logistiky. Tento rozdíl ovlivňuje především aplikační software.

Interaktivní systémy vyžadují a dovolují na základě určitých, trvale stabilních záměrů použití specializovaného aplikačního software. Individuální vývoj je účelný (protože tak dochází k exaktnímu přizpůsobení ke stanoveným úkolům) a zároveň hospodářsky smysluplný (protože přináší značný racionalizační prospěch, širokou a dlouhodobou optimalizací).

Ve vojenském logistickém informačním systému převládá interaktivní způsob. V koncepční fázi bylo identifikováno 79 funkčních prvků, od nichž bylo odvozeno přes 70 úkolů, řešitelných individuálním software. Všechny nové postupy ukazují, že univerzální uživatelské nástroje, které co možná nejobsáhleji zahrnují předvídané potřeby funkcí se tvoří na bázi systémů orientovaných na nabídku. Slouží k volbě a dalšímu zpracování aktuálních, situačně a problémově zaměřených dat cestou vhodnou pro odborníky na výpočetní techniku a také jednoduchou, pro laiky přístupnou formou.

V současné době se v první řadě jedná o dva produkty, a to SQL a SMART II.:

- Hlavní výpočetní středisko Bundeswehru disponuje racionálním databázovým systémem DB 2. Databáze na základě relačního modelu interpretuje uložené informace ve velmi přehledné tabulkové struktuře a při tom se úplně vzdává komplikovaných, technicky podmíněných dodatků. Tak je umožněno tato quazidata nabízet uživatelům v prvotním stavu.

- Dotazovací databázový jazyk SQL umožňuje nezpracovaná data podle potřeby vybírat, třídit a kombinovat. SQL se má stát faktickým standardem, neboť jsou jím vybaveny všechny známé databáze.

Rok 1990 byl rozhodujícím především pro vývoj informační technologie Materiálového úřadu, byl učiněn první krok k decentralizaci. Byly připraveny aplikace pro omezený okruh rozhodujících funkcionářů se zaměřením na:

- úzkoprofilový management, který je základním předpokladem pro bojovou připravenost pozemního vojska,
- řízení spotřeby (problém rostoucí důležitosti),
- stav logistiky, což tvoří předpoklad pro zlepšení přípravy informací pro logistické řízení.

Koncepční fáze procedury souborů dat o projektech a družích techniky začala rozsáhlým průzkumem uživatelských požadavků. Na základě jejich budoucího centrálního významu a s tím spojeného použití prostředků se bude týkat také jejich dlouhodobého vývoje.

Dlouhodobě je Vojсковý logistický informační systém dále vyvíjen ke stejnorodosti, která realizuje princip uspořádání systému.

-MW-

Armádní generál in memoriam KAREL JANOUŠEK

Ve známé bitvě o Británii se vyznamenali i mnozí českoslovenští letci a získali trvalou úctu země, kterou pomáhali bránit. Jejich velitelem byl právě generál RNDr. Karel Janoušek.

Narodil se 30. října 1893 v Přerově, kde také vystudoval reálné gymnázium a absolvoval abiturientský kurs při německé obchodní akademii. V červnu 1915 nastoupil jako jednoroční dobrovolník k pěšímu pluku 57. Zúčastnil se potom v rámci rakousko-uherské armády jako velitel družstva a čtyři boje na italské i ruské frontě, kde na začátku července 1916 padnul do ruského zajetí. Vstoupil do II. dobrovolnické srbské divize, která se začala organizovat v Oděse, ale už v říjnu přešel k 1. čs. střeleckému pluku Mistra Jana Husi. V památné bitvě u Zborova byl poprvé zraněn. Jako velitel 7. roty se dále zúčastnil všech bojů pluku při obraně sibiřské magistrály. Do vlasti se vrátil v hodnosti kapitána ruských legií v květnu 1920.

Stal se důstojníkem z povolání. Absolvoval Vysokou školu válečnou

v Praze a po krátkém působení na 3. (operačním) oddělení Zemského vojenského velitelství Praha přešel štábní kapitán Janoušek k letectvu, kde postupně prošel všemi velitelskými stupni. V roce 1933 byl pak ustanoven zemským velitelem letectva ZVV Praha. Generál J. Votruba při závěrečném cvičení v roce 1934 ve Vlašimi vyslovil plukovníku Janouškovi následující poděkování: *"Letecké jednotky přidělené mi po dobu závěrečných cvičení zhostily se pod Vaším velením a vedením neobyčejně skvěle všem daným jim úkolům. Vámi zvláště vzorně organizovaná a přesně provedená zpravodajská služba byla mi vzácným faktorem pro včasná a správná rozhodnutí. Přijměte, pane plukovníku, nejen můj srdečný dík, jako i obdiv Vašich velitelských a organizačních schopností a raďte tlumočiti všem Vaším výkonným letcům mé uznání, že svými odvážnými a promyšlenými výkony dopomohli ku zdárnému zakončení operací armádní skupiny I."*

Plukovník Janoušek se také intenzivně věnoval taktice a organizaci leteckých jednotek a tyto předměty také přednášel nejdříve v leteckém učilišti a později také v kursu pro vyšší velitele. Ve třicátých letech také začal studovat na Univerzitě Karlově meteorologii, geofyziku a související obory, neboť pozoroval, že *"naši letci projevují poměrně malý zájem o meteorologii a v důsledku toho jsme měli při přeletech a výcviku přece jen citelné procento ztrát. Šel jsem tedy příkladem..."* Dnem 1. ledna 1937 byl pak Karel Janoušek jmenován do hodnosti brigádního generála.

Tři měsíce po německé okupaci, v červnu 1939, ve svém promočním vystoupení v aule univerzity mimo jiné řekl, že *"jednou zase budeme létat nad svobodným Československem, ve svobodném československém vzduchu. A že my, letci, se často setkáváme s rozmary počasí a získali jsme tak zkušenost, že po každé bouři se vždy opět objeví modré nebe..."*

Na podzim 1939 generál Janoušek odešel přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii do Francie, kde 15. prosince dobrovolně vstoupil do tvořící se čs. zahraniční armády. Nejprve zastával funkci přednosty III. (leteckého) odboru vojenské správy Čs. národního výboru v Paříži a později, v březnu 1940, byl předurčen jako velitel pro výcvikové středisko do Cognacu, ale spád válečných událostí byl rychlejší. Po kapitulaci Francie odejel do Velké Británie. Když zde vznikl Inspektorát československého letectva, byl generál Janoušek jmenován generálním inspektorem, tzn. velitelem československých letců. V lednu 1941 ho britská vláda vyznamenala jedním z nejvyšších britských vyznamenání KCB - Lázeňským řádem II. stupně a současně povýšila do hodnosti Air Vice-Maršal. Stal se také nositelem Komandérského řádu Bathského řádu, který je u britských občanů spojen s udělením šlechtického titulu...

Do vlasti se nejprve vrátil jako soukromá osoba a teprve v srpnu 1945 přiletěl oficiálně v čele čs. letců do svobodné republiky. Tehdy se dozvěděl o tragédii své rodiny. V roce 1942 byla v Osvětimi zavražděna jeho manželka a sestra Vilma. Bratr Rudolf byl zastřelen v roce 1944 v Buchenwaldu a švagr B. Láška na Pankráci. Druhý švagr O. Fencel zemřel v roce 1945 v koncentračním táboře v Lovosicích. Z Buchenwaldu se vrátili s podlomeným zdravím bratři Josef a Otakar, z Ravensbrücku pak sestra Marie.

Ani zbytek radosti z konce druhé světové války a návratu domů však netrval dlouho. Letecké funkce na ministerstvu národní obrany byly už obsazeny, a proto byl divizní generál Janoušek jmenován podnáčelníkem hlavního štábu pro zvláštní úkoly a posléze generálním inspektorem protiletecké obrany. *"Po letcích se mi stýskalo"*, konstatoval po letech, *"ale mlčel jsem..."*

Po únoru 1948 je jako jeden z prvních generálů propuštěn z armády. Marně sháněl nějaké zaměstnání. Nasazenému provokatérovi z obranného zpravodajství Jaroslavu Doubravskému se podařilo získat jeho souhlas k ilegálnímu opuštění republiky. Následovalo zatčení a odsouzení k trestu smrti, který byl později změněn na doživotní trest odnětí svobody. Brány vězení mohl opustit až po amnestii v roce 1960. Na jaře 1968 sice dosáhl zproštění původní obžaloby, ale lidského zadostiučinění a návratu vojenské hodnosti se už nedočkal. Zemřel v Praze 27. října 1971.

Úplné rehabilitace a povýšení do hodnosti armádního generála in memoriam se Karlu Janouškovi dostalo až v roce 1992. Rozhodnutím prezidenta V. Havla byl tehdy vyznamenán i Řádem M. R. Štefánika II. stupně.

PhDr. Zdeněk Vališ

NOVINKY ZAHRANIČNÍ VOJENSKOODBORNÉ LITERATURY

BUZAN, Barry: **An Introduction to Strategic Studies**. Military Technology and International Relations. (Úvod do strategických studií. Vojenské technologie a mezinárodní vztahy). Houndmills, Macmillan 1991, 325 s., lit.

Kniha je vydána ve spolupráci s Mezinárodním institutem pro strategická studia již ve třetím vydání. Je rozdělena do čtyř částí. První část knihy se zabývá vojenskou technologií a strategií a jejich celosvětovými trendy a vlivem průmyslové revoluce na vojenskou technologii. Zvláštní pozornost je věnována otázce vojenského využívání jaderné energie a jeho prosperity.

Druhá část knihy přináší informace o dynamice zbrojení a výrobě zbraní. Třetí část pojednává o koncepci odstrašování, jejím vzniku, vývoji a budoucnosti, podstatě, výhodách a nevýhodách a praktickém efektu, vztahu odstrašování a obrany a odstrašování z hlediska etického. Poslední část knihy je věnována otázkám odzbrojení, kontrole zbrojení a obraně.

Kniha je doplněna rejstříkem tabulek, použitých zkratk, předmětovým rejstříkem a bibliografií.

Statesman's Year-Book 1991-92: Statistical and Historical Annual of the States of the World for the Year 1991-1992. (Politická ročenka 1991-1992. Ročenka statistických a historických údajů celého světa). London, Macmillan 1991. 1692 s.

Politická ročenka přináší nejaktuálnější údaje z jednotlivých oblastí společnosti o všech státech světa. Vychází již ve svém 128. aktualizovaném vydání. Kniha je rozdělena do dvou částí: v první části je přehled mezinárodních organizací, jejich vzniku, historie vývoje, současných členských států, vnitřní organizaci apod. Druhá, nejrozsáhlejší a základní část knihy je věnována jednotlivým státům. Přináší aktuální údaje o jejich historii vývoje, území a obyvatelstvu, klimatických podmínkách, státním uspořádání, ozbrojených silách, mezinárodních vztazích, ekonomice, energetice a přírodních zdrojích, průmyslu, zahraničních obchodních aktivitách, komunikační síti, právním systému, náboženství, systému vzdělávání a diplomatických vztazích s ostatními státy.

Zvláštní pozornost je věnována postavení a problémům Německa po jeho sloučení s bývalou NDR, vývoji v bývalém SSSR, ekonomické a politické spolupráci v nových politických podmínkách a událostem v jednotlivých zemích od dubna 1990 do března 1991. Kniha je doplněna statistickými tabulkami.

RAMSBOTHAM, Oliver: **Modernizing NATO's Nuclear Weapons.** (Proces modernizace jaderného potenciálu NATO). Houndmills, Macmillan 1989. 257 s.

Kniha se zabývá závažnou problematikou zda má být modernizován jaderný potenciál NATO či ne. V první části knihy je srovnáván jaderný potenciál členských států NATO a Varšavské smlouvy a důvody, proč NATO začalo uvažovat o modernizaci svého jaderného potenciálu, zvažovány jsou argumenty pro modernizaci a oponentní stanoviska, proč by k modernizaci docházet nemělo. Druhá část se zabývá problémem, na jaké úrovni a které orgány by měly o případné modernizaci jaderného potenciálu NATO rozhodnout. Doslov je věnován aktuálnímu stavu v otázce rozhodování o modernizaci jaderného potenciálu NATO v roce 1988. Kniha je doplněna grafy.

Military Technology, Armaments Dynamics and Disarmament. (Vojenská technologie, proces dynamiky zbrojení a odzbrojení). Houndmills, Macmillan 1989. 569 s.

Na napsání knihy se podíleli autoři z USA, bývalého Sovětského svazu, Velké Británie, SRN, Japonska, Norska a Barbadosu a pokrývá šest rozsáhlých témat: fyziku, letecké inženýrství, chemii, historii, mezinárodní vztahy a mezinárodní právo.

První část knihy se zabývá vojenskou technologií a dynamikou zbrojení, druhá část je zaměřena na třetí generaci jaderných zbraní, na biologické a chemické zbraně. Třetí část je věnována vojenskému využití jaderné energie, čtvrtá část přináší informace o balistických střelách, koncepci SDI a hvězdných válkách. Závěrečná část je zaměřena na problematiku mezinárodního práva, zbrojení a odzbrojení.

Kniha je doplněna výběrovou bibliografií, rejstříkem, grafy, tabulkami a rejstříkem použitých zkratk.

Zpracovala PhDr. Jitka SLAVÍKOVÁ
Ústav vědeckých informací

OBSAH

Plukovník gšt. Ing. Pavel Jandáček Koncepce výstavby Armády ČR do roku 1996	3
Podplukovník PhDr. Jan Eichler, CSc. Pascal Boniface: "Ať žije bomba"	11
Plukovník MUDr. Vladimír Šilha, CSc., plukovník MUDr. Josef Štorek Vojenskopolitická situace ve světě z pohledu velení Bundeswehru	17
Vojenské doktríny a vojenská transformace v postkomunistické Evropě	25

Z KONFERENCE

Plukovník doc. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. Současné možnosti vědy při tvorbě systému obrany státu	33
RNDr. Aleš Macela, CSc. a kolektiv K problematice vědy na vojenských vysokých školách	37
Plukovník Ing. Bohuslav Kastl, plukovník Pavel Dittrich Státní podpora speciálního vědeckotechnického rozvoje	41
Ing. Ladislav Němec Přezbrojení vojenského letectva České republiky a možnosti účasti leteckého průmyslu	43
Ing. Dušan Štrauch, CSc. Systém obrany a model armády ČR	45
Ing. Michal Pešan Možnosti resortu v systému obrany státu	47

OPERAČNÍ UMĚNÍ

Plukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc. Klamná činnost v nových podmínkách	50
Plukovník Ing. Pavel Roubín, CSc. K některým aspektům použití dýmu v klamně činnosti	57
Plukovník Ing. Karel Janíček, CSc., plukovník Ing. Vladimír Karaffa Týlové a technické zabezpečení územních vojsk	64

NÁZORY ČTENÁŘŮ

Konflikt nízké intenzity	70
---------------------------------	-----------

TEORIE VOJENSTVÍ

Julian Lider: Teorie vojenství (pokračování)	72
Plukovník John A. Warden: Plánování leteckých operací (pokračování)	82

INFORMACE

Terorismus	91
Plukovník Ing. Stanislav Jurnečka, plukovník Ing. Petr Zadina, CSc. Strategická koncepce vyzbrojování armád malých států II.	102
Francouzská koncepce dostatečnosti konvenčních ozbrojených sil	113
Jaderné síly NATO po roce 1990	121
Logistika v ozbrojených silách některých států	126

PERSONÁLIE

Armádní generál in memoriam Karel Janoušek	137
---	------------

ANOTACE

Novinky zahraniční vojenskoodborné literatury	139
--	------------

Vydává Ministerstvo obrany České republiky - Hlavní operační správa GŠ AČR

Adresa (pro poštovní styk):
Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
pošt. úřad 61/20
160 01 Praha 6 - Dejvice

Umístění redakce: Tychonova 1, Praha 6.

Je rozeslán podle rozdělovníku.

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Plk. Ing. Robert Kraus (šéfredaktor), telefon (330) 45 311, 45 317,
Miroslav Weiner, prom. ped. (zástupce šéfredaktora), telefon (330) 45 315,
pplk. Ing. Richard Hašek (redaktor publicista), telefon (330) 45 316,
Jaroslava Matušková (tisková redaktorka), telefon (330) 45 318.

Redakční rada: plk. gšt. Ing. Pavel Jandáček - předseda redakční rady, genmjr. Ing. Emil Antušák, genmjr. Ing. Oldřich Bárta, plk. Ing. Miloš Fikar, Ing. Josef Fučík, genmjr. PhDr. Tibor Hochsteiger, CSc., genmjr. Ing. Karel Hrubý, plk. Ing. Ladislav Klíma, CSc., genmjr. Ing. Miroslav Kostelka, plk. gšt. Ing. František Kozák, plk. Ing. Karel Kuba, pplk. Ing. Petr Lužný, plk. Ing. Zdeněk Mrázek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. prof. Ing. Karel Novotný, CSc., pplk. Ing. Jaroslav Paleček, genmjr. Ing. Miroslav Petr, PhDr. Antonín Rašek, Ing. Milan Štembera, CSc., plk. gšt. Ing. Miloš Šustr, genmjr. Ing. Jan Vintr.

Ročník II. (XXXIV). Toto číslo bylo dáno do tisku 19. 5. 1993. MKČR 6059, MČ 47751.